

Albanica  
28

Nicolò Chetta

Leksiko  
liti kthiellë arbërisht

Edizione critica a cura di  
Giuseppina Cerniglia

Palermo  
2008

Main body of the page containing extremely faint, illegible text. The text appears to be organized into paragraphs or sections, but the characters are too light to be read.

Albanica

28



Collana di albanistica fondata da Antonino Guzzetta  
diretta da Matteo Mandalà

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

Nicolò Chetta

Leksiko  
liti kthiellë arbërisht

Edizione critica a cura di  
Giuseppina Cerniglia

Prefazione di Matteo Mandalà

Palermo  
2008

2008 © Unione dei Comuni  
Lidhja e Bashkive

BESA

CETTA, Nicolò

Leksiko liti kthiellë arbërisht / Nicolò Cetta. - ed. critica. a cura di Giuseppina Cerniglia ; prefazione di Matteo Mandalà. - Palermo : [s.n.] , 2008.

262 p.: 24 cm. - (Albanica / collana di albanistica fondata da Antonino Guzzetta ; diretta da Matteo Mandalà : 28)

1. CETTA, Nicolò – Leksiko liti kthiellë arbërisht

2. ALBANESI DI SICILIA – Lingua - Dizionari

I. CERNIGLIA, Giuseppina – II. MANDALÀ, Matteo

891.991 Lingua albanese CDD 20

*CIP Biblioteca Comunale "G.Schirò" di Piana degli Albanesi*

## Prefazione

Nella sua opera *Leksikologjia e gjubës shqipe* (Tiranë, 2002) Jani Thomai ha proposto di suddividere la storia della lessicografia albanese in due *macro-periodi storici*: il primo, che inizia col dizionario di Franco Bardhi, abbraccia ben tre secoli e si spinge sino alla seconda metà del secolo scorso; il secondo, comprende i decenni che dalla fine del Novecento giungono ai nostri giorni.

I criteri adottati per delineare questa periodizzazione, ben argomentata da Thomai, sono oggettivi e incontestabili: il metodo della raccolta sul campo, le motivazioni prevalentemente extralinguistiche dei primi raccoglitori, il predominio del dizionario di tipo *eteroglossa* – in genere bilingue, anche se non mancano esempi di dizionari tri- e persino quadrilingui –, infine, la varietà tipologica dei dizionari medesimi (regionali, dialettali, etimologici, fraseologici, ecc.). Nella sua rapida ma efficace sintesi Thomai non trascura di annotare che una distinzione radicale tra il primo e il secondo periodo della ricerca lessicografica è data dalla natura *prescientifica* della ricerca lessicografica del primo periodo, i cui limiti sono stati individuati nello scarso o, addirittura, nullo sviluppo dei problemi teorici, nella mancanza di una norma letteraria nazionale di riferimento e, infine, in riferimento alle esperienze lessicografiche più recenti del primo periodo, nella scarsa rilevanza accordata ai principi lessicografici contemporanei e quindi ai dati della scienza lessicografica e lessicologica.

Si tratta di una suddivisione che, nelle sue linee generali, è pienamente condivisibile nonostante siano numerose e piuttosto importanti le caratteristiche che permettono non solo di distinguere fasi diverse all'interno di entrambi i macro-periodi, ma anche di individuare gli elementi di continuità e, soprattutto, di cogliere in diacronia l'evoluzione della teoria e della prassi della lessicografia dai suoi esordi *prescientifici* alla sua costituzione in scienza vera e propria. Lo studioso albanese, non a caso, si è premurato di avvertire che «entrambi i periodi sono parti indivisibili di una medesima storia, pur mostrando differenze importanti tra loro, tanto nella teoria che nella pratica lessicografica albanese». Al riguardo, tuttavia, è sempre valido segnalare che i limiti teorici e metodologici rilevati nelle compilazioni dei dizionari del primo periodo sono in realtà i limiti di cui soffriva la lessicografia coeva e che i numerosi lavori pervenutici sono decisamente ispirati alla prassi lessicografica in voga nel momento storico dato in cui viveva il compilatore. Questa è un'avvertenza preliminare

e decisiva che aiuti sia a contestualizzare e storicizzare i dizionari risalenti al primo periodo sia a fugare la tentazione di relegarli al ruolo di mera testimonianza di una scienza che, come ci dimostra l'ausilio dell'informatica, è ancora oggi impegnata a definire i suoi metodi e i suoi principi.

L'introduzione di procedimenti meccanografici in Italia è legata al padre gesuita Roberto Busa, che peraltro guida il gruppo di ricerca GIRCSE che in Albania ha fondato una sua sezione staccata. Per quanto riguarda l'ambito arbëresh, è merito esclusivo del prof. Francesco Altimari non solo l'avvio deciso e fruttuoso di progetti di ricerca che prevedono l'utilizzazione delle potenti risorse informatiche che le tecnologie moderne mettono a disposizione dell'indagine scientifica, ma anche la straordinaria visione epistemologica e multidisciplinare che sovrintende quella che senza tema di smentita osò definire la più avanzata tendenza dell'albanologia contemporanea. Il Progetto BETA (Biblioteka Elektronike me Tekste Arbëreshe/Shqipe), che Altimari ha elaborato circa un decennio or sono, è infatti il più ambizioso tra quelli attualmente in fase di realizzazione e costituisce, come lascia felicemente intuire il lavoro finora svolto, la speranza più realistica di pervenire alla codificazione elettronica di un dizionario storico delle parlate arbëreshe d'Italia. Questo impegno è stato interamente sostenuto nel corso dell'ultimo decennio dalle Cattedre di lingua e letteratura albanese delle Università della Calabria e di Palermo, che non a caso hanno concentrato le loro attività di ricerca nei due ambiti disciplinari più immediatamente interessati dal sullodato progetto: quello della filologia albanese nel duplice scopo, da un lato, di pubblicare in edizioni critiche le opere edite e inedite degli scrittori arbëreshë e, dall'altro, di sottoporre i testi di codeste opere a un trattamento informatico al fine di pervenire alla compilazione di un dizionario dell'arbëresh storicamente documentato dalla tradizione letteraria italo-albanese; quello della lessicografia, che attraverso i metodi e le teorie che le sono proprie, potrà contribuire alla codificazione dell'immenso materiale lessicale fornito dallo spoglio elettronico di un vasto e completo *corpus* di testi letterari.

Il Progetto BETA richiederà indubbiamente tempi piuttosto lunghi per la sua completa realizzazione. Se, tuttavia, si considera il numero delle pubblicazioni fino ad oggi venute alla luce e dei lavori che, compiuti dagli studenti laureatisi presso le menzionate Cattedre universitarie, attendono di essere editi, si può affermare che il progetto ha raggiunto una fase molto avanzata e che sono più che lusinghieri i risultati ottenuti, tra i quali spiccano quelli riguardanti la letteratura italo-albanese antica e, in particolare, le opere di Luca Matranga, di Nicolò Brancato e di Nicolò Figlia, di Giulio Variboba, di Nicolò Chetta, di Carlo Dolce, nonché i testi della letteratura popolare traditi da una serie cospicua di documenti a stampa o



manoscritti e le edizioni, infine, delle opere degli autori più prestigiosi della letteratura romantica arbëreshë – da Girolamo De Rada a Giuseppe Serembe a Giuseppe Schirò.

Di alcune di queste opere – tra le quali la *Fi mbsname e kështerë*, il *Codice Chientino*, i cui testi pure erano stati editi in precedenza benché senza il conforto di un rigoroso e valido metodo ecdotico –, si è resa necessaria una più attenta riedizione critica non solo per porre rimedio agli infortuni e ai difetti, talora anche gravi, che caratterizzano le prime edizioni di quei testi, ma anche per disegnare una nuova e più solida prospettiva agli studi di filologia testuale albanese, che non a caso proprio Francesco Altimari ha rilanciato dando loro un forte impulso all'ammmodernamento teorico e pratico, una prospettiva profondamente innovativa e in grado di garantire al "trattamento" lessicografico stabilità metodologica e coerenza testuale. Il che è realmente e puntualmente avvenuto con gli originali apporti di questi ultimi decenni i quali non solo hanno avuto il grande merito di istituire uno statuto metodologico della prassi filologica e di rivendicare e costruire per essa una nuova identità epistemologica – dalla delimitazione dei suoi ambiti alla definizione dei rapporti che essa è venuta a maturare con altre discipline albanologiche affini (dalla critica alla storia letteraria, dall'indagine dialettologica alla storia della lingua e, per l'appunto, alla lessicografia computerizzata) –, ma il non comune coraggio intellettuale di non disdegnare di ispirarsi ai modelli e alle esperienze di lavoro di altre e più illustri tradizioni di studi.

Nel quadro di quest'impegno di ricerca sono stati inclusi, direi obbligatoriamente, i manoscritti dei dizionari compilati in ambito siculo albanese e ancora oggi inediti, quali quelli di Nicolò Chetta, Andrea e Gabriele Dara junior, Demetrio e Giuseppe Camarda, Giuseppe Schirò, Francesco Crispi Glaviano, Francesca Bidera Opingari, Paolo Schirò, Marco La Piana, Gaetano Petrotta. Si tratta di un numero assai elevato di manoscritti che rivela chiaramente il notevole contributo assicurato dagli arbëreshë di Sicilia alla lessicografia e alla sua storia. Tanto quelli appartenenti nel primo periodo, quanto quelli che compilati nel secondo, sono la prova tangibile di una attività di ricerca che, nonostante le numerose differenze relative alle metodologie, alle teorie e alle prassi seguite, ha dato risultati apprezzabili e degni di considerazione. Anche se non potranno essere messi sullo stesso piano, non v'è dubbio infatti che le prime ricerche lessicografiche, al pari di quelle che competono ad altri ambiti scientifici dell'albanologia, costituiscono una significativa testimonianza che oggi assume una notevole importanza sia per il suo valore documentario – si tratta pur di fonti assai preziose – sia per l'implicita esperienza di lavoro che ha saputo tramandare. In fin dei conti se è ancora valido l'assunto

metaforico dello scientismo illuministico secondo cui il nano ha una visione e una conoscenza dei problemi molto più ampie, solide e lungimiranti del gigante del quale cavalca le spalle, la nostra attuale e privilegiata condizione di "nanismo" è in gran parte dovuta proprio ai giganteschi sforzi compiuti nel passato da più generazioni di studiosi, i quali – a volte in modo pionieristico e spesso senza l'ausilio di metodi efficaci, ma pur sempre dando prova di grande versatilità intellettuale –, hanno saputo costituire, come ha ben chiosato Thomai, «una ricca tradizione di grande valore, che la lessicografia odierna albanese non solo non trascura, ma la assume e la utilizza in tutte le direzioni».

La presente edizione critica del manoscritto inedito del *Leksiko liti kthiellë arbërisht* di Nicolò Chetta curata da Giuseppina Cerniglia si inserisce in questo progetto di recupero della tradizione lessicografica siculo-albanese, ma non trascura di realizzare il disegno più specifico di portare alla luce l'intero *corpus* dell'illustre papas di Contessa Entellina. Si tratta di un contributo scientifico che, disponendosi tra ricerca filologica e ricerca lessicografica, non solo mette in mostra l'acribia filologica con la quale Giuseppina Cerniglia, riprendendo la sua tesi di laurea, ha saputo predisporre l'edizione critica di questa importante opera chettiana, ma segnalare agli studiosi il significativo apporto dato da Nicolò Chetta alla lessicografia albanese. Dopo la pubblicazione del *Tesoro di notizie su de' Macedoni* e dei *Testi letterari in albanese*, era necessario predisporre la stampa del primo dizionario bilingue compilato da Nicolò Chetta, in attesa che nei tempi a venire anche gli altri manoscritti inediti dell'intellettuale contessiano – quali quello del dizionario *Etimologico* – possano vengano finalmente strappati all'oscurità degli archivi che li custodiscono.

Questa pubblicazione è stata sorretta dal solidale e premuroso concorso finanziario dell'Unione dei Comuni siculo-albanesi BEISA. In ragione di ciò, sono infinitamente grato alla d.ssa Tiziana Musacchia, Presidente dell'Unione Besa, e agli altri organismi della suddodata Istituzione, nonché al Dr. Pietro Manali, infaticabile promotore delle iniziative a tutela della minoranza linguistica siculo-arbëreshe, per la lungimiranza e la passione con la quale non solo hanno saputo manifestare la propria disponibilità a sostenere i progetti di ricerca delle cattedre albanologiche dell'Ateneo palermitano, ma hanno garantito alle nuove generazioni di studiosi arbëreshë, delle quali fa parte Giuseppina Cerniglia, la concreta realizzazione dei loro ambiziosi e innovativi contributi scientifici.

Matteo Mandalà

## Introduzione

### Nicolò Chetta: cenni bio-bibliografici

Il XVIII è stato un secolo di grande fervore letterario per gli Arbëreshë. Numerosi sono stati gli autori provenienti dalle varie comunità albanesi che si impegnarono nello sforzo di creare una solida letteratura italo-albanese.

Una delle menti più lungimiranti del '700 è stata quella del papas siculo-albanese Nicolò Chetta, alla cui prodigiosa e poliedrica attività di scrittore dobbiamo una serie di scritti inediti pervenutici manoscritti. Tra questi quello del *Leksiko*, la cui edizione critica costituisce l'oggetto del presente volume.

Si è potuto ricostruire il percorso biografico di Nicolò Chetta attraverso le informazioni attinte da due sue opere: il *Tesoro di notizie su de' Macedoni*, la cui paternità è comprovata da ben due redazioni manoscritte autografe<sup>1</sup>, e dall'*Autobiografia*, il cui testo – in gran parte autentico – è tuttavia caratterizzato da evidenti manipolazioni successive alla morte dell'autore<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> Cfr. Chetta Nicolò, *Tesoro di Notizie su de' Macedoni*, Introduzione di Matteo Mandalà, Trascrizione di Giuseppa Pucarino, Helix Media Editore, Palermo-Contessa Entellina, 2002.

<sup>2</sup> Cfr. Chetta Nicolò, "Autobiografia dettratta dalla *Storia illirica-macedone* (pp. 244-280)", a cura di Maria Colletti, in *Atti della giornata culturale dedicata a Nicolò Chetta*, Contessa Entellina, 1982.

Chetta nacque a Contessa Entellina il 12 luglio 1741, fu educato presso il Seminario greco-albanese di Palermo, nel quale entrò nel 1752.

All'interno di quest'Istituto, dove passò la maggior parte dei suoi anni, Chetta non solo seguì con grande profitto il consueto corso di studi, ma ebbe modo di incontrare e frequentare i maggiori intellettuali arbëreshë di Sicilia, acquisendo da loro una formazione solida e ampia.

Giunto nel Seminario come semplice allievo, ebbe tra i suoi protettori p. Giorgio Guzzetta, il fondatore dell'Istituto, e il palazzese Paolo Maria Parrino<sup>3</sup>, di cui fu il suo naturale successore occupando la carica di Rettore che fu del suo maestro.

Di Parrino, infatti, Chetta divenne l'allievo prediletto e fu grazie a lui che il giovane contessiano poté accostarsi sin dalla prima ora agli studi della lingua, della cultura e della storia albanese. Studi che si riflettono nella sua vasta e variegata produzione letteraria, che abbraccia diversi campi del sapere: quello lessicografico ed etimologico, quello storico, quello filosofico e quello religioso.

Intorno al 1760, probabilmente sotto l'influenza del Mons. Giuseppe Schirò, Chetta iniziò a maturare l'idea di recarsi in Albania in qualità di missionario. In virtù di tale progetto, fino al 1767 si dedicò ad approfondire i suoi studi, ora non più relativi solo alle comunità albanesi d'Italia, ma anche relativi alla zona balcanica.

Questi furono anni di intensi studi, caratterizzati da una proficua produzione letteraria, palesata dalla stesura dell'abbozzo del dizionario bilingue albanese-italiano, il cui manoscritto si conserva presso la Biblioteca Reale di Copenaghen, e del «dovizioso lessico», identificato nel *Leksiko*, i quali, entrambi, integrano le informazioni che Chetta attinse da albanesi provenienti dai Balcani.

<sup>3</sup> Cfr. Sciambra Matteo, "Paolo Maria Parrino, scrittore siculo albanese", in *Shegjet* "Le Pleiadi", nn. 5-6-7-8 (1967), Roma, 1967.

A questo periodo risalgono anche le molte «divozioni e istruzioni in versi albanesi»<sup>4</sup>, tra le quali l'*Urtsia Kërshtë*, le *Liriche religiose* e le *Traduzioni della Liturgia e dei Salmi*, i quali presentano finalità e contenuti atti ad un'opera di evangelizzazione. Gli stessi obiettivi sono perseguiti da altre opere chettiane tra le quali: l'*Abbozzo di grammatica della lingua albanese* e la *Raccolta di espressioni fraseologiche e di proverbi albanesi della zona Balcanica*<sup>5</sup>.

Malgrado la sua solida preparazione e il suo sincero fervore, Chetta dovette rinunciare al suo proposito di recarsi in Albania perché, appena ordinato sacerdote nel maggio del 1766, le missioni cattoliche nei Balcani furono improvvisamente sospese. Da qui la sua decisione di accettare l'invito rivoltogli dal parroco di Contessa Entellina di ricoprire "la carica" di cappellano sacramentale nella Chiesa Madre del paese natio.

Il biennio 1766-1767, nonostante il rammarico per il mancato viaggio, risultò florido dal punto di vista intellettuale grazie alla stesura di tre importanti opere di carattere letterario-religioso: la *Spiega della Creazione del Mondo* e i due poemetti *De Creatione Mundi* e *Liricae Sacrae*.

Nel 1771, a causa di alcune incomprensioni col parroco di Contessa, abbandonò la sua attività di cappellano. In seguito alla mediazione di Mons. Lanza, fu temporaneamente reintegrato per altri tre anni nella sua carica di cappellano sacramentale; ma col'affiorare di ulteriori dissidi, Chetta decise di rientrare definitivamente nel Seminario come vicerettore e di dedicarsi ai suoi studi e alle ricerche storiche e lessicografiche che culmineranno nel 1777 nella prima stesura del *Tesoro di Notizie su de' Macedoni*, l'opera storica nella quale l'autore non solo riprese i risultati dei suoi predecessori, Guzzetta e Parrino, ma avanzò alcune delle più ardite ipotesi sull'origine degli albanesi, ricostruendo un interes-

<sup>4</sup> Chetta Nicolò, "Autobiografia dettata dalla *Storia illirica-macedone* (pp. 244-280)", cit., p. 178.

<sup>5</sup> I testi di queste opere, giunteci inedite, sono state pubblicate in Chetta Nicolò, *Testi letterari in albanese*, a cura di Matteo Mandalà, Albanica 22, Salvatore Sciascia editore, Caltanissetta, 2004.

sante quadro della loro storia culturale, linguistica, antropologica e religiosa.

Negli ultimi anni della sua vita si impegnò soprattutto nella revisione dei testi di alcuni suoi scritti nella speranza di poterli finalmente pubblicare. Questo desiderio rimase incasudito a causa della morte che lo colse a Palermo il 15 Novembre 1803. Chetta cessava così la sua esistenza e le sue opere sarebbero rimaste per secoli oscurate dall'oblio.

## Il *Leksiko* e la sua storia

La produzione letteraria di Nicolò Chetta risulta alquanto vasta e composita. L'estro intellettuale che caratterizzava il papas contessiotto si può ammirare sia nei testi religiosi sia in quelli filosofici; ma la sua originalità si evince anche e soprattutto dalle opere a carattere storico e linguistico, le quali forniscono notizie e dati di notevole importanza circa le parlate e gli eventi storici che hanno riguardato le comunità albanesi d'Italia.

Una delle opere inedite del papas Chetta è il *Leksiko*, che unitamente al *Lessico italiano e Macedone* (denominato dallo stesso Chetta anche *Dizionario "etimologico" dell'albanese*, opera lessicografica ancora inedita), al *Frammento di dizionario albanese-italiano* (cioè una prima versione di dizionario italiano-albanese definito da Giuseppe Gangale *l'fragmenta dictionari arberisco-italici ubi alphabetum graecum ad arberiscam linguam aptatur*, anch'esso inedito) e al *Lessico italiano-albanese* pervenuto non autografo, costituisce il corpus delle opere cosiddette lessicografiche, vale a dire le raccolte lessicali e linguistiche.

A differenza di altre opere che compongono il corpus letterario di Chetta, il manoscritto del *Leksiko* non solo non soffre della stessa difficoltà di attribuzione della paternità, ma anzi aiuta a stabilire quella di altri manoscritti pervenuti senza sottoscrizione dell'autore e, in molti casi, senza alcun elemento utile per stabilirne la datazione.

Il *Leksiko* è stato vergato con indiscutibile certezza dal Nostro e questo è dimostrabile sulla base del confronto della grafia, dell'alfabeto e dal colofone che, posto nell'ultimo foglio, riporta chiaramente il nome del papas:

Ky leksiko kle shkruarë ka Z. N.  
Keta të horësë e Kuntisësë [...]

La data in cui Chetta attesta di aver terminato il suo lessico è il 1763. Certo è, quindi, che il dizionario venne compilato durante il periodo in cui era fervente nel sacerdote il desiderio di recarsi come missionario nel sud d'Albania. Ciò non solo depone a favore dell'ipotesi che il *Leksiko* era uno degli scritti di cui l'autore intendeva servirsi per affrontare la sua attività di missionario, ma spiega le ragioni del fatto che il lessico sia composito, in buona parte attinto da opere albanesi e da informatori provenienti dalla zona balcanica e in parte dalle parlate arbëreshe.

Appurato che Chetta concluse la stesura del dizionario nel 1763, è certo il fatto che il *Leksiko* debba aver richiesto un lavoro di ricerca e di ordinamento lessicale abbastanza lungo, sicuramente iniziato qualche anno prima con il tentativo di stesura del *frammento di dizionario albanese*, che lo studioso danese Gunnar Svane ha giudicato un abbozzo preparatorio del *Leksiko*<sup>6</sup>. I due manoscritti pertanto dovrebbero essere messi in correlazione. Non a caso Svane asserisce che «[...] Ky fjalor shqip-italisht duhet vështruar në lidhje të ngushtë me një vepër që Keta e hartoi në vitet e rinisë dhe që quhet *Leksiko liti kthiellë arbërisht* (1763)»<sup>7</sup>.

<sup>6</sup> «Fragmenti të të përshtipjen e një skicë ose një punë në dorë të parë [...]» («Il frammento dà l'impressione di uno schizzo o di un lavoro preparatorio [...]»): Svane Gunnar, "Dorëshkrimet shqipe të shekullit 18 të në Bibliotekën Mbretërore të Kopenhagës", in *Studime Filologjike*, n. 4, Tiranë, 1986, p. 76.

<sup>7</sup> «[...] Questo dizionario albanese-italiano deve essere visto legato ad un'opera che Chetta ha compilato durante gli anni della gioventù, intitolato *Lessico Italiano Tradotto in Albanese* (1763)»: Svane Gunnar, "Dorëshkrimet shqipe", cit., p. 76.

Le constatazioni di Svane richiedono però di essere integrate da un'ulteriore osservazione relativa all'intestazione e al colofone del *Leksiko*. Questi ultimi con tutta probabilità furono inseriti dopo il 1763, ossia poco prima che il papas regalasse il suo lessico al Sulli.

Giuseppe Schirò-Clesi, il bizantinologo contessiuoto che si è più volte occupato delle opere del suo concittadino, ha avanzato l'ipotesi che la donazione sarebbe avvenuta dopo il 1766, quindi tre anni più tardi dalla compilazione del dizionario, quando ormai il sogno della missione in Albania era definitivamente svanito. Schirò-Clesi giunge a questa conclusione sulla base di ciò che riporta il colofone, nel quale Chetta si definisce "Zot" sacerdote. Ora, tenendo presente che l'ordinazione risale al 2 Maggio 1766, è chiaro che prima di allora Chetta non si sarebbe potuto dare tale appellativo; il che dimostra che la donazione debba essere stata posteriore a quella data.

Il *Leksiko*, il cui il titolo completo è *Leksiko liti kthiellë arbërisht*, è un dizionario bilingue italiano albanese rinvenuto di recente presso la biblioteca privata del poeta pianioto Giuseppe Schirò<sup>8</sup>. Allo stato attuale delle conoscenze, si ignora quale sia stato il percorso compiuto dal manoscritto prima di giungere presso l'archivio dello Schirò.

L'unica notizia certa è quella contenuta nel colofone collocato nella parte inferiore del foglio 230 e, cioè, che in seguito alla sua stesura, il manoscritto sia stato donato dallo stesso Chetta a Monsignor Sulli<sup>9</sup>, originario di Palazzo Adriano, un suo amico del Seminario albanese di Palermo.

Il *Leksiko* fu consultato da Giuseppe Crispi e da Demetrio Camarda, i quali – come si dirà – lo ebbero per le mani, ma non è noto come sia poi giunto in possesso del poeta pianioto. Con ogni probabilità, il manoscritto è confluito nell'archivio dello

<sup>8</sup> Cfr. Schirò Giuseppe, *Opere*, a cura di Matteo Mandalà, vol. I, *Kroja, Rapsodie Albanesi*, Classici della letteratura arbëreshe, Rubbettino editore, Soveria Mannelli, 1997, p. XXVI.

<sup>9</sup> Shuteriqi Dhimiter S., *Sbkrimet shqipe në vitet 1332-1850*, Tiranë, 1976 p. 120.



Schirò verso la fine del sec. XIX, incontrando un destino diverso da quello delle altre opere di Chetta, sia di quelle definitivamente perdute che di quelle oggi conservate presso la Biblioteca Reale di Copenaghen<sup>10</sup>. Questo possiamo desumere dalla prima e unica citazione dell'opera chettiana che compare nei *Canti tradizionali*:

«col vocabolario italiano-albanese [...] che oggi trovasi in mio potere»<sup>11</sup>.

Non è escluso che Schirò sia entrato in possesso del *Leksiko* nello stesso momento e con le stesse modalità con le quali acquisì altri tre manoscritti dello stesso autore (precisamente quelli con il *De Creatione Mundi*, con l'*Urtsia e Kërshtë* e con i testi di due sonetti). Ciò che si può affermare con sicurezza è che grazie alla cura con la quale Schirò riuscì a custodirli – una cura identica a quella con la quale Giuseppe Gangale seppe raccogliere nell'*Albansk Samling* danese altri testi di Chetta e di altri autori arbëreshë – oggi si è stati in grado di effettuarne lo studio.

## Il manoscritto e i criteri dell'edizione

Il manoscritto è pervenuto integro e complessivamente in buone condizioni. Ciò ha permesso che la lettura e la comprensione dei vocaboli non presentassero difficoltà di rilievo. Data la sua antichità, tuttavia, il manoscritto presenta nell'ultima parte, che è la più logorata, alcuni fogli strappati, altri caratterizzati da abrasioni, in altri ancora macchie dovute, presumibilmente, allo scioglimento dell'inchiostro causato dall'umidità.

<sup>10</sup> Dopo il 1803, ossia dalla morte del papas contessio, l'intera raccolta di testi fu stravolta e smembrata e i suoi scritti finirono nelle biblioteche più disparate, sia pubbliche che private, "vivendo" all'ombra per parecchi anni senza poter essere studiati, impedendo di conseguenza alla comunità scientifica di apprezzare la genialità del loro autore.

<sup>11</sup> Schirò Giuseppe, *Canti tradizionali ed altri saggi delle colonie albanesi di Sicilia*, 1923 [ed. anas. 1989], p. XIX.

Tali caratteristiche sono particolarmente evidenti negli ultimi quattro fogli nei quali molto spesso la decifrazione di alcuni lemmi è risultata complessa, come nelle carte 227 e 229, che contengono molti termini in lingua italiana non più leggibili ma che possono essere compresi solo dai corrispettivi significati in albanese (è questo il caso, ad esempio, delle parole <voce> f. 116; <zia> f. 117). Sebbene nel vocabolario si riscontrino non poche cassature dovute ad errori, a ripetizioni o a correzioni ortografiche dell'autore, bisogna riconoscere che, in generale, la grafia è molto chiara e leggibile.

Il manoscritto ha un formato di 21 x 14,5 cm., si compone di 116 fogli scritti fittamente nel verso e nel recto, privi di numerazione autografa (la numerazione progressiva araba, riportata a matita in *verso* e in *recto*, è da attribuire a Giuseppe Schirò-Clesi). La numerazione inizia dalla carta 1 e termina alla 230, ma si interrompe nei fogli 44 e 45, erroneamente ripetuti due volte, per poi riprendere correttamente fino alla fine.

Il dizionario è stato vergato utilizzando un inchiostro marrone, sebbene si riscontrino vocaboli scritti con un inchiostro più scuro. Questo è il caso, prevalentemente, delle parole aggiunte dopo la stesura del dizionario; non sono poche le voci trascurate in un primo momento ed inserite in itinere: dato questo, che dimostra che il *Leksikë* sia una copia rilevata da una precedente stesura, il cui manoscritto non è pervenuto<sup>12</sup>.

<sup>12</sup> Alcuni di questi lemmi aggiunti (come, ad esempio, nei casi di <café chiepsë> f. 21v, <cannavaccio xiropani> f. 23v, <cannata chierze> f. 23v, <toppa della porta zip> f. 86r) sono introdotti a piè di pagina e preceduti dal segno <†>; altri (come nei casi <fagliepsmi> f. 9r, <cioc rustico, villano> f. 18r, <cinneza> f. 24v, <pgliacëca> f. 24v, <carcioffo 0eresca> f. 24v, <bocëchza> f. 24v, <glimescia> f. 95r o <chifërezë> f. 107v) sono aggiunti invece all'interno del testo secondo l'ordine alfabetico e non sono segnalati da alcun segno. La probabilità che le parole aggiunte secondariamente non appartengano alla sola mano di Chetta e che potrebbero essere state inserite da una mano diversa è molto alta. Infatti attraverso un confronto più profondo del ductus dell'intero manoscritto con quello di queste parole si notano delle differenze: dunque, è presumibile che le soltanto le parole segnalate dal segno <†> siano autografe. Ciò si può affermare sia perché il ductus è identico a quello del resto del manoscritto, sia perché l'uso del segno <†>, utilizzato per evidenziare una modifica o una aggiunta, è una peculiarità di Chetta, peraltro riscontrabile in altri suoi testi.

Ogni foglio del dizionario si compone in media di 18 vocaboli. Sulla base di questo dato si possono calcolare approssimativamente 5.000 lemmi, un numero considerevole che si carica di un'importanza maggiore se si pensa che fino al '700, e precisamente fino al 1763, esistevano ben poche opere lessicografiche, tra queste l'unico a essere stato pubblicato era il *Dictionarium Latino Epiroticum* compilato da Frank Bardhi del 1635<sup>13</sup>, mentre inediti erano rimasti il *Vocabolario albanese-italiano ed italiano-albanese* di Nilo Catalano risalente al 1694<sup>14</sup>, oggi considerato perduto, e il *Dittionario italiano-albanese* compilato da Francesco Maria da Lecce nel 1702 mentre si trovava in missione in Albania<sup>15</sup>.

I vocaboli sono distribuiti secondo il consuetudinario ordine alfabetico - dalla lettera <a> alla <z>- ad eccezione delle lettere <u> e <v>, le quali non essendo distinte per la nota equivalenza grafica riscontrabile nell'*usus scribendi* dell'epoca, riportano lemmi appartenenti all'una o all'altra iniziale; fanno eccezione anche alcune singole voci inserite all'interno di iniziali diverse, probabilmente perché hanno attinenza semantica con i vocaboli antecedenti o seguenti le stesse voci (questi sono i casi delle parole <Inspirazione di Dio> f. 103r e <Inspiratore> f. 103r inserite all'interno dell'elenco della lettera <s>, della parola <Idropico> che si ritrova all'interno della lettera <h> f. 50r e di <Cosa vuota, couca-va> incluso nell'elenco della lettera <v> f. 115v).

Il manoscritto raccoglie termini "shqipetari", veri e propri balcanismi, parole di origine arbëreshe, neologismi tipici chettiani e prestiti turchi; i rimandi all'arbëresh non sono mai trascurati, anche se in genere vengono collocati in subordinate alle forme balcaniche, da Chetta forse ritenute più "pure".

I riferimenti ai dialetti arbëreshë di Sicilia e, in particolare, a quello di Contessa Entellina sono infatti continui e questo dato è importante, perché dimostra la perfetta padronanza linguistica

<sup>13</sup> Shuteriqi Dhimiter S., *Shkrimet shqipe*, cit., p. 69.

<sup>14</sup> *Ivi*, p. 88.

<sup>15</sup> *Ivi*, p. 97.

che il Nostro vantava dell'albanese nella sua globalità, essendo in grado di distinguere nettamente le forme sulla base della loro provenienza geografica.

Questi rimandi nel testo sono segnalati, in primo luogo, dall'abbreviazione <sic.> come ad esempio nelle parole: <a bocconi [...] sic. me faze përmistë> f. 2r; <accertare, affermare, certificare [...] con buona pace pero io dico che è meglio il dire come i sic. vërtet> f. 3v; <creare sic. bëgn meglio di criogn> f. 32r; <faticare fetcogn meglio scërbëgn sic.> f. 42r.

In secondo luogo sono evidenziati attraverso le locuzioni: <meglio>, <meglio di> e <di più>: vi è da aggiungere che in questi casi si nota l'inclinazione chettiana verso il vocabolario arbëresh, vale a dire che viene privilegiato l'uso di un termine arbëresh al fine di rendere in maniera più precisa il significato di una parola (ad esempio: il verbo <accertare> viene tradotto <forzogn>, con l'aggiunta di <vërtet> f. 3v, <inzuppata d'acqua po uicë, meglio sic. pllöt uicë> f. 4r, oppure per evidenziare i casi di sinonimia, come in <accompagnare sciochërogn [...] di più përsiel> f. 3r, o <adornare mbucurogn e bucurogn di più stollis> f. 5r, il verbo <adorare, riverire bindem [...] proxinis di più gl'Albanesi oltramontani adërogn> f. 5r.

Di ogni sostantivo Chetta si preoccupa di specificare genere e numero, di ogni verbo le forme del paradigma (prima e seconda persona del presente indicativo, aoristo e participio), facendo particolare attenzione alle forme irregolari, delle quali riporta anche i tempi o i modi che presentano particolarità (come, ad esempio, nel caso del verbo <andare> f. 11r tradotto sia con <vete> che con <ez, ezign>, ma di ciascuna forma viene dato il paradigma e poi si specifica che il futuro di entrambi è <vavscia> e l'imperativo <ez>; oppure nel caso del verbo <aggobbare> f. 7r si specifica che <il part. fa pure chërrust>; nel caso di nomi con forme irregolari si specifica la forma del plurale o i casi che riportano irregolarità: come ad esempio nei sostantivi <aia llëmi> f. 8v, <ariete ddasci> f. 14r, <cotogno ftoi> f. 32r, <festuca dduscu> f. 43r dei quali viene specificata la forma plurale, rispettivamente, con <llëmënjëtë>, <ddesctë>, <ftognëtë>, <dduscziëtë>.

Notevoli sono le segnalazioni grammaticali o etimologiche, le note storiche o semplicemente gli esempi cui Chetta ricorre per dare una maggiore guida al lettore nell'uso di vocaboli sconosciuti, o per far capire l'origine di alcuni termini; ciò si evince in modo particolare nel modo di usare la negazione <no, non> con cui sono dati suggerimenti sull'uso delle varie forme (ad esempio <no, non io con li verbi nunkë e së coll'imper., mos coll'insin. e partic. se non ntëmos non së quando sono pronomi non si mette a verbi, ma a pronomi> f. 70r).

In particolare sono puntualizzati i casi flessivi che reggono alcune preposizioni, e alcuni verbi (come ad esempio nei verbi <aggravare, far ingiustizia bëgn dunë col dativo> f. 7r, <ammonire, arrisare bëgn me ddihturë con accusat.> f. 11v, <ammutare, farsi muto xestign con accusat.> f. 11v; o come nelle preposizioni: <da, dallo, dalla n coll'ablat> f. 34v, <da, per precì con ablat> f. 34v).

Alcune particolarità riguardano ben 15 vocaboli che non riportano la traduzione albanese. La causa può essere attribuita alla mancata conoscenza del termine o a una semplice dimenticanza: nella trascrizione questi casi sono stati segnalati attraverso la sottolineatura (si tratta di <abbrigliamenti da cavallo>, <a buon mercato>, <acquiescere, accettare>, <advento ...>, <affidare, assicurare>, <aprile mese>, <caduco, male>, <delito>, <bereticare>, <beretico>, <beresia>; <hostia>, <idolo>, <lavatojo>, <mira della balestra o archobugio>, <morale>, <prattico>).

Di altri 13 vocaboli non viene data la traduzione, ma questa volta la mancanza si spiega con la presenza della voce verbale <vedi>, che mette in evidenza il rapporto di sinonimia delle parole con quelle da cui sono accompagnate. Nella trascrizione tali voci sono evidenziate in corsivo (si tratta di <abbruscare le spighe e le campagne vedi brustolare>, <agnuzzare vedi acuzzare>, <alettare, lusingare vedi adescare>, <accarezzare>, <alloggiamento vedi albergo>, <ammonzellare vedi accumulare>, <annodare vedi aggrappare>, <archivio vedi cancelleria>, <bertola vedi bisaccia>, <camminare retrogado vedi rincularsi>, <conca vedi bacile>, <gettare vedi buttare>, <intervallo vedi spazio>, <ruggine che guasta le biade l'istesso di sopra>, <sodisfare vedi soddisfare>).

Si rilevano, ancora, alcune parole che presentano errori di natura ortografica. Si tratta in massima parte di distrazioni che nella trascrizione sono state segnalate con l'uso di apposite note in cui la parola viene scritta correttamente.

Questo è il caso, ad esempio, del part. pass. del verbo <përcuiddes> (<affannare, affliggere>) scritto <-eruscë> anziché <-esurë>; anziché scrivere <nën ghiumi addormentarsi> scrive <mën ghiumi>; per il part. pass. del verbo <vras ucidere> scrive <bri-tem> anziché <vritem>; il verbo <ngreh attrarre, tirar in alto> è scritto senza -r <ngch>; il pass. rem. del verbo <prier> (attraversare) è scritto <propria> invece di <prora>; la parola <compendiare> è scritta <srëngghogn> invece di "setrëngghogn"; nella parola <pescare> dimentica la <c> e scrive <pesare>; nella parola <scatolletta> dimentica la sillaba <to> e scrive <scaletta>.

Da ultimo ci si deve soffermare sul foglio 17r del manoscritto, vale a dire il foglio che separa la lettera <a> dalla <b>, il quale, diversamente dagli altri fogli non contiene una lista di parole con traduzione, bensì un componimento poetico.

Questo foglio in un primo tempo era stato lasciato bianco e solamente più tardi Chetta decise di trascrivervi un'ottava a rima alternata. Si tratta di 8 versi pregni di orgoglio e di fierezza che esaltano la patria, l'etnia, la lingua, insomma quella cultura verso la quale il contessio non esitò a manifestare i suoi sentimenti di dedizione e di amore.

Al componimento poetico segue una lista con i <Nomi de' Mesi> riportata, sicuramente, da una mano diversa da quella di Chetta.

L'aspetto linguistico documentato dal *Leksiko* è certamente il più rilevante. Fin dalle opere giovanili Chetta si era posto come intento quello di dar vita ad una lingua su base pluridialettale, voleva cioè creare una lingua che innestasse elementi fonetici, morfologici e sintattici di provenienza balcanica, arbëreshe dei vari dialetti, e di carattere innovativo.

Elementi di origine balcanica emergono dall'impiego di termini e di alcune varianti tipicamente gheghe (si cfr. la caduta di /·h-/ in <ndimonj> per 'ndihmonj', o la forma <n'alt> che rende

l'avverbio <altamente>, per non citare i numerosi turchismi di origine balcanica non attestati nei dialetti arbëreshë.

Ma la particolarità più significativa consiste nelle innovazioni lessicali. Numerosi sono infatti i neologismi con i quali Chetta tenta di rendere parole o concetti pur di non ricorrere a italianismi o sicilianismi: ad esempio quando traduce <a buon ora, per tempo> con <mbë çerëtë çerëtë> f. 1r, cioè raddoppiando la parola "berëtë", che già da sola presuppone l'idea di "presto"; oppure quando rende il concetto <buomo di niente> unendo due parole <asghiëgnierii> f. 51v.

La maggioranza dei neologismi è coniata per prefissazione e suffissazione. Chetta ricorre all'uso del prefisso *pa-* nella formazione del negativo (ad esempio in *i pardekuri* f. 52x, *i pabeshimi* f. 54x, *i pamasi* f. 54y), del prefisso *për-* nella formazione di verbi e aggettivi (ad esempio in *përpluburonj* f. 80r, *i përsbirtshimi* f. 35r, *i përjondëmi* f. 54r, *i përmeëkatëruemi* f. 75r), del suffisso *-shim* per la formazione degli aggettivi, discostandosi così dal dialetto toscano e privilegiando, ancora una volta, quello ghego, che si avvale di tale prefisso (ad esempio in *i paluetsbimi* f. 52v, *i pajeshbimi* f. 54x, *qiellsbim* f. 26v, *i goditsbimi* f. 30v); del suffisso *-isht* per la formazione degli avverbi (*egreëzishit* f. 92r, *dhelpeërisht* f. 4v, *mikërisht* f. 10r, *trimërisht* f. 31v).

L'ingegno del papas si esplica proprio in questa sua tendenza a privilegiare l'elemento albanese e a discostarsi dall'italiano, creando opere contrassegnate da una nota innovativa. Segnalando questa predilezione, Schirò-Clesi ha scorto nell'arbëresh che adopera Chetta l'«espressione di un intellettualismo purista», ossia l'espressione di una genuinità linguistico lessicale, che non lascia spazio ad alcuna contaminazione.

Ai fini della creazione di una lingua pluridialeale rilevante è l'abbondante impiego nel dizionario dello strato turco<sup>16</sup>, che il

<sup>16</sup> Sui turchismi presenti nel *Leksiko* cfr. Mandalà Matteo, "Il *Leksiko* di Nicolò Chetta e i turchismi nell'arbëresh" in Maria Caterina Ruta (a cura di), *Le parole dei giorni*, Sellerio editore, Palermo.

Chetta raccolse grazie ad alcuni informatori albanesi e alla lettura delle opere dei più antichi scrittori gheghi, tra i quali Pietro Budi, Pietro Bogdani e Nikollë Pagzues Kazazi.

Il *Leksiko*, nonostante sia rimasta opera inedita e benché non sia stato vero e proprio oggetto di studio, non è stato del tutto ignorato. Alcuni rinomati studiosi italo-albanesi ebbero modo di consultarlo e, in alcuni casi, di citarlo in particolare per spiegare alcuni termini per la prima volta impiegati da Chetta e poi entrati a far parte del lessico della lingua letteraria albanese.

Un largo uso del dizionario chettiano fece Mons. Giuseppe Crispi nella sua *Memoria sulla lingua* del 1836<sup>17</sup>. Le idee crispine furono decisamente influenzate da quelle chettiane; Crispi fu allievo del Chetta presso il Seminario greco-albanese e dal Maestro ereditò l'amore verso la lingua, la storia albanese, il folklore e il rito greco bizantino, tematiche approfondite in tutte le sue opere<sup>18</sup>. In particolare, nella citata *Memoria* Crispi si occupò dello studio dell'origine della lingua albanese, delle sue caratteristiche fonetiche e della sua importante funzione di conservazione della cultura arbëreshe, e seppur contestò a Chetta di aver ecceduto nelle sue valutazioni etimologiche<sup>19</sup>, non solo non evitò di cadere nello stesso errore di considerare l'albanese una lingua più remota di quella greca, giungendo a ritenerla "figlia" dell'albanese, ma spesso si avvale delle più fantasiose etimologie chettiane per dimostrare i suoi assunti glottologici. Fatto sta che le stesse idee crispine, forgiate sulla base delle speculazioni di Chetta, una volta che vennero diffuse da Crispi, condizionarono e influenzarono gli studi "linguistici" di molti intellettuali arbëres-

<sup>17</sup> Cfr. Crispi Giuseppe, "Memoria sulla lingua albanese di cui se ne dimostra l'indole primordiale e se ne rintraccia la rimota antichità sino ai Pelasgi, ai Frigi, ai Macedoni e gli Eoli primitivi, che la sostituisce in gran parte madre della lingua greca" in *Opuscoli di letteratura e archeologia*, Palermo, 1836, pp. 126-191.

<sup>18</sup> cfr. Guzzetta Antonino, "Giuseppe Crispi ellenista e albanologo", in *Le minoranze etniche e linguistiche. Atti del II Congresso Internazionale*, Vol. II, Palermo, 1989, pp. 421-436.

<sup>19</sup> Crispi Giuseppe, "Memoria", cit., p. 152: «Il Sig. Chetta che si sforza di spiegar tutto colla lingua albanese, inciampa[ndo] spesso in stracchiature, che danno nel falso, e nello strano».



hë dell'Ottocento, anch'essi affascinati dal cosiddetto «mito pelagico»<sup>21</sup>.

Anche lo scrittore e linguista arbëresh Demetrio Camarda utilizzò il *Leksiko* per la ricerca di alcuni termini. Questo è quanto si desume da una nota della *Grammatologia comparata della lingua albanese* nella quale Camarda, da un lato, ammettendo di avervi tratto molte voci, come la voce <hjimonia>, lascia spazio per un apprezzamento dell'opera di Chetta alla cui opera riconosce la notevole ricchezza lessicale, e dall'altro lato, però, contesta la presenza «di parole non genuine, o slave o turchesche o di composizione arbitraria ed informe, e più di strane etimologie»<sup>21</sup>.

Un diverso uso è stato fatto da Giuseppe Schirò-Clesi, il quale ha condotto un vasto studio su numerose opere chettiane. Soffermandosi sul testo poetico che compare nel *Leksiko*<sup>22</sup>, Schirò-Clesi si è prodigato a chiarire l'etimo della parola <Arbër> e di altri lemmi, tra i quali quello del vocabolo <accortezza> reso in albanese con <dhelperia> e <skanderghja><sup>23</sup>.

<sup>21</sup> Mandalà Matteo, "Girolamo De Rada e Giovanni Emanuele Bidera: alle origini del mito pelagico" in Atti del Convegno sul centenario della morte di Girolamo De Rada, in corso di stampa.

<sup>21</sup> «[...] la voce *hjimonia*, con parecchie altre ho attinto da uno squarcio del Diz. manoscritto italiano-alban. del sac. Niccolò Chetta [...] che ho fra le mani. Il quale sarebbe interessante per la raccolta delle parole albanesi che vi si potrebbe fare; ed in esso infatti ho trovato la spiegazione di alcuni voci antiche dell'albano siculo; ma d'altra parte esso è pieno di parole non genuine, o slave o turchesche o di composizione arbitraria ed informe, e più di strane etimologie»: Camarda Demetrio, *Saggio di grammatologia comparata sulla lingua albanese*, Livorno, 1864 (r. a. Palermo - Piana degli Albanesi, 1989).

<sup>22</sup> G. Schirò-Clesi, "Il termine «Arbër» in una poesia inedita di Nicola Chetta", in *Shënjat-Ek Pëljodi*, n.9 10-11-12, Roma 1966, p. 396.

<sup>23</sup> Giuseppe Schirò-Clesi, "Skanderghji nel lessico del Chetta", in Atti del I Congresso internazionale di Studi Albanesi, Centro Internazionale di Studi Albanesi, Palermo, 1968, pp. 115-118; Secondo il bizantinologo si tratterebbe di un neologismo che Chetta ricavò dal soprannome "Scanderbeg" con il quale è noto l'eroe nazionale albanese Giorgio Kastrioti. «Skander[belg] => skanderghji [...] "furberia" e "accortezza" sono sinonimi, è vero; però la seconda presuppone quasi una necessità di dover compiere un'azione che va condotta tuttavia con tutti gli accorgimenti e le astuzie del caso. La "accortezza" è propria del condottiero, mentre la furberia può essere anche del mariuolo e truffatore». Sicché è agevole per Schirò-Clesi concludere rinvenendo una giustificazione plausibile del neologismo nella descrizione della figura skanderbeghiana: «[...] la personalizzazione dell'accortezza nel senso di acutezza di intelletto, nella previsione degli eventi e nel vaglio sagace delle decisioni da prendere e delle azioni da compiere».

## Alfabeto e trascrizione

Chetta è stato uno tra i pochi autori siculo-arbëresh del Settecento a mostrare una particolare versatilità nella elaborazione di un sistema di scrittura per l'albanese, passando con grande disinvoltura dall'alfabeto a base greca a quello a base latino-italiana integrato con qualche grafema greco.

Nel *Leksiko* vengono utilizzati entrambi i tipi di alfabeto: l'alfabeto di tipo greco è impiegato nell'intestazione, nel componimento poetico e nel colofone; quello latino-italiano in tutto il resto del manoscritto. Per una ricostruzione della faticosa opera di elaborazione alfabetica di Chetta, non è il caso di riprendere quanto già dimostrato dal prof. Matteo Mandalà nella sua introduzione ai *testi letterari in albanese* chettiani, alla quale rinviamo. Limitandoci di riprodurre alla fine di questa introduzione una tabella delle corrispondenze alfabetiche, è necessario puntualizzare che la trascrizione non ha presentato difficoltà insuperabili. Per ciò che concerne gli interventi per emendare il testo, il lettore può disporre della consultazione della tavola sinottica adoperata dal prof. Mandalà nelle sue edizioni critiche.

Tabella delle corrispondenze alfabetiche

1760-1766	1766-1767	1760-1803	IPA	<i>Alfabeto Albanese</i>
α, Α	α	a	[a]	a
β, Β	b, B	b	[b]	b
ζ	zz	zz	[ts]	c
κ, Κ; κι	c; ci	c, ci	[tʃ]	c
δ, Δ	d	δδ	[d]	d
δ, Δ	δ, Δ	δ	[ð]	dh
ε, Ε; αι, Αι	e; e	e	[ɛ]	e
η	y, ē	ē	[ɔ]	ē
φ	φ	f	[f]	f
γ, Γ; γ	γ, gh, gh	g, ghh, gh	[g]	g
κ; κι	ggh, ggghi	gh, ghī; ggh, ggghi	[j]	gj
ζ	z, Ζ	z, Ζ; h	[s]	h
ι, Ι	i	i	[i]	i
ι; γ, Γ; γι, Γι	i, j; γ, γι	i, j	[j]	i
κ, Κ; κ	c, ch; κ	c, ch	[k]	k
λ	λ, Λ	λ, ll	[l]	l
λ	l	l	[ɫ]	ll
μ, Μ	μ	m	[m]	m
ν	n	n	[n]	n
νν, Νν	gn, gni	gn, ni	[ɲ]	nj
ο	o	o	[o]	o
π, Π	π, Π	p	[p]	p
κ	κ, κι	κ, κι	[c]	q
ρ, Ρ	ρ, Ρ	ī	[r]	r
ρ	r	rr	[r]	rr
σ, Σ; ς	σ, Σ; ς	s	[s]	s
σρ	σc, σci	s, scī, sec	[ʃ]	sh
τ	τ	t	[t]	t
θ	θ, θ	θ, θ, th	[θ]	th
ου; ς	u, ς	u, ς	[u]	u
β	v	v	[v]	v
ς	z	z	[dz]	x
γγ	gi	g	[d]	xh
ς, Ζ; σ	ς, σ	ς, s	[z]	z
	ϡ		[y]	y
χ	χ, χι	χ	[ç]	hj
ϡι	gl, gl	gl, gl	[ʎ]	lj
ς	ς, x, chs, cs	cs	[k + s]	ks
μπ; μβ	μπ, μb	mp, mb	[m + b]	mb
ντ; νδ	ντ, nd	nt, nδδ, nδ	[n + d]	nd
γγ, Γγ	γγ, Γγ		[n + g]	ng
γγι	γγ, γγι		[n + j]	ngj
ψ	ψ, Ψ		[p + s]	ps
ϸ	ϸ		[s + t]	st

## Tavola dei segni

$\backslash a /$	<i>a aggiunta in interlinea</i>
$/ b \backslash$	<i>b aggiunta in linea</i>
$\backslash \backslash c //$	<i>c aggiunta a margine</i>
$\underline{d}$	<i>d sottolineata in segno di insoddisfazione dall'autore</i>
$[ \quad ]$	<i>lezione erasa e irrecuperabile</i>
$[ a ]$	<i>a erasa ma leggibile</i>
$[ - ]$	<i>lezione depennata e irrecuperabile</i>
$[ \text{—} b ]$	<i>b depennata ma leggibile</i>
$\backslash \text{—} c /$	<i>c aggiunta in interlinea e poi depennata</i>
$\backslash \backslash \text{—} c //$	<i>c aggiunta a margine e poi depennata</i>
$[ \quad / a ]$	<i>a scritta su lezione erasa e irrecuperabile</i>
$[ b / a ]$	<i>a scritta su b erasa</i>
$[ \quad + a ]$	<i>a ricalcata su lezione indecifrabile</i>
$[ b + a ]$	<i>a ricalcata su b</i>
$[ \text{—} \backslash a ]$	<i>a aggiunta in interlinea in sostituzione di lezione depennata ed indecifrabile</i>
$[ \text{—} \backslash \backslash a ]$	<i>a aggiunta a margine in sostituzione di lezione depennata ed indecifrabile</i>
$[ \text{—} b / c ]$	<i>c aggiunta in linea o in interlinea in sostituzione di b depennata</i>
$[ \text{—} b \backslash \backslash c ]$	<i>c aggiunta a margine in sostituzione di b depennata</i>
$[ d / + c ]$	<i>c aggiunta in linea in alternativa a d non erasa né depennata</i>
$[ d \backslash + c ]$	<i>c aggiunta in interlinea in alternativa a d non erasa né depennata</i>
$[ d \backslash \backslash + c ]$	<i>c aggiunta a margine in alternativa a d non erasa né depennata</i>
$[ \text{—} a \backslash \quad b \backslash \backslash c ]$	<i>c sostitutiva a margine di b depennata in interlinea e a sua volta sostitutiva di a depennata</i>
$[ \text{—} a [ b + c ] \backslash \backslash d c ]$	<i>dc aggiunte a margine in sostituzione di ac depennate e a loro volta sostitutive, per ricalco di c su b, della lezione ab</i>
$[ \text{—} a \backslash b / \backslash \backslash d c ]$	<i>dc sostitutive a margine di ab (b integrata in interlinea) depennate</i>
$a^3 b^1 c^2$	<i>diverso ordinamento ( b c a), segnalato in genere da esponenti numerici</i>
$ $	<i>confine di verso</i>
$a \rightarrow b$	<i>segmento di verso compresa fra a e b</i>
$123$	<i>abc lezione esclusa dall'autore</i>

## Bibliografia

- Camarda Demetrio, *Saggio di grammatologia comparata sulla lingua albanese*, Livorno, 1864 (r. a. Palermo – Piana degli Albanesi, 1989).
- Chetta Nicolò, “Autobiografia dettata dalla *Storia illirica-macedone* (pp. 244-280)”, a cura di Maria Colletti, in *Atti della giornata culturale dedicata a Nicolò Chetta*, Contessa Entellina, 1982.
- Chetta Nicolò, “*Testi letterari in albanese*” a cura di Matteo Mandalà, Albanica 22, Salvatore Sciascia editore, Caltanissetta, 2004.
- Chetta Nicolò, *Tesoro di Notizie su de' Macedoni*, Introduzione di Matteo Mandalà, Trascrizione di Giuseppa Fucarino, Helix Media Editore, Palermo Contessa Entellina, 2002.
- Crispi Giuseppe, “Memoria sulla lingua albanese di cui se ne dimostra l'indole primordiale e se ne rintraccia la rimota antichità sino ai Pelasgi, ai Frigi, ai Macedoni e gli Eoli primitivi, che la sostituisce in gran parte madre della lingua greca” in *Opuscoli di letteratura e archeologia*, Palermo, 1836.
- Guzzetta Antonino, “Giuseppe Crispi ellenista e albanologo”, in *Le minoranze etniche e linguistiche*. Atti del II Congresso Internazionale, Vol. II, Palermo, 1989.

- Mandalà Matteo, "Il *Lexsiko* di Nicolò Chetta e i turchismi nell'arbëresh" in Maria Caterina Ruta (a cura di), *Le parole dei giorni*, Sellerio editore, Palermo, 2006.
- Schirò Giuseppe, *Canti tradizionali ed altri saggi delle colonie albanesi di Sicilia*, 1923 [ed. anas. 1989].
- Schirò Giuseppe, *Opere*, a cura di Matteo Mandalà, vol. I, *Kroja, Rapsodie Albanesi*, Classici della letteratura arbëreshe, Rubbettino editore, Soveria Mannelli, 1997.
- Schirò-Clesi Giuseppe, "Il termine «Arbër» in una poesia inedita di Nicola Chetta", in *Shëjzat-Le Plejadi*, n.9-10-11-12, Roma 1966.
- Schirò-Clesi Giuseppe, "Skandergji nel lessico del Chetta", in *Atti del I Congresso internazionale di Studi Albanesi*, Centro Internazionale di Studi Albanesi, Palermo, 1968.
- Sciambra Matteo, "Paolo Maria Parrino, scrittore siculo-albanese", in *Shëjzat "Le Plejadi"*, nn. 5-6-7-8 (1967), Roma, 1967.
- Shuteriqi Dhimiter S., *Shkrimet shqipe në vitet 1332-1850*, Tiranë, 1976.
- Svane Gunnar, "Dorëshkrimet shqipe të shekullit 18 të në Bibliotekën Mbretërore të Kopenhagës", in *Studime Filologjike*, n. 4, Tiranë, 1986.

Leksiko  
liti kthiellë arbërisht

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial data. This includes not only sales and purchases but also expenses and income. The text suggests that a consistent and thorough record-keeping system is essential for identifying trends and making informed decisions.

Next, the document addresses the issue of budgeting. It states that a well-defined budget is crucial for controlling costs and maximizing resources. The author provides a detailed breakdown of how to set a budget, starting with identifying all sources of income and then listing all necessary expenses. The goal is to create a realistic budget that allows for some flexibility while staying within the overall financial constraints.

The third section focuses on the importance of regular financial reviews. It argues that simply setting a budget is not enough; one must also monitor progress and adjust as needed. This involves comparing actual spending against the budgeted amounts and identifying areas where adjustments are required. The text encourages a proactive approach to financial management, rather than reacting to problems only after they have become significant.

Finally, the document concludes with a strong emphasis on the long-term benefits of disciplined financial planning. It notes that while the initial setup of a record-keeping system and a budget may require some effort, the long-term savings and peace of mind that result are well worth the investment. The author encourages readers to take the time to implement these practices, as they are the key to achieving financial stability and success.



# Leksiko liti kthiellë arbërisht

m'embrinë t'Atit Birit e Shejtit Shpirt ashtu kloft

## A

**A** *preposiz.* mbë. *A cuore* mbë zëmërë, *a buon ora per tempo* mbë herëtë, herëtë: *a man destra* mbë dorë të djadhtë, mbë dorë të drejtë, *a man sinistra* mbë dorë të shtëmbërë; *a questa banda* mbë këtë anë: *a questo luogo* mbë këtë vend *meglio* më sic.

**A proposito** mbarë.

**Attraverso** zën dorezë, shtëmbërë, a shtrëmbërëza.

**Abachista** njohsi -it m, njohsia f.

**Abaco** të njohuritë -rit n.

**Abbadare** sodit *pr.* sodita, *par* soditurë, *fut.* desid. soditsha, *pass.* soditem.

**Abbagliare** njegullonj *sic*

mjegullonj -va -uarë e -uatë -uvsha *pass.* mjegullonem, *meglio di* mjegullohem.

**Abbagliamento** të mjegulluamitë, e të mjegulluaritë -mit -it n.; të mjegulluamitë e sivejë *l'abbagliamento degl'occhi*.

**Abbagliato** i mjegulluam -i m. e mjegulluame f.

**Abbaiare** leh -ha -hurë<sup>1</sup> *pass.* lehem

**Abbaiamento** të lehuritë, *meglio* lehsma f.

**Abbaiatore** lehsi m.

**Abbandonare** lëshonj -va -uarë -uatë, *pass.* lëshonem. *Di più* neverit, *pass.* neveritem. *Di più* harronj, *pass.* harronem.

<sup>1</sup> [zorë + zurë]

**Abbandonamento** neverita  
-së f. të lëshuamitë -mit  
n. të harruamitë -mit n.

**Abbassare** ungjinj, ulj *sic* -  
gja -gjurë, *pass.* ungjem.

**Abbassamento** të ungjuritë  
-it n. të uljuritë *sic*.

**A basso** posht, e për fundit.

**Abbastanza** më jaftë

**Abbate dignità ecclesias-  
tica** ambati -tit m.

**Abbatere, vincere** push-  
tonj -va -uarë; *pass.*  
pushtonem. *Di più* pru-  
anj -uajta -uajturë, *a  
prova pass* pruhem. *Di più*  
mundënj -unda -undurë  
*pass* mundem; *sic.* munt.  
*Di più*, vras -ava vrarë.  
*pass.* vritem. *Di più* ndë-  
përkëmbinj, e ndëpër-  
këmp, e përkëmp -mba -  
mburë, *pass.* ndëpërkëm-  
bem. *Di più* mbakinj -ka  
-akurë, *pass* mbakem.

**Abbatere fortezza** çortinj,  
çortijta -uarë *pass.*  
çortem.

**Abbattimento** lufta së f.

**Abbellire** mbukuronj, e  
bukuronj -va -uarë *pass*  
bukuronem.

**Abbellimento** mbukurimi e  
bukurimi -it m.

**Abbeverare** ujtinj -ta -iturë,  
*pass* ujtem. *Di più* potis-  
inj, e potis *sic*; -sa -isurë,  
*pass.* potisem. *Di più* ujë-  
sonj -uarë ujësonem.

**Abbonacciare** nkthiellinj,  
nkthiella -eluarë e  
nkthiellte, *pass.* nkthiel-  
lonem.

**Abbonire, farsi buono**  
zbutësonj -va -uarë, *pass.*  
zbutësuarë.

**Abbracciare** marr ngriqë.  
*vedi pigliare.*

**Abbracciamento** të marr  
ngriqë.

**Abbracciare, circondare**  
rrethonj -va -uarë, *pass*  
rrethonem.

**Abbreviare** ngushtonj -va -  
uarë *pass* ngushtonem.  
*Di più* shkurtonj. *Di più*  
vogëlonj.

**Abbreviamento** ngushtimja  
-së f. shkurtimi -it m. të  
vogëluamitë n.

Abbrigliamenti da cavallo

**Abbrusciare** përcëllonj -va  
-uarë. *pass.* përcëllonem.  
*Di più* djeg, dogja, -  
egurë, *pass.* digjem.

**Abbruciamento** të djeguritë -it n.

**Aborrere** merzitetj -a, merzit -ta -iturë, *pass.* merzitem, *col dativo, di più* urrënj e varenj e vares.

**Aborrimento** merzita -së f. të urremitë, të varesuritë.

**Abbiezione, viltà** shalëbalta -së f. e shëkelbalta e të përqituritë -it m.

*Abbruscare le spighe e le campagne vedi brustolare.*

**Abbruscare** bënj shkrumë; *sic* bën shkrump.

**Abietto** i përqiturë.

**Abisso** fundi -it m.

**A bocconi** me faqe për dhë, *sic* me faqe përmistë

**Abominare** gërdhitinj, gërdhit -ta -iturë, *pass.* gërdhitem.

**Abominazione** të gërdhitemitë -mit n. e gërdhia -së f.

**Abominevole** i gërdhitshimi -it m. i merzitshimi.

**Abondante** i plot, e plotë, të plot m. f. n.

**Abondanza** të plotëtë -tit n. shumza -së f.

**Abondantemente** plot, shumë.

**Abondare** shumonj -va -uarë, shumonem *pass.* *Di più* tepëronj. *Di più* buronj -ova -uarë, *pass.* buronem. *Di più* mblonj *vedi essere.*

#### A buon mercato

**Abuso** vesikeqi -qit m. *sic* zakonkeqi.

**Accadere, avvenire** goditëm -iturë *part. pret.* goditi e u godit, *impersonale col dativo.*

**Accampare, mettere il campo contro la città** qëndronj kundrë qitetësë, *invece di* kundrë *meglio* mbi, *ovvero* mpi; *giacché così nelle guerre di Giorgio Skanderbeg una volta disse Lek Dukagjini* mbi ata *contro essi, addosso.*

**Accalarsi, umiliarsi** bindem, *pret.* u binda, *part.* bindurë. *Di più* përvihem, *pret.* u përvusha.

**Accarezzare, Accogliere** përgëzonj -ova -uarë, *pass.* përgëzonem. *Di più* përkënaqinj e përkënaq -

aqë -aqrë, *pass.* përkënaqem e kënaq *att.*

**Accarezzamento** të përkënaquritë n. kënaqeja -së f. përgëzimi m. e përgazimi.

**A caso, per sorte** shortazë.

**Accicare** verbonj -va -uarë, *pass.* verbonem.

**Accelerare** ngutinj -ta iturë, *pass.* ngutem.

**Accendere** ndezinj, e ndez -za -ezurë, *pass.* ndezem *sic.* dhez, *pass.* dhizem e dhezem.

**Accendimento** të ndezuritë -it n. *sic.* të dhezurit.

**Accennare** bënj mbë sî. *vedi fare.*

**Accertare, affermare, certificare** forconj -va -uarë, *pass.* forconem; *con buona pace però io dico che è meglio il dire come in sic.* vërtet, *pret.* vërtetova, vërtetsova, *part.* vërtetëtuarë, vërtetsuar, *pass.* vërtetem.

**Accertatamente** për të vërtetë, vërtetë *sic.*

**Accetta, manara** topra -së f. supata -së f. e sëpata e *sic* sopata.

**Accettare, ricevere** marr, mora, marrë. *imper* mirr e merr. *fut. desid* marsha *pass.* mirrem e merrem. *Di più* përzc, përzura, përzënë, *pass.* përzhem. *Di più* përziell, përzolla, përzejellë, përzejllëm.

**Accetto, caro** i dashur, m.

**Aceto** uthulla -së f. e ufulla -së f.

**Acetare** uthullonj -ova -uarë, *pass.* uthullonem.

**Acetosa erba** uthullore -së f.

**A che fine, a che proposito?** pse, përse, mbse?

**Acchetare, pacificare** pajtonj -ova -uarë, *pass.* pajtonem; *di più* zbutënj -ta -uturë *pass.* zbutem; *di più* pushonj -ova -uarë *pass.* Pushonem

**Acciaio** çeliku -ut m.

**Acciarino dell'archibugio** çarku -ut m.

**Accidente, cosa che accade** godia -së f.

**Accidente, cosa fisica parola** e pëmëja -së pëmësë f.

**Accidentale** i goditëshmi, e goditëshmeja, të goditëshmitë.

**Accidentalmente** mbë godi.

**Accidia, poltroneria** pritesa -së f.

**Accidioso, poltrone** prituesi -it m. pritueseja -së f. e i pritueshmi, e pritueshmeja.

**Acciò** të, kinesë të. *A ciò andiate* kinesë të veni, *sic* e sa te, sa të veni *acciò andiate*.

**Acciocché** të mos, *sic*. sa të.

**Accomodare, acconciare** cërtonj -ova, -uarë, *pass.* cërtonem. *Di più* goditënj -ta -iturë *pass.* goditem.

**Acconciatamente** goditshim.

**Acconciare tavola e letto** shtronj -va -uarë *pass.* shtronem.

**Acconcio** i goditëshimi, e goditshmia, të goditëshmitë.

**Accompagnare** shoqëronj

e shoqëronj -va -uarë, *pass.* shoqëronem. *Di più* përsjell, përsolla, përsjellë, *pass.* përsillem.

**Accompagnatore** shoqëtar, e shokëtari, shoqëtare e shokëtare f.

**Acconsentire** dua, desha, dashur. *Di più* shtresinj, shresa, shtresurë, *pass.* duhem<sup>2</sup>.

**Accoppiare** ngjitinj, e ngjit -ita -iturë, *pass.* ngjitem.

**Accoppiare i bovi sotto il giogo** zapsinj, *sic.* zaps -sa -urë, *pass.* zepsem.

**Accoppiamento** të ngjituritë, të zapsuritë n.

**Accorare, dare affanno** therinj, e ther, *pret.* thera, e *sic.* therta, *part.* therturë *pass.* therem.

**Accordare** sivasinj, e sivas -asa -asurë, *pass.* sivasem. *Di più* pajtonj -va -uarë, *pass.* pajtonem.

**Accordarsi, acconsentire al parere d'alcuno** njimendem, *pret.* u njimend, *part.* njimendurë

<sup>2</sup> òduzem [—]

**Accordatore, accordatrice**  
pajtuesi m. pajtuesja f.

**Accordo, patto** kuvenesa -  
së f.

**Accordato** sivasurë, pajtu-  
arë e goditurë

**Accordo di pace** pajtimi m.

**Accorgere, avvisare**  
**alcuno** ndishkonj -va -  
uarë, *pass.* ndiskonem;  
bënj me dijturë *con*  
*accusat.*

**Accorgersi** ndienj, *pret.*  
ndiehta e ndjeva, *part.*  
ndiejturë e ndierë, *pass.*  
ndihem. *Di più* njoh -  
oha -ohurë, *pass.* njihem.  
*Di più* kthenj ndë vetëje;  
e më bie ndë mend,  
*orvero* mendë.

**Accorgimento** të njohuritë,  
*sic.* të pārtë

**Accortamente, savia-  
mente** ditëshim, e  
dhëlpërisht e dhëlpërisht  
e me skandërgjī.

**Accortezza** dhëlpëria f.  
skandërgjia f. *maliżjosa*  
*accortezza* diekeqia f.

**Accostarsi, assomigliarsi**  
qasem -asa -asurë da qas  
att.

**Accorto, prudente** shër-  
regjuesi -it m.  
sandergjuesi -it m.

**Accostare, avvicinare** avit-  
inj -a, avit -ta -iturë, *pass.*  
avitem. *Di più* afëronj -  
ova -uarë, *pass.* afëro-  
nem.

**Accozzarsi come i mon-  
toni** përpiqem *dall'att.*  
përpijek -oqa -ekurë.

**Accrescere** rrinj -ita -iturë,  
*pass.* rritem. *Di più*  
netonj -ova -uarë <sup>sic.</sup>  
shtonj. *Di più* tepëronj -  
ova -uarë, *pass.*  
tëpëronem.

**Accrescimento** të rrituritë  
n. të tëpëruamitë n. të  
netuamitë.

**Accumulare** grumbullonj -  
va -uarë, *pass.* grumbul-  
lonem. *Di più* mbledh  
-odha -edhurë, *pass.*  
mblidhem.

**Accumulazione** të mbled-  
huritë -it n.

<sup>5</sup> [— di più]

**Accumulatamente** me të grumbulluem, *sic.* grumbull, e grumbulth e plot.

**Accusare** podhitinj e podhit, podhinj e podhisita -ita -iturë e -isurë, *pass.* podhitem e podhisem. *Di più* ngales e ngalesinj -sa -esurë. *pass.* ngalessem.

**Accusa** podhia -së f. të ngalesuritë -it n.

**Accusatore** podhitesi -sit m.

**Acerbamente, aspramente** agrisht, horjtisht.

**Acerbare, esacerbare, far aspro** agrësonj -ova -uarë, *pass.* agrësonem; *dicesi pure* agrëzonj. *Di più* thartonj, *pass.* thar-tonem.

**Acerbità, asprezza** agrëzia -së f. thartira së f.

**Acerbo, immaturo** i egr, e egrë, të egr. *Di più* i pā pjekurë.

**Acerbo, adirato** i manishim, e manjeshëmja, të manjeshm

**Aco, ago** gjilpëra f. e gjëlpëra f.

**Acqua** uj -it m. *Di più* ujëtë -it n. pl. ujrätë.

**Acqua vite** rrahia -së. *Acqua salsa* ujëtë shellimë. *inzuppata d'acqua* po ujë. *Meglio sic.* plot ujë.

**Acquedotto, condotto d'acqua** qumi -it m. *Di più* llullu -ut m.

**Acquario segno celeste** vorba -së f.

Acquiescere, accettare

**Acquistare** dobitinj -ta -iturë, *pass.* dobitem. *Di più* fitonj -va -ituarë, *pass.* fitome. *Di più* bënj bëgati.

**Acquisto** dobia -së f. bëgati -së f.

**Acutezza** të mbrehuritë -it n. të hollëtë n.

**Acuto** i mbrehçimi m. e prehçëmia f. të mbrehçimtë n.

**Acutamente** me të mbrehurë, mbrehurë.

**Acqua fresca** ujët ngrëthurë<sup>4</sup>.

<sup>4</sup> \Acqua fresca ujët ngrëthurë/

- Acutamente, sottilmente**  
hollë, me të hollë.
- Aguzzare** mbrchinj, e  
mbrch -cha -ehurë, *pass.*  
mprehem.
- Adacquare il vino** përzienj  
verë me ujë, ujësonj.
- Adacquato** ujësuarë.
- Adagiare, adattare, accomodare** trajtonj -va -  
uarë, *pass.* trajtonem. *Di più* përpjek. *Di più* ngjit-  
inj e ngjit. *Di più* goditinj  
e godit.
- Adagiato** trajtuarë, përp-  
jekurë, ngjiturë, goditurë
- Addestarsi, svegliarsi**  
qonem *da* qonj *att.* -ova -  
uarë. *sic.* zgjonj -ova -  
uarë, *pass.* zgjonem.
- Addolcire** ëmblëtonj e  
ëmblësonj -ova -uarë,  
*pass.* ëmblësonem
- Addolcire nell'acqua cose  
amare, come lupini,  
ulive, li noci** regjinj,  
regja, regjurë, *pass.* ri-  
gjem.
- Addolorare, dar dolore**  
dhimbinj, *sic* dhemp -ba  
-em -burë e -ëmbta -  
ëmbturë.
- Addolorato, amareggiato** i  
përkujdeshmj -it m. i  
përkudesurë, i mal-  
njieshimi -it m.
- Addoppiare, far doppio**  
bënj ndësh.
- Addormentare, far dormire** bënj me fjeturë, *sic.*  
hëlonj, e bënj të flërë.
- Addormentarsi** fle, fjeta,  
flijta, fjeturë, e flijturë  
mën<sup>5</sup> gjumi.
- Addrizzarsi, alzarsi in  
piedi** nçonem mbë  
këmbë, *sic.* ngrihem  
mbë, e më këmbë, e  
vëhem, e vihem më  
këmbë.
- Addosso, seco** mbi vetë,  
më veti.
- Addurre, apportare** sjell,  
solla, sjellë, *pass.* sillem.
- Addurre testimonianza**  
dëshmonj. *sic* sjell martiri  
dëshmova -uarë.
- Adempire** mbushinj e  
mbush -sha -ushurë,  
*pass.* mbushem.

<sup>5</sup> nën



**Adecuare** njëmëndinj -da -  
ëndurë, *pass.* njëmën-  
dem.

**Adescare, lusingare** sher-  
regjonj -va -uarë, *pass.*  
sherregjonem.

**Adesso, ora** tashti, tash,  
nani.

**A detto** ngjisht.

**Addietro** mbrapë, *sic.* prapa.

**A Dio sta in pace e con-  
cordia** it. me tënë Zonë,  
it. me paqe e me amonjë

**Aderire** mbanj me.

**Adirare** idhënonj -ova -  
uarë, *pass.* idhënonem e  
mërihem *adirarsi, sdegnar-  
si.*

**Adito, ingresso** të hīturitë,  
të hīmtë -mit n.

**Adocchiare, guardare sot-  
tilmente** sodhitinj, sod-  
hit. *Di più* kehërinj -ijta -  
ijturë, *pass.* kehërihem,  
msinj, mësinj, *sic. adoç-  
chiare indicando, e ripren-  
dendo tacitamente* vares -sa  
-esurë.

**Adolescenza** të rītë n. *gen.*  
së riut; djelmëria f.  
vogëlī -së f.

**Adombrare, ombreggiare**  
bënj hje.

**Adoperare, maneggiare**  
përduanj, përduar *pret.*  
përduara, *part.* përduarë  
e përduarë, *pass.* përdua-  
rem.

**Adorare, riverire** bindem -  
inda -indurë *col dativo sic.*  
prosqinis -isa -isurë, *pass.*  
prosqinise. *Di più gli  
Albanesi oltra contorni*  
adëronj.

**Adorazione e riverenza** të  
binduritë, aderimi, *sic.*  
prosqini.

**Adornare** mbukuronj e  
bukuronj. *Di più* stoli -  
isa -isurë, *pass.* stolisem,  
bukuronem, *part.* buku-  
ruarë.

**Adornamento** mbukuria,  
bukuria, stolia f.

**Adottare** bënj bir, *per carità,*  
me tënë Zonë.

Advento, tempo prima del S.  
Natale quando si digiuna  
con astinenza di carne.

**Adulare, lusingare** gëdhë-  
lëtonj -ova -uarë, *pass.*  
gëdhëlëtonem. *sic.* kola-  
qeps -psa -epsurë, *pass.* -  
epsem

**Adulatore**<sup>6</sup> gëdhëlëtuesi m.  
*sic.* kolaqan m.

**Adulazione** gëdhëlëtia f. *sic.*  
kolaqia f.

**Adulatorio** i gëdhëlëtuesh-  
mi m.

**Adulterare, falsificare** mai-  
shtrinj, *pass.* maishtro-  
nem *pret.* maishtrova,  
*part.* maishtruarë.

**Adulterare, usare con  
donne altrui** kurvëronj.

**Adulterio** kurvëri f.

**Adultero** kurvar m. kurvë f.

**Adulterino** kopili m. *sic.*  
mushëk m. mushëkë f.

**Adunanza d'uomini** kun-  
venti m.

**A dunque** prā.

**A faccia scoperta** mbalë  
faqe, *aperta fronte.*

**Affatto, totalità** gjithë, gjith  
sej *sic.* ndutu.

**Affabile, piacevole** i pël-  
qieshmi m. e pëlqieshm-  
ja f.

**Affabilità, piacevolezza** e  
pëlqiemitë n.

**Affamato** i urëshimi, e  
urëshimja f.

**Affangare, imbrattar di  
fango** përbaltinj, përbalt  
*pass.* përbaltem, *part.*  
përbalturë.

**Affannare, affliggere** mun-  
donj, *pass.* mundonem  
mshonj, mbshonj, *pass.*  
mshonem e mbshonem.  
*Di più* nxirinj -ra -irurë  
*pass.* nxirem, përkujdes -  
esa -erusë<sup>7</sup>, *pass.* përkuj-  
jdesem. *Di più* idh, idha,  
idhurë, *pass.* idhem.

**Affanno, angoscia** mundi-  
mi m. kujdesa f. koposi  
m. *sic.* koposë f. kujdesi  
m. të idhuritë, të nxirur-  
ritë.

**Affare, faccenda** punë -së  
f.

**Affaticarsi** fëdigjem, u  
fëdigja, fëdigjurë.

**Affaticare** fëdgjonj. *Meglio*  
*sic.* shërbenj e punonj.

**Affaticato** i fëdgjueshimi m.  
*miglio sic.* i shërbiemi,  
kurmi i shërbiem *il corpo*  
*affaticato.*

<sup>6</sup> adula|zione + tore|

<sup>7</sup> -esurë

**Affattare** magjepsinj, e magjeps -psa -epsurë, *pass.* magjepsem. shtrigjëtionj -ova -uarë, *pass.* shtirgjttonem.

**Affermare, confermare** rrefienj -iejta -iejturë e rrefierë. *Di più* thom.

**Afferrare, pigliare** zë, *sic.* zë, zura, zënë, *pass.* zihem, *sic.* zihem. *Afferrar con violenza* rrembenj *sic.* rrëmbenj -va -ierë, *pass.* rrëmbenem.

**Affezione, amore** të dashuritë -it n.

**Affetto, attenzione** malli -llit m. *sic.* mallë -së f.

**Affettuoso a qualcosa** i përmalltshimi -it m.

**Affettuosamente** me të dashuritë, përmalltshim.

**Affibbiare, allacciare** mberthenj, *sic.* mbërthenj -eva -ierë e -ejturë, *pass.* mbërthenem.

Affidare, assicurare.

**Affiggere, ficcare** ngulinj e ngul -ula -ulurë, *pass.* ngulem.

**Affissare, guardar fisso** keqërinj -ira -ijturë, *pass.* keqërinem.

**Affittar, dar o pigliar a pigione** ap *sic.* jap o marr qara, *vedi dare o pigliare*

**Affitto, pigione** qireja -së f.

**Affliggere** helmonj -va -uarë, *pass.* helmonem m. ngushellonj -va -uarë, *pass.* ngushellonem, dhimbinj e dhemp, e përkujdes -esa -esurë.

**Afflizione** *vedi affanno* koposi<sup>8</sup>.

**Afflitto** i kopjasmi m.<sup>9</sup>

**Affocare, infuocare** djeg, dogja, djegurë, *pass.* digjem; *di più* flakos e flakosinj -osa -osurë *pass.* flakosem *da* flaka.

**Affogare** mbinj, mbijta, mbijturë, *pass.* mbitem

**Affogamento** të mbijturitë

**Affogativo** i mbitshimi -it m.

**Affollarsi, cacciarsi dentro** depertonj -ova -uarë, *pass.* depertonem, *con*

<sup>8</sup> /coposi\

<sup>9</sup> \afflitto i copiasmi/

*questo* ndë për mjet e *sic.* ndë mesëtë, *ovvero* në mesëtë.

**Affondare** hump e humbinj -mba -mburë, *pass.* humbem.

**Frena, refrenare** ngërmonj -va -uarë, *pass.* ngërmonem.

**Affrettare, sollecitare** ngut e ngutinj -uta -uturë, *pass.* ngërmonem

**Affrettamento** nguta -së f. e *sic.* shpejtimi m.

**Affrettare, andare in fretta** çpejtonj, *sic.* shpejtonj -ova -uarë, *pass.* çpejtonem.

**Affrettatamente** çpejt e *sic.* shpejt.

**Affrontare, azzuffarsi** për-luftonj -va -uarë, *pass.* për-luftonem e *sic.* për-balzem *dall'att.* përbalz; *di più sic.* mund, mundem -unda -undurë.

**Affrontare con parole** për-çmonj -ova -uarë, *pass.* përçmonem.

**Affronto** përçmënjëria -së f.

**Affumare**<sup>10</sup>kapnisë e kapnisiinj -sa -isurë, *pass.* kapnisem. *Di più* timonj -va -uarë, *pass.* timonem *da timi fumo.*

**A gara** përluftueshim, zëllshime.

**Agente, fattore** qchajaj -it m.

**Agevole** i dobi -it m. e doba -së f.

**Agevolmente** dobia, kolaj.

**Agghiacciare** ngrinj -ijta ijturë. *Di più* akullonj -ova -uarë, *pass.* akullonem.

**Agghiacciato** i akulluam, akulluarë, ngrijturë, e nzërë.

**Aggiornarsi** ngëdihem. *sic.* dihem, u dijta, dijturë, ngëdinj, dinj *sic. attivo pres.*

**Aggirare, circondare** rrethonj -va -uarë *pass.* rrethonem.

**Aggirarsi, andare attorno** sjell *aggira*, *pass.* sillem *con genitivo.*

<sup>10</sup> [pa]

**Aggiungere, accrescere** çtonj, *sic.* shtonj -va -uarë, *pass.* çtonem e nçtonem *da* nçtonj *att.*

**Aggiungere, arrivare** mberrinj -ijta -ijturë, *pass.* mberritem.

**Aggiungere al parlare** flas përse dijtj, shtonj fjalë ndë të folëtë.

**Aggiunta** të çtuamitë n. *sic.* e shtuamia.

**Aggobbare** kërrus e kërrusinj -usa -usurë, *pass.* kërrusem, *il part. fa pure* kërrust. *Di più* gërmonj -ova -uarë, *pass.* gërmonem.

**Aggradare, piacere** pëlqenj, *pass.* pëlqenem.

**Aggrapparsi, attaccarsi** ngjitem *dall'att* ngjit.

**Aggraziato, pieno di grazie** hër plot -it m. i pëlqieshimi -it m.

**Aggravare, caricare** rëndonj -ova -uarë, *pass.* rëndonem.

**Aggravare, molestare** mbëshonj, *pass.* mbëshonem.

**Aggravare, fare ingiustizia** bënj dhunë *col dativo*, bënj lig e keqe *sic.*

**Aggroppare** nienj -jeta -jeturë, *pass.* nihem.

**Agguagliare** njëment *vedi adeguare.*

**Agguagliamento** të njëmenduritë.

**Agile** i lei, i le, e laja, të letë. n.

**Agio, comodità** koha -së f.

**Agitare, stimolare** nxitinj e nxit, nxita, nxiturë, *pass.* nxitem.

**Aglio** hudhëra -së f. *spicchio d'aglio e d'ogni altro* thelpi -it m.

**Agnello** qingji -it m. e qengji -it m. *Agnellino* qengjithi m. *Agnella* qengja -së f. e shtjerra f.

**Agnello di un anno** vjetundi m. *Agnella di un anno* rrura -së f. *Agnellina* qengjeza f.

**Agonizzare** hjek frimënë, *sic.* helq *alle volte solo, alle volte con* frimënë.

**Agosto** mese gushti m.

**Agreste** gresta -së f. *miglio* aguridhe -së f.

**Agricoltore** bulku -ut m.

**Agricoltura** bulqia -së f.

**Agro, brusco** i egrë, e egrë, të egrë, i tharrëti e tharrtja, të tharrtitë, *miglio con una -r*.

**Agrezza** të thartitë n. egrëzia -së f. thartira f.

**Aguato, insidia** njëmtimi -it m. e njëmtime.

*Aguzzare vedi acuzzare*

**Aguzzo** i prehmi m. e prehmja, të prehmitë.

**A guisa** mbë mëndirë.

**Aguglione da punger i bovi** asteni -it m.

**Ahi voce di lamento** vaj alimono

**Aia, area dove si batte il grano** lëmi -it m. pl. lë-mënjëtë; *di più* loma -së f.

**Aio, messere** lala -së f.

**Ajutare, dar sussidio** ndimomj *sic.* ndihmonj -ova -uarë, *pass.* ndimonem; *di più* ndih e ndihinj -iha -ihurë, *pass.* ndihem.

**Ajuto** ndihma -së f. të ndimuanitë n.

**Ajutatore** ndihmetari e ndihmëtori m.

**Ala** krahu -ut m. e kraha -së

f. e sjetullë -së f. *ma per i sic. quest'ultimo.*

**Alabarda** patërzarë, e patërshara f.

**Alba del giorno** drita e bardhë, të zbardhuritë e dritësë, *far l'alba* bënëj me zbardhënjë drita.

**Albanese** i arbëreshi m. e arbëreshja f. *Di più* arbërori m. arbëroreja f. *Di più* arbëri m. e arbëra f. *Di più* shqipëtar m. shqipëtarja f.

**Albania** Arbëria -së f. dheu i Arbëritë *in albanese, all'albanese* arbërisht e shqipt.

**Albergare** gjelinj -ijta -ijturë.

**Albergatore, forestiere** i huaj m. e huaja f.

**Albergo** konaku -ut m.

**Albero** lisi m. pema -së f. druja -së f. qorri m.

**Albore, bianchezza** të bardhëtë.

**Alboreto** <sup>11</sup>proshmi -it m. vendi plot me lise, o vendi lisesh.

<sup>11</sup> | arbosetto|

**Alcuna volta** ndo një herë,  
*un tempo quando* një herë  
e një herë. *Alcune volte,*  
*alle volte* herë e herë.

**Alcuna cosa** gjë kafshë,  
ndo një kafshë.

**Alcuni, alquanti** disa, *sic.*  
*dica* e disashit.

**Alcuno conti** ntonjë *miglio*  
*che* ndonjë.

**Al doppio** qetë, *al dritto*  
ndëreq, *sic.* drej e ndrej.

**Alessandria** Skanderia -së f.

**Alessandro** Leka -së m.  
*Alessandro il Magno* Leka  
: Madh. *S. Alessandro,*  
Sënt Leshi -it m.

**Alessio città** Leshi -it m.

**Alessare** zienj -iejta -iejturë,  
e zieva e zierë *pass.*  
zihem.

**Alfiere, banderaio** bajrak-  
tari m. flamurari m.

**All'alba** ndë natjet me  
natënet, *innanzi l'alba,*  
mengjes; *alla sera, al ves-*  
*pero* mbrëmjetë, mbrë-  
manet.

**Al lato, appresso** ndaj *con*  
*accusat. sic.* ndë anëtë.

**Alacciare** mberthenj -eva -

ierë *pass.* mberthenem.

**Allagare, mondare** lëshonj  
ujtë, lumtronj.

**Allargare cosa chiusa** hap,  
hapinj -apa -apurë e  
hapt *sic. pass.* hapem.

**Allargare cosa involta**  
zgjeronj *sic.* shtuell.

**Alimentare** ushqenj -eva -  
uarë, *pass.* ushqenem.

**Alimento, nutrimento** gjel-  
la -së f. ushqimi m.

**All'impovviso** pa të pritu-  
ritë, pa priturë. *sic.* ndë  
zbetë *da* zbea -së f. *Al-*  
*lora* a të herë, m'atë herë,  
mb'atë herë. *Alla malora*  
me të mallkuamitë, me  
mallkim. *All'in fretta*  
nguturisht. *All'incontro,*  
*dirimpetto* kundruell koll-  
ganet.

**Alla rivescia, al rovescio**  
mbrapëzë, mbrapësh-  
tazë, *sic.* prapëtë.

**Alla fine** ndë vorë *da* vë e  
orë, ndë të sosmitë, e *sic.*  
të sprasmenë.

**Alito, fiato** frima -së f. *Alito*  
*spirito lento* kalimë -së f.

**Allattare, dar latte** ap sisë,  
jap gjë, *vedi dare.*

**Allattare, succhiare latte**  
thith, thithnj *sic.* thith  
thithinë.

**Allegare i denti, mani,  
piedi; stupidirsi** mbi-  
hem *da* mbinj *atl.* u  
mbijta, mbijturë.

**Alleggerimento** të lëzuamitë  
-it n.

**Alleggerire** lëzonj -ova -uarë,  
*pass.* lëzonem.

**Allegramente** me hare, me  
gaz

**Allegrare, dar allegrezza**  
gëzonj -ova -uarë, *pass.*  
gëzonem *di più* përgë-  
zonj *sic.* *Di più* harepsinj  
-ijta -ijturë, *pass.* harep-  
sitem.

**Allegro** i gëzueshimi m. i  
gëzuam

**Allegrezza** gëzim -it m.,  
hareja -së f. gazëmenda -  
së f. *sic.* përgëzimi m.

**Allentare, rallentare** lë-  
shonj *pass.* -onem -uarë.

**Allentamento, lentezza** *sic.*  
lëshimi -it m.

*Allettare, lusingare* vedi *adescare,*  
*accarezzare.*

**Allettamento, lusinga** she-

rregjia -së f. gëtheletimi -  
mit m.

**Allettatore, lusinghiere**  
sherregjuesi -it m.

**Allevare, nodrire** rrinj e rrit  
-ita -iturë, *pass.* rritem.

**Allevatrice, nutrice** doda  
së f.

**Alloggiare, ricevere in  
albergo** kondis e kon-  
disinj -isa isurë, *pass.*  
kondisem.

**Alloggiare, albergare** jec  
mbë konak, *vedi stare.*

*Alloggiamento* vedi *albergo*

**Allontanare, superare** danj,  
*sic.* ndanj -ajta -ajturë e -  
orë, *pass.* ndahem

**Allontanare, discostare**  
largonj -ova -uarë, *pass.*  
largonem.

**All'oscuro** ndë të errit.

**Allungare, prolungare**  
ngjat, ngjatinj e *sic.* nglat  
-ata -aturë, *pass.* ngjatem.

**Allungamento** të ngjturitë  
n. të nglaturitë.

**Alma, anima** spirti -it m.  
spirtëratë *pl. sic.* shpirt.

**Almeno** ndë mosë, më pak;  
*sic.* më të pakënë.



**Al quanto** disa, pakëzë, *sic.* çica, pakëth.

**Altamente** n'alt, lart.

**Altare** ilteri m. *sic.* triesa shejtë; faljepsmi<sup>12</sup>.

**Altezza** madhia -së f. *per superbia* madheshitia së f. të madhtë n. të lartëtë, it n.

**Alto** i lart, e lartë, të lart, *altissimo* fort i lart.

**Alterare, perturbare** trazonj, *pass.* trazone.

**Alterare, mutare** ndërtonj, *pass.* ndërronemë.

**Alterare, perturbare il sangue per ira** *sic.* 13 ndërbonj -onem, *pass.* tërbuarë, trazuarë *alterato*.

**Alterazione** të trazuamitë, të ndërruamitë n. *sic.* trazimi -it m.

**Altra volta** të tjerë herë, *altrettanto* tjetr'aqë, qietë.

**Altrimenti** ndrishej, ndr-ishe, ndrishei, ndëmosë, mbë tjetr arrësie

**Altrove** di ku, njetaj, gjetai. *sic.* gjetsk.

**Altro** jetri, etri, etra, jetra, jetrit, etrit.

**Altronde, d'altra parte** së tjetër vend, së tjetërë anë.

**Alume** stipsi - it m.

**Alzare, innalzare** nçonj, *pass.* nçonem, ngrinj *pass.* ngrihem; *imper.* ngre, ngreu, ngreva, e ngrijta; *pret part.* ngrijturë.

**Alzare la voce** ngrinj zërë. *Alzar bandiera* shtuell flamur, shtuell bajrak.

**Amabile** i pëlqieshimi, i dashuri, *miglio il dicono i sic.* moi dashuri.

**Amabilmente** me të dashurë.

**A mala pena** me zī, me zīsë *sic.* pa hīr.

**Amalarsi** sëmundem, u sëmunda, sëmundurë; lengohem *da* lengonj *att.* -ova -uarë.

**Amalarsi di nuovo, ricadere** sëmundem përsë dijt, për së riu.

<sup>12</sup> /falgjepsmi\

<sup>13</sup> [ - tur]

**Amalato** sëmundi, i len-  
guam *sic.* i sëmurë, *ama-*  
*laticcio* i sëmundjasm *sic.*

**A mani giunte** me duar të  
mbjekurë përpjekur.

**Amante, innamorato**  
dashesi -it m. dasheseja  
f. e dueseja -së f.  
*innamorata.*

**Amaro** i idhurë, i formuam,  
i farmkosm.

**Amarezza** të idhuritë n.  
helmi -it m.

**Amaretudine d'animo**  
kujdesi -it m. kujdesa f.

**Amaramente** me t'idhurë,  
idhtë

**Amare** dua, due, desha,  
dashurë, duhem.

**Amareggiare** helmonj -ova  
-uarë -uatë, helmonem;  
idheronj -ova -uarë e  
idhtë, idheronem.

**Ambasciaria** ellçia, të  
lajmitë -mit n.

**Ambasciata** zihariqi -it m.

**Ambasciata di matrimoni**  
prosonia -së f.

**Ambasciatore** i lajmi -it m.  
e lajmeja -së f.

**Ambasciatore di matri-  
moni** prosoni -tit m.  
prosonita -së f.

**Ambi, ambedue** të ditë.

**Ambiguo, dubbioso** i  
ndërdishmi -mit m. e  
ndërdishmeja -së f.

**Ambizioso** madheshtori -it  
m. madheshtoreja -së f.

**Ameno, giocondo** i  
pëlqieshmi -it m.

**A mente** ndë ment.

**Amenta erba** ëndrezë.<sup>14</sup>

**Amico** miku -ut m. mikësja  
-së f. *sic.* mikja -së f.

**Amicarsi, far degli amici**  
mikëronj, *meglio*  
mikëronj, mikësonj.

**Amichevolmente** mikër-  
isht. *Amichetto* mikuthi  
m.

**Amicizia** mikësia f. *sic.*  
mikëria -së f.

**Ammaccare** stip, stipinj, *sic.*  
shqip -ipa -ipurë, *pass.*  
stipem.

<sup>14</sup> /amenta erba ëndrezë\

**Ammaestrare** mbsonj -ova  
-uarë, mbsonem.

**Ammaestramento** mbsimit  
-it m. të mbsuaritë n.

**Ammassare, adunare** mbjek  
bashëk, *pass.* mbjekem  
bashëk, mbjekurë,  
bashkonj, bashëkuarë *sic.*  
mblodh, mblodha,  
mbledhur, mblidhem

**Ammassamento** të  
bashëkuamitë n. të  
grumbulluamitë; bashka.

**Ammattonare** shtronj me  
tula, *part.* shtruarë me  
tula.

**Ammazzare** vras, -ava vra-  
rë, briterem<sup>15</sup>.

**Ammazzamento** të vrāmi-  
të.

**Ammettere** ap, jap, dhë,  
chënë.

**Amministrare, reggere**  
ruanj, ruajta, ruajturë,  
ruhem.

**Ammirare, maravigliarsi**  
mrekullonj, mrekullo-  
hem. thëmas, thëmasem  
*sic.* thamaks, thamak-

surë, u thamaksa, tha-  
maksem.

**Ammirabile, maraviglioso**  
i mrekullueshimi -it m.  
*sic.* i mo thamaksuri.

**Ammirazione** të mrekullu-  
amitë *sic.* të thamak-  
suritë.

**Ammogliare** martonj -ova -  
uarë, martonem.

**Ammollare, ruotare** chj,  
ehjinj, ehja, ehjurë,  
chem; preh, prehinjej,  
prehem, prehjurë.

**Ammollire, far molle**  
njom, njominj -ova -  
uarë, njomem. *Ammollire*  
*con parole* zbut, zbutinj,  
zbuturë.

**Ammonire** ndishkonj -ova  
-uarë, ndishkonem; qër-  
tonj -ova qërtuarë, qër-  
tonem.

**Ammonire, avvisare** bënj  
me dijturë *con accusat.*  
bënj e di.

**Ammonizione** të ndishkua-  
mitë, ndëshkimi -it m.

*Ammonzellare vedi accumulare*

<sup>15</sup> vritem

**Ammorbare** fëliq, fëliqinj,  
fëliqurë, fëliqem.

**Ammorzare** shuanj, shuarë,  
shuhem; shimb, shim-  
binj -imburë, shimbem e  
*col p. meglio.*

**Ammoscire** vesh *ciò* vesh e  
veshinj, veshurë e vesht,  
veshem.

**Ammutare, farsi muto** hes-  
tinj *con accusat.* hesturë,  
hestem; mungonj.

**Amo da pescare** grepi -it  
m. grepthi *diminuit.*

**Amare** të dashuritë -it n.  
*Amore infiammato* të  
dashuritë të përflakshim.  
*Amore infocato* të dashu-  
ritëtë përzjarrshim.  
*Amorevolezza* të dashu-  
ritë. *Amorevolmente* të  
dashurë.

**Amorevole, amoroso** i  
pëlqieshimi m. i mo  
dashuri.

**A modo che** aqë sa.

**A morte** mbë mort; mbë të  
vdekuritë.

**Ampiezza** të gjerëtë -it n.

**Ampio** i gjërë, e gjërë, të  
gjërë.

**Ampolla, vaso di vetro**  
shisheja -së f.

**Ancilla, fantesca** dada -së  
f.

**Ancora per conseguente**  
ende; *sic.* edhe.

**Ancora della nave** angurra  
f.

**Ancorché** ndonesë.

**Ancudine, incudine** kud-  
hcri -it m.

**Andare** vate, vajta, vaturë;  
ec, e ecinj, eca, ecurë; *di*  
*tutti e due l'imperat* fa cc; *e*  
*di tutti e due il futuro*  
*desiderat.* vavsha.

**Andar a caccia** gjetonj -ova  
-uarë.

**Andar ad abitare altrove**  
vete të gjellinj, ngjetoj, o  
*sic.* gjetç e mtonj -ova -  
uarë, mtonem.

**Andar con ordine** vete me  
rendi.

**Andar a solazzo, a spasso**  
shetis, shetisinj -ita -  
iturë; zbavit, zbavitinj,  
zbavitem, zbaviturë.

**Andar entrando sull'ac-  
qua** lundronj -ova -uarë.

**Andar innanzi, precedere**  
prinj -ita -iturë.

**Andar in collera** merihem -  
ijta -ijturë.

**Andar intorno** njoroni -ova  
-uarë.

**Andar in su** hip, hipinj, hip  
përpyetë, hip përmaal,  
vete o ec përmaal, vete, o  
ec përpyetë.

**Andar in giù** zdrip, zdrip-  
irj, zdrip përpyetë, zdrip  
posht, e *sic.* posht.

**Andar sotto** vete ndënzë, e  
ndënë ta, *sic.* vete për-  
poshë. *Andar a tentone*  
vete tue prekurë.

**Andar a piedi** vete o ec  
kombesuar, e këmbisi.  
*Andar a cavallo* vete o ec  
kaluar, kalor, *sic. pure*  
kalosha.

**Andar ocultamente con-  
tro** vete rinezisht kund-  
druoll.

**Andar via** shkonj ndësë, ec  
ndësë.

**Andar nel fondo dell'ac-  
qua** humb, humbinj.

**Andata** të vamtë, të vatu-  
ritë, të vatëtë, t'ecuritë.

**Anello** unaza -së f.

**Anetra uccello** rosa -së f.

**Andrea** Ndreu -ut m.

**Anfora, vaso** stamba -së f. o  
stëmba f.

**Angoreggiare, gravare**  
mshonj -ova -uarë -  
onem *sic.* vasanis -isem e  
*tormentare anche in pubbli-  
co.*

**Angoria, gravezza**  
mshuamitë.

**Angelo** engjëlli -it m.; *angelo*  
*custode* engjëlli trazetari.

**Angolo, cantone** qushku,  
skanji, qoshi *sic.* angona  
f.

**Angoscia** përkujdesa -së f.  
helmi -it m.

**Angosciarsi** përkujdhese;  
i përkujdhemi *angoscioso.*

**Anguilla** ngjala -së f.

**Anguinaglia** kofsha -së f.

**Angusto, stretto** i ngushti, i  
shtrejt m.

**Anima** spirti -it m. *sic.* shpir-  
ti -it, shpirtëthi *diminuit.*

**Cosa d'anima, animale**  
**spirital e spirituale** i  
përsirtishmi m. e për-  
shpirtshmja f.

**Animale, bestia** shtasa -së,  
arrësieshime; *animale*  
*fiera, feroce* bisha -së f.

*Animale razionale* shtasa - së f. e arresieshime, *irragionevole* shtasa e pa arrësia.

**Animare, incoraggiare** zëmeronj -ova -uarë - onem.

**Animo, cuore** zëmëra f.

**Animosamente** zëmërisht, zëmeruashim.

**Animosità** të zëmeruamitë, trimeria -së f. zëmëria.

**Animoso** trimi -it m. i zëmërueshimi *sic.* zëmëretari e zëmëre madhi; *miglio* zëmerori.

**Annebbiare** njegullonj, *sic.* mjegullonj -ova -uarë, *pass.* mjegullonem.

**Annegare** mbinj e mbita, mbiturë, mbitem e mbisinj, mbisa, mbisurë, mbisem.

**Annegrire** nxinj -ita -iturë, nxihem; e mavis, mavisinj -isa -isurë, mavisem.

**Annidare, far nido** bënj çerthënë, *sic.* bënj folenë.

**Annichilire** faronj -ova -uarë -onem.

**Annitrire, voce di cavalli** hingëllinj, *sic.* hëngëllonj.

**Annitrire nome** të hëngëllituritë, *sic.* hëngëllima.

**Anno** viti -it m. vjeti -etit m. *di quest'anno* i simbjetshimi *sic.* i simbjelmi; *del'anno passato* i vjetshimi, *sic.* i vjelmi -it m.

**Annobilire** fisnikonj -ova -uarë, fisnikonem.

*Annodare vedi aggrappare.*

**Annotarsi, farsi notte** ngrisetë *dall'att.* ngris -isa -isurë, ngrisem.

**Annullare** çprish, çprishinj, *sic.* shprish -isurë -isem.

**Annumerare, contare** njehinj -oha -ohurë -ihem *sic.* njoh -oha -ohurë njihem.

**Annunziare, avvisare** veshtëronj, bënj me diturë.

**Anziosamente** me desër, desherueshim, *sic.* me dëshërim.

**Anticamente** herejet, *sic.* të parnë te moti plak.

**Antichità di campo** moti -it m. monë -së f. *forse da* moti, moti plak, moti i

- motit; *antichità di età* pleqirja f.
- Antico, vecchio** i motçimi *sic.* i moçmi, e motçimeja, plaku -ut m. plaka -së f. *Antico, vecchio delle cose inanimate* i vjetri m. e vjetra f. të vjetritë
- Anticipare** marr përpara, vinj përpara.
- Anticuore, malore** zalia -së f.
- Antiporta, atrio** hajati -it m.
- Antivedere, considerare** innanzi kujtonj përpara, *sic.* llojas.
- Antro** spella -së f. shpella -së f.
- Anzi** munesë, mu, mu.
- A passo a passo, pian piano** dal e dal, *sic. pure* leth e lethë.
- Ape** bleta -së f. mjalza *sic.* mjaltëza -së f.
- A pena** me zi, me zusë *sic.* pa hër.
- A pennello** mjeshtrisit *sic.* mjeshtrisht, zënëtisht.
- Apertamente, manifestamente** nalë, shtruarë, mballfaqë.
- Aperto** zbillmi -it m. çeli -it m. zbillturë, zbillurë, çelurë.
- Apertura** të zbilluritë, të çeluritë.
- A pezzo a pezzo** copë copë *sic. pure* thrime thrime, dërmudhe dërmudhe; *a poco a poco* pak e pakë, pakëza pakëza.
- A porta per porta** përdier, përdiertë, *sic.* derë më derë.
- A posta** kashtëlë
- A postema** plasila -së f.
- A postemare** qelbaz -aza -azuurë, kelbazem.
- A proposito, a punto** mbarë.
- Apostolo** apostulli -it m. i dërguami -it m.
- Appagare, soddisfare** pajtonj -uarë -onem.
- Appalesare, divulgare** leçit, leçitinj -iturë, leçitem.
- Apporare, incontrare** resht, reshtinj, reshturë, reshtem; pruanj -ijsa, prëruanj, prujturë, pruhem, përonj.

**Apparecchiare** gatonj -uarë  
-onem; bënj gati.

**Apparecchio** gatimi -it m.  
trajtja -së f.

**Apparentare** krushqonj -  
uarë -onem.

**Apparentamento** krushkia  
-së f. *parentela*.

**Apparente** i dukshimi, i  
mbrazeti *uomo; meno  
apparente, bello* i bukuri, e  
bukura, të bukuritë,

**Apparenza** doka -së f. të  
dukuritë.

**Apparire** dukem, u duka,  
dukurë.

**Apparizione** të dukuritë n.  
të pāmitë.

**Appartenere** përkas, preka,  
prekurë e prekova, pre-  
karë *sic.* nget, përngjet -ta  
ngas, përngas.

**Appassionato, invidioso**  
zmirori -it m. zmiroreja -  
së f.

**Appendere** vjer, vora, vjer-  
rë, virem, vjer nfit *in  
collo*.

**Appestare, infettare**  
kukutis, kukutisinj -  
isurë, kukutisem.

**Appetire, bramare** deshë-  
ronj -uarë -onem *sic.*  
oreks e eksurë.

**Appetito, brama** deshërimi  
e deshiri -it m.

**Appetito, fame** uria -së f.  
uri -it m.

**Applicarsi** nxirem, u nxira,  
nxirurë.

**Applicazione** të nxiruritë.-  
it n.

**Appoggiare** kumbis, kumbi-  
sinj -isa -isurë, kumbi-  
sem, pështetem, pështet,  
pëshetinj, pësheturë,  
pështejta, pështetem.

**Appoggio, sostegno** qën-  
dra -së f.

**Apprendere, capire col-  
l'intelletto** ndegjonj *sic.*  
ndëlgonj, ndegjuarë -  
ova, ndegjonem.

**Appresso, vicino** ndaj *sic.*  
ndanëtë, *dopo* mbas.

**Apprezzare, stimare**  
mbanj -ajta -ajturë, mba-  
hem.

**Approbare**<sup>16</sup> lëvdonj -uarë, i  
lëvduam -onem.

<sup>16</sup> [— approvare]



**Approvare, accettare** stres, stresinj -esa -esurë -esem; bëgënis, bëgënisinj -isurë -isa, bëgënissem.

**A punto, a proposito** mbarë.

Aprile mese

**Aprire** nçel, nçelinj, çel -clurë -ilem; zbillinj -ijta -illurë -ijturë, zbillem; hap, hapinj, hapurë, hapem; shprosh, shproshinj -osa -osurë, shproshem.

**Aprofitarsi** prokops, prokopsinj -psa -opsurë -opsem. Bënj prokopi; *fo profitto sic.* bënj të mbarë e piks të mbarënë.

**Appropriare** kthenj prej veti, *vedi voltare.*

**A questo modo** mbë ktë arresie, mbë ktë mendirë.

**Aquila** shqipeja -së f. magjipi *Egitto.*

**Aquilone, vento borea** murrani -it m.

**Arabia** Arapja; *arabo* arapi, magjipi, arapkinja -së f. *in arabo* arapisit, arabisht.

**Arancio** narënxë -së f.

**Arare, coltivare** levronj -ova -uarë -onem; punonj -uarë -onem.

**Aratore** bülku -ut m. punetori -it m. *Terreno arato* argoma -së, mazia -së, *aratrice* līsë -së f.

**Aratro** parmenta -së f. umbi -it m. plori -it *ma in sic.* plori e plore f. *il ferro che mettono nell'estremità dell'aratro, il quale apre la terra, temone dell'aratro* stivari -it m.

**Arca** arka -së f. senduqi -it m.

**Archibugio** tifeqi -it m. pushka -së f.

*Archivio vedi cancelleria*

**Arciere, saettatore** arketori -it m. shituesi -it m. *cassa dell'archibugio* qëndaku -ut m.

**Arcano, nascosto** fshehurë e fsheht.

**Arco** arku -ut m.

**Arco celeste, iride** dilberi e dillberi *da* djell e bërë, *giacché l'iride si forma da raggi del sole, che percuotono la nebbia.*

**Ardente** ndezeti -it m.

- ndezeta -së f. dhezti  
*meglio.*
- Ardere vedi abbruciare**  
djek, dhez, digjem,  
dhizem.
- Ardire, presumere** kuxonj  
-uarë -onem, matinj,  
mata, maturë.
- Ardire, audacia** kuximi -it  
m. të maturitë.
- Ardito** i kuxueshimi -it m. e  
kuxueshmeja -së f.
- Arditamente** kuxueshim.
- Ardore, calore** vëpa -së f.  
*sic* vapa; të nxëtitë n. të  
ngrohtitë n.
- Arena, sabbia** rëra -së f.
- Argento** rgjëndi -it m. e  
rgjëndja -së f.
- Argentare** rgjëntonj -ova -  
uarë, rgjëntonem; *di*  
*argento* i rgjëndhëti, *sic*. i  
rgjëntë, kroj i rgjëntë *una*  
*fonte nella contessa con bel-*  
*lissima acqua.*
- Argomentare legitima-**  
**mente** ligjëronj -uarë -  
onem.
- Argomento discorsivo e**  
**legitimo** ligjërata -së f.  
besodhia.
- Aridità** të thātitë n. *arido* i  
thāti, i thati.
- Aria, aere** airi -it m. *ed* crë -  
së f.
- Ariete** dashi -it m. *plur.*  
deshtë.
- Arguzia** të hollëtë -it n.
- Arguto** i hollë, e hollë, të  
hollë.
- Armare** armatis *sic*. armatoj  
-isa -osa -isurë -osurë,  
armatisem, armatosem.
- Armatura, arme bianche**  
peciri -it m. *vedi corazza.*
- Arme** armë -së f.
- Armento** bagëtia -së f.  
bakëtia f. shterria -së f.
- Arpa instrumento** arpa -së  
f. lëvdia -së f.
- Arrabbiare** tërbonj -ova -  
uarë -onem, mëninj -ijta  
-ijturë, mënihem.
- Arrancare, cavar fuori la**  
**spada** qit, qitinj; *korda,*  
qiturë *la spada sfoderata.*
- Arricchire** bëgat, bëgatinj -  
aturë -atem.
- Arrischiare** rrëzikonj.
- Arrivare** arrënj -ita -cjturë;  
mberrinj -ijta -ijturë;  
arrë, arrura, arrënë.
- Arrivo** të arrënëtetë, të mber-  
rijturitë n.

**Arrogante** madhështori -it m.  
n. i leshuami -it m.

**Arroganza** madhështia -së f.  
të leshuamitë n.

**Arrossire** nguq, ngukinj -  
uqurë, nguqem.

**Arrossire, vergognarsi**  
mborronem da mbor-  
ronj, me mbarrë *con ver-  
gogna*.

**Arrostire, cuocere a rosto**  
pjek -ekurë, poqa,  
piqem.

**Arrotolare come quando**  
**giù vengono i sassi dal**  
**monte** rrukullinj,  
rrukullisinj -isurë -isa,  
rrukullisem.

**Arruginirsi** ndrishkem da  
ndrish -ishurë.

**Arso** djegurë, dhezurë; *abbr-  
uscato* përsëlluarë, bërë  
shkrump.

**Arte** zënati -it m. *sic.* tehnī -  
së f. *scuola*.

**Artegiانو** punetori -it m.  
punetorja -së f. zënatça  
f.

**Artificio** mjeshtria -së f.  
sëndargjia -së f.

**Artificiosamente** zënatshit,  
zënatisht me sëndargji.

**Artificioso, ingegnoso**  
vejeshimi e vëjeshimeja  
f. sëndergjuesi -it m.

**Arteria, canna della gola**  
gromazi -it m.

**Artiglio, unghia d' uccelli**  
thua, thoi -it m.

**Ascella** sjetulla -së f.

**Ascendere, montare** hip,  
hipinj, hipurë, hipem.

**Ascesa, salita, luogo ercto**  
përpjetë -it m.

**Ascia stromento di faleg-  
name** sqepari -it m.

**Asciare i legni** dent, dend-  
inj, denda, dendurë,  
dendem.

**Asciugare** tër, tërinj, terta,  
teturë e terem *pass*.

**Asciugare con un drappo**  
nfhīnj, fshīnj, fshijta,  
fshijturë, fshirë, fshi-  
hem.

**Ascoltare** marr vesht,  
veshtëronj; *sic.* marr  
vesh.

**Asinello** gomarthi -it m.  
gomarza f. morgaçëthi -  
it m. morgaçëza f. *sic.*  
gajdhurthi -it m. gajdhur-  
reza f. gajdhuraqi, gaj-  
dhuraqja f.

**Asino** gajdhuri m. gajdhurja f. gonjari m. gonjarja e gonjara f. gomara gomarija f. gomari m. morgaçi m. gajdhara, morgaça f.

**Asma** stemaku -ut m.

**Asparago frutto** sparëngu *sic. la pianta* sparëngjës.

**Aspergere** prishkonj -uarë -onem *spruzzare*.

**Aspergere, vuotare** derdh, derdhinj, *da* edhurë, derdhem.

**Aspettare** pres, prita, prit-urë, pritem *pass*.

**Aspetto, volto** fetira -së f. e idhurë *fiero, iracondo*.

**Asapramente** egrëzisht, egrisht, me t'idhurë.

**Aspro** i egrë, e egrë, të egrë, i idhurë, e idhurë

**Asprezza** egrëzia -së f. t'idhuritë n.

**Assaggiare** kërkonj -ova -uarë -onem; ngjeps, ngjepsinj -epsa -epsurë ngjepsëm; ngjeronj, ngjeruarë, ngjeronem.

**Assai** shumë, *più assai* më shumë, *assaiissimo* fort shumë, *sic.* shumë shumë.

**Assalire** përleftonj -uarë -onem.

**Assalto** të përlefuamitë n. të turëtë -tit n.

**Assassinare** trembenj, *meglio* trembenj, tremp, trembjarë, trembem; kusaronj -onem -uarë; grabitinj, grabiturë, grabitem.

**Assassino** horamiti -it m. kusari it m. grabitesi -it m.

**Assassinamento** grabëtia -së f.

**Assediare** rrethonj -uarë -onem; ngërmonj -ova -uarë -onem.

**Assedio** të zënë rreth e rrethi -it m.

**Assegnare regione** ap, jap arrësje.

**Assicurarsi, fidarsi** ujdhatem, ujdhaturë, *dep. con dativo*.

**Assistere** ruanj -uejta, ruarë, ruhem.

**Assistente** ronjesi -it m.

**Assistenza** ronja -së f.

**Assetato, sitibondo** i etçi-mi, e etçimeja f.

**Assolvere** ndejenj, ndejta, ndejejturë, ndejenem; zgjidh -idha -idhurë -idhem.

**Assomigliare, comparare** shemenjenj -eva -ierë; gjasem *col dativo*.

**Assordire** shurdhonj -ova -uarë -onem.

**Assotigliare** kullonj -uarë -onem.

**Assuefare** mbsonj -uarë -onem.

**Assuefazione** të mbsua- mitë, të mbsuaritë.

**Astenersi** mbahem *da* mbanj -ajturë -ahem; përkueram *da* përkuer, përkuerë.

**Astenersi in quaresima** kreshmonj -uarë -onem.

**Astinente** i përkuershimi -it m.

**Astinenza in quaresima** të kreshmuemitë, kreshmë f.

**Astinenza del tutto** të përkuermitë n.

**Astinentamento** përkuershim.

**Astringere a giuramento** nxit, nxitinj me bē; shtërگونj me bē.

**Astringere** ngërmonj -uarë -onem, *forzare*.

**Astuzia** diekeqia -së f. shër-rgjia, dhelpëria f.

**Astuto, trincato** dikeshi, sherregjuesi m.

**Attaccare con cera od altro simile** ngjit -iturë -item.

**Attaccato** ngjiturë, ngjitmi, ngjitmja.

**Attaccare le vestio o altro a chiodi** ngjitronj -uarë, ngjitronem.

**Atrio, anti porto** trembja -së f.

**Atroce, fiero** i merishim; merishim *adverb*.

**Attendere, studiare** zē, zura, zënë, *sic.* zē, studjonj, studis<sup>17</sup>.

**Attenzione** malli -it m.

**Atterrare, buttar in terra** rreronj -uarë -onem, rrezonj -uarë -onem.

<sup>17</sup> \\studis//

**Atterrare, spaventare** zokelonj -uarë -onem

**Attizare fuoco** shkrep, shkrepinj, *sic.* shkrep -epurë -epem. *Azione* të bëmitë. *sic.* e bëmja f. të bëmatë f. pl.

**Attitudine** sëndergja - së f.

**Atto, destro** i vjeshmi -it m. jashi -it m. *sic.* i vjershimi, e vjershimja *esser atto* stenem, u stena, stenure.

**Attossicare** farmëkos, farmakoj -osurë -onem; helmonj -ova -uarë -onem; farmakonj.

**Attrarre, tirar in alto** ngeh<sup>18</sup>, ngrhinj -churë, ngrihem.

**Attraversare** pjerr, *propra*<sup>19</sup>, pjerrë, prierë, prirem. tërduerinj, tërduer, uarë -uerë -urem

**Attondare** rrotullonj -uarë -onrem.

**Attristare** idhëronj -uarë -onem. *zime pass. pure.*

**Attusfare nell'acqua** vërvi -iturë, vërvitem.

**Atturare** mbëshel, mbëshelinj -elurë -elem; thurinj -ururë -urem.

**Avantare** lëvdonj -uarë -onem.

**Avantamento** të lëvdumitë, *sic.* lëvdima -së f.

**Avantatore** lëvduesi -it m.

**Avampare** digjem, djeg -ogja -egurë; flakonj -ova -uarë -onem.

**Avanti** përpara.

**Avantaggio** tëperia -së f.; tëperiza -së f.

**Avanzare, superare** shkonj -ova -uarë -onem; munt, mundinj -undurë -undem.

**Avarizia** lakemia -së f.

**Avaro** lakemuesi -it m.

**Avaramente** lakemueshim.

**Audace** i padreshimi -it m. i kuxueshimi -it m.

**Audacia** të kuxuemitë n. *presunzione.*

**Audienza** të gjegjuritë

**Avedersi, accorgersi** kthenj në vetëhe vesipiskor.

<sup>18</sup> ngrëh

<sup>19</sup> prora

- Avena, biada di cavalli** tërshëra -së f.
- Aventarsi addosso** lëshon-  
em *da* lëshonj; sulem *da*  
sul, sulu, u sulla -ullurë.
- Aventurato** fatosi -it m.  
fatoseja f. i fatueshmi m.
- Aversario** kundertari -it m.  
kundertareja f. *sic.*  
armiku -ut m.
- Aversità, miseria** mjeria -së  
f. të mjeritë.
- Avertire, osservare per  
mente** keqir, keqirinj -  
ira -irurë -irem.
- Aviarsi, metter in via** nis -  
isa -isurë, nisem; zmilem  
*con* prej, u zmilla -illurë.
- Avicinare** avit, afëronj.
- Avilire** çmonj -ova -uarë -  
onem; përqit -item,  
përqiturë.
- Aviluppare, intricare** nga-  
teronj -uarë -onem.
- Aviso, notizia**<sup>20</sup> dieja -së f.
- Aviso, novella** kumetitë -tit  
n; të lajmitë n.
- Aviticchiare** ngit -iturë -  
item.
- Avo, avolo** gjishi -it m.;  
gjisheja -së f.
- Avocare le cause** ligjëronj -  
uarë onem.
- Avocato** gojetari -it m.  
gojetareja -së f.
- Avolgere** mbështjell -ellë e  
mbështjelë -ilem.
- Avorio** filidhëmbasi -it m.  
avoi -it m.
- Aura** çerza -së f.
- Aurora** ndënatia -së f.
- Austro, vento** jugja -së f.
- Autore, inventore, fattore,  
formatore, creatore** bē-  
si, bësi, gjetsi, gjetesi m.
- Autorità, potestà** pushtetja  
-së f.
- Autorità, attestazione**  
deshmënjëria -së f.
- Autunno** vjeshtatë -vet f. pl.  
prëndëdimri -it m.
- Autunnale** vjeshtetori -it m.  
vjeshtetoreja -së f.
- Azimo, pane** pogaça -së f.

<sup>20</sup> [— novella]

**Azzuffare, assaltare** për-  
luftonj -uarë -onem.

**Azzuro colore** i rrimti, e  
rrimta, të rrimtitë.

**Azzurro celestino** i për-  
ziermi, e përziermja, të  
përziermitë. n.



Kush Arbrit së ruan krahtë me gjak edhe,  
Arbr s'isht, e gjakunë e dhelprësë ka,  
i ndritm Arbr, ai i nderm, kurrë thënë kle,  
Kush të huajitë ndih, përkëmb Arbrinë tha.  
Përse Arbri ndien dhunë, ka nder, e he,  
Arbri qime ndërroi, zakonë s'e la.  
Me kordhë, me tifek Arbri përble,  
Për gjakunë e tij po gjak Arbri dha.

### *Nomi de'mesi*

*Gennajo*

*Febbraro*

*Marzo*

*Aprile*

*Maggio*

*Giugno*

*Luglio*

*Agosto*

*Settembre*

*Ottobre*

*Novembre*

*Dicembre*

*Jannari*

*Vjevari*

*Marci*

*Aprilli*

*Maji*

*Theristiu*

*I Lunari*

*Gushti*

*I Jeshi*

*Shë Mitri*

*Shë Mëhilli*

*Shë Ndren*

Nomi de' mesi  
 Gennajo  
 Febraio  
 Marzo  
 Aprile  
 Maggio  
 Giugno  
 Luglio  
 Agosto  
 Settembre  
 Ottobre  
 Novembre  
 Dicembre

Nomi de' mesi

Gennajo	Jannari
Febraio	Fievari
Marzo	Marzi
Aprile	Aprili
Maggio	Maji
Giugno	Giustiu
Luglio	Lunari
Agosto	Gusti
Settembre	Vieset
Ottobre	Sci. m. m.
Novembre	Sci. m. m.
Dicembre	Sci. m. m.

## B

**Babaluccio nudo** kërmili;  
*babaluccio vestito* krëmit.<sup>21</sup>

**Babilonia** Bagdati -it m.

**Bacche, frutti minuti come di lauro, lentisco ecc.** koqeja -së f.

**Bacchetta** purteka -së f.  
mbshikëza -së f. shkopi -it m.

**Baciare** puth -tha -uthurë -uthem.

**Bacile** kompliku -ut m. legjени -it m. llagona *lat*.

**Bacio** të puthuritë, të puthmitë n.

**Bagaglio** zulëtë f. pl.

**Bagascia** kurvë f. kurvëtari m.

**Bagatelle** të mbrazëtë f. pl.

**Bagnare** lag -ga -agurë, lagt, -agem.

**Bagnato** i lagti, e lagta.

**Baje, ciancia** përrala -së f.  
*miglio* peralla.

**Balbettare** balbezonj -uarë -onem.

**Balare come le pecore** blegetonj -uarë -onem.

**Balato nome** blegetorija -së f.

**Balbo** balbeti m. belbeta f.

**Baldanzoso** i lëshuami, e lëshuamja.

**Baldanza** të lëshuamitë n.

**Balenare** krëpinj, shkrep, shkrepça -epurë -epem; shkrepstinj, shkrep -epta, shkrepthurë -epem.

<sup>21</sup> \Babalucio nudo kërmili. Babalucio vestito crëmit/

- Baleno, lampo** vetetima -së  
f. shkryptima -së f.
- Balestra** beja -së f.
- Balla di piombo** topi -it m.
- Ballare** luanj, los m. *sic.* loz  
*vale* kërcenj -ierë, lon-  
dronj -uarë<sup>22</sup>.
- Ballerino** kërdhiesi -it m.  
kërdhiesëja f.
- Ballo** valla -së f. kërdhimi -it  
m.
- Balordagine, sciocco** i  
hutuemi -it m. i trëlloks-  
mi -it m. *Divenir balordo*  
trëllos -osem; hutonj -  
onem.
- Balsamo** bagmi -it m.
- Balzo, precipizio** rrezme-  
rieja -së f.
- Bambace** bumbaku -ut m.
- Bambina** kërdhieri -it m.  
djali -it m. femia f.
- Bambinello** djalthi m. çuni  
-it m.
- Bambinella** çupa -së f.  
femijza f. foskonjëza f.
- Banchettare** goshtitem,  
shtiturë.
- Banchetto** goshtija -së f.
- Banchetto da sedere** selja -  
së f. shkëmbi -it m.
- Banda** anë -së f. *Di banda a  
banda* anë pr'anë.
- Bandiera** flamuri m.  
bajraku m.
- Bandire** udhoni -uarë -  
onem; përzë, përzjel.
- Bando, grida** leçia -së f.  
dëlalia -së f.
- Banditore** leçituesi m.  
qemali -it m.
- Bara, cataletto** vigtë -rit m.  
vdekurvetë, shtrati i  
vdekurvetë.
- Baratro** grupija -së f. hone-  
ma -së f.
- Barba** mjekëra f. *senza barba*  
i pamjekëri m.
- Barbiere** rruesi m.
- Barbozzo, mento** mjekëra  
f. f. fëlqa f.
- Barca** barka f. karap<sup>23</sup>.
- Bardassa** putshi -it m.
- Barile** vuca f. burila f. *bari-  
lotto* buciela.

<sup>22</sup> [-onem]<sup>23</sup> /carap\

- Barustola** rrotulla f.
- Base** qëndra f.
- Basilio** vasiu -ut m.
- Bassare** unginj *sic.* ul, ungjurë, ungjem
- Basso, inferiore** ungjeti *sic.* i ulti. *Di bassa condizione* horiati m. *ciòè rustico villano*<sup>24</sup>.
- Basso, profondo** i nktielli.
- Bassezza di condizione** horatia -së f.
- Bassezza di luogo** të posh-teritë n.
- Bastante esser bastante** mejaftë -isht.
- Bastantemente** mejaftë.
- Bastare** bastonj *sic.* arrënj -ejta -ejturë.
- Bastione, riparo** sogjia -së f. meterizi -it m.
- Basto** samari -it m. borrore -a -së f.
- Bastonare** vrak e rraf -ahurë -ahem, rraftinj, mbshikinj e mbshik -ikurë, mbshikem.
- Bastonata** sjela -së f. të rrahuritë.
- Bastone** shkopi -it m. shkopinjëtë pl. thupra -së f. mshikeja -së f.
- Battaglia** lufta -së f. amanj -it m. e manj -it m.
- Batter moneta** kudherinj, kudher, kudhurë.
- Batter il grano o le biade nell'aja** shīnj -ijturë.
- Batter la porta, picchiare** trokullonj -uarë, trokullinj.
- Batter droppi di lana nell'acqua per farsi lenir** dërshtilinj, dërshtil -ilurë, dërshtilem, *il luogo dove si battono* dërshtila f. *sic.* dërshtila f.
- Battesimo** pagzimi -it m. të pagzuamitë n.
- Battezzare** pagzonj -uarë e -uatë, pagzorem.
- Battere tela e simile** koponis -isurë, koponisem.
- Battocchio della campana** gjuhza -së f. e kumborëzë.
- Bava che pende dalla bocca** orga -së f.

<sup>24</sup> /ciòè rustico villano\

**Battista** pagzuesi -it m.

**Bavoso** i arguri, i präarguri,  
e argura.

**Beato** i lumi, e lumja, të  
lumtë.

**Beatificare** lumzonj -uarë  
-onem.

**Beatitudine** të lumëtë n.

**Beccajo** kasapi -it m.

**Becco** cjapi -it m. cjaçtë pl.

**Becco di moglie, cornuto**  
i br̄ruemi, i idhunuemi.

**Becco d' uccelli** cepi -it m.

**Beccare** cimbas -isurë -  
isem.

**Beffa** të përbuzuritë n.

**Beffare** përbuz, përbuzinj -  
uzurë -uzem.

**Beffatore** gazetori -it m.  
gazetoreja f. *faceto*.

**Beffeggiatore** përbuzesi -it  
m.

**Beffeggiare disprezzando**  
shanj -ajturë, shahem.

**Belletto, calore** knaja -së f.  
*Imbellettare* limonj -uarë -  
onem; ngjenj -ierë e  
ngjeturë, ngjeta e ngje-  
va.

**Bellezza** bukuria -së f.

**Bello** i bukur, e bukura, të  
bukurë n.

**Bellino** *sic.* i bukurushi, i  
bukurthi -it n.

**Benché** ndonesë, *sic.*  
megjith *se tuttoché, benché*.

**Benda del capo** pashniku -  
ut m.

**Bene, il bene** të mirëtë n.

**Bene adverb.** mirë; *benvenuto*  
mirë se erdhe, *ben trovato*  
mirë se të gjeta.

**Benedire** bekonj -uarë -  
onem.

**Benedizione** bekimi -it m.

**Beneficio** të mirëtë n. *meglio*  
e mira -së f.

**Benevolo** dashesi -it m.  
duesi -it m.

**Beneficio, liberale** dhënesi  
-it m.

**Beni, facoltà** të pasuritë n.

**Benignità** njerezia -së f.

**Benigno** njerezishimi -it m.

**Bere** pī -iva -irë, pihem; *bere*  
*alla salute* pī për shëndetë-  
të.

**Beretta** kesula -së f.

**Bersaglio** shenji -it m.

*Bertola vedi bisaccia*

**Bestia** stasa -së f. *bestia selvatica* bisha -së f.

**Bestiame** bëgatia -së f. kafsha f.

**Bestiale** posi stasa, i stasëshimi -it m.

**Bestiale** stasnia -së f.

**Bevanda** pijeja -së f.

**Bevuta** të pijmëtë.

**Bevere allo spesso come gli ubbriachi** rruf, rrufinj, rrufurë, rrufem.

**Bevitore** pijsi -it m.

**Biada su erba** bulakja -së f.

**Biada frutto** drith -itht n

**Bianchaggiare** zbardh -ardhurë -ardhem.

**Bianchezza** të bardhëtë n.

**Bianchirsi per vecchiaja** thinjem, u thinja, thinurë.

**Bianco** i bardhi, e bardha, të bardhëtë.

**Biancolino** bardhushi, bardhusheja.

**Biasimare** çmonj -uarë -onem; shanj -arë -ajnurë, shahem.

**Biasimo** çminjeria -së f. shameja -së f.

**Bicchiere** putiri -it m. qelqi -it m.

**Bieta** bifta -së f. sesqeja.

**Bifolco, boro** bulku -ut m. dilmeri, delimeri *meglio* lopari m.

**Bigatto verme di seta** mshikeza f.

**Bigio colore** i thinjmi *sic.* i thimi.

**Bigoncio** mifura, korbulli -it m.

**Bilancia** pesha, terezia f.

**Bilico** kërthinjëza, kërthia f.

**Biondeggiare** gjelburonj -uarë -onem.

**Biondo** i gjelbur; *biondolino* gjelburushi m.

**Birro** zafi -it m. *sic.* qepsi -it m.

**Bisaccia** duaku -ut m.

**Bisavolo** shkatragisi -it m. shkatragisheja f.

**Bisbigliare** niteronj -uarë.

**Bisbiglio, sussurro** niteri-ma f.

**Biscia** bolla -së f.

**Biscotto** pesimedhi -it m.

**Bisognare, ho bisogno** dua, dashurë, duhem;

- kam nevoje; më bën nevoje *mi fa bisogno*.
- Bisogno, necessità** nevoja -së f. zira f.
- Bisognoso** i nevojshimi m. nevoesi -it m.
- Bizarro** krikërzimi -it m. këmbjemi -it m.
- Bizzarria** këmbinjeria f. të krikërzimitë n.
- Bocca** goja f. *bocca dello stomaco* goja e luga e barkut *sic.* stomahi m. luga e zëmëresë *sic. bocca cioè l'aorta del cuore; bocca d'oro* gojarti m.
- Boccale, vaso** eni -it m. ena së f. *Boccalino* enëza f.
- Boccal da gittar acqua in mano** briku -ut m.
- Boccale grande** stëmbja e stambja f.
- Boccellato** kulaçi -it m. kulaçthi *diminuit*.
- Boccata, liscia** finja -së f.
- Boccone di cosa liquida** bëlshia, *sic.* bulshia.
- Boccone di cosa solida** kopshoreja, kopshata f.
- Bollare, improntare** merhilis -isurë -isem; vulos -osurë -osem.
- Bollo, sigillo** mehiri -it m.
- Boja, carnefice** gjellati -it m.
- Bollire** vëlonj, valonj -uarë -onem e vëlinj.
- Bollente** vëleti m. vëleta f.
- Bollore, fervore** vëla *sic.* vala f. të nxëtëtë n.
- Bonaccia, serenità** të kthjellëtë n. *sic.* të thjellëtë n.
- Bontà** të mirëtë n. e mira f.
- Bordello** vendi i kurvërisë, i kurvavetë.
- Bordone, asta di pellegrino in viaggiando** purteka f.
- Borgo di città** vendi ngjat, gjutetësë; varosha f.
- Borsa** kulleta -së f. *borsa di testicoli* kulleta e herdhëvet. *sic. anche* fuzëka.
- Bosco** pilli -it m. *selva, bosco* proshmi m. *sic.* pillja f.
- Boschetto** pillthi, proshmti m.
- Botta, percossa** sjela -së f.
- Botte** voza -së f. vuta f.
- Bottone** sumba -së f.
- Bottone di lagrima o rugiada** sumbulla f.



- Bottega** diqani -it m.
- Bottone di rosa** kongjeja f.
- Bottone aperto di piante**  
bubuqka f.
- Bottonare** mburthenj -ierë -  
onem
- Bove** kau -ut m. qetë pl. *Pelle  
che pende al bove sotto il  
callo* lofsha f.
- Bove, luccio, lumaca pic-  
colina** dhomarëza f.
- Bozzo, tumore** të frimëtë;  
të thatitë n. *sic.* të ëjtu-  
ritë.
- Braccio della mano** llora f.  
*sic.* *bracciolo.*
- Braccio** zagaru -ut m.
- Brache di tela** të lindatë n.  
pl.
- Braca** breka f. tirku -ut m.  
tirqitë pl.
- Broggia** prushi -it m.
- Brama, desio** deshiri m.  
mälli m.
- Bramoso, desideroso** de-  
sheruesi, i përmallshimi  
m.
- Brancata** dora f. hjirovole,  
hjirobolja f.
- Branca d'animale** thoi m.  
*sic.* thundrë, thundja f.
- Bravo** trimi, *piccolo sic.* tri-  
maraqi.
- Bravura** trimeria -së f.
- Breve** i shkurturi, i ngushti  
m.
- Brevemente** shkurturë,  
ngushtishim. *In breve,  
dopo pochi giorni* mbas pak  
ditësh.
- Brigata** rrufa -së f.
- Briga, controversia** qorta f.
- Briglia** freni m. *sic.* halënari  
-it m.
- Brillare** livis -isurë -isem *sic.*  
bredh -edhurë -idhem.
- Brina** brima f.
- Brocca, vaso di terra**  
stomba, vorba -së f.
- Brocchiere, torga** squt -ut  
m.
- Broccolo** trisheja f. rraskol-  
la f. rufuli<sup>25</sup>.
- Brodo, guazzetto** lëngu -ut  
m.
- Bronzo** tuci -it m.

<sup>25</sup> /ruffuli/.

**Brofola** plasila -së f.

**Bruco, sorte di grillo** vema f.

**Bruno** zeshku -ut m. e zeshka f.

**Brustolare** përcëllonj -uarë -onem; *biada brustolita sic.* ushtra, ushtria f.

**Bruttare, imbrattare** pegānj, pegārë, pega-hem; shëmptonj *sic.* shëntonj -uarë -onem

**Bruttezza, deformità** shentimi -it m.

**Brutto, deforme** i shëmp-tuami, *sic.* i shëntuami; *loro brutto* i pegāmi, e pegāmja f.

**Buchi del naso** biratë pl. *sic.* verë *singol.*

**Buco del culo** bitha f.

**Budello** zorra f.

**Bufalo animale** buai -ajt m.

**Buffone** zombasi -it m. maskari -it m.

**Buffoneria** maskarja f. *buf-foneggiare* maskaronj.

**Bugia** rrena, *sic.* e rremja.

**Bugiardo** rrenazi m. rresi *sic.* i rremi.

**Buganza** merdinfra -së f.

**Buono** i miri, e mira, të mirëtë.

**Burla, facezia** gumezia f.

**Burlare** gumeccem, u gume-ca, gumezurë; gazit, gaz-itinj -iturë -item.

**Burlare, ingannare** gënjenj -jerë cnem; njimtonj -uerë -onem.

**Burlarsi d'altro** qesh -eshurë -eshem; përbuz, përbuzinj -uzurë -uzem.

**Burliero, faceto** gazetori, i pëlqieshimi m.

**Butiro** gjalp, gjalpëtë n. të licritë n.

**Buttare** shtie, shtënë, shti-hem.

**Buttar fuori** qit, qitinj -iturë -item; qes e përques, përqiturë, përqitem.

**Buttar a terra** përmis -isurë e -ist -isem.

**Buttar una fune nel collo** qit një litër ndë fit.

## C

**Cacare** dies, dier, ditem,  
dieva *pret.*

**Cacarella** barku -ut n. *sic.*  
purdhi -it m.

**Cacatojo** musteraku -ut m.  
*sic.* prëvaza -së f.

**Caccia** gjeja -së f. *Andar a*  
*caccia* gjetonj -uarë,  
gjuanj -uarë përgjenj -  
uarë -onem.

**Cacciar dentro** këllas, kalla,  
kallurë e klliturë, kllitem.

**Cacciatore** gjëtori -it m.

**Cacciar, mandar via** përzë  
-ura -enë; udhonj -uarë -  
onem; përziell -jellë -  
illem.

**Cadavere** i vdekuri, e  
vdekura.

**Cadena** senxhiri -it m. Di  
ferro appesa sul camino  
kamasira -së f.

**Candella che portano le**  
**donne** fenxhiri -it, fenx-  
hirithi.

**Candella** *sic.* lihnari -it m.  
*diceva* qëri -it m.

**Cadere** bie, re, rarë.

**Caduto, anche in miserie** i  
rami, i përmismi, i  
rrëzuami.

**Cadenazzo** vargu -ut m.

**Caduco, mortale** vdektāri  
m. i përmortshimi.

**Caduco, cadente** i  
rrezueshimi.

**Caduco, fragile** i kalbishi-  
mi, e kalbshimja.

Caduco, male

**Caffollare** ndent, endurë,  
endem.

**Cagione, causa** kretë, krejt  
n. orresjeja f.

**Cagna** bushtra f.

**Cagnuolo d'ogni animale**  
kulishi, kelisha f.

**Cane**<sup>26</sup> qeni m. *cane levriere*  
lingori, longoreja f.

**Calcagno** dhembra f.  
dhembëri m.

**Calare** zdrip -ipurë -ipem.  
dirgjem, dorgja, djergurë  
*da* djerg.

**Calcare** shkel, shkela -elurë,  
shkelem.

**Cafè** qelpsë.<sup>27</sup>

**Calcina** kellqeria f.

**Calcio** shqelbi -it m. e sqel-  
mi -it m.

**Calcitrare** shqelbonj, shqel-  
monj -uarë.

**Caldaja** kusia f. kazëni -it  
m.

**Caldo** i ngrohti, e ngrohti f.  
i nxëti m.

**Caldo il caldo** vapa, vala, të  
nxëtitë n.

**Calice** putiri -it m. kalshe-  
niti -it m.

**Callo** iriqi -it m.

**Caligine** ngiqi -it m.

**Caliginoso** i vrërëti, e vrër-  
ta, të vrërëtitë.

**Calpestrare** trus, trusinj -  
uzurë -usem; shkel.

**Calpestio degl'animali**  
trokoll *ma da* trokollinj.

**Calvezza** të paleshitë n. të  
pakriptë n.

**Calvo** paleshi, pakripi m.

**Calunniare** shpif -isurë -  
isem.

**Calunniatore** shpifesi -it m.

**Calunnia** shpifa -së f.

**Calzare** mbath -athurë -  
athem.

**Calzetta lunga sino alla**  
**cinta** tirkü -ut m.

**Calzetta sino al ginocchio**  
çorapi -it m.

**Calze, brache** breka -së f.

**Calzatoio** kapucari -it m.

**Camararsi, mangiar lat-  
ticini** përbulmetinj -  
eturë, përbulmetem.

**Camarato, companatico**  
**di latticini** bulmetitë n.

<sup>26</sup> cane [—]

<sup>27</sup> \cafè chielpsë/

- Cambaro, gambaro** gafo-  
reja -së f.
- Cambiare** ndërronj -uarë -  
onem.
- Cambio** ndërrima e *cambia-  
mento*.
- Camelo** deveja -së f.
- Camera** qiella, qiellza  
*camerino, cella*.
- Cameriara** dada f.
- Caminare** ec, ecurë.  
*Caminare* retrogado vedi *rincu-  
larsi*.
- Camino** udha së f. dhromi -  
it m.
- Camino, fornace, focolajo**  
vatra -së f.
- Camiscia d'uomo** këmi-  
sha; *di femmina* linja f.
- Camisciotta** eleku -ut m.
- Camola, tordo** moliza f.  
zgjerbeja f.
- Campa, verme** unjidha f.
- Campagna, pianura** fusha  
f.
- Campana** kumbora f. kum-  
boreza *diminuit*.
- Campanina** zileja f.
- Camppeggiare, vagar per  
campi** shetit -iturë -  
item.
- Campione** luftari -it m.
- Campo, territorio** fusha,  
livadhi -it m.
- Campi incolti e abband-  
nati** djerratë pl. f.
- Campicello** bastira, basti-  
relza.
- Canale, acquedotto** lugu -  
ut m. lugjetë pl.
- Canale di bronzo o ferro  
che butta acqua** çez-  
meja f.
- Canal grande per cui  
passa l'acqua** strugu -  
ut m.
- Cannolo del canale o altro  
pizinari.**<sup>28</sup>
- Canape** korpi -it m.
- Cancellare** shprish -ishurë -  
ishem.
- Cancelleria** qelçeri -it m.  
kiveri -it m.
- Cancelliere** shkruesi -it m.
- Candela, lucerna** lihnari,  
drita f.

<sup>28</sup> \Cannolo del canale o altro pizinari/

- Candeliere** dritesa -së f.
- Canella di botte** duqa f.
- Canestra** koshi -it m.  
shporta f. *canestrino* kar-  
çejeja
- Canna** kalëmi -it m.
- Cannetto** kalmishteja f.
- Canna della gola** grija f.  
gromazi -it m.
- Cantare** këndonj -uarë.
- Cannata** qerthë.<sup>29</sup>
- Cannavaccio** xiropani.<sup>30</sup>
- Cantore** kënkëtar, kënkë-  
tori m. kënkëtarja, kënkë-  
këtoreja.
- Cantatrice ne' lutti** vajtesha -së f.
- Cantare cose sacre** psal -  
alurë psalem.
- Cantone, angolo** qoshi,  
biga f.
- Canto** kënka f. kënkëza  
*dimin.*
- Cantina** kaneva, qori -it m.
- Canuto** i thinjmi, thinjurë, i  
thimi. *Divenir canuto* thin-  
njem -injurë
- Caolo** lakëra f.
- Capace, abile** i zoti m. <sup>31</sup>*sic.*  
i mëndshimi.
- Capanna** kaliveja f. kësolle-  
ja f. *non piace.*
- Capello** krip -ipt n. kripa -it  
m.
- Capelli lunghi** floketë *da*  
flope f. *capello riccio* kripa i  
rridhë.
- Capello da coprirsi il capo**  
shapka f. *uomo che porta il*  
*capello* shapklori m.
- Capellano** meshëtari m.
- Capestrare** krëpes, krëpes-  
sur -esem.
- Capestro** krëpesi -it m.
- Capezzale, guanciaie**  
nënëkricja f.
- Capire con intelletto** ndël-  
gonj, ndëgjonj.
- Capire** nxë, nxë, nxërë e  
nxëjturë, nxehem<sup>32</sup>;  
marr, marrë mirrem.
- Capitano** qefalia -iut e -jesë  
m. vajvoda -it m. e  
vajvodësë *genit.* m.
- Capitolare** krienj, kricjeta e  
krieva, krijeturë e krierë,  
krihem.

<sup>29</sup> \Cannata chiertce/<sup>30</sup> \Cannavaccio xiropani/<sup>31</sup> [—] sic.<sup>32</sup> [—] nzhëm

- Capitolo** të kriemitë n.
- Caporale** krietë, krejti; *capo*  
*l'istesso*.
- Capocchio del membro**  
lekura e karit; zaba f.
- Capone** kapoi -it m.
- Capuccio** jaka.<sup>33</sup>
- Capra** dhia -së f. dhiza,  
keçeza, ftuleja f. kenkeza  
f. *sic.* çineza<sup>34</sup>.
- Capretto** edhi -it, dhithi -it  
sjapthi; *sic.* qenqi,  
tragopulli<sup>35</sup>.
- Capricorno segno celeste**  
sjapi m. *sic.* cjapi.
- Capuccio** jaka -së f.
- Capuliare** grīnj -ijta e -iva -  
ijturë e -irë, grihem; i  
gririjmi *capulato*.
- Caraffa** shisheja f. pljaçë-  
ka<sup>36</sup>.
- Caramente** me të dashurë.
- Carboncello tumore** i thati  
m.
- Carbone** fengjilli -it m.
- Carbonajo** fengjiltari m.
- Carca, somma** barra f.  
pesha f.
- Carcare, caricare** ngarkonj  
-uarë -onem.
- Carcioffo** thereska.<sup>37</sup>
- Carcare, schiopo, arco**  
ngreh -churë e ngrehte,  
ngrehem, ngrihe *imperat*.
- Carcasso, turcasso** kukura  
f.
- Caricatore di somma** bor-  
retori m.
- Carcere oscuro** burgu -ut  
m. burgjetë pl.
- Carcere sepolto** filakja f.  
fulakja *sic.*
- Carceriere** burgetari *sic.*  
fulakari m.
- Carcerare** filakos -osurë e  
filakost -esem.
- Carcioffo** thereska f.  
boçëkza.
- Cordar lana, bombace,**  
**lino** krëh, kreh -churë -  
chem -ihem.
- Cordatore** krehsi -it m.
- Cordone** shëljeri.<sup>38</sup>

<sup>33</sup> \capuccio iaca/    <sup>34</sup> /cinneza\    <sup>35</sup> /tragopoli\    <sup>36</sup> /pgliacëca\    <sup>37</sup> \carcioffo  
thereska/    <sup>38</sup> \cardone schëglieri/

- Carestia, fame** uria, uria e madhe *sic.* uri m.
- Carminare lana con mani** shtie lesh.
- Carità** të dashuritë n.
- Carne** misht n. e mishi -it m.
- Carnevale** moti i lidhuravetë. *Giuochi carnevaleschi* lodra të kapruell.
- Capretto di un anno** tragopoli.<sup>39</sup>
- Caro, grato, giocondo, ameno** pëlqjeshimi.
- Caro di prezzo** i shtrejt, e shtrejte, të shtrejt.
- Caro adverbio** shtrejtë.
- Carro** koçi -it m. qerri -it m. *Carretta* koça f.
- Caruccola, girello** rrotulla f.
- Carta da scrivere** karta -së f.
- Casa** shpia f. *sic.* shtpia. *Casetta* shtëpiza f.
- Casata, parentela** fisi -it m. jenia f.
- Cascare** rrëzonem, bie. *Cascare in disgrazia* bie ndë meri.
- Cascio, formaggio** djath, djathhtë n.
- Casentola** gërrembi -it m. kakëzoza f.
- Caso, avvenimento** godia f.
- Cassa** arka f. sënduqi m. *Cassetta* kutia f.
- Castagno** këstenja f.
- Castamente** delirshim.
- Castità** të delirëtë n.
- Casto** i deliri, e delira, të delirë.
- Castello** kështjeli m.
- Castigare** mundonj -uarë - onem; mundështonj - onem; qërtonj -onem - uarë.
- Castigo** mundimi m. mundi m. qorta f.
- Castigo del cielo** të vramitë, të qiellësë.
- Castrare** dredh -edhurë, dridhem.
- Castrone** dashi -it m. deshëtë pl.
- Catarro** rrufa f. sinahji -it m.
- Catarroso** rrufesi -it m.

<sup>39</sup> \capretto di un anno tragopoli/



- Catedra** selia f.
- Catino** kombliku -ut m.  
*Catena* alisida f.<sup>40</sup>.
- Cattivo** *sic.* i lig, e ligë, të lig;  
*malvagjo* i keq, e keqe, të keq;  
*schiaro* robi m. robia f.
- Cattività** robia f.
- Catuso d' acqua** qumi m.
- Cava, caverna** gropa f.
- Cavalcare, montare**  
rkalionj -uarë -onem;  
hip, hipurë, hipem.
- Cavalcante** kālōri m.
- Cavaliere, soldato a cavallo** kalori m.
- Cavaliere nobile** fisniku -ut m.
- Cavallo** kali -it m. mburcheri -it m.
- Cavalla** pela f. *Carallina* mēza f. *diminuit.* *Andar a cavallo* vete kaluar.
- Cavalletta, grillo** konderej -it m. *sic.* karkaleci.
- Cavare** nxier jerrë, nxirem.
- Cavar erbe cattive** hërinj<sup>41</sup>,  
hërrurë, hërem; shkul -ulurë -ulem.
- Cavare, incavare** gorrenj -jerë *sic.* gërinj.
- Cavicchio del piè** neu i këmbësë, *redi nodo.*
- Cavillare** qortonj
- Cavilloso** qërtuesi -it m.
- Cavolo lungo** gulia f. *redi carolo.*
- Cauterio** jakia f.
- Causa** arrësieja f. *redi cagione.*
- Cazzuola da murare** luga f.
- Cece** qiqira f. *sic. anche ubriachezza dalla causa.*
- Cecità** të verburitë n.
- Cedere** jap, ap krahtë pl *col dativo.*
- Celata, elmo** tulga f.
- Celebrare** levdonj, ndër -erta -erturë -erem.
- Celebrare il matrimonio** vë kurorë.
- Celebre, famoso** i levdue-mi, fatosi.
- Cembalo** lavdeja f.

<sup>40</sup> zalisida f.

<sup>41</sup> |—| çërinj

- Celerità** të ngutërë n.
- Celermente** njize, me vrapë
- Celeste** ngjeli, ngjela f. i qiellshim.
- Cena** darka f.
- Cenare** darkunj -ujta -ujturë.
- Cenere** pluhuri m. hiri e hiu -ut m. hi
- Ceneroso** plot hī.
- Cengia di bestie** qengja f.
- Censore, correttore** ndiskuesi m.
- Censura, riprensione** ndërshkimi -it m.
- Centura, centa** brezi e sic. *pure* zona f.
- Cento** qint.
- Centesimo** i njëqindi, njëqindeja f.
- Centro, mezzo** qëndra f.
- Centura di cojo** rripi m.
- Centro del circolo ed altro** dhelbi m.
- Ceppo, vortice** kurmi m. *troncone* kucerri m. *Ceppi di piè* ndrjeratë pl. hekuratë sic. hekurim
- Cera** diletë -it n.
- Ceraso** qershia f.
- Cercare, dimandare** lip -ipurë, lipem; skiretinj, skireturë; *per trovare e sapere* kërkonj -uarë -onem.
- Cerchio** rrethi, rrathetë pl.
- Cerchio di capelli, cincinno** zilufi m. zilifatë pl.
- Ceremonia** të sielltë, të sjellatë f.
- Cerimonioso** i siellëshmi m.
- Certamente** njëment, për të vërtetë; besë; *sic. anche* vërtet mjde, *per giore* me herdhë, *per certo* për të vërtetë.
- Certezza** e vërteta f.
- Certo** i vërteti, e vërta, *di più veridico certo nome partitivo* do e si *giunge con dorë*, do dorë njersh *certa sorte di uomini*.
- Cerva** suta f. *sic.* platorja; *cerro* dreni, dreu m.
- Cervello, senno** mëndja f. trutë f. e n. pl.
- Cervallo, cerebro** polza sic. polsku -ut m.
- Cessare** pushonj -uarë -onem.

- Cessamento** pushimi -it m.
- Cespuglio** trishkeja f.
- Cestello** koshi m. karceleja f.
- Cestelletto** koshithi m.  
karceleza f. shortëza.
- Cetra** xingana f.
- Cetrolo** karkaveci -it m.  
tranguli m.
- Che cosa? che? çë? q'isht?**  
q'isht kafshë o punë?  
*Che* qi *senza interrog*, *che*  
*comparativo se di che?* shi?  
*in. che?* ndë se?
- Chi interrogativo o no**  
kash *in ogni numero*.
- Chiamare** therres -irre, the-  
rritem o thirrem. *Chia-*  
*mare ogni animale con voce o*  
*fischio* ndiell, ndolla, ndil-  
lë, ndillem.
- Chiaramente, manifestè**  
nçelë, nkthjellëtë, e thjel-  
lëtë. ndritëshim.
- Chiarire, rischiarire** Paria  
nkthjellonj *sic.* thiellonj -  
uarë -onem nkthiellinj.
- Chiarezza, splendore** të  
shqielqiemitë n.
- Chiarezza di cose liquide**  
të kulluamitë n.
- Chiarire cose liquide**  
**come il sangue** kullonj  
-uarë, gjaku i kulluam e i  
kulluarë, kullonem.
- Chiaro, manifesto** i çeli, e  
çela, të çelëtë.
- Chiaro, lucido** i kthjelleti, e  
kthjelleta.
- Chiaro, splendido** i  
shqielqieshimi.
- Chiavare, serrare con chi-**  
**ave** kicët, klicët *sic.* klicqos  
-iturë o -urë -item -  
osem.
- Chiave** kicë, klicë m. dërri m.  
drieratë pl.
- Chiavaro** dërari m.
- Chiavistello da serrare la**  
**porta** vargu -ut m.
- Chiedere** lip -ipurë, lipem;  
pienj -ierë -ihem.
- Chiesa** klisha f. *sic.* qisha f.
- Chinare** ul, ulurë, ultë,  
ulem; unginj -urë, ung-  
jem.
- Chino** i ult, e ultë, t'ultë;  
ungjeti *chinato*.
- Chiodo** gozhda f.
- Chioma, capigliera** perçëja  
f.
- Chiosa** të shpeshjellëtë n.  
të nkthjelluemitë.

**Chiostro, claustro, cortile**  
oborri -it m. mbershela f.

**Chiudere, serrare** mbërshel, mbërçel -clë -clurë -clem; mbillinj -illturë -illem.

**Chiragra** të kërçituritë e duarvetë.

**Chiunque** kushdo, *chiunque sia* kushdo jetë *sic.* kush isht isht.

**Cianciatore, ciarlone, linguacciuto** gjubesi, fjal-tari.

**Ciancia** të folëtë, përralla -së f.

**Cianciare** flas, tërbonem -uarë *da* tërbonj.

**Ciascheduno** i cili do, *ciascuno per sè* gjith kush për vetëje.

**Cibare, nodrire** ushqenj -crë -enem; rrinj -iturë -item.

**Cibo** gjella f. *cibo vietato da legge* gjella e pa ligjë.

**Cicala** gjingala f.

**Cicerca** lathuri m. *sic.* lathu-rea f. e çirçekulla f.

**Cicogno** lejleku -ut m.

**Cicoria, radicchio** rkoreja f.

**Cieco** i verburi, e verbura e i verbeti.

**Cielo** qiella f. qielli m. *del cielo* nqiellshit.

**Ciglio della fronte** vetulla f.

**Cignale** derri i egr, thiu i egr.

**Cigno** mjclema f.

**Cima** majea f.

**Cimice** shteriza f. arah.

**Cimiero** kirka f. *forse lo stesso che sic.* qirka.

**Cingere** rrethonj -uarë -onem.

**Cingere con la centa** njeshinj -eshurë -eshem.

**Cinquanta** pesë dhjetë, *cinquantena* pesëdhjetesa-ja.f.

**Cinque** pesë, *cinque cento* pesë qint.

**Ciò, questa cosa** këta, ktij.

**Cinta** brezi m. *cinta di monaco* gjallmi.

**Cioè** kinesë; *adverb.* do me thënë; vjen mo thënë<sup>42</sup>.

<sup>42</sup> /vien mo thënë\

**Cionco** i cinucmi; gjitirimi  
m.

**Cipolla** qepa f. *Cipoletta* qepëza f.

**Circolo** rrethi m. rruzullimi  
m.

**Circa** afërcë *con genit.*

**Circondidere** rrethprësi,  
prërë -item.

**Circoncisione** të rreth-  
prëmitë n.

**Circondare** njinonj -uarë -  
onem; rrethonj -uarë -  
onem; sjel e rreth.

**Circostante** përtoqark.

**Circonferenza** përtoqarku -  
ut m.

**Circonvicino, intorno** për-  
toqark *con genit.*

**Cisterna** pusi -it m. puci -it  
m.

**Citare avanti al giudice**  
këllthes, kllitha, kllithu-  
rë, kllithem; gërshes, gri-  
sha -ishurë.

**Citazione** kllithëma f.

**Città** gjutetja f.

**Cittadino** gjutetesi m.

**Civetta** kukuvaja f.

**Ciuffo** floku -ut m.

**Civile, urbano, costumato** i  
pëlqieshimi.

**Civiltà, galanteria** njerezia,  
njerezia, polipsi m.

**Civilmente** njerezisit.

**Ciurma** zogoria f.

**Clemente** i but, e butë, të  
butët, e buta f.

**Clemenza** të butëtë n. të  
dashuritë n.

**Classico** gjakoni m.

**Coco, chi fa il mangiare**  
poljeri; *cucina* poljiz.<sup>43</sup>

**Cocchiaro** luga f.

**Coccio che nasce nell'oc-  
chio** shkëndija f.

**Coda** bishti m. *codato* bishte-  
si m.

**Codardo, vile, da poco**  
shalëbalti m.

**Coetaneo** <sup>44</sup>i sinjëmoti -it m.

**Coffa, grande** koshi -it m.

**Coglione** herdha f.

<sup>43</sup> \coco chi fa il mangiare poljeri, cucina poljiz/    <sup>44</sup> | | i sinjëmoti

- Cognato** kunati, kunata f.  
kUNETETË pl.
- Cogno da fondere** pilka f.
- Cognome, posticcio** çmin-  
jeria f.
- Cognome** mbiembri -it m.
- Cojo** lekura.
- Coito, di letto carnale** të  
qumëtë n.
- Colare, stillare** kullonj -  
uarë e -uatë -onem.
- Colare, scorrere** rrjedh -  
edhurë -idhem.
- Colcarsi** dergjem, u dergja,  
dergjurë.
- Colera** helmi m. menia.
- Colerico** i helmuami, i  
menishimi, i ndezuri m.
- Colla** ngjitesa -së f.
- Collana** tudinji -itm.  
zerdëni -it m.
- Collare** jaka f.
- Collare di ferro** hallka f.
- Collazione di mattino** sill-  
ma f. sëlla f. *Far collazione*  
sëllonj -uarë -onem.
- Collina, colle, monticello**  
sueja f. kodera f. *sic.*  
rrahji m. malthi.
- Collo** qafa f. fiti m.
- Collura** kulaçi -it m. kokor-  
rethi<sup>45</sup>.
- Collocare** vantonj -uarë -  
onem.
- Colloquio** kuvisa f.
- Colombo** pellumbi -it m.
- Colonna** stila f. stili -it m.
- Colonella, campanella  
della gula** njerithi -it m.
- Colorare** ngjienj -iejturë e  
ngjierë. *colore* fëtirë.
- Colore** fëtirë.<sup>46</sup>
- Colorire, tingere** bojadhisi -  
iurë -isem.
- Colore di pittura** fitira f. di  
*tinta* boja f.
- Colpa** faj -it m. faeja f. *sic.*  
ftesma f. të ftesuritë.
- Colpevole** factori m. i për-  
mëkatruemi m.
- Colpire** pushenj -uarë. zë -  
ënë; godit -iturë -item.

<sup>45</sup> /cocorre0i\

<sup>46</sup> \colore fëtirë/

- Colpo, percossa** sjella f. të rîmitë n.
- Coltello** daga f. thika f.
- Coltivare** punonj -uarë -onem; *terra coltivata* argonomia f. mazia f.
- Coltra di letto** dhromidheja f. *sic.* dhromidhi f. pajaca f.
- Coltra di lana pesta** keceja f.
- Colui** ai, ajo, ata.
- Comodamento** urdherimi -it m. urdhenima, urdhëria.
- Comodante** urdherori -it m.
- Comandare** urdheronj -uarë -onem.
- Combattere** luftonj -uarë -onem.
- Combattente** luftari m.
- Combattimento** lufta.
- Come** si, posi, sesi; *come a dire* si kūr me thënë; *come, cioè, doppoché* posā.
- Comota** komoti -it m.
- Cominciare** zë fill, *pass.* zëhet fill; zë.
- Commare, mamma** ndrikulla f. nuna f.
- Commemorare, raccontare** kalezonj -uarë -onem; prometinj -enturë -entem.
- Commemorazione** kalezimi -it m.
- Commercio, negozio** tregëtia f.
- Commettere** porosis -isurë -isem.
- Commescione** të porosituritë n.
- Commescione, comando** urdheri *sic.* urdhurata.
- Commettere errore** fejenj, fëjerë; ftes -esurë *ed* -ierë -esem *sic. anche* sfala -alurë -alem.
- Commissario** lajmi -it m.
- Commodità, <sup>47</sup>modo** koha f. ngëja f.
- Comodità della vita** ngëzimi, të pasuritë n.

<sup>47</sup> [—]

- Communemente** bashkë.
- Communicare** kungonj -uarë -onem.
- Communione** kungimi m.
- Compagnia** shokëria f.
- Compagno** shoku -ut m. shoqi m. shoqa f.
- Companatico** idhosi *sic.* udhosi, bulmetitë n.
- Comparare, uguagliare** njëmentinj -enturë.
- Comparazione** të masuritë, të njëmenduritë, të ngjatëtë n.
- Compare** kuntëri m. nuni; *figlio spirituale* famulli -it m.
- Comparire** dukem -ukurë.
- Compassare** mat e mas; shështonj.
- Compassione, pietà** të dhimbturitë n. të përduljemitë *pietà*.
- Compassionevole** i dhimb-tshimi, i rekueshimi.
- Compassionevolmente** dhimbtsisht, përarëkim.
- Compasso** shësti -it m, masa f.
- Compatire** përdulenj o rekonj -uarë -onem.
- Compatrioto** shoku, së një dheu -ut m.
- Compendiare** shërngonj<sup>48</sup> -uarë -onem.
- Compendio** shtrëngimi -it.
- Competitore** qortuesi -it m.
- Competere** qortonj. *Competenza* qorta f.
- Compiacenza** të pëlqiemitë n.
- Compiacere** pëlqenj -ierë -enem.
- Compiacevole** i pëlqieshimi, i gjegishimi m.
- Compire, finire** mbushinj, sos, mbaronj -ushurë, mbaruarë, sosurë, mbushem, sosem, mbaronem.
- Compimento** të sosuritë, të mbushuritë, të sosuritë.
- Compitamente** mbarueshim, sosurë.

<sup>48</sup> shtrëngonj



**Comporre, adottare** godit, r dërtonj, ngit.

**Comporre, mischiare** përziënj.

**Composizione** të ngituritë e.

**Composto** përzierë, i përziemi.

**Comportare** duronj, pësonj, shëferenj.

**Comprare** blë, blerë, blihem.

**Compra** të blëmitë n.

**Compratore** blësi m.

**Con** me.

*Conca vedi bacile.*

**Concavita** shpela f. gropa f.

**Concavo, cavato** gërrjerë, koriturë.

**Concavo, voto** gorbi, zgorbi m.

**Concedere** dhuronj -uarë -onem; nfall -alurë.

**Concepire** zë, zë, zura, zënë, zihem.

**Concessione** *sic.* dhurimi m. të nfalluritë, të thënçtë.

**Conessione** të zënçtë, të lidhuritë.

**Conchiudere** nkrienj -iejturë e -ierë -ihem, mbërçel.

**Conciare le pelli** orgas, orgasinj -asurë -asem.

**Concordare** godit -iturë -item.

**Concorde** i goditshimi m.

**Concordia** bashkëria f. të godituritë.

**Concorso** të rrjedhuritë n. *consenso* të dashuritë.

**Conculcare** shkel -elurë -elem; këmp, këmbinj; për këmp -emburë -ëmbem.

**Conciliatore** shkelesi -it m., për këmbesi m.

**Concupiscenza** deshiri keq.

**Condannare** gjikonj -uarë -onem.

**Condanna** gjikimi m.

**Condensare** ndent -endurë -endem *sic.* bënj rras.

**Condensato** i ndendëti, i mbriteti *sic.* i rrasmi.

**Condire** trajtonj, shesonj -uarë -onem.

**Condimento, sapore** shija f.

- Condito, saporito** i shijshimi m.
- Condurre, menare** siell, sjellë, sillem, solla.
- Confarsi** pëlqenem qierë *da* pëlqenj.
- Confedrazione** bashkëria f.
- Confessare** rrëfienj, kso-mollis -isurë -isem.
- Confessione** rrëfimi m *sic.* ksomollī f.
- Confessore** rrëfiesi, nuni m.
- Conficcare in croce** mbërthenj, nkriqësonj.
- Confidenza** i dashuri, i fëshimi.
- Confine** gjitoni m.
- Confine, limite** sinori m. megjë f.
- Confondere** përzienj, trazonj.
- Conforme** i njëmendi m.
- Conformare** njëment -endurë -endem.
- Confortare** ngushellonj -uarë -onem; porigoris -isurë -isem; argetonj -uarë -onem.
- Confusione, vergogna** dhuna çminjeria f.
- Confusione, disordine** trazimi, të përziemite n.
- Confusamente** përzierë; *confuso* përziemi.
- Congelare** ngririnj -ijta -ijturë, ngrihem.
- Congelare** i ngrirmi, i nzëni -it m.
- Congetturare** njoh-ohurë -ohem, godit.
- Congettura** godia f. të njohuritë n.
- Congetturare** *sic.* llojas -asa -asurë -asem.
- Congiungere** <sup>49</sup>ngjinj e ngjit, përzienj, pjek; *congiungere le mani* pjek e përzienj duartë.
- Congiunzione** të ngjituritë, të përziemite n.
- Congiunto** i ngjiturë, i përziemi, pjekurë.
- Congregare** mbeledh -edhurë -edhem.

<sup>49</sup> || ngjign

- Congregazione** kuvisa f.  
-*ongregato* i mbledhurë
- Coniglio** kunilli m. malagoi.
- Conno** pidhi -it m.
- Conoscere** njoh -ohurë, nji-  
hem.
- Conoscenza** të njohuritë n.
- Con licenza** me të lir, me  
restit, *sic.* me dhalimë.
- Conquassare** rrezonj; *gli*  
*animali sic.* shkatrahjër.
- Consacrare** shëkronj -uarë  
-onem.
- Consacrazione** shëkrimi m.
- Consacrare, ungere** licnj -  
erë -iejturë, libhem.
- Consanguineo** gjak e janë.
- Consaguineità** jania f.  
gjaku.
- Conscienza** shpirti m.  
zëmëra.
- Consequire, ottenere** nxier  
-ierë, nxierrë - irem.
- Consequenza** të ndjekuritë  
n.
- Consenso** shtresa f. të një-  
mendëtë.
- Consentaneo** i përketshimi.
- Consentire** shtres, shtresinj  
-esurë -esem.
- Conservare** ruanj -uajturë,  
ruhem.
- Conservazione** të ruamitë n.
- Conservatore** ruesi m.
- Considerare** kujtonj -uarë -  
onem; vë rë.
- Considerazione** të vumitë  
rë, kujtimi m.
- Considerata** me kujtim.
- Consigliare** kshillonj -uarë  
-onem.
- Consigliere** kshiltari, kshill-  
si m.
- Consiglio** kshilli -it m. *tiran-*  
*nico* i përmismi.
- Consolare** zbut, zbutinj -  
uturë -utem; gazëllonj,  
gazëmonj, ngushëllonj.
- Consolazione** gëzimi *sic.*  
ngushëllimi m.
- Consolatore** ngushëlluesi,  
ngushëlluesja f.
- Consueto** i mbsuami m. e  
mbsuamja f.
- Consuetudine** zakoni -it.
- Consumare** ntret, ntretinj  
shprish *sic.* përmis.
- Consumarsi, venir meno**  
firasem, firasurë *da* firas;  
bënj firë.

- Consumatore** çortesi, grabitesi, shprishesië.
- Contadino** horjati, katundes m.
- Contado** katundi m. prona - së f.
- Contaminare** palavonj - uarë -onem, peganj -arë -ahem, çkrienj *sic.* shkrienj -ierë -ihem.
- Contare** njoh *sic.* nëm - bëronj, nëmëronj.
- Contatto** të prekuritë n.
- Contemplare** kujtonj -uarë -onem.
- Contemplazione** kujtimi - mit m.
- Contenersi** përkuarem, përkuarurë *sic.* mbahem.
- Contentemente** përkuarshim.
- Continenza** të dëbirëtë n.
- Contentare** pëlqenj, *non piacere* vollentonj.
- Contentezza** pëlqimi.
- Contingenza di tempo, occasione** koha, reni, renja.
- Continuare** ndjek, ndoqa - ekurë -iqem.
- Continuo** i gjithhershimi, i përditshimi.
- Conto, ragione** arreseu -ut m. *in generale* arresieja f.
- Conto, numero** hasapi, të njohuritë.
- Contra** më *meglio che* kundrë.
- Contrario** armiku.
- Contrario, della parte opposta** i shtrëmeri.
- Contrarietà** armiqëria f.
- Contratto matrimoniale** krushqia f.
- Contrarre matrimonio** vë kurorë.
- Contrasto** kalabas<sup>50</sup> -së f. qorta f.
- Contuttocché, benché** ndo - nëse, ndoshtë, ndonë.
- Convenevole** i hjeshimi *sic.* i hjeshm.
- Convenevolezza** hjeja f. *sic.* nderia.
- Convenire, esser decente** kam hjë.

<sup>50</sup> callaba|— s|

- Convenzione, patto** kush-timi.
- Conversare** gjellinj -ijturë.
- Conversazione** shokëria f.
- Convertire** kthenj -ierë, kthenem.
- Conversione** të kthemitë n.
- Conviene** duketë.
- Convicere** pushtoj, munt e munj -undurë.
- Convitare** gërshe, grisha -shurë, *chiamare*.
- Convitare, far conviti** goshtit -shtiturë.
- Convito** goshti; goshtia f.
- Convitato** i grishmi.
- Coperchio** mbërshella f. kopaku -ut m.
- Coperta di letto** vellenca f.
- Copertina** mbëlonjësja f.
- Coprire** mbëlonj -uarë -onem; pushtronj.
- Coprire di terra** varros e varronj.
- Copia** shëmbëlltira f. sëshkruami m.
- Copiare** nxierr, nxjerrë, nxirem.
- Coppa, tazza** kupa f. pehari m.
- Coppiere** shugetari m.
- Copola di seta** keza f.
- Coprimento** *sic.* e pështruanja, të pështruamitë.
- Copulare** ngit; *copula* të ngjitmitë.
- Coraggio** zëmëra f. trimeria f.
- Coraggiosamente** trimerisht.
- Coraggioso, valoroso** trimi, zëmërori, zëmërueri m.
- Corallo** rruaza f. merzëri -it m.
- Coralla** peziri -it m. pezireja f.
- Corbezzolo** mareja, mareza *dim.*
- Conda** konapu -ut m. trëkuza f. litari, gjalmi.
- Conda di cetra o altro** dredhezi.
- Cordella** dredheza.
- Cordella che stringe** leteri, retoni, sakoij, sakosma.
- Cordovana pelle** saftriani -it m.
- Cojo** lekura.
- Cornacchia** sterqoka f.
- Corno** briri, briu m. *Far le*

- corna* brīronj, brīruarë, brīronem.
- Corniolo albero** thëna f.
- Cornetto da suonare** boria f.
- Cornuto** i brīruemi; *di mogli* i dhënuemi.
- Corona** kurora f.
- Corona infalzata delle donne** vargu -ut m.
- Coronare** vë kurorë.
- Coro** vala, valia f.
- Corpo** kurmi, mishtë n.
- Corporatura** shtati -it m.
- Correggia, peto** pordha f.  
*Var delle corregge* pjerdh, pordha, pjerdhurë, pirdhem; pordhis -isurë -isem.
- Correre** vrap, vrapinj -apurë, vrapem; rrjedh -edhurë -idhem.
- Correr con impeto addosso ad alcuno** turem, u tura.
- Correttore** ndëskuesi -it m.
- Correzione** ndëshkimi -it m.
- Corriere, porta lettere** lajmi -it m.
- Corrispondere** përgjegjem -egjurë *convenire*.
- Corriero, corsiero** vrapesi, shpejti, çpejti m.
- Corrispondenza** të përgjegjëjuritë n.
- Corrompere** kalb -alburë -albem; thartonj; çortinj; shprish.
- Corrutibile** i kalbshimi.
- Corrotto** i kalbeti; *sic. anche* i tharti.
- Corruzione** kalbsira, thartira.
- Corsa di cavalli** vrapit -it m. rendi, rendia.
- Corsaro** kusari, *corsaria* kusarja.
- Corteccia** lekura f. o *scorza*.
- Corteggiare** ndjek -ekurë.
- Corteggiano** ndjeksi.
- Cortile** oborri -it m.
- Corto** i shkurti, i ngushti.
- Corbo** korbi -it m. *sic.* rapi m.
- Cosa** kafsha, puna *negozio*.
- Coscia** kofsha f.
- Coscino, guanciaie** ndënë-krieja f.
- Così** kshtu, ashtu; *certamente* *così* kshtu besë.
- Cospetto** faqeja f.
- Costa del corpo** brinja f.

- Costà** ati.
- Costare, volere** vienj, më rri.
- Costato, lato** kraherori.
- Costringere** nxit, nxitinj - iturë -item.
- Costruire** trajtonj -uarë - onem.
- Costruzione** trajtimi -it m.
- Costui** ki, kjo, kta.
- Costumare** isht zakon, kam zakon.
- Costumato** i mbsuami; i zakonshëmimi<sup>51</sup>.
- Costume** zakoni -it m.
- Cote, pietra d'aguzzare** griha f.
- Cotogno** ftoi -oit *sic.* ftoi, ftua pl. ftonjë të.
- Cotto** zierë; *cottura* të ziemitë.
- Conturnice** fëllëza -së f.
- Covare, star sopra** jes për-siprë, për mbī. jet pula për mbi vetë, *cova la gallina l'ora.*
- Cozzare** përpjek, përhoqa ekurë -iqem.
- Cozzo** shiri -it m.
- Cozzo di coltello o altro** qeta f.
- Cranio, parte sopra del capo** rrashti -it m. pl. rreshtratë.
- Crapolare** mbitem ndë gjel-lë.
- Crapola** hapeja -së f.
- Crapola del bere** të shedeimitë n.
- Crapolone** hāpijsi -it m.
- Creanza, discrezione** polipsi -it m.
- Creare** *sic.* bēnj, *meglio di* krijonj, bërë.
- Crerazio** *sic.* të bërçtë *meglio di* të krijuemitë.
- Creatore** bēsi *meglio di* krijuesi.
- Creatura** e bëmja *meglio di* krautira.
- Credenza, credito** besa f.
- Credere** besonj -uarë - onem; kam besë. *Il credo* besimi *meglio di* të mbsuemitë.

<sup>51</sup> /i zaconsēmimi\

**Credibile** i besueshimi.

**Credulità** besa.

**Crepare** pelses -iturë -item.

**Crepatura** të plasuritë n.

**Crepato** plaszimi, plasurë.

**Crepuscolo** agjulli -it m.

**Crescere** rrit -iturë -item e rrinj; madhonj -uarë, madhonem.

**Crescimento** të rrituritë, të madhuritë n. *Non crescere restar piccolo* regjonj -uarë -onem. *Non cresciuto* i regjuemi.

**Crespa, grinza** rrudheja f.

**Crespare** rrudh, rrudhinj -udhurë -udhem.

**Crespo** plot me rrudhë; i mbërruturi m.

**Cresta** kirka f.

**Creta** bota f. balta f.

**Cretoso** i botemi, i baltshimi.

**Crescione erba** sherpi e kropi -it.

**Crespino, erba cordella** kërshilli -it.

**Cristiano** kërshteri e kërshtera.

**Cristianità** krishtërimi -it.

**Cristo** Zoti Krishti

**Crivella**<sup>52</sup> shoshi -it; sita -së f. *d'aria* dhrimoni.

**Crivellare** shosh -oshurë -oshem; reshinj -eshurë -eshem; sit, sitinj shijta, shijturë.

**Croce** kriqa.

**Crocifigere** kriqësonj.

**Crocifisso** kriqësuemi -it m.

**Crosta del pane** kothria f. kua -usë *genit.* f.

**Crudele, aspro** i tharreti, i pādashuri.

**Crudeltà** mizira, të tharretitë n.

**Crudo, crudele, sanguinolente** mizori, i përmiziri.

**Cuocere** pjek -jckurë, piqem.

**Crusca, semola** krundja, krunda.

**Cubito, misura** kuti.

<sup>52</sup> crivella[—]



**Cubito del braccio** berrili,  
*sic.* bërruli.

**Cucina** trajtja e gjellësë *del cibo*.

**Cucinare** zienj -ierë -ihem;  
trajtonj.

**Cucco** quqa f.

**Cucuzza** kungulli.

**Cucculla da metter vino o acqua** poci -it m.

**Cugina** kushërira; *cugino*  
kushëriri *ed in* -iu.

**Culla** djepi, *sic.* djeba; djepja.

**Culo** bitha.

**Culcarsi** ndehem *da* ndenj -  
eturë.

**Cumulo** grumbulli -it.

**Cuoco** ziesi.

**Cuore** zëmëra; *duro* e ngurruemja.

**Cupo dell' api** zgjoi -it m.

**Cura, pensiero** kujdesi,  
kujdesa, kujtimi.

**Curare, medicare** shëntonj  
-oshurë; shemengis.

**Curatore, procuratore, tutore** qekajai -it m.

**Cuscire** qep -epurë -epem.

**Custode** ruesi, trazetari.

**Custodia** ronja -së f. traza -  
së f.

**Custodire** ruanj -uajturë,  
ruhem. *Angelo custode*  
engjëlli trazetari.

*[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]*

## D

**Da, dallo, dalla** n *coll'ablat.*  
*da terra* ndheut, *dal cielo*  
nqjellshit.

**Da, per** prej *con ablat.* prej  
sinë *Zot da Dio.*

**Da bene** i mirë.

**Da che** çë kurë.

**Da che? Di che** sej?

**Da chi?** së kuj?

**Da dentro** prej përbrënda.

**Da ieri** kish dje; *da ora*  
*innanzi* kenditutje.

**Dall'ora in poi** anditutje.

**D'onde** kaha; *da ogni parte*  
gjithanëshë.

**Daino** platoi -it m. platoreja  
f.

**Danneggiare** dëmëtonj -  
uarë -onem.

**Danneggiatore** dëmziori -  
it m.

**Danno** dëmi -it.

**Danza** valla<sup>53</sup>, valeja f.

**Dare** jap, ap, dhe *presente*  
*pret.* dhe, dhashë, dhënë,  
apurë japurë, jip *imp.* fal-  
inj.

**Dare ad affitto** ap qiraje.

**Dare in prestito** huanj.

**Dare guanciate** plakonj -  
uerë -onem.

<sup>53</sup> [— valla]

- Dardo** patershora f.
- Datore** dhënesi.
- Dattilo** endha.
- D'avanti** përpara.
- Dea** hëneshë -së f.
- Debilitare** ç'kallmonj -uarë -onem; skullmonj; lig, liginj -igurë -igem.
- Debito** detira f.
- Debitore** detoresi, detori -it m.
- Debole** i lengueshimi, i pafuqishimi, i ligu, i këdholleti.
- Debolezza** të pāfuqitë; të këdholletitë; të ligëtë.
- Decapitare** pres krietë; *decapitato* prerë krietë.
- Decembre** këshendelti -it m.
- Decima** e dhjeta -së.
- Decimo** i dhjeteti.
- Decina** dhjeteseja f.
- Declinare** përvë, unginj, ul.
- Declinabile** i përvushimi, i ungishimi.
- Declinato** i përvūti, ungjurë.
- Decreto** urdhërimi, roku -ut.
- Decreto, sentenza** gjuqi, gjuqitë.
- Dedicare** nfal, nfalinj -alurë; shkronj.
- Dedicazione** të nfaluritë.
- Degno** i vajjeshimi, i asjei -it.
- Deità** hëria -së f.
- Deificare** hijeronj -uarë -onem.
- Deliberare, sentenziare** gjusonj -uarë -onem.
- Delicato** i holli.
- Delicatezza** ugineria f.
- Delicatamente** uginekisit, uginekisht.
- Delizia** gazmenti, përkënaqja.
- Delizioso** i përkënaqishimi, i pëlqjeshimi.
- Delito
- Demonio** djemeri, erga *sic*.
- Dimostrare** dëftonj -uarë -onem.
- Dimostrazione** dëftimi -it m.
- Dimostratore** dëftuesi -it m.
- Denaro** aspra -së f. *dimin.* aspëza f.

- Denaroso** aspresì -it m.
- Denzo** i ndendurë, i ndedett.
- Densità** të ndenduritë n.
- Dente** dhëmbi -it m.
- Dente mascellare** dhëmballa f. *dentato* dhëmbeti m. *Nettadenti* delirëdhëmbesi m.
- Dentro** brënda, përbrënda.
- Depingere** shkruanj; ngjenj -uarë -onem -oerë -uhem, ngihem.
- Deplorare** orëkonj -uarë -onem.
- Deplorazione** orëkimi -it m.
- Deporre, sospendere dagli ordini** bënj orgonë.
- Derivare, descendere** rrjedh -odha -jedhurë -idhem.
- Descrivere** kallëzonj, rrëfienj.
- Deserto** shkratëtia f.
- Deserto** i shkreti, i neverituri.
- Desiderare** dëshëronj -uarë -onem; *con avidità* lakemonj -uarë -onem.
- Desiderevole** i dëshërueshimi.
- Desideroso di donne** grëruesi m.
- Desideroso** i dëshëruam, dëshëruesi.
- Desio** dëshërimi, malli -it m.
- Desolare** shkretonj; *desolazione* shkretëtia f.
- Destinare** ndreq -equrë -eqem.
- Destino** fati m. gjikata f.
- Destro, disposto** i djadheti. dora e djadhetë.
- Destrezza** sendergjia f.
- Destruiggere** rreronj; shprish; rrezonj.
- Destruzione** rrerimi, të shprishuritë m.
- Detale** gishtja f.
- Determinare** gjikonj.
- Determinazione** gjikimi; roku -ut m.
- Detestabile** i përhiemi -it m.
- Deto** gishti m. *Deto grosso* pulqieri m. *Deto al lato del grosso* gisht dëftuesi.
- Detrimento** të keqëtë n.
- Detto, motto** të thënë të n.

- Devoto** i përshpirtishimi.
- Devotamente** me të prunjëtë, të prultë n.
- Diabolico** djemenuemi; *adv.* djemenueshim.
- Diavoleria** drakeria.
- Diavolo** djalli, djallit; dreqi, dreqerasha f.
- Dichiarare** ktjell, shtjell -olla -iella -illem; spësh-tjell.
- Dichiarazione** të shtjellëtë n.
- Dietro** mbas; *in dietro* prapa *il sostantivo coll'ablat.*
- Dieta** të përkuarmitë n.
- Difendere** pruanj, ruanj, përpruanj<sup>54</sup>; nxier
- Difensore** ndihmetari
- Diffetto** e keqa, gjëndja f.
- Differire** shpie ditë mbë ditë.
- Differenza** të mbosëtë n.
- Differente, diverso** i mbo-si.
- Differentemente** ndrishej.
- Difficile** fështiri; *adv. difficilmente* fështir.
- Difficoltà** fështira f.
- Difficoltare** resht -eshturë -eshtem.
- Diffondere, propagare** shtrinj -ijta -ijturë -ihem.
- Diffondere, trasfondere come i raggi** shkrep -epurë -epem. *Diffoso* shtrijtiurë, shkrepurë.
- Digerire** ndret, ndretinj -eturë -etem; honeps -epsurë -epsem; zienj.
- Digestione** të ntretuaritë, të honepsuritë.
- Digiunare** njinonj -uarë; orgjëronj -uarë.
- Di giorno in giorno** *adv.* dita për dita.<sup>55</sup>
- Digiuno** njinesa f. orgjërimi; njenimi.
- Digiuno** *aggett.* esulli, përesulli, njinueshimi, i orgjërueshimi; *di quadregesima* njinesa e katerdhjetçime.
- Dignità** nderia; të madhëtë, madhia f.
- Di grazia** lutem, vare.
- Di là andi, di là oltra** të, *di quà* këndi.

<sup>54</sup> [— për]<sup>55</sup> \di giorno in giorno *adv.* δδita për δδita/

**Dileguare** shprish.

**Diletto, piacere** lodra,  
kënaqja; pëlqimi.

**Dilettare** përkënaq -aqurë -  
aqem; pëlqenj.

**Dilettevole** i pëlqieshimi.

**Diletto, amato** i dashuri, e  
dashura.

**Diligente** i kujdeshimi; i  
vëjershimi *ingegnoso*.

**Diligenza** kujdesa, kujdesi  
m.

**Di** së, *di lontano* së largu.

**Di mala voglia** pā hur, me  
zī.

**Dimenticare** harronj -uarë  
-onem.

**Dimenticanza** të harru-  
amitë n.

**Diminuire** mbak -akurë -  
akem; vogëlonj; pakonj;  
naçent -enturë -entem.

**Dimora** mënesa, mënimi m.

**Dimorare** mënonj; varonj;  
ndalem, u ndala, ndalurë  
*da* dalë.

**Dimoratore, tordo** varuesi.

**Di nuovo** së riu, për së riu;  
*la seconda volta* së diti; *sic*.  
pameta.

**Dio** Hī -it m. *Dio eterno* Hī  
ëmeshuemi.

**Di poi, per l'avvenire, in  
appresso** mbasandej.

**Diportarsi male** keqësonj;  
*bene* e shkonj mirë.

**Diportarsi a solazzo** shetit  
-iturë -item.

**Di quanto in quanto** her e  
herë.

**Di quà** këndi.

**Diradicare** shkul -ulurë -  
ulem.

**Diramare** shkienj; shklienj -  
jeturë -ihem.

**Dire** thom, the ,thashë,  
thënë, thënërrë, thuhem;  
flas, fola, folë, flitem  
*favellare*.

**Diritto, in piè** i nçuarë,  
ngrijturë; *adv.* mbarë.

**Diritto, retto** i drejt, e  
drejtë, të drejt.

**Direttamente** bukurë,  
mbarë *sic.* dreq.

**Dirizione** ndreq -equrë,  
ndreqem.

**Diroccarsi, venir giù la  
parte di qualche colli-  
na** shëmbem -ëmburë

*da shëmb. Luogo diroccato*  
shëmbja.

**Dirupare** rreronj -uarë -  
onem; rrezonj -uarë.

**Disarmare** nxier armëtë;  
nxhesh armjet.

**Discacciare** udhonj -uarë -  
onem; përzë.

**Discalzare** zbadh -arurë -  
athem.

**Discepolo** gjakoni, xënësi,  
xëresi -it m.

**Disciplina** të thënë të n.

**Discingere** sngjesh -eshurë  
-eshem.

**Discolpare** lānj -ajta, larë,  
lahem.

**Discordia** kallaba f. davia f.

**Discollare** zbërthenj -ierë -  
enem; çkalmonj e  
skalmonj -uarë -onem.

**Disconvenire** ska hë, skam  
hë.

**Discorrere** ligjëronj -uarë -  
onem.

**Discorso, trattato** ligjërata f.

**Discorso** gjikimi *sic.*

**Discrezione, riguardo**  
njerezia.

**Discutere** përhānj -ajturë -  
ahem.

**Disegno, modello** mendira  
f. *Disegnare e lineare.*

**Disfare** çortinj -arturë -  
artem.

**Disfarsi, dileguarsi** shkrinj  
-ijturë -ihem.

**Disertare** *delle donne*  
dërstonj; *delle bestie* shtje  
-ura, shtënë<sup>56</sup>, shtihem.

**Disfibbiare, slacciare**  
zbërtenj -ierë -enem.

**Disgiungere** ndānj -ajturë -  
ahem.

**Disgrazia** fatëkeqj e keqa f.  
*Disventura.*

**Disgrazia, odio** menia f.

**Disgustare** idheronj -uarë -  
nem.

**Disonesto** i dhënuami, i  
dhënueshimi.

**Disonestà** dhuna e dhunia f.

**Disonestamente** dhunisit  
*sic.* horjasisht

<sup>56</sup> | -- stëj



- Disonorare** dhuni -it m.  
 çhunia f.
- Dislattare** hjek gjithë.
- Disleale** i pāfeu m.
- Dislocare** zdredh -cdhurë -  
 idhem.
- Disintricare** shkaterronj -  
 uarë -onem.
- Dismembrare** shqjerr -je-  
 rrë -irrem.
- Di sopra** përsipër.
- Disordinare** trazonj -uarë -  
 onem.
- Disordine** të pāudhëtë.
- Di sotto** ndënë, ntënë; *il di  
 sotto* i përposhmi.
- Disparte** ndāshim, ndarë.
- Dispensa, riposo** qori -it m
- Dispensa del superiore**  
 ndjesa f.
- Dispensare** ndienj -ierë -  
 enem.
- Dispensiero** qoresi -it m.
- Dispettoso** pishmatari -it  
 m.
- Dispetto** pishmatia f. bēnj  
 për pishmati *far dispetto*.
- Disponere, ordinare** urd-  
 heronj; godit, ngreh,  
 ngrehurë, ngrehem.
- Dispreggiare** për këmb -  
 ëmburë -ëmbem; ndë  
 përkëmp, përkëmp.
- Dispreggio** çminjeria f.
- Disputa** shkirëtimi m. shki-  
 retima f.
- Disputare** shkirëtonj, lig-  
 jeronj -onem.
- Disputatore** shkirëtuesi -it  
 m.
- Dissipare cosa liquida**  
 derdh, përderdh; *cose  
 solide* çartinj, shprish.
- Dissipatore** përderdhësi,  
 ndretesi, çartesi m.
- Dissuadere** sëval -alurë -a-  
 lem.
- Distaccare** këput, këpunj;  
 ndanj.
- Distaccamento** të këputu-  
 ritë; të ndārtë n.
- Distanza** të llargëtë n.
- Distante** llargu m. llarga f.
- Distendere panni etc.** ndēnj  
 -ejturë -enem.; shtronj;  
 latit, latitinj -iterë.
- Distendere sottilmente  
 come lame, ferro** shtrī-  
 nj -ijturë -ihem.
- Distinguere** ndānj -ajturë,  
 ndārë -ahem.

- Distintamente** ndāshim, mbosë.
- Distinto** i mbosi, e mbosa; i ndajhuri.
- Distinzione** të mbosëtë n.
- Distrecciare** splek, spleks - eksurë -eksem.
- Distribuire** ndānj.
- Distuggere** çartinj, shprish, shkretëtonj, rreronj; *sic.* rëronj përmiss.
- Distruccitore** nçortesi.
- Distruzione** rrerimi.
- Disturbare** mshonj -uarë - onem; urrënj<sup>57</sup> -iejturë - ejturë, urrehem.
- Disubidente** i pāgjegjēshimi.
- Disubidenza** të pāgjegjuri-të.
- Di subito** një ças, ndë ças *in un momento.*
- Disunire** ndānj; të ndāmitë *disunione.*
- Di tutto il cuore** gjith zëmërjet.
- Diventare** dal, dolla, dalë; bëhem, bēnj.
- Diversamente** ndrishei o ntrishei.
- Dividere** mbos, mbosinj. *Vedi distinguere.*
- Divinamente** pushtueshim; hijnueshim.
- Divinità** hjenia f.
- Divino** hienueshimi, hienueshimeja f.
- Divisibile** i ndāshimi.
- Divolgare** pērpall -allurë - allem.
- Divolgamento** të pērpalluritë n.
- Divorare** pērpīnj -ijturë -ihem.
- Divoratore** pērpīsi.
- Divozione** të dashuritë, të prunjëtë n.
- Documento** mbsimi.
- Docile** i mbsuesrimi.
- Dodici** dīmbēdhjetë.
- Dogana** zarina f.
- Doglia** të dhēmburitë.
- Doglioso** i dhēmbshimi, i dhēmbtëshimi.
- Doi** di, *a due a due* di nka di.

<sup>57</sup> [urregn]

**Dolce** i ëmbli, e ëmbla, të ëmblitë.

**Dolcemente** me të ëmble.

**Dolcezza** t'ëmbilitë *sic.* ëmbësi, ëmbëlsira<sup>58</sup>.

**Dolersi** dhëmbem *da* dhemp -emburë.

**Domane** nesërë, *di domane* i nesërshëmi; *postdomane* mbasnesërë, dej<sup>59</sup>.

**Domanda** të pieritë, të lipuritë.

**Domandare** lip, pienj.

**Domandatore** lipsi.

**Domare** zbut, zbutsonj, zbutinj -urë -utem.

**Domatore** zbutesi.

**Domenica** e diellja f.

**Domesticare** zbutësonj.

**Domestico** i buti, e buta, të butëtë.

**Domestichezza** të butëtë.

**Dominare** zotronj -uarë -onem; pushtonj.

**Dominante** zotrori, zotresha; pushotri, pushtuesi *meglio*.

**Donare** dhuronj -uarë -onem; fal -alurë -alem.

**Dono** dhurimi *sic.* të falëtë, të faluratë.

**Donde** kaha.

**Donna** grua, grueja f.

**Donna di porto** lehona f.

**Donnescamente** grārisht.

**Donnesco** grāruesi.

**Donnola** bukëla f.

**Donzella** vajza, *sic. anche* vashë pl. vashatë.

**Doppo ani** mbas, mbsan-dej, mbasi, pā, prā, pas, pastaj.

**Doppocché** posa, posā.

**Doppio** dī faqi, dī zëmëri. *Giano.*

**Doppio** dīfijë.

**Dormiglioso** flësi.

**Dormire** flë, fjeturë, fjeta.

**Dorso** kurrizi.

**Dote** paja f.

**Dotto, savio** djesi, i ditshimi, i mbsuemi.

**Dottamente** ditshim; *dottore* mbsuesi.

**Dottrina** mbsimi, dicja f.

<sup>58</sup> /ëmbëlsira\

<sup>59</sup> /dejh\

**Dove** ku, tek, tuk ke.

**Dovunque** ke do, ku do.

**Dragone** kulshedra f. stihja f.

**Dragonino, forte** i drënge-  
ti, i kulshendri.

**Dramma** drehemi.

**Drappo** coha f. *Di panno sic.*  
i coht.

**Dubbio** të ndërdimëtë,  
ndërdimi.

**Dubbioso** ndërdcmeri.

**Dubbiosamente** ndërdi-  
shim.

**Dubitare** drue, drashurë,  
druanj. *Esser dubbioso*  
ndërdihem -ierë.

**Duca** duka, zoti i madh,  
*principe* zot.

**Dunque** prā, pra.

**Durare** rronj -uarë; *persever-*  
*are* duronj.

**Durare, indurire** thanj -  
ajturë -ahem.

**Durare, persistere, sop-**  
**portare** sheferonj -icrë;  
pesonj.

**Durazione** rresa f.

**Divenir duro** thahem, ngu-  
rohem, gurohem -uarë  
*da* guronj.

**Durezza** të guruamitë; të  
thātitë n.

## E

**E, et e;** è *verbo* është, isht, ë.

**Ebro** i demi, i shendëmi, pijsi.

**Eccellente** i madhi, e madhja, të madhëtë.

**Eccellenza** të madhëtë, madhia f.

**Eccessivamente** pā kuer.

**Eccessivo** i pākuershimi, i pākori, i pāskorri.

**Eccetto** jashtë.

**Eccettuare** ndānj.

**Eccitare** ndërsenj -ierë -onem.

**Eclisse** të marrëtë.

**Ecco** gje, nje, ënje.

**Effeminare** grāronj -uarë -onem.

**Effetto** puna f. *in effetto* ndorë.

**Effettuare** ndorinj -orurë -orem, mbaronj.

**Efficacia** pushtetja, *efficace* i pushtueshimi.

**Effigiare** shëmellonj -ierë, shemelonem.

**Effigie** shemelletira.

**Egitto** misiri; *L'gitto* misirasi, magjipesi, magjipi; *L'gitto pure*.

**Egli** ai, ajo, ata; *egli stesso* ai vetë.

**Eguale** i njëmendi.

**Elefante** fili -it m.

**Elegante** i pëlqieshimi, i bukuri.

**Elegantemente** bukurisht, pëlqieshim.

**Eleggere** zgjedh -edhurë -idhem.

**Elezione** të zgjedhuritë n.

**Elemento** limenti.

**Elettore** zgjedhësi.

**Elevare** lartsonj -uarë - onem; ngreh, ngrehinj - ijturë *da* ngrihinj.

**Ellera** urdhi -it m.

**Elmetto** tulga f.

**Eloquente** gluhtari.

**Eloquenza** gluhtaria; *meglio* gluhtëzia f.

**Emendare** ndiskonj -uar - onem; dërtonj.

**Emendazione** ndiskimi -it m.

**Emolare** zalesinj -esurë.

**Emolazione** zali m.

**Emolo** zëlshimi.

**Empietà** mizira.

**Empio** i përmëkatëruemi; i shtrëmëri.

**Empire** mblonj -uarë, mblot, mblonem; mbush -u-shurë -ushem.

**Entrare** hīnj -ijturë -ihem.

**Entrata** hima f.

**Entro** brënda, përbrënda.

**Epiro** Arbri, Arbria.

**Epirota** Arbreshi, Arbrori, Arbri.

**Equità** të gjëqitë n.

**Errare** fajenj -ajturë *sic.* sfal -alurë. *Andar errando* she-tit, shetitinj -ituë -item

**Errore** fajca, *sic.* sfalma.

**Errare, sbagliare** harronj.

**Esalare** avullonj -uarë -o-nem.

**Esalazione** avullim avulla pl.

**Esclamare** bertes, brita, biturë.

**Escludere** nxier jashta, përziell, nxjerre perziellë.

**Escusare** lānj -ajturë, lahem.

**Esistenza** të mbeturitëtë, të klënëtë n.

**Esordio** të zënëte, të zënëte fill.

**Esperimentare** kërkonj -uarë -onem.

**Esperimento** kërkimi.

**Essaltare** lartëzonj -uarë -onem.

**Essaltazione** të lartëzuemitë n. të quemitë.

**Essaminare** skiretonj -uarë -onem.

- Esaminatore** skiretuesi.
- Essamina** skiretimi.
- Essaudire** gjegjem<sup>60</sup> -egju-rë.
- Essequire il comando** shërbenj -ierë.
- Essempio**<sup>61</sup> shembelltira f. shembua f.<sup>62</sup>.
- Essenza** të klënëtë.
- Essercizio** shërbëtira.
- Essercitarsi** shërbenj.
- Essercito** ushtëria f.
- Essere** jam, kleva, klënë.
- Essistere** jam, jes, mbeta, mbeturë.
- Esso** ai, ajo, ata.
- Essorcizare** përbënj -ejturë -enem.
- Essorcismo** të përbëmite.
- Essorcista** përbësi.
- Essortare, indurre** prīnj -ijturë e prierë.
- Esta|te|** vera f.
- Esteriore** i përjashimi.
- Estinguere** shuanj -uarë -uhem; skimbinj -imburë -imbem; fikinj -iturë, fikem.
- Estirpare** shkull -ulurë -ulem; shfundonj -uarë -onem e çfundonj.
- Estirpare erbe cattive** shkull, hërinj, hërrurë, hërem; rruanj -uajturë -uhem.
- Estraere** ngreh -churë -chem.
- Estremità** skanji -it m.
- Estremo** i mbraperi, i mbrëmi.
- Estrinseco, esterno** i përjashtimi.
- Estrinsecamente, esteriormente** prëjashta.
- Estro, specie di mosca** zehthi -it m.ë
- Essultare** gëzohem, gazonem -uarë *da* gazonj, *da* gazi.
- Età** moti m. *di molta età* i motçimi e korrute i motçimi.
- Età matura** moti i pjekurë.

<sup>60</sup> [għ h] għieghiem<sup>61</sup> [— vestigio]<sup>62</sup> /scembua\

**Età decrepita** pleqëria e mbeturë.

**Eternità** ameshimi, jeta e ameshuemeja; e pāsosme.

**Eternare** ameshonj -uarë - onem.

**Evacuare** mbraz -azurë - azem.

**Evangelio** ungjilli -it m. *ciòè* ungjilli *ed* ungjelli.

**Eunuco** i dredhuri, kadumi -it m.



## F

**Fabro di legni** lëndetari,  
pelekani.

**Facchino porta robba** ai çë  
mbān barrënë.

**Faccia** faqeja, fitira.

**Facenda** e bëmeja f. zira f.

**Facezia, burla** gumezia.

**Faceto, burlevole** gazetari,  
i pëlqieshimi.

**Facile** udobi, e udoba, të  
udobëtë.

**Facilmente** udob, kolaj.

**Faciltà** të udobëtë n.

**Facoltà, poderi** të pasuritë;  
bëgatia; gjëeja f.

**Fagiuolo, legume** llathiri -  
it m. *sic.* llathuria f.

**Falce da segare i prati**  
kosa f.

**Falcetta, ronciglio** qeza f.

**Falce damieter le biade**  
draperi m.

**Falciare il fieno** kosit -iturë  
-item.

**Falcone uccello** skifteri m.  
gjerakina *la femina*.

**Fallacia** ngenjmi m.

**Falciatore** kositesi *sic.* korsi  
pl. korsetë.

**Falsamente** rremëshim,  
rreneshim; shtrëmërue-  
shim.

**Falsificare** palavonj -uarë -  
onem.

**Falso, bugiardo** rrenesi,  
rrensi, rreshimi, rremi.

**Falsificato come moneta**  
kalpi -it m.

**Fama zëri** -it m. fjala f.

**Fame uri** -it m. uria f. ūi m.

**Famelico** i urëshimi.

**Famoso** i lëvduami.

**Fanciullo** djali m. femija f.  
*Fanciulla* vajza f.

**Fanciullezza** *de'maschi*  
djelmëria; *delle femine*  
vajzeria; femijeria.

**Fanciullescamente** djal-  
isht; vajzërisht.

**Fango** bajta f. bajti m. *Di*  
*fango* baltjet;

**Fangoso** përbajtshimi.

**Fantasia, bizzarria** këmben-  
jerie f.

**Fantasma** hjeja f. ëndërra f.

**Fantastico, apparenti** i  
dukshimi.

**Fantastico, furioso,**  
**bizarro** i këmbjemi,  
kriekurziemi m.

**Fante, soldato pedone** sej-  
meni, këmbsi m.

**Fantesca** shërbëtoreja f.

**Fardello, fagotto di robbe**  
trëmbe f.

**Fardello di lino** skulidheja  
f.

**Fare** bënj, -ërë, -ënem.

**Fare amicizia** miqëronj -  
uarë onem; pajtonj.

**Fare a pugno** grushtonj -  
uarë -onem.

**Far bianco** bardhonj,  
zbardh.

**Fare collazione** sëllonj -  
uarë -onem.

**Far dispetto** pismatis -isurë  
-isem.

**Fare esequie** spal.

**Far le frondi** ngjethonj -  
uarë -onem.

**Far il grande** madhonem  
*da* madh.

**Far la sentinella** përgjonj -  
uarë; ruanj.

**Far ingiustizia** gjikonj  
shtrëmërë.

**Far la lotta** mirrem përbal-  
tazë.

**Far il mezzano** tregetonj -  
uarë -onem.

**Far odore** bënj e bie crë.

**Far pace** mbaqem -aqurë *da*  
mbaq.

**Far il pane** gjesh -eshurë -  
eshem.

**Far piacere** bënj hër.

**Far robusto** butreronj -uarë  
-onem.

**Far testamento** bënj dhjatë.

**Far la tigna** bënj kerosë.

**Far vermi** krimp -imburë,  
krimbem.

**Far viaggio per mare, navigare** vizit -iturë -item; vuanj detinë.

**Farsi livido** ireronem -uarë -onem, *da* ireronj.

**Farsi giallo** verdhem -erdhurë, *da* verdh.

**Farsi pallido** zbehem, zbërë, *da* zbënj.

**Farsi stupido il membro** zbihem -ejturë *da* zbinj.

**Faretra** kukura f.

**Farfalla** flutërza f.

**Farina** miellëtë n. *fior di farina* maja e miellëtë. *farina lollita* qulli.

**Farneticare** hutonj -uarë -onem.

**Farnetico** i hutuami.

**Fascello d'api** kuveli -it m. *sic.* kuvelja, zgjoi m.

**Fascello d'ape novella** bletëza f.

**Fascia d'uomini** çençejeja f. *di bambino* sporgari.

**Fasciare** njesh -eshurë -eshem.

**Fascio** dhomati; barra f.

**Fascetto di spighe** çistreja f.

**Fastidire** mshonj -onem; urrënj. *esser in fastidio* merzitem, merziturë *da* merzit.

**Fastidio** mshimi m. urrieshimi m.

**Fastidioso** i merzitshimi; i urrieshimi.

**Fasto, pompa** skima f.

**Fastoso** skimatari -it m.

**Fatica** fadiga; *meglio* shërbëtira *sic.*

**Faticare** fetkonj; *meglio* shërbenj *sic.*

**Faticoso** fëdigetari, fetkuesi *sic.* shërbëtori, i shërbuem.

**Fato, sorte, destino** e bëmja f.

**Fattore** bësi -it m.

**Fattura** zënati -it m.

**Fava** batha f.

**Favella di parlare** të folëtë.

**Favilla** shkëndija f.

**Favo di miele** hualli -it m.

**Favola** perralla f.

**Favolosamente** perrallëshim.

**Favoloso** perrallishimi.

**Favoleggiare** thom per-  
ralle; *inventor di favole* per-  
rallesi -it m.

**Favore** ndihma, ntihma f.  
*sic.* hīr.

**Favorevole** ndihmetari.

**Favorire** ndih -ihurë -ihem,  
ndihmonj.

**Fazzoletto lungo** pashema-  
lli, pashtemalli, semantili.

**Fazzoletto che portano in  
collo li bravi** vizeja f.

**Fabbraro** frueri m.

**Febbre** etha f.

**Feccia, lordura** bersia, brë-  
mi m.

**Fecondare** mbars -arsurë -  
arsem; frujtonj.

**Fecondità** frujti, mbarsa.

**Fecondo** i mbarsimi.

**Fede, credenza** besa f.

**Fede di religione** feja; *senza*  
*fede* i pāfeu

**Fedele nelle parole**  
besniku -ut m.

**Fedele di religione** i fēshi-  
mi.

**Fedeltà** me besë, fēshim.

**Fegato** mëlshia f.

**Felice erba** thieria f. *filicic-  
chia.*

**Felice** fatosi, i lumi, i lumëti.

**Felicità** fatimirë, lumëria f.

**Femina** femera, grueja f.

**Feminilmente** grārisht.

**Fendere** çanj -arë -ajturë -  
ahem; ndanj; pres -crë,  
pritem.

**Fenestra** ballkoi -it m.

**Fenile** pleviza f.

**Ferie** ditëtë e levrueme.

**Ferire** lavos -osurë -onem;  
përgjeg -egjurë -egjem;  
plagonj.

**Ferita** lavoma f. plaga f.

**Ferla** kokuta f.

**Fermare, trattenere** ndal -  
alurë -alem *sic.* mbanj;  
*fermarsi in un luogo* jes.

**Fermarsi** qëndronj -uarë -  
onem.

**Fermento** të brumitë, bru-  
mëtë *sic.* brumë të thār-  
të, brumë të ngridhurë.

**Fermentare** mbrum -  
umurë -umem.

**Fermentazione** të brumitë.

**Feroce** i idhurë, i egri *sic.*  
*pure* i frosmi.

**Ferocità** egrësia f. t'ïdhu-  
ritë.

**Ferrajuolo** losniku -ut m.

**Ferrare il cavallo** forkonj -  
uarë -onem.

**Ferro di cavallo** petkoi -it m.

**Ferro** hekuri; *di ferro* hekuri-  
mi.

**Fertile** i ploti.

**Fervido** i nxëti, insëti.

**Fervore** vëla, vala, vrapa f.

**Fessura di porta** brimeza f.  
të plasuritë.

**Festa** e krëmtja, ditë e  
krëmtë *festivo di*.

**Festuca** limishteja *sic*.  
dushku, pl. dushqetë.

**Fetido** i qelbeti, i qelburi, i  
ndimi.

**Fetore, puzza** qelbesira.

**Fetta** thela f. *fettare* thelonj -  
uarë -onem.

**Fettuccia di seta** fluturaka f.

**Feudo** meracja f.

**Fiacco** i ligu; *fiacchezza* të  
ligëtë n.

**Fiamma** flaka f.

**Fiammeggiare** flakonj -  
uarë -onem.

**Fianco** ija -së f.

**Fiasco** buciela f.

**Fiata** hera f. heri m.

**Fiatare** frinj -ijturë -ihem.

**Fiato** frima f.

**Fibbia di veste, scarpe**  
**etc.** kopësä f.

**Fibbia di porta, anello**  
unaza.

**Fica** pithi m.

**Ficcare** ngul -ulurë -ulem.

**Fico** fiku -ut m. *Immaturò*  
briskalli m.

**Fidarsi** usdatem, usdaturë.

**Fidato, sicuro** usdaçimi,  
usdatshimi.

**Fiducia, fidanza** usdatia f.

**Fiele** helmi m. t'ëmblethitë,  
t'ëmblethitë, t'izuritë.

**Fieno** sanoj -it m. sanua,  
sona f.

**Fiera, bestia selvatica** bi-  
sha f.

**Fiera di mercato** tragetia f.  
tregu -ut.

**Fierezza** t'ïdhuritë, *crudeltà*.

**Fiero** i trëmbshimi, *crudele* i  
ïdhuri.

**Figlio** biri, *figlia* bilja e bija f.

**Figliastro** thjestri m. thjestra *figliastro*.

**Figliolanza** bileria f. e bjeria.

**Figura, forma** shëmbelletira f.

**Figurare, ritratta** shemellonj.

**Figura, segno** hjeja.

**Figurativo** i shëmëllieshimi.

**Filare** tier, tjerrë, tirem; *filato* të tjerritë.

**Filo da cucire** peu -ut m.

**Filo** filli -it m.

**Filigine** bloza f.

**Finalmente** ndë vore, mbasandej.

**Filza di perle o coralli** zerdheni o zerdhani, vargu -ut m.

**Finale** më i mbrëmi.

**Fine** të sosuritë, mbarimi.

**Fino** ndreq *sic.* njer; *fiutanto* ndërsa.

**Fingere** bënj kinesë.

**Fingersi, simulare** stihem -ijturë e stim.

**Finto** i stijmi, e stijmeja, të stijmitë.

**Finzione** të stijmitë -it n.

**Finire** sos -osurë -osem; mbaronj.

**Fino** i kulluemi, e kulluemja, të kulluemitë.

**Finocchio** mërai -it m. *Di color di finocchio* i mërajmithi.

**Fioccare, nevicare** reshënj -eshurë -eshem.

**Fiocco** theku -ut m. natopi.

**Fiocco di lana** floku -ut m. floketë pl.

**Fionda** baeja *sic.* beja f.

**Fiore** luleja f.

**Fiorire** lulëzonj -uarë -onem.

**Fior di latte** kosi -it m.

**Fischiare** veshellenj -ierë *sic.* fushëkullonj.

**Fischio** veshellima *sic.* fushkullima f.

**Fiumara, torrente** perroi -it m.

**Fiume** lumi -it m.

**Flagellare** mshik, mshikinj, mshikurë, mshikem; rrah -ahur -ahem; rrihem.

- Flagello, castigo** sheplaka f.
- Flagello intrecciato di funi** litarëtë e dredhurë.
- Flauto** fieli -it m. skaruglë.
- Flemma** këlbaza.
- Flammatico, pitruitoso** këlbazshim.
- Florido** i lulëzuemi.
- Fluido** i rrjedhshimi, i kulleshimi.
- Flusso** të rrjedhuritë.
- Flusso e riflusso del mare** batiza f.
- Fluttuare** lundronj.
- Focile da buttar fuoco** urori -it m.
- Foce e canal dalla gola** grika f.
- Foco** zjarri, *petra da buttar foco* strealli.
- Focolare** vatra f.
- Focosu, foco lento** i përziarshimi.
- Fodero** mili -it m. *di veste* sopani -it m.
- Foderar veste** sopanos -osurë -osem.
- Foggia, usanza** zakoni -it m.
- Foglia, fronde** fleta f. gjethja f. *divenir frondoso* gjethonj -onem -uarë
- Folgorare** vetetonj -uarë -onem shrep -epurë.
- Folgore** vetetima f. rrëfeja f.
- Folla, moltitudine** shumica, tufa f.
- Folle, pazzo** i ndërruami, i këmbiemi, *sic.* i lëni; *folia* ndërrimi, këmbinjeria f. *sic* lënësia
- Folto** i briteti, e briteta, të britutë
- Fomite** të nxituritë.
- Fondamento** themelli m.
- Fondamentale** i themellituri.
- Fondare** themellitë -iturë -item, themellonj.
- Fondo** kthelli-it m. *profondo.*
- Fondo** fundi; *senza fondo* i pa fundi.
- Fongo** këpurdha f.
- Fonte, fontana** kroi, krou, gurra.
- Forbice** gërshara.
- Forcina** biga f. *forcetta da mani* bigëza
- Forma fisica** të qënë të n.

**Forma, modo** udha f. *forma*,  
*aspetto* fitira f.

**Formaggio** djathëtë n.

**Formare** trajtonj -uarë -  
onem, mbukuronj -uarë  
-onem; *fabbricare sic.* stis -  
isurë -isem.

**Formento** grurëtë.

**Formica** melengona, denie-  
gola f.

**Formidabile** i frikrueshimi  
*sic.* i frikrosmi, i frikrua-  
mi.

**Fornace** furri, furra.

**Fornaro** furretari.

**Fornicare** kurveronj; *forni-  
cazione* kurveria.

**Fornicario** kurvetari, kurva  
f.

**Forse** thomse, ndoshtë,  
ndonëse, bitë vall.

**Forsennato** krickërziemi,  
*sic.* i pātrū.

**Forte d'animo** trimi,  
zëmëruemi.

**Forte** fuqishmi, burretori  
m. burruësha f.

**Fortemente** trimërisht; *for-  
tificare* forconj.

**Fortezza** fuqia; *di città*  
sogjia.

**Forzare** nxit -iturë -item;  
ngërmonj.

**Fortunato** fatosi, fatueshi-  
mi.

**Fortuna** fati, gjikata.

**Forzatamente** pa hīr, me zī.

**Fosco** i ziu, e zeza, të zīt.

**Fossa** gropa.

**Fossa da sterco, muniz-  
zaru** gropa plehit.

**Fossare** remonj -uarë -  
onem.

**Fosso intorno ai campi**  
hendaku -ut m.

**Fra** ndër.

**Fraccassare** thermonj -  
uarë -onem.

**Fraccasso** të thermuamitë.

**Fracido** kalbeti.

**Fracidezza** kalbesira f.

**Fragile** i kalbeshimi.

**Frammento** dromeza,  
derdhia f. derrëmiza.

**Francia orlo della veste**  
skundili, theku -ut.

**Frappore** qëndis -isurë -  
isem.



**Fratellanza, fraternità** vël-  
lazeria<sup>63</sup> f.

**Fratello** vëllau m. *Frater-*  
*ramente* vëllazërisht.

**Fratra** gardhi m.

**Fraude, inganno** gënjimi,  
njimdjia, njimdimi.

**Fraudato** i gënjiemi, i njim-  
tuami.

**Fraudolente** sherregjuesi.

**Freddo** i ftohti, e ftohta, të  
ftohtitë; *il freddo* të  
timëtë, të ftohtitë.

**Freddo degl'ammalati**  
ngjethuritë.

**Fresco pane** i njomi, e  
njoma.

**Fressora, padella** furterreja,  
t'gani.

**Fretta, prescia** të nguturitë,  
hitja f. nguturaja, të  
shpejtëtë.

**Frettoloso** i ngutshimi; *fret-*  
*tolosamente* nguturisht.

**Fringere** fërgonj -uarë -  
onem; tiganis -isurë -istë  
-isem.

**Frivolo** i mbrazëti.

**Freddura, dove non batte  
il sole** ftohesira f.

**Fronte** ballëtë n. *a fronte a  
fronte* mballa, mballa;  
mballëfaqe *a fronte scover-*  
*ta*.

**Frontiera** sogjia, meterizi.

**Frutto** pema; *frutici* driza,  
drica.

**Frutto del latte della man-**  
**dria** bullmetitë.

**Fuga** të ikuritë; *figore* përzë.

**Fuggire** ik, ikurë.

**Fuggire altrove** mtonj,  
mtuarë.

**Fulminare** bumbellonj, fër-  
fulonj, furfulis.

**Fulmine, saetta** rrufeja,  
rrefej.

**Fumare** timonj -uarë -  
onem; kapnis -isurë -  
isem; *fumo* kapnoi, timi -  
it m

**Funzione, solennità** rënga  
f.

**Fuori** jashta, *fuorché* jashtë  
veçe *il di fuori* i përjasht-  
shmi, i përjashtmi.

<sup>63</sup> [— vlla] vëlazeria

**Fuor di mente, stordito** i hutuemi.

**Fuor d'opinione** më atej së kujtuemitë.

**Furore** menia, *furioso* i meni-jshimi, i këmbiemi *fret-toloso* i ngutçimi.

**Furiosamente** meniijshim.

**Furto** kusaria, të vjedhuritë.

**Furtivo** i tinezshimi.

**Furtivamente** tinezisht, kuserisht.

**Fuso da filare** boshti -it.

**Fusile** i shkrieshimi, i shkri-eri, i losuri.

**Fuscina da pescare** fushn-jara f.

**Futuro** çë të jetë, çë kã vinjë, çë kã përtardhurë; *mi piace più* i mo ardhuri e i për t'ardhurë.

## G

**Gabbia** kafasi, shkëmbe-  
zë<sup>64</sup>.

**Gabella, dazio** zarina.

**Galla da tingere** mazia f.

**Gallina** pula; *biocca* hjoka.

**Gallo** gjeli -it m.

**Gamba** kofsha f. *osso lungo*  
*della gamba* kersia, kersilli.

**Gambetto, pedicino di**  
**frutti bishti.**

**Gambiera, armatura di**  
**piè çizma** f.

**Ganga, mola** dhëmballa f.

**Gara** zeli; *gareggiare* zeleps.

**Garzone** rrogetari.

**Gattigliare** gutulisë -isurë -  
isem.

**Gatto** maçi m. maçeja f;

**Gattarello** *sic.* maçjurri,  
maçthi; maçjurrja f.

**Gaudio** gazi, gazemendi -it  
m.

**Gelare** merdhif -ifurë -  
ifem.

**Gelamento** të merdhifuritë  
n.

**Gelata** brima.

**Gelatina** pikteja f.

**Gelosia di finestra** kafasi.

**Geloso** i zëllshimi, i zëllishi-  
mi.

<sup>64</sup> /schëmbazë\

**Gelo** akulli -it m.

**Gemello** binoshi -it m.

**Gemere** gjëmonj -uarë; *gemito* ghjëma f. vaj, vajtonj *gemere*.

**Gemma** guri i pākmuemi.

**Generare** lēnj -lerë -lehem.

**Generazione** të lēmitë; *schiatto* fisi, *brenzit* -it m. fara. f.

**Genitore** lesi; *genitrice* lëshja f.

**Genere umano** fisi i njerit; fara e njerzëvetë<sup>65</sup>; dora e njeriutë.

**Geno, genere** dora f.

**Generoso** trimi, zëmeruamí.

**Generosità** trimeria, zëmera f.

**Gengiva di denti** xinxifi -it m.

**Gennaro** mese kallendori.

**Gente** gjindja f.

**Gentile** i pāfeu.

**Gentilezza, cortesia** njerezia.

**Gentile** njerezishimi.

**Gentil'uomo** bujari, bujureshia f.

**Gerarchia** rrjesti -it m. e bubuqeja.

**Germoglio** trishkeja f. rraskalli m. mugulli; delisemi të bijmitë n.

**Germogliare** mugullonj -uarë -onem; *della semenza* bīnjë, bijturë, bihem; shtie, ndërshienj -shierë shihem.

**Gesso** gisi; *sic.* jipsi.

**Gettare, lanciare** hit -iturë -item.

*Gettare vedi buttare*

**Ghiacciare** kullonjë -uarë -onem.

**Ghiaccio** akulli. m.

**Ghianda, frutto ed albero** lëndja f.

**Ghiomero** lēmshi.

**Ghiotto, goloso** grikesi, griktori, haepiesi.

**Ghiottoneria** griksia, haepieja f.

<sup>65</sup> |— gh| gnierzëvetë

**Ghirlanda** kurora luleshë,  
në tufë lule.

**Già** tas, *pò*; *giacchè* pse.

**Giacobbe, Giacomo** Jaku -  
ut m.

**Giallo** i verdhë; *giallezza* të  
verdhëtë; *farsi giallo* verd-  
hem -erdhurë *da* verdh.

**Giardino** kopështi, perivoli.

**Giamberghino** xhup.<sup>66</sup>

**Giardiniero** kopështori,  
perivolari.

**Giarra** qupa f.

**Ginocchio** gjuri pl. gjunjëtë.

**Giocare** los, luanj, luarë.

**Gioco** lodra, lodertia f. *gio-  
cndo*

**Giocondità** gazemendi -it  
m. gëzueshimi.

**Giogo** zgjedha f. zigoi;  
zigua m.

**Gioello della donna** nalçi.

**Gioja, allegrezza** gazimi,  
gazemendi.

**Gioglio erba** argjëra f.

**Gioire** lodronj, gëzonem.

**Gioncata** shtalpa f. *sic.*  
shtalptë n. shtalpi.

**Gionco** ragosi, brezla *sic.*

**Giorgi[o]** Gjergji *sic. pure*  
dhedhia.

**Giorno** dita f. *solenne* e  
madhe; *di giorno* ditënë;  
*di notte* natënë; *giornale* i  
përditçimi i përditçmi;  
*domenica* e diellja; *lunedì* e  
hënja; *martedì* e martja;  
*mercoledì* e merkurja;  
*giovedì* e enjëta, e enjërtja;  
*venerdì* <sup>67</sup> prëntja; *sabato*  
*di* e shëtundja; *giorno lavo-  
rante* dita punëtoze, e  
levrueme.

**Giovare** vëjenj, ndih; *giova-  
mento* të vëjemitë.

**Giovane** i riu, e reja; trimi,  
trimiri, trimaraq; *sic.*  
*gioventù* trimeria f. *esser*  
*giovine, mandar fuori i primi*  
*peli* rrinj -iturë -item.

**Giovenca** mstierra f. demi  
*giovenco.*

**Girare** rrethonj; *giro* rrethi,  
rrethimi; *in giro* me  
rrethim.

<sup>66</sup> \giamberghino giup/      <sup>67</sup> [--- të / e]

**Girar in torno** njironj -uarë  
-onem.

**Gittare a terra** ndēnj;  
shtronj.

**Giù** posht, pjetë posht,  
peshjtjerrë.

**Giudicare** gjukonj -uarë, -  
uam -onem.

**Giudicato officio** gjukatia f.

**Giudice** gjukatesi, gjukuesi;  
pirgu<sup>68</sup>.

**Giudizio** gjukimi.

**Giugiola frutto** murrizi.

**Giugno** qershori -it m.

**Giulio** korriku -ut m.

**Giumenta** pela f.

**Giuntura** gjimëtira f.

**Giocatore** lodërtari.

**Giuramento** beja f.

**Giurare** bēnj bē.

**Giurisdizione** të prekuitë  
n. pushtetja f.

**Giustamente** *sic.* drejt me  
ligjë.

**Giustizia** e drejta f.

**Giustizia, magistrato** gjuqi  
-it m.

**Giusto** i dërejti; e dërejta; të  
dërejtisë.

**Giustificare** ndreq -equrë -  
eqem.

**Giustificatore** ndëreqesi m.

**Gloria** ngushellimi. *sic.*  
dhoksa.

**Glorificare** ngushellonj; *sic.*  
dhoksias -asurë -asem.

**Gnocchi** dromëzatë *da*  
dromëza f.

**Gobbo** i ngërmuemi; i kër-  
rusuri. *sic* i kërrusmi.

**Goccia** pika f. çika f.

**Gocciolare** pikonj; çikonj; e  
çikinj; çik.

**Godere** gëzonj; *sic.* trash-  
gonj.

**Gofforia** horjatja f.

**Goffo** i trashi; horjati.

**Gola parte del collo** grika,  
fiti m.

**Gola, vizio** grikësia.

**Goloso** grikuesi, grikëtori,  
grikëtore f. *canna della*  
*gola* gromjazi.

**Golera** zardani o zardëni m.

<sup>68</sup> /pirgu/

- Gomma** lota e lisit.
- Gonfiare** frīnj -ijturë -ihem; ĕnj, ĕjturë, ĕhem; *gonfiatura* të ĕjturitë të frim-  
itë *pane gonfio sic.* bukë e  
ajme *da ĕnj ed ānj*, ajturë,  
ahem.
- Gonna** veta guna f. qurd-  
heja f.
- Gorgo d'acqua** lugu m.
- Gotta, malcaduco** pika f.  
betajea f.
- Gotto** qelqi.
- Governare** ruanj, kulendris  
*sic.* qevarris.
- Governatore** qefalia m.  
ruesi, ronjesi.
- Governo** ronja f. *da* ruanj.
- Gozzo** gusha f.
- Gradella** skara f.
- Graffiare con unghie**  
grëvisht -ishturë -  
ishtem.
- Gramigna** grami, krisëlia f.
- Granato** shega f.
- Grande** i madhi, e madhja,  
të madhëtë.
- Grandezza** madhia f. të  
madhëtë n.
- Grandine** breshëri m.
- Granchio** gaforeia f.
- Granello** koqeja f.
- Grano, frumento** gruri; *sic*  
drithëtë n.
- Graspo**<sup>69</sup> rrembi; *graspo picco-  
lo, cioè parte del graspo*  
veshi i rrushit.
- Grassezza** të majmitë n.
- Grasso** i majmi, sonxhia  
djamëtë n.
- Grazia** hiri; *di grazia* lutem  
*sic.* vore.
- Grazioso** i hjeshmi, i pël-  
qieshmi.
- Graziosamente** hjeshim,  
me hjë.
- Gratitudine** të njohuritë n.
- Grato** i njohuri.
- Grattare** kruanj -uajturë -  
uhem *sic.* skatanis.
- Grattacascio** kruaza f.
- Gravare** rëndonj -uarë -  
onem.
- Grave** i rëndi; *grave maturo* i  
urti.

<sup>69</sup> [- grappo]

- Gravezza** barra; të rëndësuamitë.
- Gravida donna** e mborsura<sup>70]</sup>, e ngarkuamja; barseja *delle bestie* e plotja, plota.
- Gravidanza** barreria f. ngarkimi m.
- Gravità, autorità** të madhëtë; pushtetja f.
- Greco** gërkiu -ut m. gërkia f.
- Grecia** Gërkia f. *alla greca* gërkisht.
- Grega di grano** duoi -it m.
- Grembo, seno** preheri, gjiu, gjiri m.
- Gridare, contrastare** qar-tonj; bërtes, brita, briturë; thërres, thirra, thirrë e thirurë, thirrem e thërritem.
- Grido** qarta f. fritma, thirma f. zëri -it m. *Grido di pianto* gjëmeja f. *sussurro di qualsivoglia cosa* niteri-ma f. *grido di mare* voshetimi -it m.
- Grillo animale** karkaleci -it m. kacadreni -it m. *grillo* *che mangia le biade* vrugu -ut m.
- Griscio** i thinjmi *sic.* i thimi, e thimja.
- Grondaggia del tetto delle case** streha f.
- Groppa** vitheja f.
- Groppiera** ndënëbishteja f.
- Gropo** neu -ut m. nie, nieja f.
- Groppo** niesi -it m. *grop-posa* nenjesa f.
- Grossalmente** trashisht.
- Grossezza** të trashëtë n.
- Grosso** i trashi, e trasha, të trashëtë n.
- Grossolano, balordo, sciocco** i hutuemi, i ndërlosimi.
- Grotta** spella f.
- Grue uccello** kërrila f.
- Grugno** hunda f.
- Guadagnare** dobit -iturë -item; gadhanjenj -ierë -onem.
- Guadagno** gjëja tëperë, dobia f.

<sup>70]</sup> embosaj e mborsura



**Guai, lamenti** vāj -it m.  
**Guainella de'legumi** lluvia f.  
**Guajare, piangere come i fanciulli** qānj -arë.  
**Guancia, gota** falqinja f.  
**Guanciata** sheplaka.  
**Guardare, vedere** dhodit -iturë -item; shikonj -uarë.  
**Guardar fisso, osservare** kehir, kehirinj, kehirurë.  
**Guardare, conservare** ruanj -uajturë -uhem.  
**Guardia di notte** straza f. sogjia f.  
**Guardiano** ruesi, strazetari, sogjetari m.  
**Guardiano di campi** pondaru -ut m. zagati -it m. *Guardiano di porta* dere-tari -it m. *Guardiano di armenti* çobari -it m.  
**Guarnello, veste di donna** celona, gorraçeja f.

**Guarnigione di veste** zitaniku -ut m. kajtani -it m.  
**Gustare** çart, çartinj, rre-ronj, shprish.  
**Guercio** i shtrëmeri, e shtrëmera.  
**Guerra** lufta f. amahi m.  
**Guerreggiare** luftonj -uarë.  
**Guerriero** luftetari, steke-tari m.  
**Guidare** sjell, sjellë, sillem.  
**Guarnazione** mbëshqezë.<sup>71</sup>  
**Gustare, assaggiare** kër-konj -uarë -onem.  
**Gusto, il gustare** kër-kimi -it m.  
**Gusto, diletto** kenaqia f. ënda f.  
**Gustoso, dilettevole** i shishimi, i përkënaqshi-mi -it.  
**Gusto inesplicabile** shija e pāmasë f.

<sup>71</sup> \guarnazione mbëshqezë/



# H

**Habile** i vejeishimi -it m.

**Habilità** të vejemitë n.

**Esser abile ed atto** stenem,  
u. stena, stenujë.

**Habitacolo, habitazione**  
shatoreja f.

**Habitante nel luogo, dove**  
nashesi, vendesi -it m.

**Habitare** jës, mbeta, mbe-  
turë, gjellinj -ijta -ijturë e  
gjellinj.

**Habitazione** shtëpia f.  
ntenja f.

**Habito, qualità** mendira f.  
vesi -it m.

**Habito, veste** petku m.  
veshja f. e veshura f.

**Habito** zakoni -it m. *uso*.

**Hamo da pescare** grepi -it  
m.

**Hasta** purteka f. *lancia*  
patershara f.

**Havere** kam, pata, pasurë e  
pasë, ka kem.

**Haver bisogno** kam nevo-  
jë, kam zī.

**Hebreo** jevreu, jevreisht *in*  
*ebreo*.

**Heddomada** java f.

**Heddomadario** javtari m.  
javitareja f.

**Hemisfero** faqeja e dheut.

**Hellera** urdhi -it m.

**Herba bari** -it m.

**Herba da cavalli** kasëla f.

**Herbe domestiche da**  
**mangiare** lakeratë pl. f.

**Herede** rresmi, rresmetari.

**Heredità** rresmja f.

**Hereditore** hinj ndë bjeri

Hereticare

Heretico

Heresia

**Hernia** të kuputuritë, të dakuemitë n.

**Hernioso** i dukuemi, i këputuri. *Farsi l'ernia* kuputem -uturë, *da* këput, dekanem, dekuarë *da* dekonj.

**Hieri** dje; *avanti di beri* parëdjej *sic.* njëditëzë, *di beri, esterno* i djeshimi.

**Idropico** mbarkanjosi.

**Hicri sera** prëmë, *il di jer sera* i mbrëmshimi.

**Hipocrisia** shemegjia f.

**Hipocrito** sherregjori, sherregjuesi, i stijmi m.

**Historia** kallezimi m. *Historia di santi* jeta e shejtravet.

**Hoggi** sod *sic.* sot, këtë ditë.

**Hodierno** i sodçimi; *sic.* i sotçimi.

**Homicida** mizori, gjakesori m.

**Homicidio** mizira f. gjakesia f.

**Honestamente** ndërshim.

**Honestà** nderja f.

**Honesto** i ndërmi; i ndershimi *bonorevole*.

**Honorare** ndër -erturë -crem; ndcronj -uarë.

**Honore** nderi -it m.

**Hora, adesso** tashti, tash, nani; *bor hora* pak isht; paretani *sic.* parthani; *per tempo* heret; *bor hora in questopunto* njëment; *hora* koha f. hora f.

**Horribile, horrendo** i shembtuemi, i tramenueshimi, i tremerueshimi, i tmerueshimi.

**Horrore, terror all'improvviso** zmesa f.

**Horsù** po.

**Horto** kopështi -it m.

**Hortolano** kopështari, kopështarja f. e kopshtetori m.

Hostia

**Hosteria** konaku -ut m.

**Hoste** konakeja f.

**Humanamente** njerezisht.

**Humanità** njerezia f.

**Humano** i njerezishimi.

**Humettare** notis -isurë - isem.

**Humidire** lag -agurë e - agëtë -agem.

**Humido, acquoso** i ueshimi, i lagetit.

**Humettato** notisurë.

**Humidità** lagësira f. ujesimi -it m.

**Humidità, qualità fisica** të njomëtë -it n.

**Humile** i prunjëti, i përvushimi; *sic.* i prulti-mi.

**Humilmente** përvushim, ultë, prultë.

**Humiltà** të prunjëtë n. të përvutitë, të prunjintë -it n.

**Humiliare** prunj, prunjinj; *sic.* prul -unjurë -unjem; përvë -vënë, përvëhem.

**Humore** avulli -it m.

**Huomo** njeriu -ut m. njeri -it m.

**Huomo da niente** njeri pā vejeshim; *sic.* mosgjënjeri e asgjënjeri.



# I

**Iddio** Hī -it, Zotinë,  
Perëndia m.

**Idea** shëmbeolltira.f.

**Identificare** bënj një.

Idolo

**Ignobile** horjati -it m. hor-  
jatja f.

**Ignobiltà** horjatja -isë f.

**Ignominia** mbarreja f.  
thuni, thuneja f. thunia f.  
*ignominioso* i dunuami.

**Ignorantemente** me të  
pādituritë.

**Ignorante** i pāditori; të  
pādituritë *ignoranza*.

**Illecito** i pāudhi -it m. i mal-  
lkuemi, i pāhjei -it.

**Illecitamente** për thunë,  
pāligjë.

**Illuminare** ndrit -iturë -  
item; shkrep -epurë.

**Illuminazione** të shkrepur-  
ritë, të ndrituritë.

**Illustrare** ndrit.

**Illustre, nobile** i ndritçmi, i  
ndritmi; *molto illustre* fort  
i ndritçmi, *illustrissimo*  
shumë i ndritçmi.

**Illustre, famoso, molto  
chiaro** i kthielleti.

**Immaginarsi, credersi** kam  
besë, kujtonj; *sic* llojas.

**Immagine, similitudine**  
shëmbelltira f.

**Imbattersi, trovarsi a caso**  
ndodh -odhure, ndod-  
hem.

**Imbecille** i lodheti; të lod-  
hetë *imbecillità*.

**Imbellettare** ngjenj -ieturë -ihem.

**Imboschire** bënj päll.

**Imbrattare** pegānj -ajturë -ahem; palavonj.

**Imbrattare, ungere** lienj -iejturë, lihem; përlienj -iejturë.

**Imbrattar in torno** përbalt -alturë -altem. përqork -arkurë -arkem.

**Imbrattamento** ndira, të pegāmitë n.

**Imbrattato** i pälavuemi, i shkriemi.

**Imbriacare** dēnj -ejturë -chem.

**Imbriachezza** të dēmitë n.

**Imbrogliare, intricare** ngateronj -uarë -onem; mbështicll -ellë -illem.

**Imitare** ndjek -ekurë -ekem; ndoqa *pret*.

**Imbroglione** ngateruesi -it m.

**Imitazione** të ndjekuritë n.

**Immacolato** i kulluemi, *la Vergine Maria Immacolata*

Virgjëra Mri e Kulluemja<sup>72</sup>.

**Immaturò** i papjekuri. *sic* i pābëri.

**Immagine, ritratto** të dukuritë.<sup>73</sup>

**Immediatamente** ndë ças.

**Immenso** i madhi, e madhja, i pāumashi -it m.

**Immòbile** i pāluetshimi, i pālekunturë, i slekunturi.

**Immòbilità** të pālekunturitë, të pāluejturitë.

**Immortale** i pāvdekuri, i pāmorti.

**Immortalità** pāvdekeria, ameshimi -it.

**Immutabile** i pāndërrueshimi.

**Immutabilità** të pāndërruemitë n.

**Impacciarsi** hinj- ijturë -ihem.

**Impadronire** zoteronj -uarë -onem; dobit.

**Impalar vigne o altro** kūrōnj -uarë -onem.

**Impallidirsi** zbēnj, u zbejta, u zbeva, zbërë.

<sup>72</sup> |— pa|culuemia

<sup>73</sup> \immagine, ritratto të dđucurit/



**Imparare** xē, zē, xēnē, zēnē.

**Impareggiabile** i pāshoku -  
ut m.

**Impassolire** resh -eshurē -  
eshem; stofidhos -osurē  
-osem; rrefis -isurē -  
isem.

**Impassolito** resheti, refik-  
suri, i stofidhosmi.

**Impastare** mbrum -umurē  
-umem; gjesh.

**Impaziente** i pādurueshi-  
mi.

**Impazienza** të pādu-  
ruemitë n.

**Impaurire** trēmp -ēmburē -  
ēmbem; drēronj.

**Impazzire** lēnesonj -uarē -  
onem.

**Impazzirsi** mirrem, marrē,  
ihem lēnē.

**Impeccabile** i pāmcati.

**Impedire, proibire** resht -  
eshturē -eshtem.

**Impedire la strada** mbēr-  
shell; *impedimento* të resh-  
turitë, të mbajturitë të  
nxënëtë, të pēnguemitë  
n.

**Impedocchiere** morrit -

iturē -item; pērmorr,  
pērmorrē, pērmorrem.

**Impegnare** vē penk, pēn-  
gonj -uarē -onem.

**Impenetrabile** i pāde-  
bertueshimi.

**Impensatamente** pāku-  
jtueshim.

**Imperatore** perandori -it m.  
mbereti, perendia m.

**Imperatrice** perendesha f.

**Imperio** perendia,

**Impeto** ushtimi *di vento, d'ac-  
qua*.

**Impetuoso** merishimi,  
rrembieshimi.

**Impetrire** nguronj -uarē -  
onem; ngurinj.

**Impiagare** llavos -osurē -  
osm e -osem; vēronj.

**Impiccare** vier, vjerrē,  
virem.

**Impicciolire** vogëltonj -uarē  
-onem.

**Impiegarsi** nxihem, nxēnē  
*sic.* mblonem.

**Impietà** të pādashuritë, të  
pādhimburitë.

**Impio** i pādashuri.

**Impigrire** mënonj -uarë - uam, mënonem<sup>74</sup>; përtes -esurë -esem, *part. anche* përtjerë.

**Impiobare** plumbonj -uarë -onem.

**Impingere, attaccarsi** ngjit -iturë -item.

**Implacabile** i pābuti.

**Impolverare** përpluhuronj -uarë -onem.

**Imporre, commettere** porosis -isurë -isem.

**Importare, appartenere** përket, përnket.

**Importante, di premura** i rëndi.

**Importuno** e merzitshimi, i mshueshimi.

**Importuno, fuori di tempo** jashtkohi.

**Impresa** dobia f.

**Impostura** çpifa, shpifa f.

**Impossibile** i zmunë, i zmunduri.

**Impoverire** vobegonj, vobegzonj.

**Imprecare** nëmë, nëmurë, nëmem.

**Imprecazione** nëmë f.

**Imprestare** huanj -uajturë -uhem.

**Imprestarsi** marr hua, huazë

**Imprestatore** huasi -it m.

**Imprimere** ngul -ulurë -ulem.

**Imprimere, stampare** udheninj, udhenurë, udhenem.

**Improvviso** i pākujtuam; *all'improvviso* pāpriturë.

**Imprudente** i pāurti, e pāurtja.

**Imprudentemente** paurtë, lënërisht, pā urtësi<sup>75</sup>

**Imputazione, calunnia** zçpifa f.

**Imputare, attribuire** shtic, ngjej, çpif -isurë.

**In prep.** mbë, mbi, mi, ndë.

**Inagire** thartonj -uarë -onem.

**Inalborare** ngul -ulurë -ulem.

**Inalzare** nëzonj, ngrinj, lartësonj.

<sup>74</sup> | - mnëj mënonem

<sup>75</sup> /lënëriset, paa urtësi\

**Inanzi** përpara; *inanzichè*  
përpara se e çë.

**Inargomentare** rgjëtonj -  
uarë -uam -onem.

**Inaprire** idheronj -uarë -  
onem.

**Incalzare** nxit -iturë -item.

**Incaminarsi** ec, ecurë;  
shkonj udhësë.

**Incantare** shtrigetonj, mag-  
jeps -epsurë -epsem.

**Incantesimo** shtrigëtia;  
magjia f.

**Incantatore** shtrigu.

**Incarnare** misheronj -uarë -  
onem.

**Incarnazione** të mishruc-  
mitë n.

**Incastrare** kurmezonj -uarë  
-onem.

**Incavare** korit, koritinj -  
iturë -item, gërrienj *a*  
*legni, sassi*.

**Incavar terra** nzier, rre-  
monj.

**Incauto** i pākujtuami.

**Incendere** djeg -egurë, di-  
gjëm.

**Incendio** të djeguritë n.

**Incenerire** bënj hī.

**Incensare** njemonj -uarë -  
onem; thimjatis -isurë -  
isem.

**Incenso** njemi, livani.

**Incensiero** thimjatoi -it m.

**Incerare** dillonj -uarë -  
onem.

**Incessantemente** gjithë-  
moti; pā pushuarë.

**Incessante** pā monë kurraj.

**Inciampare** skondaps -  
apsurë -apsem; përpjek.

**Inchinarsi** pushonj -ulem.

**Inchinare** prunjinj, prun-  
jurë -unjinj.

**Incirca** afërë.

**Inchiodare** gozhdonj -uarë  
-onem m.; *in croce*  
mberthenj -jerë -enem.

**Inchiostro** mireqepi -it m.

**Incitamento** ndersimi -it m.

**Incitare** ndersenj -ersierë -  
senem.

**Incivile, rustico** i pānder-  
shimi.

**Incollare** ngjit -iturë -item.

**Incombenza, ufficio** rënga  
f.

**Incominciare** zë fill; nis -  
isurë -isem.

**Incomodare** mshonj,  
urrenj.

**Incomodo** trazimi m.  
merzita f.

**In compagnia** bashkë.

**Incomprensibile** i pāpashi-  
mi; i pāmarrëvesht.

**Incontinenza** të pāpërkuer-  
mitë.

**Incontinente** i papërkuer-  
mi.

**Incontrare** pjek -ekurë -  
iqem; përpyek.

**Incorrere scomunica** bie  
ndë mallkuemitë.

**Incorrotto, puro, non  
guasto** i pāçarturi.

**Incorrotto, casto** i deliri; e  
delirja.

**Incorruttibile** i pākaltiçim-  
mi.

**In conteso, luogo** ati.

**Incredibile** i pābeshimi -it m.

**Incredulo** i pābesi -it m.

**Increpare** rudh -udhurë -  
udhem.

**Incudine** kudheni -it m.

**In dorno** për të nkotë.

**Indebolite** lig -igurë -igem.

**Indegno** i pāvjesلامي, *indeg-  
nità* të pāvjeshamitë.

**Indice** dëftuesi.

**Indicibile** i pāmasi.

**Indietro** prapë, mbrapë.

**Indigestione** të pandretu-  
ritë. n.

**Indigesto** pandreturë.

**Indiscreto** i pārrëseu -ut m.

**Indissolubile** i pāzgjidhuri.

**Individuo** i pandāmi.

**Indomito** i pazbuti.

**Indorare** prëaronj -uarë -  
onem.

**Indulgenza** ndesa f.

**Indurire** thānj -ajturë -  
ahem; nguronj.

**Indurre** prīnj -īr, prihem.

**Ineffabile** i pākallezueshi-  
mi.

**Inescusabile** i palīshimi. .

**Inestamento** shërtimi.

**Inestare** shërtonj -uarë -  
onem.

**Inestimabile** i pāçmuemi.

**Infamare** zçpif -ifirë -ifem;  
ngjasinj -jesurë, ngje-  
sem. .

**Infamia, vituperio** ngjesa f.  
zçpifa f. mbarreja f, dhunia; *infame* i dhunuami.

**Infante fanciullo** kërthini; djali.

**Infanzia** kërthinjeria f.

**Infasciare** ngjesh -eshurë -eshem.

**Infarinare** përmiell -ellurë, përmiellem.

**Infedele** i pāfeu, i pāfashimi.

**Infedeltà** të pafëtë; *infedeltà* pafëshim.

**Infelice** i ngrati e ngratja.

**Infelicità** fatkeqi fatikeqi.

**Infermarsi** sëmünem -undurë -uhem.

**Infermarsi a lungo** dor-gjem.

**Infermità** sëmunda f.

**Infermo** i sëmundi; i sëmuri.

**Inferno** *sic.* pisa; *infernale* i pisësë.

**Inferiore** i përfundçimi, i përposhtshimi, i poshti.

**Infiammare** flakos, djeg, dhez.

**Infiammazione** të flakosuritë, të djeguritë.

**Infilzare** bënj varg, bërë vargt.

**Infinità** me të pasosurë, me të pazënë.

**Infinito** i pāzëni, i pāsosmi, i pāskanji, i pāsosuri; të pāsosismitë *infinità* n

**Influire** ngreh -ehurë -ehem.

**Infuocare** ndez -ezurë -czem e -izem.

**Infuocato** i përzejarrshimi, i dhezuri, i flakosmi.

**Informare** jap fjalë; *informarsi* marr fjalë.

**Infoscare** urrënj -çjturë -çhem.

**Infoscato** i urrëreti.

**Infretta** shpejt, ngutu; *in frotto* tufë tufë.

**Infuso** i dhënuri, i dhëni.

**Ingagliardirsi** marr fuqi.

**Ingannatore** dikeqi, she-megjuesi.

**Inganno** gënjimi, diekeqa.

**Ingegno** mendja f.

**Ingentilire, nobile** fis-nikonj.

**Ingessare** jipsonj.

**Inginocchiarsi** bie mbë  
gjunjë, përgunjem -uarë  
*da* përgjunj.

**Inghiottire** përpinj -ijturë -  
ihem.

**Ingiovanire** përtërinj -ijturë  
-ihem.

**In giù** posht, poshtjerrë,  
përpjetë posht.

**Ingiuria di parole** e shajm-  
ja f. *di fatti* dhuna f.

**Ingiuriare** shānj -ajturë -  
ahem.

**Ingiurar con fatti** dhunonj.

**Ingiuriare con nomi pos-  
ticci** çmonj -uarë.

**Ingiurioso** shasi, dhunuesi.

**Ingiusto** i pagjuqj<sup>76</sup>.

**Ingiustizia** të pagjuqitë n.  
paligja.

**Ingobbire** shtrëmeronj,  
ngërrmonj, kërrus.

**Ingrandire** madhonj -uarë -  
onem.

**Ingrassare** mājnj -ajturë,  
mahem.

**Ingrassato** i majmi.

**Ingratitudine** të pānjohu-  
ritë, të pādashuritë.

**Ingrato** i pānjohuri, i  
pādashuri.

**Ingroppare** nienj -iejturë,  
nihem.

**Ingrossare** trashinj, trashu-  
rë, trashem, ndrash.

**Inhorridirsi, spaventasi  
all'improvviso** zmesem,  
zmeksem -eksurë, trëm-  
bem.

**Inhumano** i pānjerezeshi-  
mi, i pānjerezju -ut.

**Inimicamente** armiqe-  
sisht<sup>77</sup>.

**Inimico** armiku<sup>78</sup>.

**Inimicizia** armiqëria,  
armiqësia.

**Iniquo** i keqj, i këqishi, i  
këqj, i bësikeqj.

**Iniquità** keqja f. *iniquamente*  
keq.

**In mal'ora** të marr dreqj.

**Inamorarsi** dua; *inamorato* i  
dashuri, i dashesi, duesi;  
të dashuritë *inamoramento*.

<sup>76</sup> [— të paghiukitë]    <sup>77</sup> armi[— ch / κ]iesiset    <sup>78</sup> [— inimicizia armich]

- Innanzi** paret, përpara.
- Innocente** i pākeqi.
- Innocenzia** të pākeqitë.
- Innumerabile** i pānjohuri.
- Inombriare** bēnj hjē; *inomborato* i hjeshmi.
- Inondare** lundronj.
- In ordine** jam gatī; *in palese* shtruarē.
- In questo mentre, frattanto** ndē kaq, ndērē sā.
- Inquietare** trazonj; *inquietudine* trazimi.
- Inquieto** i pāpushuemi, i pāpapsuri<sup>79</sup>.
- Inquirere** skiretonj, buber-tonj.
- Inquisizione** skiretima.
- Inquisitore** skiretuesi.
- Insaccare** vē ndē thes.
- In salvamento** shēndoshim.
- Insanguinamento** të pērgjakuritë.
- Insanguinare** pērgjak - akurē -akem.
- Insaziabile** i panginjshimi.
- Insaziabilità** të pā nginjuritë.
- Insè** ndē vetēhe.
- In secreto** tinezë, tinezisht.
- Insegnare** mbsonj -uarē - onem.
- Insellare** shalonj -uarē - onem.
- Insensato** i hutuemi, i kēmbiemi.
- Inseparabile** i pāndashimi, i pāndami.
- Insidiare** pērgjonj -uarē - onem, njimtonj.
- Insidia** njimtimi.
- Insidiatore** pērgjuesi -it m.
- Insieme** bashkë, se bashku.
- Insignorire** pushtonj, do-bit, zotronj.
- Insipido** i pāshishimi, i pashiei -it m.
- In sino** ndjerë.
- Insolente** i pāudhi, i leshuami.
- Insognare** endërrinj; shoh ndē endërrë.

<sup>79</sup> /i paa papsuri\

**Insolenza** të pāudhētē, të pāleshuamitē n.

**Insolito** pazakoni -it m.

**In somma** nkrie.

**Insopportabile** i pādu-rueshimi.

**Insordire** shurdhonj -uarē -onem.

**Insordito** i shurdeti, i shurdhuri.

**Inspesire** brit -iturē -item.

**Inspessito, folto** briteti; *sic.* i rrasmi.

**Inspirazione** frima, drita f.

**Instabile** lekundeti.

**Instabilità** të lekunduritē.

**Instante** çasi -it m.

**Instantaneo** i çashimi, i çashmi.

**Instanza** të luturitē n.

**Instigare** nxit -iturē -item.

**Instillare** kullonj -uarē -onem.

**Instrumento** halata -sē f.

**Instrumento in generale** alemijē -sē f.

**In su** pērpjetē, lart, pērmal.

**Insultare** pērleiftonj -uarē -onem.

**Insuperabile** i pāpushtuem.

**Insuperbire** madheshtonj -uarē -onem.

**Insuperbito** madheshtuem.

**Intagliare, scolpire** këndis, dhendinj.

**Intagliatore** dhendes, këndisesi.

**Intaglio** të dhenduritē, këndima f.

**Intanto** sã.

**Intatto** i tëri, i ungjiri *intiero.*

**Intatto, puro** i deliri.

**Intatto, non toccato** i pāprekuri.

**Integrità, bontà** e drejta f.

**Integrità** të tërētē, të ungjuritē n.

**Intelletto** mendja f. *sic.* ndëlgimi -it.

**Intellettivo** i ndëlgueshimi.

**Intelligenza** të ndëlguemitē, vashhtërimi.

**Intemperanza** të pāpērkuermitē n.

**Intendente, savio** ndëlguesi.



**Intendere, capire** ndëlgo-  
n; *udire* vashtëronj, gjeg-  
jem, marr vesh, marr  
veshtë.

**Intenerire** njom -omurë -  
onem.

**Intenzione** vulema f. *volontà*.

**Intenzione, opinione**  
hesapi -it m.

**Intepidire** vakinj, vak -  
akurë -akem.

**Intercedere** lutem *da* lus e  
lunj.

**Intercessione** të luturitë n.

**Intercessore** gojtari, gojtar-  
ja *intercessora*.

**Interdire dalla chiesa** shtie  
klishet.

**Interno** i përbrëndshimi.

**Interiori del corpo** zorrëtë,  
*vedi riscere*.

**Interporre, framettere** hīnj  
qendratë.

**Interpretare** drogomanis -  
isurë -isem.

**Interprete** drogomani, dro-  
gomajtë pl.

**Interpretazione** drogo-  
maria f. të kthjemitë, të  
shpështjellitë n.

**Interrogare** piçnj, peves,  
pevet.

**Interrogazione** të piçmitë  
n.

**Interrompere il parlare**  
bie ndë fjalëtë, dhienj  
fjalënë.

*Intervallo vedi spazio*.

**Intessere** ngjt e dredh-  
edhurë -idhem.

**Intestino** zorra f.

**Intitolare** përskruanj -uarë  
onem.

**Intimorire** tmëronj.

**Intingere** ngjienj.

**Intonare** vjershonj -uarë -  
onem *il canto*.

**Intonare, rimbombare**  
kumbonj, njimonj.

**Intonatore di canto** vjer-  
shuesi -it m.

**Intoppo** ngaterima f. të  
ngjituritë. n.

**Intoppare, impingere**  
ngjitem, ngateronem.

**Intoppare il piè** përþjek,  
skondaps.

**Intorcere** sktremëronj,  
dredh -odha -edhurë.

**Intorbidire** trazonj, tur-  
bonj.

**Intorno** rreth, përtoqork *col genit.*

**Intossicare** farmakonj, tëmblethonj.

**Intramezzare, chiudere il passo** turonj, turinj.

**Intrecciare** dredh, drodha, dridhem. *szc.* katrëzonj.

**Intrepido** i pāmnershimi.

**Intricare** ngaterronj, mbështicll.

**Intrico** ngaterrima f.

**Intrinsecamente** përbrënda.

**Intrinseco** i përbrëndshimi.

**Introdurre** siell, solla, silllem.

**In tutto** gjithë, gjithsej<sup>80</sup>.

**In vano** nkotë, për të nkotë.

**Inaudito** i pagjegjuri.

**In vece** mbë vent, ndë vent.

**Invecchiarsi** mblakem; *degl'insensati* vjetëronem.

**Inventare** gjenj; *calunnie* zipif; *burle* kaçit, shagjet - eturë -ctem -item.

**Invenzione** të gjeturitë, *di calunnia* zpifa.

**Inventore** gjetesi.

**Invanità** për të vërtetë, vërtet, mirëfilli.

**Inverno** dimeri -it m.

**Invernale** dimerori, dimeroreja f.

**Invernare** dimeronj -uarë -onem.

**Inverso, verso** prej *col genit.*

**Investigare** skiretonj, kërkonj.

**Investigazione** skiretima f. kërkitimi.

**Investigatore** skiretuesi, kërkuesi.

**Inviare** leshonj, dërgonj.

**Iniziarsi** zë fill, nisem, zmi-lem, nëonem, ndreqem.

**Invidia** zmiri -it m.

**Invidiare** kam zmër.

**Invidiosamente** zmirueshim.

**Invidioso** zmirori, zmirueshimi, zmirkeqi.

<sup>80</sup> |— ghb| ghi0sci

**Invigilare** përgjonj -uarë - onem.

**Invisibile** i pāpashimi, i padukshimi.

**Invitato** i grishimi.

**Invito** të ngrishurtë.

**Involgere** mbështjell -jellë, mbëshellinj, mbëshell.

**Involto** mbështjelle, mbëshellë.

**Involto di filo** lëmsi -it m.

**Invoglio di drappi** trëmba - së f.

**Inzuppare** ngjenj -jer - ihem.

**Io** u, unë *i palaz*, urë.

**Ira, sdegno** mania f.

**Iracondo** i dhenueshimi, i menijsلامي, i menisi.

**Irato** i dhenuam, i menim.

**Irarsi** idhenonem *da* idhenonj; merihem *da* merinj.

**Iride** dilberi -it m.

**Irrazionale** i parrëzeu -ut m.

**Irregolare** i paudhi.

**Irregolarità** të paudhëtë n.

**Irritare** trazonj -uarë - onem.

**Irritar piaghe** lendonj - uarë.

**Irrochimento** të nqurretitë n.

**Irrochire** nqurrem *da* nqurr.

**Irrugiadare** uës, uësinj, uësonj, lag.

**Istesso** vetë.

**Ivi** ati, atje.

**Italia** Italia f. *Italiano* frëngu, frëngisht.



# L

**Là, a quel luogo** ati, atje; *di là* andi, andje; *per là* andej.

**Labro** buza f.

**Labruto** buzëmadhi m.  
buzëmadheja f.

**Labrusca** laruska f.

**Laccio** laku pl. leqetë.

**Laccio di cojo** rripi -it m.  
liveris, gris.

**Lacerare** shqierr -errë -  
irrem; rjep -opa -epurë.

**Lacerare, graffiare** gër-  
visht -ishturë -ishtem.

**Lacero** shqerrë, liverisurë,  
liverjasurë, grisurë, rje-  
purë.

**Lacerta animale** hardheja f.

**Lacertone** shapini -it m. *sic*  
xhapia f.

**Ladro** kusari, haramiti,  
vjedhusari m.

**Ladro domestico** kobesi -it  
m.

**Ladroneccio** kusaria f.

**Lago** leqeni m. leqeja f.

**Lagrime** lota -së f.

**Lagrimare** përlot, lotonj,  
lëshonj lotë.

**Lagrimoso** i përlotshimi,  
përloturë.

**Lagrime, acqua morta**  
hurdha -së f.

**Laico, secolare** kozmiku -  
ut m. *mondano pure*.

**Laidamente** shembtue-  
shim, shemtueshim.

**Laido** i shentuemi.

**Laidezza** të shentuemitë n.  
*Far laido* shëntonj -uarë -  
onem.

**Lama di ferro** tercqeja -së  
f.

**La mattina** ndënatjet,  
mengjesenet.

**Lambicare** kullonj, pikonj,  
çikonj.

**Lambico** kazëni -it m.

**Lamentarsi** rëkonj, orë-  
konj.

**Lamento** rëkimi, orëkimi -it  
m.

**Lamentevole** i orëkueshi-  
mi, rëkuesi.

**Lampada** këndella. *sic.*  
hijnari.

**Lampeggiare** furfullonj,  
shkeptinj.

**Lampeggiamento** furfulli-  
ma f. shkeptima, vetëti-  
ma f.

**Lampeggiante** furfulluemi;  
*si dice pure degl'occhi.*

**Lampo** furfullima, shkepti-  
ma, vetëtima f.

**Lana** leshëtë n. leshi -it m;  
*di lana* nleshi.

**Lancella** shkëmbe -së f.

**Lancia** paterzana, pater-  
shana f.

**Lanciare** leshonj; *tirare*  
vërvit, siell, shtünj, shtie.

**Lanciarsi addosso** vërvit-  
tem, sillem, turrem.

**Lanciato** i stimi.

**Languido** i languami, *dell'er-  
ba* i veshketi.

**Languidamente** lëngue-  
shim.

**Languidezza** lengimi -it m.

**Languire** lengonj -uarë -  
onem.

**Lanoso, lanuto** leshetari -it  
m.

**Lanterna** drita -së f.

**Lanugine** pushi -it m.

**Laonde** prashtù.

**Lapidare** marr më gūr.

**Lardo** lardhi -it m.

**Larghezza** të glatëtë n. të  
gjanëtë n.

**Largo** i glati, i gjani.

**Lasagne foglie di pasta**  
vishtetë pl.

**Lasciare, permettere** lë të  
jesë.

**Lasciare, rallentare** le-  
shonj -uarë -onem.

**Lasciare** lē, lēnē, lēhem

**La sera** mbrëmanet, mbrë-  
mjet.

**Lasso, stanco** i lodheti, i  
mbeturi, i mbaturi.

**Lastricato** trolli, trualli;  
vendi shtruam me gūr.

**Latino** litiri; *in latino* litirisht.

**Lato** ija -së f. *a lato* ntaj. *sic.*  
ndë anë, ndanë.

**Lattacino** bulmeti -it m.

**Latte degl'animali** qume-  
shtitë n. të ëmblëtë n.

**Latte de' putti** gjiri, gjiu -ut  
m.

**Lattuca** loqika f.

**Lavare** lanj -ajturë -ahem.

**Lavar pulitamente** shpër-  
līnj.

**Lavandaia** lātareja f.

Lavatojo

**Laudare** lëvdonj -uarë -  
onem.

**Laudatore** lëvduesi.

**Laude** lëvdimi.

**Lavorante** punetori.

**Lavorare** punonj -uarë -  
onem.

**Lavoro** puna f. të  
punuemitë *della terra*  
lovra f. të levruemitë  
dheut.

**Lavoratore di terra** bulku,  
levruesi.

**Lavorar terra** levronj, bënj  
argomë.

**Lavoratore** punetori, pune-  
torja f.

**Lauro, allora** laori *sic.* dafna  
f. *foglia di lauro* gjetha e  
laorit.

**Lazzo** gjalm<sup>81</sup>.

**Labeccio vento** murrani -it  
m

**Leccare** lēpinj- ierë -ihem.

**Lecitamente** hjeshim, me  
të lir, me testir; *è lecito*  
isht liri, isht testir, *cosa*  
*lecita* testiri m. testira f.

**Legare** lidh, lidhurë, lid-  
hem.

<sup>81</sup> \lazzo ghialm/

**Lega, pace, accordo** paqë-  
ja f. paqi -it m. bashkë-  
ria<sup>82</sup> f. *far lega* pajtonj,  
bashkonj -uarë -onem.

**Legame** lidheza, lidheja f.

**Legatura** të lidhuritë n.

**Legatore** lidhesi m.

**Legge** ligja f.

**Leggere** zgedh, *sic.* zgledh -  
edhurë -idhem.

**Leggere Pufficio divino**  
dhjavas -asurë -asem.

**Leggero** i lë, e leja, të lëtë.

**Legislatore** ligjetari m.

**Legitimo** i njimenti.

**Legnajuolo, falegname**  
lëndëtari -it m.

**Legno** druri m. druja f.

**Legume** groshta f.

**Lena** fuqja f.

**Lendine** dhria -së f.

**Lentamente** dalë, dalë; lëth  
e lëthë.

**Lentezza** të ligëtë n.

**Lento** i ligu, e liga, të ligëtë  
n.

**Lento, tardo** voruesi,  
prituesi, mënuesi.

**Lenticchia** thierja f. *sic.*  
thierri m.

**Lentisco** qarri m. skineja f.

**Lenzuolo** pokrova -së f.

**Leone** luani m. luana f.

**Leopardo** ruqerbulli -it m.

**Lepra infermità** zgjebeia f.  
të falimitë n.

**Leproso** zgjebetë, falimi m;  
*divenir leproso* felikem *da*  
felik.

**Lepre** ljepuri.

**Lesina** fendja f. fendevia f.

**Lesione** trazimi m.

**Letame** plëhëtë n.

**Letamare il campo**  
plëhëronj, përplëhëronj.

**Letargo** gjumi -it m.

**Lettera, carattere** të shkru-  
amitë.

**Lettera** e shkruajmja f.

**Letto da dormire** shtrati,  
krevati -it m.

**Lettore** zgledhesi -it m.

<sup>82</sup> [bascha]



**Lezione** të zgledhuritë n.

**Levante** dalesi, *levantino* së dalit.

**Levare** nxier, hjek, nçonj *te gliere*.

**Levare in più** nçonj, *levar in p.è* ngrihem.

**Levareli, tirar via** rrazbis - isur -isem.

**Levito** brumitë n. *sic. aggiun-gono* të thartë, të ngridhurë.

**Liberale** i liri ndë të dhënëte.

**Liberalità** të lirtë te të dhënëte.

**Liberare** lironj, shpetonj, nxier; *sic. pure* levtheronj, *e da questo viene* lironj.

**Liberazione** shpetimi; *libertà* të lirtë.

**Liberatore** liruesi.

**Libero** i liri. *sic.* levtheri.

**Libero da pericolo** i padreu.

**Liberamente** pa dre; *sic.* levther.

**Libra** pesha f.

**Libraio** ai që shet libre; *libreria* ku janë libretë.

**Libro** libri.

**Liccio del telaro** mitari -it m.

**Licenza** urdheni; *sic.* thelima.

**Licenziare** leshonj; *sic.* jap thelimë.

**Licore** lëngu -ut m.

**Lido** bregu, pl. brigjëtë, zāli -it m.

**Lietamente** me gaz.

**Lieto** i gëzuami, gëzuarë<sup>83</sup>.

**Lievitato il pane** buka e ardhurë, e ngrime.

**Lima** lima; *limare* limonj; *miglio* grinj *limare*, grika lima.

**Limitale della porta** pragu -ut m.

**Limosina** lëmoshëna f.

**Linea, lineamento** viza f. *disegno pure*

**Lineare, disegnare** vizonj -uarë -onem.

**Lingua** gluha f. gluhëza *dimin.*

<sup>83</sup> /gëhëzuar\

- Linguacciuto** gluhesi, fjalë-tari.
- Lino** liri, liu; *di lino* nliri; *roba di lino* i lindi.
- Lippitudine negl'occhi** qalpa f. zipla f.
- Liquefare** shkrienj, e shkërij, ljos, tret, e ljosinj, josinj.
- Liquido** shkërim, ljosurë, treturë.
- Lisciva** fînja f.
- L'istesso, il medesimo** i zizili, e ziazila, të zizilëtë.
- Lite** davia f.
- Litigare** davit, davita -iturë -item.
- Litigatore** davitesi, davezini, daveziu m.
- Lisciare** dalir, dalirurë, dalirem.
- Livido** i irenuemi, i ireni. *farsi livido* irenonem -uarë *da* irenonj.
- Lividura** irenima f.
- Livrea** peteku -ut m.
- Livriero** longoi m. longoreja f.
- Locare** vendonj -uarë -onem, *collocare*
- Loglio** egira f.
- Logorare** shprish -ishurë -ishem.
- Lombi** shalëtë pl f.
- Lontananza** të llargut.
- Lontano** llargu. *di lontano* së llargu.
- Linusa** ljinercë.<sup>84</sup>
- Lordo, sporco** i mendriemi, i pëgami, i pälami, i ndiri.
- Lordure che rimangono nel cernere le biade** gërdhuza f. gërdhutë<sup>85</sup> pl. f.
- Lordamente** mendrieshim.
- Lordura** bajta f. ndira f.
- Lotta** përbalza f.
- Lottare** përbalzem<sup>86</sup> -alzurë.
- Lottatore** përbalzesi m.
- Lucciola** xixilloreja f.
- Luce** drita f. shqelqimi m.
- Luccignuolo della lucerna** fitili, fili m.

<sup>84</sup> \linusa glincerë/<sup>85</sup> [ gher] ghërdutë<sup>86</sup> [—]

**Lucente** i ndritemi m. i  
ndritshimi *lucido*.

**Lucere** ndrit -iturë -item.

**Lucerna** driteja, hilmari.

**Lucido e chiaro dell'aere** i  
kthjelletë -it m.

**Lucifero stella** illi i ditësë.

**Luglio mese** korriku -ut m.

**Lumaca** kërmilli -it m.

**Lumachezza** delmanazatë  
pl. f.

**L'un l'altro** njeri tjetërit.

**Luna** hëna f. *luna piena*  
hënëplota.

**Lunedì** e hëneja f.

**Lunatico** i përhënuri, e  
përhënura.

**Lunarsi** përhënem, përhënë  
*allunarsi*.

**Lungamente** për shumë  
mot, glat.

**Lungo** i glati, e glata, të  
glatëtë.

**Lunghezza** të glatëtë n.

**Luogo** vendi -it m. *luogo dis-  
erto* vendi i shkret.

**Luogotenente** qehajsaj -it  
m.

**Lupo** uku -ut m. ulkonja f.  
*sic.* ulku m. ulkesha f.

**L'usignolo** bilbili -it m.

**Lusingare** gëthelletonj,  
gëthellis.

**Lusinghe** gëthelletimi -it m.

**Lusinghiero, lusinghevole**  
gëthelletari -it m.

**Lussuria** kurveria -së f.

**Lussurosamente** kurver-  
isht.

**Lussurioso** kurvari -it m.

**Lustrare** shkëlqenj -ierë -  
enem.

**Lustro** shkëlqimi -it m. *chi  
ha lustro* i ndritçimi. *senza  
lustro* i pashëlqimi, i  
pandritmi.

**Lutto, pianto** vaj -it m.  
gjëmeja f.

**Lutto, corruccio** të zītë -it n.



# M

**Ma** po, ma.

**Macchia** lia -së f. ngjesa f.  
të nxierruritë, gandhi -it  
m. të pägāmitë *it.* n.

**Macchiare** përlicnj -ierë -  
inëm.

**Macchia di cespugli**  
ormani -it m.

**Machinar inganni** njim-  
tonj -uarë -onem.

**Machinar cose ingegnose**  
trajtonj -uarë -onem.

**Machinar nella mente** sjell  
ndë ment, ndë trū.

**Machina, inganno** njimti-  
mi -it m.

**Machina, mole** vota -së f.

**Macedone** Maqedonsi -it  
m. Arbri m.

**Macedonia** Maqedonia -së  
f. Arbria f.

**Macellare** thër, therurë e  
therturë, them.

**Macellaro** kasapi -it m.  
maçelari -it m.

**Macello** kasapi -it m.

**Macilento, magro, secco** i  
thatimi, i ligu, i morituri  
-it m. *macilenza* të morit-  
uritë n.

**Macina di molino** guri i  
mullirit *sic.* trohoi -it m.

**Macinare** bluanj -uajturë e  
uarë, bluhem.

**Macinatore** bluesi -it m.

**Macinar li colori** fërkonj -  
uarë -onem.

**Madonna** ëma, e zonja e  
shpisë; *la madre* mëma,  
ëma f.

**Madra dove si fa il pane**  
magjeja f.

- Madregna** njerka f.
- Maestà** të madhëtë, madhja f.
- Maestà divina** perendia f.
- Maestro, fabro** lëndetari m.
- Maestro di scuola** mbsuesi, mjeshtri m. skautrit<sup>87</sup>.
- Maestra** mjeshtria f. mjeshtrështresha, mjeshtra f.
- Maga** striga f.
- Magazzino** hambari -it m.
- Maggio mese** Maj -it m.
- Maggiore** më i madhi.
- Magia** shortetia, stregetia f.
- Magisterio** mjeshtrëria f.
- Magistrato** zoteria f. zoteria e dheut.
- Maglia** vegeja f.
- Magnanimità** trimeria f.
- Magnanimo** trimi -it m.
- Magnifico** e madhi, e madhia.
- Magnificenza** të madhëtë n.
- Mago, incantatore** stregetori, shortetari m.
- Magrezza** të ligëtë n. *divenir* *magro* moritem *da* morit, moriturë; ligem *da* lig, ligurë.
- Mai** kurrë, moshurë.
- Malamente** keqazë.
- Malatia, che attacca come febri epidimiali** sëmundja f. *malatia che viene a porci nella gola* grimiza f. hirolemi -it m. *malatia lunga* lengimi -it m.
- Malandrino** kusari, grobite-si m.
- Malaventura** fatikeqi -it m.
- Malaventuroso** i ngrati, e ngrata.
- Malcaduco** betaja f.
- Malcreato, incivile** i papoplipsi -it m.
- Mal di freddo** etha f.
- Malore** të keqëtë n.
- Maledire** nëm -ëmurë -ëmëm; mallkonj.
- Maledizione** mallkimi m. nëma f.
- Maledico, maledicenze** gojëkeqi, gojëkeqja, nëmesi.

<sup>87</sup> /scautrit\

- Maleficio** magjia f. stregetia f.
- Malfattore** bëkeqesi, hëmkeqi m.
- Malevolenza, odio** dashekeqa f.
- Malevolo** dashekeqi -it m.
- Malignità** keqsina f. të keqëtë. *Divenir maligno* keqsonem *da* keqsonj.
- Malizia** diekeqa f. sherregia, maistria f.
- Malizioso** dickeqi, diekeqa, shemegjuesi.
- Maliziosamente** diekeqisht.
- Malinconico** i kujdeshimi, i përmälshimi
- Malinconia** kujdesa f. kujdesi m.
- Mallevadore** dorëzëni -it m.
- Malsattile** gjakikalbeti -it m.
- Maltrattare** mundonj -uarë -onem.
- Malva** mallaga f.
- Malvaggio** i paudhi, *malvagità* të padhituritë.
- Malvolentieri** pahër, me zā, do mos do, do o zdo.
- Malume, male che viene alle biade, fave ecc.**
- come pelve** vurgu -ut m. *con* i dheut.
- Mamma** ndrikulla f.
- Mammella** sisa f. *capicchio di mammella* siseza *sic.* thithi.
- Manara** *vedi scure piccola* sakizeza, toprëza.
- Mancare** firas -asurë -asem; bënj firë, shprish *consumarsi.*
- Mancare** mënj, mejta, mejturë; vogëlönj; *manca la luna* rregjonj, zgribonj.
- Mancino** i shtemangëti -it m.
- Manco** pakëzë *più poco.*
- Mandare** dërgonj; *mandar fuori* qit -iturë -item.
- Mandola** miladheja f. bajameja f.
- Mandra** grigjeza f. grieja f. zogoria.
- Mandra di lupi** zogoria e ulqvet.
- Maneggiare** ndoronj, përduar.
- Maneggio** të përduermitë n. të ndoruemitë.
- Maneggievole** përduershimi.

**Mangiare** hā, hēngra, ngrēnē, hahem; *il mangiare* hacja f.

**Mangiatoia** grashdi -it m. djepi -it m. djepja f. *Il mangiare, il bere* hacpicja.

**Mangione** ngrēnesi, hāsi.

**Manica** mēnga f. *di vasi* veg-cja f.

**Manico d'instrumenti** mē-ruri m.

**Maniera** mendira f. arreseu m. dora f.

**Manifestare** kallezonj, podit, kthjellonj, dēftonj; *manifesto* kthjelleti, kthjellleta.

**Manifestamente** shtruarē, mballēfaqe.

**Manipolo** hirovoli- it m. dorēza f.

**Manna di lino** fqola f.

**Manna licore** vesa f.

**Mano** dora f. *in mano* ndorē, *palma di mano* pēllēnga e dorēsē, *sic.* krēheri i dorēsē, *pianta di mano* gropa e dorēsē.

**Mansueto** i buti, e buta; *mansuetismo* i pākuer buti, *mansuetudine* tē butētē n.

*farsi mansueto* zbutem da zbut -uturē.

**Mansuetamente** zbutshim.

**Mantello di viaggio** los-niku -ut m.

**Manto lungo** terieqeja f.

**Mantenere** mbānj -ajturē -ahem.

**Mantenimento** gjella, tē gjellituritē.

**Mantice** friesa f. shegra f.

**Manzo giovenco** demi -it m. *giorenca* mshtierra.

**Ma pure** ma po; *ma pure non* ma spo.

**Maravigliare** *sic.* thavmaks -aksurē-aksem, mreku-lonj; *maraviglia* mreku-llia *sic* thavma f. *maraviglioso* i mreku-lluemi.

**Marchiare col ferro** mehirlis -isurē -isem.

**Marca** mehiri m.

**Marcia, marciume** kalbe-sira f. malza f.

**Marcio** kalbeti, gjakikeqi.

**Marcire** kalb -alburē e kalbt, kalbem; malzonj -uarē -onem.

**Mare** deti -it m. *mareggiato* trazuarē.



- Maria Mbria**, Mria f.
- Margine** skundili -it m.
- Marinaro** detari m.
- Mariuolo** hilebësi -it m.
- Maritaggio** martesë f.
- Maritare** martonj, marr  
grua.
- Marito** dhëndërrri -it m.  
burri, shoqi m.
- Marmo** marmuri m.
- Martedi** e martja f.
- Martellare** majtonj -uarë -  
onem.
- Martello** mai -it m. çekani,  
çekiu m.
- Martello di piera** kepi m.  
*martellar pietre* kep -epurë  
-epem.
- Martire** martiri, martriu m.  
martria f.
- Marzo** Marsi m.
- Mascella** felqinja f.
- Maschio** mashkulli -it m.
- Massa di filo involto**  
kerthulli -it m.
- Massarizia di casa** plangu  
-ut m.
- Masticare** përtip -ipurë -  
ipem.
- Matarazzo** dushëku -ut m.
- Materia legname** lëndeja f.  
*materia prima parola fisica*  
kafshë e parë.
- Materiale** lëndeje.
- Maternità** ëmëria f. *materno*  
i ëmërisim n.<sup>88</sup>.
- Matrona** zonja f.
- Matrice** strati shkëfi m.  
barku, ku jet foshnja.
- Mattina** mengjesnet, me-  
natenet; *questa mattina*  
sod ndë natjet, sod  
mengjes, *sic.* somenatë.
- Matto** i ndërruemi, i lëni, i  
hutuemi.
- Mattonare** tulongj -uluarë -  
onem.
- Mattone** tulla f.
- Maturar i frutti** pjek *sic.*  
bënj; *maturo* pjekurë.
- Maturità gravità** urtia f. *età*  
*matura* moti i pjekurë  
*maturo* i urti, e urta.
- Maturino** ndënatjesë, ndë-  
natjet, mengjesnet, *offi-*

<sup>88</sup> /materno i ëmërisim n.\

- cio a matutino* të luturatë e mengjesit.
- Mazza** loqeja f. *di lavandiera* kopani -it.
- Mazzo, fascio** dhomati -it m. *mazzetto* tufa f.
- Me** mua, *verso me* prej meje.
- Meccio di soldato** fitili m.
- Medesimo** njimendi.
- Medicare** mjekonj, shëronj, mengis *sic.* jatrap.
- Medicamento, medicina** jatria, mjekja, mengja.
- Medico** mjeku -ut, jatroi m. *medicina* jatrikia f.<sup>89</sup>.
- Mediocre** i përkuermi, i përkuershimi.
- Mediocremente** hjeshim, përkuershim
- Meditare, contemplare** kujtonj, përment -endurë.
- Meditazione** kujtimi, të përmenduritë n.
- Meglio** më mirë *adv.* i më i miri *nom.*
- Melone** pjeperi -it m.
- Melo, pomo** molla f.
- Membro** gjimтира f.
- Membro virile** karëtë n. rroçika f. *dim.* karusha.
- Memoria** mendja f. *sic.* trū -ut; *menzione* të pomen-duritë.
- Menar intorno** siell rreth.
- Mendare** rrenesi *sic.* i rremi.
- Mendaccio** e rremja f.
- Mendicante** përdorezi -it m.
- Mendicare** lip -ipurë -ipem.
- Mendico, pitocchio** lipesi m.
- Menestra** gjella *sic.* gjëri -it m.
- Menestrare** mbraz -azurë -azem.
- Mensa** trieza f.
- Mente** mendja f. trutë n.
- Mentire** rrënj, rrëre.
- Mento, barbozzo** mjekra f. felqia f.
- Mentre** sã, posã, ndërsa.
- Mentovare** përment -endurë -endem; kujtonj.
- Mercante** tregetari, reshperi m.

<sup>89</sup> /medicina jatrichia f.\

- Mercanzia** tregëtia f.
- Mercanziaire** tregëtonj -uarë -onem; reshperonj.
- Mercato di buon prezzo** lirë.
- Mercato aggettivo** i liri, e lira.
- Mercede, premio** pagëtira f. *senza mercede* muftë.
- Mercenario** rrogetari.
- Mercordi** e merkurija f.
- Merda dell'uomo** muti -it m. *de' giumenti* balga; *delle galline ed uccelli* gëlasa f. *delle pecore, capre e sorci* kakërdhia f.
- Meretrice** kurvë f. kurvari m.
- Merenda** zamari -it *merenda-re* zamëronj -uarë -onem.
- Meritamente** me ligjë, me arresie.
- Meritare, esser degno** jam i verjeshimi, jam i verjeshimi, *sic.* nget, përnet.
- Merlo** mellinja f. *uccello*.
- Meschino** i mjëri, i ngrati.
- Mescolanza** bashkëria, të përziemitë.
- Mescolare** përziënj, bashkonj -uarë -onem.
- Mese** moi -it m. muaj -ajt m. *a mese* muazë.
- Messa** mesha; *di messa* prete meshari.
- Messere, nome di riverenza** lala m.
- Messaggero** shkuesi, lajmi, zihariqtari.
- Messe** të korrëtë n. *il mieterë*.
- Mestruë delle donne** të laratë, të lamëtë.
- Mestrizia** kujdesa.
- Mesto** i kujdeshimi, i zime-nicmi, zimeni.
- Metà** gjismsa f.
- Metallo** rrembia f.
- Metitore** korreis, korresi m.
- Mettere** vë, vënë, vëhem.
- Metter dentro** këllas, klliturë, kllitem.
- Metter difetto** çmonj, çmuerë, çmonem.
- Metter a filo, od ordinanza** vë rjeshtë.
- Metter sottosopra** përziënj.
- Metter scommessa** vë kushtim.
- Mezzano di mezzo** i mesmi, i ndërmjeshimi.
- Mezzano di montonj** proksoniti, proksonita f.

**Mezzano di negozj** tregetari m.

**Mezzanaria di matrimonj** proksonia f.

**Mezzanaria di negozj** tregetia f.

**Mezzo** gjimsa, i gjimsi, e gjimsa *aggett.*

**Mezzo, parlando di luogo** mjedisi -it m.

**Mezzodi** mjesëdita f. *mezzanotte* mjesënata f.

**Michele** Mëhilli -it m. e Mihilli e Mika *sic.*

**Midolla della testa** trütë n. *it. dell'ossa palca* f.

**Miele** mjaltëtë n. *far miele* për mjalt -alturë -altem.

**Mietere biade** kuar, korrë e kuarturë, korrem.

**Mietere il fieno** kosit -iturë -item, *vedi falciare.*

**Miglio, biada il bianco** melabardheja f. *il rosso* melakuqja.

**Miglio** milji -it m.

**Migliorare** vete më mirë, vete paret.

**Milizia** ushteria f. *militante* luftari, luftetari *meglio.*

**Militare** luftonje leftonj.

**Mille** një mijë; *mille volte* nga mijë herë.

**Milza** shperetëka f.

**Mimo, buffone** gumezeshi -it m.

**Minacciare** lëvdonem, kanosem *da* lëvdonj, kanos.

**Minaccia** lëvdia f. *minacciosamente* lëvduerisht.

**Minaccioso** lëvdetari -it m.

**Minimo** më i voguli.

**Miniera di metalli** zeha f.

**Ministerio** sherbetira f. rënga f.

**Ministrare** shërbenj.

**Ministro** sherbesi -it m. sherbetori -ti m.

**Minorare** vogulonj -uarë -onem.

**Minutamente, sottile** hollëtë.

**Minuto, sottile** i holl, e holla, të hollëtë.

**Minuzzaglia** dramza f.

**Minuzzare** darmonj -uarë -onem.

**Mio** e mi, e mia, e mëtë; imi, imja, timëtë.

Mira della balestra o archibugio.

**Mirabilmente** mrekullisht, me thavmë *sic.*

**Miracoloso** mrekulleshim, *miracolo* mrekulli *sic.* thavme f.

**Mirare** shukonj, sodit -iturë -item.

**Mirra** mirra.

**Miserabile** i vobegu; *miserio* i mjeri, e mjera.

**Miseria** mjeria f.

**Misericordia** mesherjeria f.

**Misericordioso** mesherjeshim, mesherjeshi; *aver misericordia* mesherjer.

**Misfatto** keqbëmeja f.

**Misterio** kshilli, të nfshehuritë.

**Misterio di scrittura** vesh-terimi -it m. mistirij<sup>90</sup>.

**Misterio, cosa profonda** të kthellëtë n.

**Misterio, cosa arcana** të mrekullueshmitë n.

**Mistura** ngjitesa f. baskeria f.

**Misto** bashkuam, ngjiturë, përzierë.

**Misura** masa.

**Misurare** mas, mat.

**Mitigare** zbut, zbutsonj.

**Mitigazione** zbutsimi -it m.

**Mitra** mitëra f.

**Mobile** lekundeti, luektesi -it m.

**Moccare la lucerna** shkrep -epurë -epem.

**Moccarsi il naso** nfshinj hundënë.

**Mocco che esce dal naso** qurri -it m. *chi ha il naso pieno di moccia* i përquerruem *sic.* nqurrëtë *da* nqurrem.

**Modello** shembelltira f.

**Moderare** mas e mat -aturë -atem.

**Moderazione** masa f.

**Moderatore** matesi -it m.

**Moderaso** i përkori, i përkuermi m.

**Moderno** i riu, e rea, të ritë.

**Modesto** i arrësieshimi, i mbarshimi m.

<sup>90</sup> /mistirij\

- Modestia** arrësia f. njerezia f.
- Modestamente** me arrësic, mbarishim.
- Modo** mendira f. arrëseu -ut m. *maniera; di modo* che ashtu që o se; *di molti modi* shum duarsh.
- Moglie** e shoqa, grueja f.
- Mola asinaria** guri i morgaçësë<sup>91</sup>.
- Mola di ruotare** trohoi m. toçileja f.
- Mola gonga** dhëmballa f.
- Molestare** mshonj, urrenj.
- Molesto** i mshueshimi, i urrieshimi.
- Molino** mulliri -it m.
- Molinaro** mulliresi m.
- Molle** i njomi, e njoma, të njomëtë.
- Mollica di pane** tuli *sic.* dërudhe, thrime *ma minuta* dromza.
- Mollificare** njom -omurë -omem.
- Molto** shumë, fort.
- Moltiplicare** shumonj, nsh-tonj, shtonj.
- Moltitudine** shumica f. zogoria f.
- Monaco** kallogjeri, *stato monacale* kallogjeria f.
- Monarca** perendori, perendia m.
- Monarchia** perendia f.
- Monasterio** munastiri, *meglio* kallogjeria f.
- Mondano** kozmiku, kozmikeja f.
- Mondare** qeronj, *mondozza* të qeruamitë.
- Mondo netto** i deliri, i kul-luemi, i lāmi.
- Mondo, l'universo** jeta f. rruzullimi m.
- Moneta** peneza f. asprëtë.
- Mongere** mjell *sic.* mbjell.
- Monitorio** ndesikimi -it m.
- Montagna** mali -it m. *costa di monte* brinja f.
- Montagnuolo** malzori -it m.
- Montare, cavalcare** hip, ngalkonj.

<sup>91</sup> | -- sic. trazoij

- Montata, salita** të përpjelëtë.
- Montar delle bestie** nderzonj -icrë -enem.
- Falda di monte** rënxa e malit.
- Monte folto di alberi** bjesku -ut m.
- Monticello, collina** suqaja f. kodhena f.
- Montone** dashi -it m.
- Monumento** varri -it m. *sepultura*.
- Monzello** grumbulli -it m.
- Moralmente** jashtë fejet.
- Moralità** të jashtëfëte n. *it*.
- Moraie
- Morbidezza** të njomëte n.
- Morbido** i njomi, e njoma.
- Morbili** lia f.
- Mordare maldicente** gojëkeqi.
- Mordere** zë, kopshonj.
- Morso** kopshata f. *sic*. kopshoreja f.
- Morire gl'uomini** vdes -
- ekurë, *delle bestie* zofis, *sic*. psovis -isurë.
- Morto da sè come gli animali** zofeti -it m.
- Morte** vëdekja.<sup>92</sup>
- Mormorare** kshillonj, murmuris, niteronj, nekonj, rekonj.
- Mormorazione** kshilli -it m. niterima f.
- Mormoratore** rekuesi, niteruesi m.
- Mormorio d'onda, pioggia, alberi ecc.** voshetima f.
- Mormorar dell'onde ecc.** voshetinj -ierë.
- Moro, celso** mëni -it m.
- Morsicatura** kopshata f. kopshoreja f.
- Mortaio** stilla f.
- Mortale** i përmortshimi, vdeketari -it m.
- Mortalità** vdekeria f. moria f.
- Morte** mortja f. të vdekuritë n.

<sup>92</sup> \morte vëdekia/

**Morte repentina** mortë e shpejt, o e skujueme.

**Mortificare** përvë -ënë -ëhem.

**Morto** i vdekuri, e vdekura, të vdekuritë.

**Mortorio, funerale, essequie** të përsallëtë e të vdekurvet; *far il mortorio* përsall të vdekuritë, *forse* psal *non* përsall.

**Mosca** miza f.

**Mosca che molesta gl'animali, estro** xehthi -it *sic.* xeksi -it m.

**Moscio** veshketi, veshkurë *moscito.*

**Mostaccio** bustakia, qefaljidhe.<sup>93</sup>

**Mosto** mustia f.

**Mostrare** dëftonj, *mostrar a dito* kallezonj ngisht.

**Mostro, portento** kadimi -it të përbijmitë n.

**Moto** të sjelltë, të lekunduritë.

**Moto giocoso** lodra f.

**Motore** luesi, lekundesë.

**Motto, detto** të thënë të.

**Movere** luenj, tunt, tunj, lekunt.

**Motore** luesi; *movimento* të sjelltë.

**Mozzare** pres, rrendonj.

**Muffa** mbulqimi -it m.

**Muffire** mbulqas *sic.* mulqas.

**Muffo** mbulqashimi -it m.

**Mugire** pālinj -alurë.

**Mugito** pālma f.

**Mula** mushka f. *mulo* mushku m.

**Murare** trajtonj, stis.

**Muro** muri -it m. *cinto di muraglia* ngjeshurë ndë mūr.

**Musa** zëna f.

**Muscolo del corpo** neu -ut.

**Mutare** ndërronj, *mutabile* luejtshimi.

**Mutazione** ndërrimi -it m.

**Mutire** mungonj.

**Mutolo** i pagjuhë, nemezi, mungu, zënë gjuhje.

<sup>93</sup> \mostaccio bustachia chieflaglide/



# N

**Nano** statpulqeri -it m.

**Narici** biratë e hundvet.

**Narrare** kallezonj; *narrazione* kallezimi.

**Nascenza mole** plasila f.

**Nascere** lënj -cjturë, lehem.

**Nascita, origine** të lëmitë.

**Nascondere** mbsheh; *nasco-stamente* mbshehazë, tinczë, tinezisht, mbelucërë

**Naso** hunda f.

**Naspo con che si coglie il filo** qerthulli -it m.

**Nasturzo** djegesi -it m

**Nassa da pescare** vërsha f.

**Nasuto** hundëmadhi, hundëmadheja.

**Natale** të lëmitë -it m.

**Natica** vitheja f.

**Nazione** dora f. dheu, njenja f.

**Natura** vet hena f.

**Naturalmente, da sè** vëtëhej.

**Natura di donna** pidhi -it m.

**Nave** gjemja f. barka f.

**Navetta instromento con cui tessono** gjepi -it m.

**Navigare** vozit, vuanj, vova -uarë, vuhem.

**Nausea** merzita f.

**Nauseare** merzit, vcl.

**Ne** as; *nè questo nè quello* as ki as ai; *nè poco nè assai* as pak as shumë.

**Nebbia** njegulla, *sic.* mjegulla f.

**Necessario** i dashuri; *è necessario* duhet.

**Necessità** nevoja f. zira f.

**Necessariamente** ndo mos do, pa hër *sic.*

**Negare** bie mboh e mboh  
*col dativo.*

**Negazione** mbofia f.

**Negligenza** përtesa f. prite-  
sa f.

**Negligente** përtuesi, pri-  
tuesi.

**Negligentemente** përtue-  
shim, pritueshim.

**Negazione** tregetonj.

**Negoziatore** çaleshitesi -it m.

**Negozio, esercizio, offi-  
cio** rrënga f.

**Negozio, affare, facenda**  
puna f. zira f.

**Negrezza** të zītë, tënximitë.

**Negro** i ziu, e zeza, të zītë;  
*negretto* zīthi; *far negro*  
nxinj -ijturë -ihem.

**Negramente** lugati, strigu.

**Negromanzia** strigetia f.

**Nel** *se è moto* të e tek; *se è stato*  
ndë, mbë.

**Nemicizia** armiqesia<sup>94</sup>, ar-  
miqeria f.

**Nemico** armiku; *capitale* i  
krësë.

**Neo** nieja f. neu -ut m.

**Nepote** nipi m. mbesa  
*nepote femm.*

**Nepote, pronepote** mbini-  
pi m. mbimbesa f.

**Nervo** dëlli -it m.

**Nervoso** delluesi.

**Nessuno** as një, as kush, as  
ndonjë, mos njeri; *nes-  
suna* as njëra; *di nessuna  
cosa* as një se j.

**Nettamente** delirdhëmbesi  
-it m.

**Nettare** nfshinj; *forbire,  
purificare* delir, delirurë,  
delirem; pastronj.

**Netto** i deliri, e delira, të  
delirëtë.

**Neve** zbora, e vdora f. bora f.

**Navigare** reshkën zbora,  
zboronj, vderonj.

**Nibio uccello** petriti, skifti  
skifteri, *sic.* kifti.

**Nido** çerdheja f. foleja f.

**Niente** as gjë *sic.* mosgjë.

**Nigliaggio** qifti m<sup>95</sup>.

**Niquitoso, dispettoso** pi-  
shmatari, pishmatareja f.

<sup>94</sup> [— armich]

<sup>95</sup> \nigliaggio m chifti/

**No, non io con li verbi** nunkë e së *coll'imperat.* mos *coll'infin. e partic. se non* ndëmos *non së; quando sono pronomi non si mette a verbi ma a pronomi; costui non m'intende* ki së më gjcjetë.

**Nobile** fisniku -ut m. bujari m. fisnikesha f. bujaresha f.

**Nobile, signorile** zoti m. zotresha f.

**Nobilitare** fisnikonj; *nobilmente* fisnikisht, zotrisht, bujarisht.

**Nobiltà** fisnikia f. zotria, bujaria f.

**Nocciolo dentro i frutti** koqeja f. thelpi m.

**Noce** arra f. *noce colla corteccia sull'albero* kakëruca f. *nocella* laithja f. o pure ithi<sup>96</sup>.

**Nocere** bënj keq, *nocivo* bënkeqi m.

**Nocimento** dëmi -it m.

**Nodo** neu, lidha f.

**Nodoso** njesi m. nenjesa f.

**Nodrimento** gjella f. ushqimi m.

**Nodrire** ushqenj -ierë -enem.

**Noi** na.

**Nolo della barca** satra f.

**Nome** emeri -it m.

**Nominare** emeronj, kluanj.

**Nominatamente, nome per nome** premerë premerë.

**Nonna** gjishesa, *nonno* gjishi.

**Nono** i nëndëti.

**Norma, regola** urdheni -it m.

**Nostro** ini, jona, tënëtë, tanëtë.

**Notare** shenjonj; *nota* shenji, të ngjemitë.

**Notizia** të njohuritë n.

**Notaro** shkruesi -it m.

**Notte** nata f.

**Nottola** lakuriqi -it m.

**Nova, avviso** kumetitë n. të rītë n. *buona nova* zihariqi -it m. *portator di buone nove* ziharihtari -it m.

<sup>96</sup> /o pure iθi\

- Novelliere, raccontator di favole** përrallesi -it m.
- Novanta** nëndëdhjetë; *novantena* nëndëdhjetesa.
- Nove** nëndë.
- Novembre** muaj i <sup>97</sup>Shë Ndreut.
- Novizio** i riu, *maestro di novizj* mbsuesi e të rivet.
- Novità** të rrit, *novo* i riu, e rca, të rritë.
- Nozze** darsëmëtë f. pl. *da darsëma; far le nozze* darsemonj -uarë -onem; *nozzeria, convitato alle nozze* darsmori darsmetori.
- Nudo** i dveshuri, *sic.* xhe-shuri; *nudità* të dveshuritë.
- Numerare** njehinj, njoh, njef.
- Numero** të njehuritë n. *numerazione.*
- Numero eguale ed ineguale** të njehuritë e njëmentë e zup.
- Nuocere** dometonj.
- Nuora** e reja f.
- Nuotare** lundronj -uarë -onem.
- Nutrice** dada f. mëmiza f.
- Nuvola** reja f.
- Nuolato** i urëreti, e urërta, të urërturitë.

<sup>97</sup> [— scënd] Scë Nöðreut

## O

**O, od** *vocat. o; o congiunzione*  
 ndo, *o tu o quello* ndo ti  
 ndo ai.

**Obbrobrio, parola ingiuriosa** çminjeria f.

**Obediente** i gjëgjshimi, i priushimi.

**Obedienza** të gjëgjuritë.

**Obedire** gjëgjinj -egjurë -egjem.

**Obligare** lidh -idhurë -idhem.

**Obligarsi** detuerem, detuerë.

**Obligazione** të detueruritë  
 -it n.

**Obligato** detoresi.

**Obligo** detira f.

**Oca uccello** pata f.

**Occasione, tempo, comodità** udha f. koha f. rendia f.

**Occasione, causa** shkaku -ut m.

**Occhio** siu -ut m. *occhiuto*  
 plot me sī; *cocchetto rosso*  
*che nasce nell'occhio* sikanthi  
*sic.* sikauthi -it m.

**Occidente** të ndenjuritë -it n.

**Occorrere** duhetë *da* dua.

**Occupare, pigliar prima**  
 pushtonj; dobit; *essere*  
*occupato* nxihem *da* nxë  
*capire*

**Occupato, impedito** nxëni  
 -it m.

**Occupazione, impedimento** të nxënetë.

**Occupazione facenda** zira f.

**Ozio, riposo** pushimi, *disoccupazione* ngeja f. *vanità* të nkotëtë n. *aver ozio* kam ngë.

- Ozioso, disoccupato** i ngëshimi -it m.
- Odiare** merzit -iturë -item, marr menī.
- Odiosamente** menīshim; *tener odio* banj menī o zmīr.
- Odio** menia f. zmiri -it m. i urrieshimi -it m.
- Odioso** menijsi, menijsi-mi, i urrjeshimi.
- Odorare, dar odore** ēronj, prēronj, ap ērē o bēnj.
- Odorare, sentir odore** marr erē.
- Odore** ēra f. *odorifero* çē bie erē.
- Odorato, senso** të marr erētē -it n.
- Offendere** ngas, ngarē, ngitem; lendonj.
- Offender Dio** ftes -esurē -esem.
- Offesa, nocimento** gandia f.
- Offesa** fajti, facja f. fajmi m. *sic.* ftesma f.
- Offensore** factori -it m.
- Offrire** falinj, fal, truanj -uajturē -uhem.
- Offerta** të faluritē n. *pane offerto nella messa* mljata f.
- Officio divino** të luturitē n.
- Officio, cura, incombenza, ministerio** sherbetira f. rēnga f. zira f.
- Officio, dovere** detira f.
- Offuscare** vrēnj -çjturē -ëhem.
- Offuscato** vrēreti, vrēreta.
- Offuscazione** të vrēruitē n.
- Oggetto, opera** puna f.
- Oglioruolo** rrogjeja f.
- Oglio** vajtē n. vojttē *it.* n.
- Ogni** gjithē, i cili do.
- Ognuno** gjithkush, gjith kondi, ka një, ghith njeri.
- Oi, oimè, voce di dolore** vaj.
- Olive, mandar buon odore** prēronj.
- Oliva** ulliri<sup>98</sup> -it m. pl ullinjētē
- Oliveto** ullishteja f.
- Olmo** vidhi m.

<sup>98</sup> |— ullj uliri

**Oltramontano** i temalasi -it m.

**Oltre a ciò** mbi këtë, jashta kësi, mbi aqë.

**Oltre modo** pakuer.

**Ombilico** kthinjeza, *sic.* kërthia f.

**Ombra** hjeja f. *ombrella* hjeza f. *far ombra* bënj hjë.

**Onda** vala f.

**Onde** prashtu.

**Ondeggiare** përpyek -oqa -ckurë -iqem.

**Ongere** lienj -iejturë -ihem, *part. pure* licër.

**Onzione** të liejturitë, të liemitë n.

**Onghia** thoi -it m.

**Onta, dispetto** pishmatia -së f.

**Onnipotente** pushtueshimi -t m.

**Onnipotenza** pushtetja f. pushtimi.

**Opaco** i erreti, e erreta, të erretë.

**Operare** bënj; *vedi affaticarsi.*

**Opera, fatica, industria** puna f. e bëmja f.

**Operar le pelli per far le gunne** argas -asurë -asem.

**Operazione di detti pelli** argasia f.

**Opera lavoro di agricoltura** argatia f.

**Operatore, operaio** argati, punctori, bësi, fedigetari m.

**Opera, operazione** fediga f.

**Opinione, sentenza** fjala f. hesapi -it m.

**Opporre, resistere** qëndronj; *per traversare* terdonj.

**Opportunatamente** mbëkohë, goditshim.

**Opportuno** i goditshimi -it m.

**Opposto, contrario** kundertari; *travasato* terdorati.

**Opprimere** ndret, ndreturë, ndretem.

**Opprimere, aggravare** <sup>99</sup>thükunonj, ngërmonj.

**Oppressione, violenza** ngërmimi -it m.

<sup>99</sup> ||

- Opprimere, sottoporre** pushtonj, përvë, ndëpërkëmp.
- Opprobio** shminjeria, përqella, shameja f.
- Orare** lutem, uronj.
- Orazione, preghiera** të luturitë n. urata f.
- Orazione, discorso, sermone** ligjerata f.
- Ordinanza, schiera** renda f. rrieshti -it m.
- Ordinazione** urdheni -it m. urdherima f.
- Ordinare, metter in ordine** vë prurdheni o mburdheni.
- Ordinare, comandare** urdheronj -uarë -onem.
- Ordine, comando** urdhurimi, urdhurata, gjegjeza.
- Ordinare, dar ordini sagri** bënj prift.
- Ordire<sup>100</sup> la tela** endinj, endi, endurë, endem.
- Ordegno** halleta f.
- Orecchio** veshi -it m.
- Orfano** varferi, varfera.
- Orfananza** varferia f.
- Organo** fjelli-it m.
- Oriente** dalesi -it m.
- Originale** i lëmi, e lëmja, të lëmitë.
- Origine** të lëmitë n. *principio* të zënë të.
- Orina** shurra f.
- Orinare** premier -jerrë -irem.
- Orlo della veste** skundini -it m. skundili m.
- Orma, pedata** gjurma f. gjurmi m.
- Ornamento** mbukurimi m. stolia f.
- Ornare** stolis, mbukuronj.
- Ornatamente** mbukurisht, stolisurë.
- Oro** ari m. *di oro* i arti.
- Orso animale** ariu -ut m. *orsa* arusha.
- Orsù** pa eja.
- Ortica** hithi, hithit m.
- Orto** kopështi -it m.

<sup>100</sup> ordi | + rel



- Ortolano** kopështori m. ko-  
pështoreja f.
- Orzo, biada** elbi -it m.
- Orzo in erba per le bestie**  
hasëla f.
- Oscurare** err, errurë o errt,  
errem; nderr; ngris -  
isurë -isem.
- Oscuramente** erreshim.
- Oscurità** të erretitë, të errë-  
shëmitë n.
- Oscuro** erreti, i errëshimi.
- Osservare** mbanj; *osservanza*  
të mbajturitë.
- Osservare, far diligenza,**  
**por mente** këhir, këhir-  
inj, këhirurë -irem.
- Osservare, ossequiare**  
sherbenj.
- Ossequio** qira f. të dashuri-  
të n.
- Osservante, osservatore**  
mbāsi, këhiresi m.
- Osservazione, riverenza**  
nderja f. qira f.
- Oso** ashti pl. eshtratë.
- Ostacolo** të mbajturitë.
- Ostaggio** pengu -ut m.
- Ostinazione** qudia f. *ostina-  
tamente* qudueshim.
- Ostinato** i quduemi, i ndri-  
shkuri, kriethati.
- Ostrache** çavidheja f.
- Ostro, vento** juga f.
- Ostro, parte meridionale**  
mjosedita f.
- Ozioso** i nkoti, i papuni;  
*oziosamente* nkozazë, *vedi  
ozio.*
- Ottanta** tetëdhjetë.
- Ottantena** tetëdhjetesa f.
- Ottavo** i teteti, i teti.
- Ottenere** nxierr, marr.
- Ottimo, perfetto** më i miri,  
shumë i mirë.
- Otto** tetë, *di otto piedi come il  
polpo* tetëkëmbesi -it m.
- Ottobre** brimi i driti.
- Ottone metallo** tuçi -it m.
- Otturare** mbershel, thurenj,  
thur, thurijn.
- Otturamento** të mber-  
sheluritë.
- Ottuso** i pamprehuri.
- Ovile, stalla di pecore** va-  
tha f. *delli porci* kotezi m.
- Ovo** veja f. *ovato* bërë si vë.
- Ovo stantivo** vë kulludheja.
- Ovunque** ku do, kahë do,  
kedo.

1. *Quercus macrocarpa*  
 2. *Q. agrifolia*  
 3. *Q. prinus*  
 4. *Q. laevis*  
 5. *Q. coccinea*  
 6. *Q. bicolor*  
 7. *Q. muhlenbergii*  
 8. *Q. alba*  
 9. *Q. robur*  
 10. *Q. pedunculata*  
 11. *Q. macrocarpa*  
 12. *Q. agrifolia*  
 13. *Q. prinus*  
 14. *Q. laevis*  
 15. *Q. coccinea*  
 16. *Q. bicolor*  
 17. *Q. muhlenbergii*  
 18. *Q. alba*  
 19. *Q. robur*  
 20. *Q. pedunculata*  
 21. *Q. macrocarpa*  
 22. *Q. agrifolia*  
 23. *Q. prinus*  
 24. *Q. laevis*  
 25. *Q. coccinea*  
 26. *Q. bicolor*  
 27. *Q. muhlenbergii*  
 28. *Q. alba*  
 29. *Q. robur*  
 30. *Q. pedunculata*  
 31. *Q. macrocarpa*  
 32. *Q. agrifolia*  
 33. *Q. prinus*  
 34. *Q. laevis*  
 35. *Q. coccinea*  
 36. *Q. bicolor*  
 37. *Q. muhlenbergii*  
 38. *Q. alba*  
 39. *Q. robur*  
 40. *Q. pedunculata*  
 41. *Q. macrocarpa*  
 42. *Q. agrifolia*  
 43. *Q. prinus*  
 44. *Q. laevis*  
 45. *Q. coccinea*  
 46. *Q. bicolor*  
 47. *Q. muhlenbergii*  
 48. *Q. alba*  
 49. *Q. robur*  
 50. *Q. pedunculata*  
 51. *Q. macrocarpa*  
 52. *Q. agrifolia*  
 53. *Q. prinus*  
 54. *Q. laevis*  
 55. *Q. coccinea*  
 56. *Q. bicolor*  
 57. *Q. muhlenbergii*  
 58. *Q. alba*  
 59. *Q. robur*  
 60. *Q. pedunculata*  
 61. *Q. macrocarpa*  
 62. *Q. agrifolia*  
 63. *Q. prinus*  
 64. *Q. laevis*  
 65. *Q. coccinea*  
 66. *Q. bicolor*  
 67. *Q. muhlenbergii*  
 68. *Q. alba*  
 69. *Q. robur*  
 70. *Q. pedunculata*  
 71. *Q. macrocarpa*  
 72. *Q. agrifolia*  
 73. *Q. prinus*  
 74. *Q. laevis*  
 75. *Q. coccinea*  
 76. *Q. bicolor*  
 77. *Q. muhlenbergii*  
 78. *Q. alba*  
 79. *Q. robur*  
 80. *Q. pedunculata*  
 81. *Q. macrocarpa*  
 82. *Q. agrifolia*  
 83. *Q. prinus*  
 84. *Q. laevis*  
 85. *Q. coccinea*  
 86. *Q. bicolor*  
 87. *Q. muhlenbergii*  
 88. *Q. alba*  
 89. *Q. robur*  
 90. *Q. pedunculata*  
 91. *Q. macrocarpa*  
 92. *Q. agrifolia*  
 93. *Q. prinus*  
 94. *Q. laevis*  
 95. *Q. coccinea*  
 96. *Q. bicolor*  
 97. *Q. muhlenbergii*  
 98. *Q. alba*  
 99. *Q. robur*  
 100. *Q. pedunculata*

## P

- Pace** paqja f. paqi -it m.
- Pacificare** paqeronj, pajtonaj.
- Pacificatore** pajtuesi -it m.
- Pacifico** pajtueshimi, mpaqasi -it m.
- Pacificazione** pajtimi -it m.
- Padella** furterreja f. tigani -it m.
- Padiglione** shatoreja f.
- Padire, digerire** ndret -eturë -etem; honeps -epsurë -epsem.
- Padre** ati -it, tata m. *padre e madre* prindëte.
- Padregno** vitriku -ut m.
- Padrone** zoti; *padrona* zonja.
- Padrone di stato** pronjetari; *di nore* rrejsi.
- Paesano** shoku -ut m. i njëdheu -ut m.
- Paese, regione** bota f. dheu -ut m.
- Paga, salario** rroga f. *mercede* pagetira f.
- Pagare** pagonj, paguanj.
- Paggio** shateri -it m.
- Paglia** kashta f. buku -ut m.
- Pagliaro** kesolleja f. *con* e bukut, kaliveja f.
- Pagliarola** pleviza f.
- Paro, pajo, coppia** pëndaja f.
- Pala** lopata, toploteja f.
- Palato della bocca** qiellza f.
- Palazzo** pëllazi -it m.
- Palesare** stronj, kalezonj.
- Palese** i struemi -it m. *palesemente* struar.

**Palestra, lotta** të marrëtë  
përbalzazë.

**Palla** gogela f. loçëka f.  
mbala f.

**Pallidezza del volto** të  
zbëjtë.

**Pallido** zbëti, i zbëmi; *divenir*  
*pallido* zbehem -erë.

**Palma della mano** shepla-  
ka e dorësë f. pëlanga e  
dorësë, paljëpaksa f.<sup>101</sup>.

**Palmo** pëllëmba f.

**Palmento dove si pesta**  
**Puva** linoi m. siseku m.

**Palo** huri -it m. hū -uit m.

**Palmite della vite** triskulla  
f. raskulla f.

**Palombo** pëllumbi -it m.

**Palpare** prek, ngas -arë,  
ngitem.

**Palpebra** cinura f.

**Palpitare, moversi** luanj,  
bredh.

**Palude, pantano** berraka f.

**Palude piccola, gorgo** hur-  
dheja f. *luogo paludoso*  
moçali -it m.

**Pampano** fleta f. *carar le*  
*pampani* preshtit -iturë -  
item.

**Panarizzo, male del-**  
**Ponghie** zgjunjëza f.

**Panata, pappa** popari -it m.

**Pancia** mulla f. *vic.* barku -ut  
m.

**Pancione, trippone** bark-  
shori -it m.

**Pane** buka f.

**Pane cotto, bollito** për-  
sheshi, popari m.

**Pane cotto sotto la cenere**  
kulaçi -it m.

**Pane crudo** qulli; *di pane*  
*crudo* i qullmi.

**Paniere** shporta f. kofini -it  
m.

**Panettiere, fornaro** furre-  
tari m.

**Panni di tela** sqëndëtë f. pl.

**Pannicello de' bambini**  
skutina f.

**Panno** sheguni -it m. coha f.

**Papa** papa m.

<sup>101</sup> /paglëpachzav

**Paradiso** parrīsi, *sic.* parrajsi  
-it m.

**Parabola** shëmbelltira f.  
paravollī<sup>102</sup>.

**Paramosche, ventaglio**  
jelpesena f.

**Paralitico** gjuterimi -it m.

**Parare, stendere** ngreh.

**Paro uno** një pende; *il paro*  
pendeja f.

**Pare, simile** ngjasesi -it m.

**Parentato** gjaku -ut m, gje-  
nia f.

**Parente** prindi -it m.

**Parentare** krushkonj -uarë -  
onem.

**Parente per via di matri-  
monio** krushku m.  
krushkeja f.

**Parere, sentimento** sqiseja  
f.

**Parimente** mbashkë, ende,  
*sic.* edhe.

**Parlamentare** kshillonj.

**Parlare** folinj, flas.

**Parola** fjala f. *parola affettuosa*  
fjala e përmjaltshime.

**Parlatore** fjaletari m.

**Parlar di bocca a bocca**  
flas ngoja ngoja.

**Paro e disparo** pâr e zup.

**Parocho** nuni -it m. prifti i  
familjësë.

**Parricida** vrāsi i prindet.

**Parricidio** të vrāmitë e  
prindet.

**Parco** i shtreti; *parsimonia* të  
përkorëtë.

**Parte, banda** ana f. *luogo*  
visa f.

**Parte, porzione** pjesa f.  
arada f.

**Partecipe** pjesetari -it m.

**Partire**<sup>103</sup> nis -isurë -isem;  
ndanj -ajturë, ndāhem;  
shkonj *per farsi in dietro*  
kthēnj prapa, *sic.* tthenj,  
tthienj -ierë, tthenem

**Parto della femina**  
**razionale** të zdjerguritë,  
të lēmitë; *dell'irrazionale*  
të piellëtë n.

**Partorire delle donne**  
zdjerg -ergurë, zdjergjem;  
*delle bestie* piell -ellë -  
ellurë, pilllem.

<sup>102</sup> /paravollī\

<sup>103</sup> partire [— e di]

**Partorire** leonj, lerë, lehem;  
*donna che è partoriente di fresco* lehona f.

**Pasca** pashka f.

**Pascere putti, uccelli ecc.**  
ushqenj -ierë -enem; *sic.* tagis; *ed il pasto* tagia f.  
*pascere armenti* kullot - oturë -otem e *pascolare*.

**Pascolatore** kullotesi, kullosi -it m.

**Pascolo** kullosa f.

**Passaggero** udhetari -it m.

**Passare** shkonj -uarë -onem; shkon fjala *ha autorità il parlare*.

**Passare altrove ad abitare**  
mtonj -uarë -onem.

**Passare più oltre** kapërcenj -ierë -enem.

**Passatore, che passa genti da una all'altra riva e dalla riva alla neve**  
satratori -it m.

**Passeggiare** shetit -iturë; të shetituritë *passeggio*.

**Passero uccello** turmecci -it m.

**Passione** pesimi -it m.

**Passo nel camminare**  
çapuna f. të sjellëtë e

këmbësë; *passo per dove si entra* shteku -ut m.

**Pasta** bruma f. *sic.* brumëtë n. e brumi.

**Pasto, convito** goshtja f.

**Pastore** çobari, bulku, bariu, baridhi.

**Pastorella** barivasha f.

**Pastore** *di pecore* delmeri; *di capre* dhiari; *di vacche* lopari; *di giumenti* pelari; *di porci* dosari; *di anime* bariu -ut m.

**Pastorale** barija f.

**Pastura, legame** pënga f. të penguemitë; *legar con pastura le bestie* pëngonj -uarë.

**Patente, manifesto** i struemimi.

**Patella di mare** koca f.

**Paternità** ateria f.

**Paziente** i durueshimi -it m.

**Pazienza** durimi -it m. *pazientemente* me durim.

**Patire, soffrire** duronj, pesonj.

**Patria** dheu i të lëmitë.

**Patrimonio** të lënë të të prinditë.

- Patriarca** paqari -it m.
- Patriarcato** paqaria f.
- Patrizio** bujari -it m.
- Patrino da battesimo** kundri, nuni -it m.
- Patteggiar il prezzo** godit, sivas.
- Patto** kuvenesa f. besa.
- Pavimento** trolli -it m. të struemitë.
- Pavone uccello** fasandoi -it m.
- Paura** drëja f. *pauroso* frikueshimi, i frikuemi *chi dà paura*.
- Pazzamente** këmbinjenisht.
- Pazzo, goffo** i hutuemi, i marri, i këmbiemi, i lëni; *pazzia* këmbuinjERIA, *sic.* lënësia f.
- Peccato** mkati m. mkata f. *peccato mortale* mkati i madh o i rëndë; *veniale* i vogël; *originale* mkata e prindit.
- Peccare** fajenj, fajerë; për-mekat -aturë; mkatëronj, përmëkatëronj; ftës.
- Peccatore** fajtori, fajetori, i përmëkateruemi.
- Pecca, pegola** peshkevia f. pjegulla f. zifti.
- Pece greza** katrani -it m.
- Pecora** deleja f. rrureja f.
- Pace** paqa f.<sup>104</sup>
- Pedocchio** morri -it m.
- Pedone uomo** këmbësi, këmbësori m.
- Peggio** më keqi -it; *peggiore-mente* më keq.
- Peggiorare** keqësonj -uarë -onem.
- Pegno** pengu; *dar in pegno* jap peng.
- Pelago** kthelli -it m.
- Pelatura** të ndukuritë; *sic.* qimja f.
- Pelare** nduk -urë; *sic.* rjep.
- Pelle** lakura f. lakuriqi -it m. *andar in pelle senza vestito* vete mbë lakuriq me lekurë.
- Pellegrinaggio** shteka f. kërkitimi -it m.
- Pellegrinare** shteketonj; *vedi andar pelegrinando*.

<sup>104</sup> \pace pachia f./

- Pellegrino** shteketari m.  
shteketareja f.
- Pelliccia** gësofi m. *pellicina*  
gësofithi m.
- Pelo** qimeja f. *di pelo* qimesh.
- Peloso** loshetari, i qimshimi  
-it m.
- Pena** mundimi, mundi -it  
m. *tormento*.
- Pena, castigo** gëloja f. pën-  
desa f.
- Pendente dall'orecchie,**  
**ornamento** vëthi e  
vethi.
- Pendere** vjer, vjerrë, virem.
- Pendino, discesa** hima f.  
himesa f.
- Penetrabile** i debertueshi-  
mi.
- Penetrare** debertonj -uarë -  
onem.
- Penitenza** pëndesa f. të  
binduritë n. metani
- Pentimento** të penduemitë.
- Penna** penda f.
- Pennacchio** qirka f.
- Pensiero** kujtimi, llojismoi -  
it m. *cura* kujdesi.
- Pensare** kujtonj, mas, llojas.
- Pensoso** i kujdeshimi.
- Pentirsi** pendonem, bin-  
dem -indurë.
- Pentimento** të helmuaritë,  
të qëndonmit.<sup>105</sup>
- Penuria, carestia** zia f.
- Pepe** biberi -it m.
- Per** për.
- Perché** mbse, pse, përse.
- Perciocché** prashu.
- Per l'avvenire** kenditutje,  
bashkëndaj pasandaj *sic.*  
këndipare.
- Percipere, apprendere**  
përziell -iellë -illem.
- Per niente, gratis, senza**  
**paga** muftë.
- Percossa** të sjellëtë bota f.
- Percotere** plagonj, bie, rā,  
rarë.
- Percuotere leggermente**  
mshik, dërsellonj.
- Perdere** zbier, vdjer, vdjer-  
rë, vdār.
- Perdonare** ndejenj, lironj.
- Perdono** nderesa f. të lirëtë.

<sup>105</sup> \pentimento të helmuaritë, të qëndonmit/



**Perfezionare** forconj; *perfet-  
to* i tëri, e tëra.

**Perfezione** të mirëtë n.

**Perfidia** të pāfētë, pishma-  
tia f.

**Perfidioso** pishmatari, i  
quaducmi, i pāfeu *perfido*.

**Perfidiare** pishmatis, qudo-  
nī.

**Perfidamente** pāfējshim.

**Perforare** bironj, shponj *sic*.  
vërojn.

**Perito** i ditshimi.

**Permettere** lē, leshonj.

**Pernice** fëllēna f. *sic*. fëllē-  
za f.

**Pernottare** bunj -ujturē -  
uhem.

**Però** andaj, prandaj.

**Pero d'inverno** dardha  
dimeroreja.

**Pero selvatico** dardhishteja  
f.

**Perpetuamente** për jetet.

**Perpetuo** i ëmeshueshimi, i  
gjithëhershimi.

**Perplexità** të ndërimitë n.

**Perplesso, dubbioso** i  
ndërdishimi, i ndërtime-  
ri.

**Per quā** këtej; *per là* atej.

**Persequizione** të përzënëte.

**Persequitare** përzë; *andar  
dietro* ndjek

**Persequitato** përzënë.

**Perseveranza** durimi -it m.

**Perseverare** duronj, qën-  
dronj.

**Persico frutto, od albero**  
pjeshka f.

**Personaggio** njeri -ut m.  
*persona* prosopi m.<sup>106</sup>.

**Perspicace, acuto** i hollī, i  
kthjelleti, i deliri.

**Persuadere, essortare** ndi-  
skonj; *dar ad intendere* jap  
me ndëlguarë.

**Persuasione** ndeskimi m.

**Persuasore** ndeshesi -it m.

**Pertinace** i quducimi; *perti-  
namente* qudueshim; *perti-  
nacia* qudē f.

**Perturbare** trazonj, shtie  
keq.

<sup>106</sup> /persona prosopi m. \

- Perturbazione** trazimi -it m.
- Perturbatore** stisikeqi -it m.
- Pertuso** vrimëza, vara, bira, *sic.* vëra f.
- Perversamente** mbrapëshhtë.
- Perverso** i prapshti, i paudhi -it m.
- Perversità** të mbsuemitë keq, keqja.
- Pervertire** mbrapsht -apsh-turë -apshtem; mbraps -apsurë -apsem; *per scon-volgere* shagmis -isurë -isem; përzienj.
- Pesante** i rëndi, e rënda, të rëndëtë.
- Pesare** rënt, rëndurë -ëndem.
- Pesare col peso** peshonj, *sic.* mas e mat.
- Pescare**<sup>107</sup> piskonj, peskonj.
- Pescatore** peshctari, peshkuesi m.
- Pesce** peshku -ut m. *sic.* pishku -ut m.
- Peschiera** peskesueja f.
- Peso, pondo** barra f. *mole* të rëndëtë.
- Pestar con piedi, calci-trare** shkel, shkel përkëmp -emburë -ëmbem.
- Pestare, tritare** shtip, stip -ipurë -ipem.
- Pestar il grano nell'aja** shinj -ijturë.
- Peststore** stipctari -it m.
- Peste** kukudhi -it m. murta-ja f.
- Pestifero, pestilenioso** i lengueshimi.
- Pestilenza** lengimi -it m.
- Peteggiare** pjerdh, pordha, pjerdhurë, pjerdhem.
- Peto** pordha f.
- Petra** guri -it m.
- Pettinare** krëh, kreh -ehurë -ihem.
- Pettine** kreheri -itm.
- Petto** kraharori m. *sic.* gjiri, gjiu m. *di gran petto* kraharuesi -it m.
- Pezza** copa f.

<sup>107</sup> pesare

- Pezzetta di formaggio** pesheneja f. zimi.
- Piacere, spasso, ricreazione** kënaqja f.
- Piacere** pëlqenj -ierë -enem.
- Piacere, servizio** pëlqimi, hiri -it m.
- Piacevole** i pëlqjeshimi, i gëzueshimi.
- Piacevolmente** pëlqjeshim, gëzueshim.
- Piaga** plaga, vara, lavoma f.
- Piaga nata da sè** dregëza f.
- Piagare** plagonj, lavos - osurë -osem.
- Piadena, tondo, sorta di piatto** palareja f.
- Pian piano** dalë dalë.
- Piana instrumento da pianar legni** strugu -ut m.
- Pianar legni** limonj.
- Pianelle** pashmaqeja f.
- Piangere** qanj, klā, gjemonj.
- Pianger a singhiozzo rotti** shëmbem, shëmbërë.
- Piangere, lacrimare** përlot, përloturë -otem.
- Paingere il defonto** vajtonj -ituarë -onem.
- Pianto per il defunto** vajtimi, vaj -it m.
- Piano** fusha f.
- Pianta piccola di quercia** kobaçeja f.
- Pianta di piè** sheputka f. sholli i këmbësë.
- Pianta spinosa** gorriza f.
- Piantare** vë, vënë, vëhem e vihem, ngul, mjenj -jejturë, ihem.
- Pianto, urlo** vaj, vajtim, gjëmeja, gjëma.
- Pianto con singhiozzi** donesmi, të qanëtë.
- Piano di pianto** i përvojshimi.
- Pianura di terra incolta** fëngu -ut m.
- Piatto** tajuri *piano; fondo* mastriku -ut m.
- Piazza dove si vende** pazari, sheshi -it m.
- Piazza dove si raduna la gente** tregu pl. trigjetë.
- Pica, orma** shtija f.
- Piccolo** i vogëli.
- Picone instrumento** çekani -it m.
- Pidocchio** morri -it m.

**Pidocchio** i përmorruri.

**Piede** këmba f.

**Piegare, inclinare** prier; *torcere* shtrëmëronj. *La punta di qualche cosa* kthënj; *piegar troppo involgere* mbledh.

**Piegatura del braccio o ginocchio o deti** të mbleduritë; *il luogo di detta piegantra* të paluejmitë.

**Pieggiare** ngis -isurë -isem.

**Pieggieria** ngitësa.

**Pieggio** ngiseis; dorëzëni -it m.

**Pieno** i ploti, e plota, të plotëtë.

**Pienamente** pë të plotë.

**Pienezza** të plotëtë -it n.

**Pietà, compassione** të dashuritë, të dhimbturitë, dhimbenjeria f.

**Pietoso, compassionevole** i dhimbshimi, i dhimbtishimi.

**Pietra** guri; *piccola* gurthi e *sic.* gurali.

**Pietra focaia** strealli, guri i zjarrmitë.

**Pietra viva, balata** rrasa e gjallë.

**Pietra pomice** bigori; guri i stafi.

**Pietra preziosa** guri i paçmuemi.

**Pietro** Pjetëri.

**Pifara instrumento** zurla f.

**Piggionare** jap o marr qiraje.

**Piggione** qiracja f.

**Pigliar** marr, marrë, mirrem; *con violenza* rrembenj; *od imprestato* marr mbesë, me besa, marr hua, huaza; *a pugni* grushtonj; *a schiaffi* shëplakonj.

**Pignata** kudhi -it m.

**Pignatello** poçeja f.

**Pigro, senza arte** i pazënëti -it m. prituesi.

**Pigramente** pritueshim, varueshim.

**Pigrizia** pritesa f.

**Pigro, negligente** priduesi, plagu, varuesi, i rëndi, e rënda, të rëndëtë.

**Pila di pietra o legno dove bevon gl'animali** korita f. lugu -ut m.

**Pino** dardha f. gdeni -it m.

**Pioggia** shiu -ut m. *pioggia*

- subita, violenta e con vento*  
rreshëtima f. rrepina f.
- Piombare** plumbonj; *piombo*  
plumbi -it m.
- Pioppo albero** plepi -it m.
- Piovere** shionj, bie shi.
- Pisello legume** lathuri m.  
lathureja f. *pisello da*  
*mortare* stipësi -it m.
- Pitale, vaso necessario**  
musteraku -ut m.
- Pitocchio, mendico** lipesi,  
lutesi -it m.
- Pittore** shkruesi m. *pittura* të  
ngjemitë n.
- Più** më; *più o meno* tëperë o  
më pak, *l'aranzo, il di più*  
tëperi -it m. *piuttosto* më  
tëperë.
- Piuma** pupëla f. *di piuma*  
mbupëli -it m.
- Pizza, pogaccia, guastella**  
somuncja f.
- Pizzicare** zimpus -isurë -  
isem.
- Placare** pajtonj, zbut, sbut.
- Placidamente** pëlqieshim.
- Plebe** gjindja f. *plebajo* hor-  
jati -it m.
- Plurale, pluralità** shumica f.
- Poco** adv. pak, pakëzë; *nom* i  
paku, e paka. *poca cosa* pa-  
kë gjë *poco prima* parandaj.
- Podagra** të kërçituritë e  
këmbësë.
- Padere, possessione** prona  
f. bastira f.
- Poeta** vjershetari -it m. *far*  
*poesie, verseggiare* vjer-  
shonj.
- Poi, doppo** mbas; *poichè*  
mbasi.
- Polire** mbukuronj, delir; të  
delirë, *poliezza*.
- Polito** i deliri, e delira, ecc.  
*politamente* delir.
- Pollastro** pulaqidheja f.
- Polledro di giumento**  
mëzi; *polledra* mëza f.
- Polledro dell'asino** sogu -  
ut m.
- Polmone** mushqeria f.
- Polpa** tuli.
- Polpo** tërëkëmbesi, topia f.
- Polve** pluhëri; *polveroso* për-  
pluhuruemi.
- Polverizare** stip. për-  
pluhuronj -uarë -onem.
- Polve di archibugio** baruti  
-it m.

- Pomo molla** f. *cotogno* ftoj -it  
m. *granato* shega f.
- Pompa, fasto** skima f.
- Pomposo, fastoso** skima-  
tori m. skimotoreja f.
- Ponente vento** frashkia f.
- Ponta d'ogni cosa** macja f.
- Ponte** ura f.
- Ponto, punto** therurë,  
qendisurë.
- Popolo** gjindeja f. fombullia  
f. populli m.
- Porca** dosa f. *porchetta* bime-  
ja f. bimi m.
- Porco** derri -it m. derku m.  
thiu m. *di porco* nthiu;  
*porco spino* iriqi.
- Porgere** shtrinj, shtrirë,  
shtrihem.
- Porpora** purpura f.
- Porta** dera f. *soglia di porta*  
pragu.
- Portare quà** bic prënë; *por-*  
*tar altrove* spicë, spurë;  
qell, qellturë, qellem.
- Portarsi bene** shkonj mirë;  
*male* keq.
- Portar di luogo a luogo**  
bānj -ajturë -ahem.
- Porro erba** purrini, badher-  
ra f.
- Portello** derëza.
- Portico di palazzo** hajati -it  
m.
- Portinaro** deretari -it m.
- Porzione** pjesa f.
- Porto di mare** vau -ut m.  
lemëni -it m. lemau -ut  
m.
- Posdimane** mbasnesërë,  
dej; *l'altro dimani* kozdej.
- Possedere** pushtonj, kam,  
zotronj, gëztonj.
- Possessione** bastira f. ora f.  
prona.
- Possessore** pushtuesi.
- Possibile** mëndë me klënë.
- Postema** plasila f.
- Postemato** i kalbëti, i pla-  
suri.
- Potare** qenj -iejturë, qihem.
- Potatore** qetori -it m.
- Potente** i pushtueshimi, i  
pushtetshimi.
- Potestà** pushtetja f.
- Potere** munj, mundinj *sic*.  
mënt.
- Povero** i vobgu, i pandihmë.

**Povertà** vobëzia f. *sic.* vab-gëzia f.

**Pozzo** puci -it m.

**Pranzare e desinare** drek -ëkurë.

**Pranzo** dreka f. *doppo pranzo* mbasi drekë.

**Praticcare, conversare** gjellinj, përzihem.

**Prattica, conversazione** të përziamitë, të gjellijturitë.

**Praticcare, maneggiare** ndoroni -uarë.

#### Prattico

**Prato** livadhi -it m. fusha f.

**Precedere** prīnj, prīrë, prihēm.

**Precedenza** të prīmitë n.

**Precetto** urdhurima f.

**Precipitare, rovinare** rrezonj, rrenonj, gromis.

**Precipitevole** rrezimenuesi -it m.

**Precipizio** rrezimeni, gromiza, *sic.* gorrómima f.

**Precursore** zihariqtari, prīnsi -it m.

**Preda, bottino** grobetia f.

**Predare** grobit -iturë -item.

**Predatore** grobitesi -it m.

**Predicare** mbsonj -uarë -onem.

**Predica** mbsimi -it m.

**Predicatore** mbsuesi<sup>108</sup> -it m.

**Predire** thom përpara.

**Prefetto, capitano** krietë ushtetorevet.

**Pregare** uronj, lunj, lut, bënj uratë; *sic.* parkales.

**Pregare e ripregare** përshpirtëm shumë herë.

**Preghiera** të luturitë, urata f.

**Preggione, cattivo** rrobi m. rrobina f.

**Preghezza** borrieria f. të ngarkuemitë.

**Pregna** e ngarkuemja f. e mbarsëmja f.

**Premere, cavar il sugo** shtridh; *per mandar giù* shtie pietë posht; *calcare* shtip -ipurë -ipem.

<sup>108</sup> | -mpus| mpsuesi

- Premiare** ap pagëtirë.
- Premio** pagëtira f. gadhenjimi m. *senza premio* muftë.
- Prencipe** qefalia m.
- Prencipato** zoteria f.
- Prencipe** i pari, i zoti, krietë n.
- Prender respiro, posare** pushonj, prëhem *da* prënj.
- Preparare, ordinare, apparecchiare** trajtonj, gātonj, bënj gatë.
- Prepuzio** lakura f. e korit.
- Prerogativa** të lartëtë n.
- Prescrivere, ordinare** urdheronj.
- Prosciutto** barsuteja f.
- Presentare, donare** dhuronj, falinj.
- Presente, dono** dhurimi m. dhunetja, të falëtë.
- Presente, esser presente** i aferi, e afëra.
- Presentare avanti** alcuno aferonj, ngjas.
- Presentire** marr vesh e vesht.
- Presenza, aspetto** shtati -it m. të pānitë n.
- Presepio** grazhdi -it m. djepi -it m.
- Preservuare** ruanj -uajturë -uhem.
- Presidente** qefalia m.
- Preso, prigione** i zënuri.
- Prestamente** shpejt, njize.
- Prestare** huanj -uajturë -uhem; *pigliare imprestito* marr mbesë, marr huaza.
- Prestar orecchio** ndëlgonj.
- Pretezza** të shpejtë n.
- Prestigio, inganno** ngenjima f. gënjima.
- Presto, sollecito** i shpejti, e shpejta.
- Presumere** bënj zëmëre, kuxonj e guxonj.
- Presunzione** të kuxuemitë, kuximi -it m.
- Presuntuoso** i kuxueshimi, i leshueshimi m.
- Prete** prifti -it m. *pretessa* priftresha f.
- Pretendere** kërkonj -uarë -onem.
- Pretensione** kërkimi -it m.
- Prezioso** i paçmuemi, e paçmuemja f.



- Pretore** pushtuesi -it m.
- Pretura** pushtetja m.
- Prezzare, far conto** bëgënis.
- Prezzo fatto** godia f. *prezzo* gënja, gjëni m.
- Prima** para, mbari; *primo* i pari, e para *ecc.*
- Primavera** prëndëvera f<sup>109</sup>.
- Primariamente** më parë.
- Primogenito** i parileri, e parilerja.
- Primogenitura** parëbjerja.
- Principale** i pari, e para, nkrietë n. nkreit n.
- Principiare** zë fill, zë, zënë, zchem.
- Principio** të zënë të fill, krietë -jesë n.
- Principe** i pari dheut, zoti madh.
- Principato** zoteria f.
- Prisco, antico** i motçimi -it m.
- Privare de'beni** nxier; *de'parenti* varfëronj.
- Privileggiare** ap barathë; *sic.* pronomis.
- Privilegio** barathi m. *sic.* pronomia f.
- Probato** i levduemi.
- Probabile** mundë me klënë.
- Procella, tempesta** era e shembkuame.
- Procella di mare, tempesta** frtura e dejtit.
- Procurare, cercare, tentare** leftonj.
- Prodigio** mrekulli m. *sic.* thavma.
- Prodigioso** i mrekullueshimi, *sic.* i mo thavmaksuri.
- Prodigo** i liri ndë të dhënë të.
- Prodigialità** të liritë; fort ndë të dhënë.
- Producere come fa la terra** piell, piellë, pille; shtic, shtënë, shtihem; *il part. anche* shtijturë.
- Proemio** të prijmitë -it n.
- Profanare** paganj -ajturë -ahem.
- Profano** i pegani, i pafcu -ut m.
- Professione** dieja f.

<sup>109</sup> [---]

**Profeta** profeti -it m. *profetessa* profetesha f.

**Profezia** profetia f.

**Profitto** frujsi; *meglio* prokopia f. *far profitto* bënj prokopi, frujsionj.

**Profondare** kthellonj -uarë -onem.

**Profondarsi** hump -umburë -umbem.

**Profondamente** kthellë.

**Profondato** humbeti, humbeta, të humbetitë

**Profondità** të kthellëtë n.

**Profondo** i kthelli, *sic.* i thellëti.

**Profumare** timonj, kapnis.

**Profumo** timi m. kapnia f.

**Profumiere** timetari -it m.

**Progenio, stirpe** fara f. fisi -it m.

**Progresso** dobia f

**Proibire** mbānj -ajturë -ahem, rresht, lidh.

**Proibizione** të rreshturitë, të mbajturitë e të lidhuratë; *quindi* të lidhuratë *la quadragesima*.

**Prole** femia f. brenxi, bieria f. bijtë e bijatë.

**Prolungar di giorno in giorno** qell ditë mbë ditë.

**Promessa** përmetasa *sic.* të taksuritë n. kushtimi.

**Promettere** taks, kushtonj, përmetonj.

**Promulgare** leçit -iturë -item.

**Promulgazione** leçia f.

**Promontorio** bregeni -it m.

**Pronosticare** thom përpara; *pronostico* të thënë të përpara.

**Prontezza** gatimi -it m. *pronto* gatiu.

**Proponere, far proposito** dua, dashurë -uhem.

**Propagare** strīnj -ijturë -ihem, shumonj.

**Proponimento** kushtimi -it m. *deliberazione*.

**Proporzionale** njëment -endurë -endem.

**Proporzione** të njëmenduritë *it.* n.

**Proporzionatamente** metënjëmendurë.

**Prosapia** gjumi -it m.

**Proprio** i veti, e veteja, të vetëtë.

**Prosontuoso, senza vergogna** i pambarshimi.

**Prosperare** vete tumirë, paret, mbari.

**Prosperamente** me tumirë.

**Prosperità** të larzuemitë *it* n.

**Prospero, felice** tumiri, tumira *sic.* i lumi.

**Prossimo, il prossimo** fqëinja m. shoku, shoqi; *da prossimo* fqinjëtari -it m.

**Proseguir l'incominciato** ndjek -ekurë.

**Prostarsi a piedi** për-misem, bie për-mistë, për-misem ndë këmbëtë.

**Proteggere** ndimonj *cioè* ndihmonj, ndih.

**Protezione** ndihma f.

**Protettore** ndihmetari, ndimetari.

**Provare, esaminare** skire-tonj -uarë -onem.

**Provar con ragioni** kale-zonj -uarë -onem.

**Prova** skiretima, kërkimi, kalezimi; *esperienza*.

**Provedere** ruanj -uajturë -uhem, shukonj sodit.

**Provenire, procedere** rriedh -edhurë, rridhem.

**Proverbio** fjala, fjala plakë *sic.*

**Providenza** ronja f.

**Provincia** rregjeria f.

**Provinciale** nrregjriet.

**Provocare, sfidare** shtic beleg *col dativo*.

**Provocare, stimolare** nxit -iturë -item, ngas.

**Prudente** i urti, e urta, i dituri, e ditura.

**Prudentemente** urtisht, urtshim.

**Prudenza** urta f. urtia f. urtja *sic.* urtsia f.

**Pruno** kumbulla f. brunji -it m.

**Pruno selvatico** kulimbria f. *prugno* uvrīt<sup>110</sup>.

**Publicamente** mballëfaqë, shtruarë, shtruam.

<sup>110</sup> /prugno uvrīt\

- Publicare** leçit, dhelasis -  
isurë -sem, përpal -alurë  
-alem.
- Publicazione** leçia f. dhe-  
lalia f. *per divulgazione* të  
përpalmitë *it n.*
- Publico, commune** pūku,  
pūka, i gjithve; *via publica*  
udhë e pūkë.
- Pudico** i deliri shpirtit.
- Pudicizia** të deliritë e shpir-  
tit.
- Pudore, timor d'infamia**  
dhuneja f.
- Puerile** femijerishimi.
- Puerizia** femjERIA f. djelme-  
ria f. vogelia f.
- Pugna** lufta f.
- Pugnale** thika f.
- Pugno** grushti; *a pugni*  
ngrusht.
- Pulce** pleshti -it m. *levar pulci*  
*adosso* pleshtonj -uarë -  
onem.
- Pulcino** zogu, zoguthi -it m.  
zoqëtë pl.
- Pullulare** ndërshenj -ierë *sic.*  
ndërsonj.
- Pullulo** ndriskulla f. *vedi ger-  
moglio, germe.*
- Pungente** prehmeni, there-  
si -it m.
- Pungere** ther, qentis, kentis;  
*pungere delle spine* gem-  
bonj<sup>111</sup>, *sic.* glëmbonj,  
glëmonj.
- Punire** ndëskonj, mundesh-  
tonj -uarë -onem.
- Punizione** mundeshtimi,  
ndeshkimi -it m.
- Punta** macja f.
- Puntellare** peshet -eturë -  
etem.
- Punto, parte minima** pika  
f. shkëndija f.
- Punto, tempo, mentre,**  
**congiontura** rendia f.
- Punto, difficoltà, argo-  
mento** neu -ut m.
- Punto infronte** heri m.  
frima f. *sic.* hera f.
- Puntuale** i forti, e forta, të  
fortëtë.
- Puntualmente** fortë, i  
mirefilli.
- Puntura, male pleuritide**  
dhjavati, të therëmitë.

<sup>111</sup> [— ghen] ghhembogn

**Punzello dell'api** thumbi -  
it m.

**Pupilla dell'occhio** drita e  
siut; *sic.* museja e siut.

**Purché** veçe; *pure* po.

**Purgare** nfshinij *sic.* fshinj,  
pastronj, delir, heronj;  
*purga e mestruo delle donne*  
të laratë, të lāmëtë n.

**Purificare** kullonj; *purità* të  
mbrastitë, të delirtë.

**Puro, netto, mondo** i mba-  
streti, i deliri.

**Putrefare** kalb, thartonj.

**Putrefarsi la piaga** mal-  
zonem -uarë *da* malzonj.

**Putrefatto** i kalbeti, i tharti.

**Putredine** kalbesira, malza,  
thartira f.

**Puzzare** kalb; *puzza* qelb-  
sira; *puzolente* qelbeti *sic.* i  
qelburi, e qelbura të qel-  
buritë.



## Q

**Qui** këtu; *quà* keha; *per quà* krej; *di quà* këndi.

**Quadragesima** kërshma f. kreshmëtë pl. *Far la quadragesima* kërshmonj, kreshmonj.

**Quadragesimale** i kërshmueshimi, i katërdhjetçimi.

**Quadrangolare, quadro** katrkandoish.

**Quadrare** bënj katrkandoish.

**Quadruplicato** nkatrëfijsh.

**Quaglia uccello** fellënxa, fellëxa *alla sicil.*

**Quagliare** nxijnj, nxënë, piksi -iksurë -iksem.

**Quaglio, coagulo** rrënda f.

**Qualche volta** hereherë, do herë.

**Qualche cosa** ndonjë kafshë; kundnjësej, kundnjësen.

**Qualcuno** ndonjë, kandi -it m.

**Qualche** kund një, kund diku -ut m.

**Quale** i cili, e cila, të cilëtë.

**Qualità, proprietà** mendira f.

**Qualità fisica caldo, secco, freddo, umido** të nxëtisë, të ftohtisë, të vëtitë, të njomëtë.

**Quando** kūr.

**Quanto** sã; *in quanto* ndër sã.

**Quantunque** ndonesc.

**Quaranta** katërdhjetë.

**Quarantana** katërdhjeteseja f.

**Quarantesimo** katërdhjeteti, katërdhjetëti.

**Quarto** i katërti, e katërta; *quarto d'ora* e katërta, pjesa e hersë e orësë tetortiti -it i prësë.

- Quartara** çukumë.<sup>112</sup>
- Quasi** thuasë, pak mos, posi.
- Quarto** katërë; *il quatordecì* katrembidhjetë; *di quattro denti* katredhëmbesi.
- Quello** ai, ajo, ata, *quelle* ato, *quelli* ata.
- Qualche** qish.
- Quercia, rovere** ranja; *pianta piccola di quercia* kobaceja f.
- Querela** niterima f.
- Querelare, accusare** podit -iturë -item.
- Querelo** rekuesi, *querelarsi* rekonem.
- Questo** kī, kjo, kta pl. f. kto, pl. m. kta.
- Questionare** qortonj, *questione* qorta f. *contesa*.
- Questione, disputa** skiretima f.
- Questione, lite** davia f.
- Questo anno** si mvjetë.
- Quietamente** pushim.
- Quietare** pushonj.
- Quiete, riposo** pushimi, *sic.* qëndra f.
- Quieto** i buti, e buta, të butëtë.
- Quinci** këndi, *quindi, là* andi, andej.
- Quinto** i peshti, *sic.* i pesti.
- Quintessenza, midolla** palza f.
- Quivi, là** ati, atje.
- Quotidiano** i përditshimi, i përditçimi m.
- Quotidianamente** përditë, përditshim.

<sup>112</sup> \quartara cucumë/



## R

**Rabbia** menia f. tërbimi -it m.

**Rabbiare** tërbonj -uarë -onem.

**Rabbiato** tërbuemi.

**Rabbiosamente** tërbuarë, menishim.

**Rabbioso** menijsi -it m.

**Rabuffare** ndishkonj -uarë -onem.

**Rabuffo** ndishkimi -it m.

**Raccioppo d'uva** veshi, rrembëthi -it m.

**Racchiudere** ngërmonj -uarë -onem.

**Raccolta delle biade** të mbeledhuritë.

**Raccomandare** porosis -isurë -isem, tronj.

**Raccomandazione** të porosituritë, të ndruemitë.

**Racconciare** dërtonj; *per rapazzare* arnonj.

**Racconciamento, rappezzamento** sic. arna f.

**Raccontare** rrefienj, kalazonj.

**Raccontatore** rrefiesi -it m.

**Racconto** sic. rrëfimi, e rrefiemja f.

**Racenuo, grappolo d'uva** rrembi, veshi -it m.

**Radere** rruanj -uajturë -uhem.

**Radice, tronco d'albero** kurmi, kucari -it m.

**Radice in generale** sic. rrenja f. *gl'oltra montani pure* rrënza f. *forse lo stesso che* rrëza f. *far le radici* shtie rrenjëte.

**Rado, di rado** rrallë; *rado* i rralli, e rralla.

- Radunare** mbledh; të mbledhuritë *radunanza*.
- Radunare assieme** pjesë bashkë.
- Raffigurare** shëmmellonj.
- Raffreddore** ftoh; *raffreddato* i frohti; frohtë *adv.*
- Raffreddarsi col rigare del male** ngjethem -jethurë *da* ngjeth.
- Raffrenare** ngërmonj.
- Raggiare** hingellinj.
- Raggiamento** hingellima f.
- Raggio** rreza f. rrezëza f.
- Raggionare** ligjerojn, flas.
- Raggionamento** ligjerata f. të folëtë.
- Ragione, discorso** arresicja f. mendja f. *il dritto* e drejta, gjuqi, ligja arrëseu m.
- Ragionevole** i arrësieshimi.
- R a g g i o n e v o l m e n t e** arrësieshim.
- Regno** mirimaga f. *tela di ragno* kamareja f.
- Ragusi città** dobroniku -ut m.
- Rallegrare** përgëzonj, gëzonj, ngushellonj.
- Rallentare** leshonj, lironj; *rallentar la fiamma* lironj gjalmënë.
- Ramaricarsi** zimenenem -icrë.
- Ramaricato** zimenierë, zimeni -it m.
- Ramarico** venemi, *meglio sic.* helmi -it m.
- Rame** rrembja f.
- Ramo** dega f. rrembi, gembii -it m.
- Rampicare** ngjitem. *sic.* ngjipem *da* ngjip.
- Rampegare, andar serpando** hjek krahëruer për dhë si gjarpeni, hjek rresqënazë për dhë.
- Rampinare** zë o hjek me kërrabë.
- Rampino, uncino** kërraba f.
- Rana** bretku m. bretkosa f.
- Rancido** ndrishketi; *farsi rancido* ndrishkem.
- Rancore** menia f.
- Rannicchiare** kërrus -usurë -usem.

**Rapa** rapa f.

**Rapace** kusari, grobitesi -it m.

**Rapacità** kusaria, të vjedhur-të n.

**Rapire** grobit, rrembenj.

**Rapitore** vjedhusari, vjedhesi, grobitesi.

**Rappresentare** dëftonj; *rappresentazione* të dëftu-  
amitë n.

**Rarificare** rrällonj; *raro* i rralli; rrallë *adv.*

**Rasoio** brishku -ut m. rrezolli -it m.

**Raspa, rasporola** kasistra -së f.

**Raspare, grattare** kruanj -uajturë -uhem.

**Rasserenare** kthjellinj, kthjell, -jellurë -illem.

**Ratificare, approvare** stres; *sic.* streks.

**Ratto, rapimento** rrembimi -it m.

**Rauro** i nqurreti -it m. *divenir rauro* nqurrem *da* nqurr.

**Razza** fara; *razza di colore* farë boje.

**Re** rregji -it m. *regina* rregjërësja f.

**Realmente, in fatti** për të njëmendë<sup>113</sup>.

**Rebelle** hajni *e significa traditore.*

**Reale parola fisica** i njëmendë -it m.

**Rebellare** bënj hajn.

**Recitare** thom, thë, thashë, thënë, thuhem.

**Recamare** qendis; *recamo* qendimi -it m.

**Recare, portare** siell, solla, sjellë, silem.

**Reciproco** huazi -it m.

**Reconciliare** pajtonj -uarë -onem.

**Redimere, ricomperare** përblë, shpërblë -ierë -ihem.

**Redentare** përblësi, të përblëmitë *azione reconcili.*

**Refetorio, dove si mangia** triesa f.

<sup>113</sup> |— për gnëj për të gnëmendë

**Refrigerare, ricreare** frasqit -iturë -item.

**Refrigerio, ricreazione** frasqa f.

**Refutare** spërzë -ëncë -ihem.

**Reggere** zoteronj, rregjeronj *governare*.

**Regione** rregjeris f.

**Regitore** rronjesi -it m. *governatore*.

**Regnare** rregjëronj, zoteronj.

**Regno** zotëria, rregjëria f.

**Relassazione, fiacchezza** të nkadolletitë n. *it*.

**Religione, ordine, stato monacale** kallogjësia f.

**Religioso** kallogjëri, *monacale* kallogrea f.

**Remigare** vozit -iturë -item.

**Remigatore** vozëtar -it m.

**Remissione** të liruamitë, të lirëtë n.

**Remo** rrembi -it m.

**Remuggire** pëllinj më; *muggire all'incontro*.

**Render grazie** fal, haristis.

**Rendere** ap; *come fan le madri che si lattano* lëshonj.

**Reni** pesqitë, ruazëtë, spincësë.

**Renunciare, riferire** rrefienj.

**Reo, colpevole** i keqj, e<sup>114</sup>keqa.

**Replezione** të mbushuritë.

**Repentino** shpejti -it m. *repentinamente* shpejt.

**Replicare, ripetere** rrefienj së dihti.

**Repubblica** gjutetja o dheu që sashë ndënë urdhënë.

**Reprobare** shtic posht.

**Repugnanza** qëndra f.

**Resistenza** të ndenjuritë.

**Residuo, avanzo** të tëpëruemitë, të lënë.

**Resistere** qëndronj -uarë -onem.

**Restare, rimanere** ndal -alurë -alem *da* dalë; qëndronj, jes, mbeta, mbeturë.

<sup>114</sup> |—ke| çekia

**Restituire** kthēnj -ierë -  
onem.

**Restituzione** të kthiemitë,  
gjāshtë huaj.

**Respirare** marr frimë.

**Restitutore** kthiesi -it m.

**Restoppia, stoppia delle  
biade** kambulla, kalla-  
meja f.

**Resuscitare** ngjall -allurë -  
allem.

**Retardare** varonj, mēnonj.

**Rete** rrietja f. rrieti m.

**Restringere** shtrëngonj.

**Restrizione** shtrëngimi -it m.

**Resta, filza di qualche  
cosa** vargu -ut m.

**Resurrezione** të ngjalluritë,  
*di più anastis, letteraria-  
mente*<sup>115</sup> të ngjallmitë.

**Retore** fjaletari; *retorica* mbsi-  
mi i të foluritë bukurë.

**Rettamente** ndreq, *sic.*  
dreq.

**Retto** i drejti, e drejta, të  
drejturitë.

**Retitudine** e dëreja f

**Rettore** i pari.

**Reverendo** i ndershimi.

**Ribellarsi** hajnonj -uarë -  
onem.

**Ribellione** hajnia; *ribelle*  
hajni -it m.

**Rimbombare** këmbonj,  
bumbullonj.

**Rimbombo** bumbollima f.

**Ributtare, confutare** munj  
me fjalë, *per discacciare*  
vdonj -uarë -onem; *per*  
*disprezzare* mbanj prëas-  
gjë.

**Ricadere** kthëonj përsëditi.

**Ricchezza** bëgatia f. *sic. pure*  
qozma f.

**Ricco** i bëgati, *di danari,*  
*facoltà e armenti* i qosëmi;  
*arricchire di tal maniera*  
qos, bëganj.

**Riccio animale** i riqi -it m.

**Riccio, con capelli crespi** i  
rrudhi, e rrudha.

**Ricettare** vendonj, godhit.

**Ricevere** përzë -ura -ënë.

**Ricevimento** të marrëtë n.

<sup>115</sup> \di più anastis letteria/

- Ricevuta** të përzënë të n.
- Ricevitore** përzënësi -it m.
- Ricompensare** ap pagëtirë-në.
- Ricordare** po ment *sic.* kuj-tonj.
- Ricordo** të kujtuemitë, *sic.* kujtimi -it m.
- Ricordevole** i kujtueshimi.
- Ricorrere per rifugio** shpe-tonj ndënë *con accusat.*
- Ricotta** gjiza f.
- Ricare** gjumaz, *sic.* shëronj.
- Ricuperare** shpërblë -ierë -enem.
- Ricusare** spërzë -ënë.
- Ridere** qesh -eshurë -eshem.
- Ridicolo, buffone** i gaze-mueshimi, minaki.<sup>116</sup>
- Ridur a fine, compire** sos, mbaronj.
- Ridurre in polve** deber-tonj, bënj hī.
- Riempire** mbush -ushurë -ushem.
- Rifare** përtërīj -ijturë -ihem.
- Riferire, rappresentare** bie c shpie fjalëtë.
- Riferitore** shkuesi -it m.
- Riflettere, considerare** vë rë.
- Rifrescare** përftoh -ohurë -ohem.
- Rifondare, sporgere** përderdh.
- Riformare** ndërzonj; të ndërzuemitë *riforma.*
- Rifugio** ndihma f.
- Rigirare** siell, rredh.
- Rignone** veshila f. *sic.* veshëla f.
- Rigido** i pamasi -it m.
- Riguardare** shukonj, sodit.
- Riguardo** të shukuemitë, të sodituritë.
- Rilavare, lavar bene** shpërlānj, *sic.* shplānj.
- Rimediare** mengis.
- Rimedio** mengia f.
- Rimesso, languido** i nkedolleti -it m.
- Rimessione, languidezza** të nkedolletitë n.

<sup>116</sup> /minachi\

**Rimorchiare** hjek rrum-  
baik.

**Rimorder la coscienza**  
britem ndë vetehe, *vedi*  
*ndersi*.

**Rimorso di coscienza** bri-  
turitë e shpirtit ndër ve-  
tehe.

**Rimovere** rrazbis -isurë -  
isem, hjek, *sic*. helq.

**Rimproverare vituperio-  
samente** shānj -ajturë -  
ahem.

**Rimprovero** shameja f.

**Rinumerare, ricompensare**  
bēnj ndēr për ndēr.

**Rimunerazione** pagetira f.  
danetja.

**Rincorare** zëmeronj -uarë -  
onem.

**Rincrescere** përtes -esurë -  
esem *il part. pure* -ierë.

**Rincrescevole** i pritueshi-  
mi, i merzitshimi -it m.

**Rincrescimento** përtesa<sup>117</sup>  
e pritesa f.

**Rinfacciare** ndishkonj -  
uarë -onem.

**Ricolare** zbith -ithurë, zbi-  
them.

**Rinforzarsi** marr fuqi.

**Ringiovanire** përtërinj -  
ijturë -ihem.

**Ringraziamento** të faluritë  
ndersë.

**Ringraziare** falem ndërsë,  
kthēnj hirit e hirrë, fal  
hirit.

**Rinovare, restaurare** përtë-  
rinj -ijturë -ihem.

**Rinovazione** të përtërijmitë  
n. *it*.

**Rinonciare, rifiutare** plas-  
inj e përplasinj.

**Rinverdire** mblëronj -uarë -  
onem.

**Ripa di mare** bregu -ut m.  
*di fiume pure* oftha f.

**Riporare l'impeto** resht -  
eshturë -eshtem, përonj,  
përuarë, përuhem.

**Ripensare** përkujtonj, kuj-  
tonj për së dijtj.

**Ripigliare** marr për së dijtj.

**Riposare** pushonj, *sic*. prēnj  
-ëjturë -ëhem.

<sup>117</sup> [— meglio di]

**Riposare** gl'animali in qualche luogo pel caldo merzonj, merzierë; *tal riposo* merizi -it m.

**Riposo** pushimi *sic.* të prëj-turitë n.

**Riprendere** qartonj, ndishkonj -uarë -onem.

**Riprenzione** ndishka f.

**Riprensore** ndishkuesi -it m.

**Riprovare** dobit me fjalë o me arresje.

**Ripudiare** leshonj -uarë -onem.

**Ripudio** të leshuemitë, *della moglie* e gruasë.

**Ripullulare** shtie trishëtë për së dijt.

**Risca del pesce** lifoskona f.

**Riscaldare** nxēnj -cjturë e -ërë -chem.

**Riscuotere, esiggere** nxier -jerë -irem.

**Risedere** rrī, ndenja, ndenjuri.

**Risidenza** ndë ndenjuritë n. *it*

**Riservare** ruanj -uajturë -uhem.

**Risguardare** kehir -ierë e kehirurë, sodit.

**Riso, biada** rrizi -it m. *o pure* grith<sup>118</sup>.

**Riso** të qeshuritë, gazi, gazmendi -it m.

**Risolvere, disciogliere** zgjedh -jodha -edhurë.

**Risolvere, dileguare** ndret -eturë -ctem.

**Risolvere, difinire, deliberare** vë rrok, zgjedh.

**Risoluzione** të zgjedhuritë, të vumitë rrok.

**Rosonare** bumbullonj, tingellonj -uarë -onem.

**Risparmiare** kursenj -ierë -enem.

**Risparmio** të kursuemitë, të përkorrëtë.

**Rispettare** nder kam o qell qirë *con accusat.*

**Rispetto, riguardo** qira f. njerezia f.

**Risplendere** shkëlqenj, shkrep -epurë -epem.

<sup>118</sup> /o pure grith\



- Risplendente** i shkelqjemi, i shkelqjeshimi.
- Rispondere** përgjegjinj - egjurë -egjem.
- Risposta** të përgjegjuritë n.
- Rissa** qorta; *rissoso* i qertueshimi.
- Ristorare, reidificare** trajtoj.
- Restringere** gërmonj, shtërngonj.
- Risvegliare** qonj, zgjonj - uarë -onem.
- Risultare, germogliare** mungullonj.
- Ritagliare** reth pres.
- Ritardare** varonj -uarë -onem.
- Ritegno** qëndra f.
- Ritenere** mbānj, ndal -alurë -alem.
- Ritirarsi** ndahem -ajturë *da* ndānj.
- Rito, cerimonia** hesapi -it m. zakoni -it m.
- Ritondare** rrotullonj, bēnj rrotullorë.
- Ritondo, ritondato** rrotullari, i rrotulluami.
- Ritone di paglia** verzomi -it m.
- Ritornare** kthēnj -ierë -enem.
- Ritorno** të kthiemitë, të ardhuritë.
- Ritrattarsi di qualche detto** zbithem fjaljet.
- Ritratto** shëmelletira f. të dukurit<sup>119</sup>.
- Rivelare** kalezonj, zbulonj -uarë -onem.
- Rivelazione** të kalezuemitë shejt.
- Riverire** ndēr, ndēronj -uarë onem; *onorare, far riverenza* bindem -indurë.
- Riverenza** nderja f.
- Rivolgere, volgere sopra** shagmis, ngateronj.
- Rivolgere, aggirare** siell rreth.
- Risoluzione, confusione** të përziemitë n. *it*.
- Rivolo d'acqua piovana** rrekeja f. rrekejtë pl.

<sup>119</sup> /të dducurit\

**Rivolo fiumicello** perruethi  
-it m.

**Riuscire** dal -alurë -alem,  
*cioè* dalj.

**Riuscita** të daljuritë n. *it*

**Rizzare, ergere** mçonj, *il*  
*membro virile* ngordh; *dis-*  
*rizzare* zgordh.

**Robusto** i fort, e forta, i  
drëngeti, i kulshendri, i  
fuqjshmi; *robustezza*  
fuqja f.

**Rocca, rupe, promontorio**  
bregtjeni -it m.

**Rocca da filare** furka f.

**Rodere** brë -eva -erë; brīnj -  
ijturë -ihem.

**Robba** gjëcja f. gjëri -it m.

**Rogna** psora f. zgjeba f.

**Rognoso** psoriari, i zgjebet.

**Romore** rapëtima f. krisma  
f. zëri.

**Rompere sassi, legni e**  
**cosa da creta** çānj,  
thienj; *romper la calca di*  
*gente* debertonj gjindenë.

**Rizzarsi in piè per ore o**

**per paura come nella**  
**schiena dell'orso**  
kreshtonem -uarë *da*  
kresthonj.

**Romper corda, metalli,**  
**scarpe ecc.** këput.

**Rompersi, far da guallora**  
dekonj -uarë -onem.

**Ronca** kosori -it m.

**Roncare** pres, prerë -item.

**Ronciglio** qeza f.

**Rondinella** dallendisheja f.

**Ronfare** gërhas, graba -  
ahurë.

**Ronfeggiamento** grabma f.

**Rosario della M.** kurora.<sup>120</sup>

**Rosa** drendafilëja.

**Cosa fatta di rose** drenda-  
filësi -it m.

**Rosa non ancora aperta**  
konxheja f. bubuqeja f.

**Rosella frutice** muqeja f.

**Rosicare** brë, brīnj.

**Rosignuolo** bilbili -it m.  
zogela f.

**Rospo** bretku -ut m.

<sup>120</sup> \rosario della M. curora//

- Rosseggiare** nguq -uqurë -uqem.
- Rossetto delle donne** knaja f.
- Rosso** i kuqj, e kuqeja, të kuqëtë; *alquanto rosso* qi-thi m. e kuqeza.
- Rossore, vergogna** mbar-rcia f.
- Rostro d'uccelli** cepi -it m. *delle mosche* thinti -it.
- Rota** rrethi -it m.
- Rottare** gromazonj -uarë -onem.
- Rotto, esalazione dello stomaco** gromazimi -it m. *sic.* gogëzima f. e gogëzimi m.
- Rotto, ernioso** i denuami, *sic.* i këputuri.
- Rottura, spezzamento** të thiotmitë, të këputuritë.
- Rovere** rranja f. *forse la nostra* rrenja f.
- Rovesciare** mbraps -apsurë -apsem; *al rovescio* mbrapë
- Rovina** rrerimi, rrenimi, të rrezuemitë n.
- Rovinare, fracassare** çart -arturë -artem, rrezonj, rrenonj -uarë -onem.
- Rovinare per terra** qit për dhë.
- Rovinator** rrezuesi -it m.
- Rozzamente** horjatisht, egrezisht.
- Rozzezza** horjatia f. egresia f. të padituritë.
- Rozzo** horjati, mendëtrashi *sic.* trutrashi, i padituri.
- Rozzo de' drappi** i egri, e egra, të egritë.
- Rubbare** zuferonj, vjedh -edhurë -idhem.
- Rubbare occultamente** kobs, kobsinj, kobsurë.
- Rubbatore occulto** kobësi; *manifesto* kusari, vjedhesi, *sic.* vjedhusari -it m.
- Rubberia** kuseria, vjedhusia, të vjedhuritë n.
- Ruffiano** *sic.* hundpreri -it m. hundëprerja f.
- Ruga di faccia**<sup>121</sup> rrudheja f.
- Rugiada** vëza f.
- Rugiadare** vëzonj, përvëzonj.

<sup>121</sup> [...]

**Ruggine de' ferri, metalli e cose solite** ndrishku - ut m. vrisku -ut m.

*Ruggine che guasta le biade l'istesso di sopra.*

**Rugginoso** ndrishqeti, vrisqeti -it m.

**Ruggire come i leoni** gërhas, graha, -ahurë; *ruggito* grazma f.

**Ruinoso** i rrezueshimi -it m.

**Rumore, ruminare, masticar bene** përtip -ipurë -ipcm.

*Rumore vedi romore, di denti*

kërsellima f.

**Ruota da ammolare** toçile-ja f.

**Rupe, altezza de' monti sassosi** bregnatë m.

**Rusticamente** horjatisht.

**Rustichezza** horjatia f. të padituritë n.

**Rustico, villano** horjati, katundesesi -it m.

**Ruttare** gromazonj -uarë -onem.

**Rutta** gromazimi, *sic.* gogsi-ma f.

## S

**Sabbato** e shëtundja *sic.* e shtunja f.

**Sabbia** rëra f.

**Saccheggiare** grabit -iturë - item; pruanj -uajturë - uhem; rrenonj -uarë - onem.

**Saccheggiatore** grabitesi -it m.

**Saccone di paglia** shtrati mbushurë me biku.

**Sacco** thesi -it m. *sacchetto* thesëthi -it m.

**Sacco grande dove si pone lino, tabacco** harari m.

**Sacerdote** prifti, meshetari -it m.

**Sacerdotessa** priftresha f.

**Sacerdozio** priftëria f.

**Sacramento** shëkrimi, *sic.* i bekuami -it.

**Sacrare, consacrare** shë-kronj -uarë -onem.

**Sacrestano** gjakoni -it m.

**Sacro** i shëkruemi, e shëkruemja.

**Saetta, fulmine** rrefeja f. *di arco* shigjeta f.

**Saettare** shitonj -uarë -onem.

**Saettatore, balestriero, arciera** shtetetari, arketori -it m.

**Sagace, accorto** sëndergjuesi, diekeqi -it m.

**Sagacità, accortezza** sëndërgjia f. diekeqia, dhelpëria f.

**Saggiare, provare** kërkonj; *gustare* ngjenonj.

**Sagime** ushunja f. të lieritë n.

**Sagittario scegno celeste** arketori -it m.

- Sagnare** nxier gjak.
- Sajo, veste** shagu -ut m.
- Salame** kafshë e kripurë; pastrëmai -it m.
- Salamoia** shëllira f. *saliggine*.
- Salare** kuprinj, nkrip -ipurë -ipem.
- Salarione** rrogetonj; *salario* rroga f.
- Salariato** rrogetari -it m.
- Salato** i kuprîmi, i nkripuri.
- Salce** shelqi -it m.
- Salciccia** lëkënka f. *sic.* likënkë
- Saldare** ngjit; *saldamente* ngjitesa f.
- Saldo, stabile, fermo** i nguleti, i themelisuri, *sic.* i shtaterozmi -it m.
- Saliera** bogsa f.
- Salimbarco, sportello** sharkusi m.<sup>122</sup>
- Salire** hip -ipurë -ipem; *rampicare* ngjit -iturë -item; *salita, ascesa* të ngjituritë, të hipuritë.
- Salita, loco erto** përpjetë -it m.
- Salinitro** gjorjeleja f.
- Saliva, sputo** pështima f.
- Salmo, canto** salmi, psalmi -it m.
- Salsedine** të kuprijmitë -it n.
- Salso** i kuprijmi, shëllimi *da* shillëra, fumar *salso* avulli, i shëllimi.
- Saltare** kërcenj -ierë -enem.
- Saltatore** kërciesi -it m.
- Salto** të kërciemitë; *sic.* kapërcimi -it m.
- Salterio, istrumento** lavdeja.
- Salvare** shpëtonj; *l'anima* shëllbonj.
- Salvatore** shëlbuesi -it m.
- Salvazione d'anima** shëlbi-mi- it m.
- Salvia erba** sherbella f.
- Salubre** i shëndoshi.
- Salute** shëndetja; *saluterolmente* shëndosh.

<sup>122</sup> \salimbarco, sportello sciarcusi m./

- Salutare** fal -alurë -alem;  
heretis -isurë -isem; për-  
shëndet -eturë -etem.
- Salutare quando si beve**  
faiem me shëndetë.
- Salutazione** të falëtë, të  
faluritë -it n.
- Sambuco** shtogu -ut m.
- Sampogna** xurla f. *sic.* kar-  
ramunca f.
- Sanare** shëndosh -oshurë -  
onem, shëronj -uarë.
- Sangue** gjaku -ut m. *sangui-  
neralmente* gjakisht.
- Sanguinolente** gjaksori, i  
përgjakshimi, mizori -it  
m.
- Sanguinoso** i gjakshimi,  
luftëta e gjakshme.
- Sanguisuga** shushunja f.  
sheshenjeza f.
- Santamente** shejtrisht,  
shinterisht.
- SS. Trinità** shentriati, shën-  
trita f.
- Santificare** shejteronj; *santi-  
ficante* shejtetori.
- Santificatore** shejteruesi -it  
m.
- Santissimo** i shejterueshimi  
-it m.
- Santo** shejti, shejteja , shej-  
ta, shinti, shinteja.
- Santità** shejteria f.
- Santuario** shetrimi, shejteri-  
mi -it m.
- Sapere** di -ijturë -item; *non  
sapere* zdi.
- Sapiente** diesi, i ditshimi, i  
ndegjueshimi, *sic.* i dish-  
mi.
- Sapienza** dieja f. urtia, urta  
f.
- Sapientemente** ditshim,  
urtisht.
- Sapone** sapuni -it m.
- Sapore** shija f. *saporito* i shi-  
jshimi.
- Sarchiare, cavar l'orbe,  
zapettare** mif -ifurë -  
ifem; hër, hërinj, hërrurë,  
herem.
- Sarmento** dhria f.
- Sartore** tereziu -ut m.
- Sasso** guri; *sassolino* gurthi -it  
m.
- Satanasso** dreqi -it m. shei-  
tani, djalli -it.
- Saziare** ngjinjinj, *sic.* nglinj -  
ijturë -injem, nginj, ngin-  
jinj.

- Sazietà** të nglijturitë n.
- Sazio** i ngiri, i giri, *sic.* i nglinjuri.
- Satisfare** pajtonj; *satisfazione* pajtimi -it m.
- Sbadagliare** gogësinj, *miglio* goljësijnj.
- Sbadagliamento** goljësima, gogzima f.
- Sbagliare** harronj, lathit -iturë -item.
- Sbalzare** udonj jashta.
- Sbandire** qit, qitinj -iturë -item.
- Sbaragliare** shprish -ishurë -ishem.
- Sbarbato** i pamjekëri -it m.
- Sbarbicare** shkul -ulurë -ulem.
- Sabattere** shkunt -undurë -undem.
- Sbigottire all'improvviso** zmeks -eksurë -eksem.
- Sbigottire, impaurire** frikonj, tmëronj.
- Sbirro** zafi *sic.* kepsi -it m.
- Sborrare, sfogare** viell<sup>123</sup> -ellurë -illem.
- Sbodellare** nxier zorrëtë.
- Scacciare** nxier, qit -iturë -item.
- Scaglia di pesce** biga f. lifoskona f. *sic.* hala.
- Scaglia di pietra** derrudheja f. haliçi m.
- Scaglia di legno, stecca ecc.** sqelbosa, skithera f.
- Scagliare i pesci** kruanj -uajturë -uhem.
- Scagliare, lanciare** shkrep, bie, rarë.
- Scalpellare** dend, dendinj, dendurë -endem.
- Scalpello** thadhera f.
- Scalzare** zbath -athurë -athem.
- Schambievolzza** huaza f. *scambievolmente* huazë.
- Scambievole** i huazishimi -it m.
- Scampare** shptonj -uarë -onem, lironj.
- Scampo** shpetimi -it m.
- Scancellare** shprish, jos, ljos.

<sup>123</sup> | - ellj -elurë



- Scandalizare** shkëndalis - isurë -isem.
- Scandalo** shkëndali -it m.
- Scanderbergo** Skanderbergu -ut; *che in turco significa Alexandro Signore*; Gjergj Kastrioti.
- Scannare** thër -erturë e -erurë -crem.
- Scanzare, sfuggire** stemëng -engurë -em.
- Scapigliare le donne** zbe-lonj; *l'uomini* nxier kësulënë.
- Scaranzia** të dhëmburitë e fitit.
- Scaravaglio** brumbulli -it m.
- Scaricare** skarconj, shkalkonj, shreh -churë -ihem.
- Scarlatto** shkërleti.
- Scarpa** këpuca f. *di donna col calcagno senza orecchie* kubatia f.
- Scarpine di cojo sottile, che van dentro le scarpe** mestëtë -vet f. pl.
- Scarpa di pelo** upinga f. zariqeja *sic.* zarihja f.
- Scarpellino, taglia petre** gurëprësi -it m.
- Scarseggiare, morir scarsamente** moritshim.
- Scarso** i morituri -it *da* i morrituri.
- Scatenare** leshonj -uarë -onem.
- Scatena, disfare qualche machina** shkelmonj.
- Scaletta**<sup>124</sup> kutia f.
- Scaturire** rrjedh, bronj -uarë -onem.
- Scavaliare** shalkonj -uarë -onem.
- Scavare** rremonj -uarë -onem.
- Scegliere** ndānj, zgedh, *sic.* zgledh.
- Sceleratezza** keqja, *sic.* e keqa, shemtimi.
- Scelerato** i përmëkatërue-mi, i hëmëkeqi.
- Scelta** zgedha f. zgledha f.

<sup>124</sup> scaroleta

**Scelto** i zgledhuri, i zgledhuri.

**Scemare** mëngonj, rregjonj; *si direbbe bene* vogëltonj.

**Scendere, discendere** dirgjem, dorgja, djer-gurë; zdrip -ipurë -ipem.

**Scendere, metter giù** djerg -orgja -orgjurë.

**Schernevole, beffatore** përbuzesi -it m.

**Schernire** përqëll -ellurë -ellem; përbuz -uzurë -uzem; përkëmp.

**Scherzare** gumexem -ezurë; qesh -eshurë.

**Scherzo** lodra f. lodërtia f. *giuoco*.

**Scherzo, beffa** të qeshuritë, të përbuzuritë.

**Schiacciare** shtip -ipurë -ipem.

**Schiaffeggiare** sheplakonj -uarë -onem.

**Schiaffo** sheplaka; i sheplakuemi *schiaffeggiato*.

**Schiamazzo, grido** britma, thirma.<sup>125</sup>

**Schiamazzare** therres; thres -irurë e -irre; bertes -esurë; *le galline sic.* kakaris -isurë.

**Schiappare** sqenj, sqejturë -ihem.

**Schiatta** fisi m. gjenia f.

**Schiavitù** robia f.

**Schiavo** robi m. robina f.

**Schiavonia** sqeria f.

**Schiena** kurrisi -it m. spina f.

**Schiera, squadra** tufa f. trimeria f.

**Schiavina, cooperta di letto** dromidheja f. *sic.* dromidhi m. paljaca f.

**Schiavina con i fiocchi pendenti** pëlafë -it m.

**Schifare, fuggire** marr ndirë, pruanj, pronj.

**Schifare, nauseare** gërdit -iturë -item, vel elurë -elem; *part. pure* vellë.

**Schifoso** i gërditshimi -it m.

**Schiodare** zberthenj -ierë -enem.

<sup>125</sup> [—]

**Schioppetta** pushka; *archibugio* tifeqi m.

**Schioppettare** pushonj *sic.* shkreh.

**Schiopettone** pushëza f.

**Schiuma** squma f.

**Sciapito** i pashishimi.

**Sciamo d'api** bleta f. bletëza f.

**Scienza** dieja f.

**Scientifico** i ditshimi, i dishmi.

**Scifo, ove bevon g'animali** lugu *sic.* korita f.

**Scimitarra** kordha f. sablia f.

**Scilenguato** përrarguri -it m.

**Scintilla** shkëndija f.

**Scintillare** shkrep -epurë -epem.

**Sciocchezza** këmbënjëria<sup>126</sup>.

**Sciocamente** morrisht.

**Sciocco** i morri, i hutuemi, i këmbiemi.

**Sciogliere** zgjedh *sic.* zgjidh -idhurë -idhem.

**Sciogliere animali** leshonj.

**Sciappare** shkul, nxier; *scippar peli e penne* nduk, ndukinj -ukurë -ukem.

**Scivolare** shkas -arë, shkitem.

**Scivolamento** *sic.* shita, shiteza.

**Scoglio** suqeja f. shoi -it m.

**Scolare** kullonj; shtridh *far scolare.*

**Scolorito nel volto** i zbëti -it m.

**Scolorito di colore** i zbardhuruemi.

**Scolpire, ritagliare** qëntis; *incavar sassi* gerrinj.

**Scoltore** gërriesi -it m. qentisesi -it m.

**Scommessa** kushtimi -it m. *sic.* marra f.

**Scommodo, povero** i nevoshimi -it m.

**Scommodità** nevoeja f.

**S c o m m o d a m e n t e** vobezisht, vobgzisht.

**Scommunica** mallkimi, *sic.* katara f.

<sup>126</sup> [— chem] chëmbëgneria

- Scommunicare** mallkonj;  
*scommunicato* mallkuarë,  
daljësinezot.
- Scompagnato** i pashoku -  
ut m.
- Sconcertare** trazonj, shog-  
mis- isurë -isem.
- Sconciare, guastare** çart,  
shprish, *sic.* shëkatar-  
ronj.
- Sconciarsi la donna gravi-  
da** dërshtonj; *la bestia*  
stie -ënë -ihem.
- Sconciatura** dërstimi *miglio*  
*che* dërshtimi, të stijtū-  
ritë, të stimitë n.
- Sconcio, disordinato** çar-  
turë, shprishurë.
- Scongiurare, essorcizare**  
përbënj -ajturë e -ërë.
- Sconsigliare** prëps,  
prëpsinj -ëpsurë -ëpsëm.
- Sconsolare** shëkushellonj -  
uarë -onem.
- Sconvenevole** i pahëshimi.
- Scopa** fshiesa f.
- Scopare** nfshinj, *sic.* fshinj.
- Scopatore** nfshiesi -it m.
- Scopetta da nettare panni**  
fshesëza f. ljmësia<sup>127</sup>.
- Scoppiare, crepare** pelzes,  
*sic.* pëlzes -iturë -item.
- Scoprire** zbëlonj -uarë -  
onem.
- Scoppiare, strepitare** kërs-  
es, krisa, krisurë.
- Schioppo, strepito** krizma  
f.
- Scoprir da lontano** magul-  
lonj, proseks.
- Scordarsi** harronj -uarë -  
onem.
- Scordevole** harruesi, i har-  
rueshimi, *sic.* i harruami.
- Scorpione** zgradhivoi -it m.  
zgradhivoja f.
- Scorrere liquido** rrjedh;  
*passare* shkonj.
- Scortese** horjati, i panjere-  
ziu -ut m.
- Scortesia** horjatja f. të pan-  
jerezititë.
- Scorticare** rjep -jepurë -  
ipem.

127 /glimescia\

- Scorza d'albero** lekura f. *del pane* kothria f. kua f. *del fuoco e frutta dura* livoska f. *sottile scorza de' nocchioli* fludheja f. plehura, plehureza.
- Scottare** përvëlönj *miglio* përvalonj.
- Scottare i putti e g'huomini pel caldo** kuanj - uhem, *part.* kuajturë.
- Scraccare** pështinj; *scracco* këbalza *sic.* shklibaza f.
- Scrima di donne** shteku -ut m.
- Scrittura** e shkruamja f.
- Scrivere** shkruanj; *scrivano* shkruesi -it m.
- Scroccone, trincato** nganjësi, shemëgjuesi m.
- Scudella** mastriku -ut m.
- Scudella piccola** kupëza f. shkurrageja f.
- Scudella di legno da bere nei viaggi** poliga f.
- Scudo** squti -it m.
- Scuola** zënati -it m. xënati.
- Scuolaro** zënasi -it m. xënesi.
- Scuotere** shkunj, shkunt - undurë -undem.
- Scufia di donne che i siciliani chiamano cajula** këza f.
- Scusare** lānj -ajturë -ahem.
- Scusa**<sup>128</sup> shkaku -ut m. *occasione*.
- Scusa, difensione** të lāmītë *it.* n.
- Scuscire** shqep -epurë -epem.
- Sdegnare** idheronj -uarë -onem; lendonj, shtie ndëmenī.
- Sdegnato** idheruemi, i menijsrimi m.
- Sdegno** menia f. zmiri m. të idhuritë n.
- Sdentare co denti** gramëzonj -uarë -onem.
- Sdentato cioè senza denti** i padhëmbi -it m.
- Sdruciolare** shkas, shita *sic.* shkava, shkiturë, shkitem.

<sup>128</sup> [— difensione]

**Sdrucchiolar da alto** rrezonj  
-uarë -onem.

**Sé pronome** të; *per sé* për të;  
*da sé* vëtehej, *se non* ndë-  
mos; *sebene* ndonese; *se*  
*forse* ndoshtë; *se in qualche*  
*luogo* ndë mbë ndonjë-  
vend.

**Seccagno** i thāti -it m.

**Seccare** thānj, ter -erurë e -  
erturë -erem.

**Secco, seccato** i thāti, i ter-  
turi -it m.

**Seccar la frutta con le**  
**scorze** rrëfiks -iksurë -  
iksem, reshk, reshkurë,  
reshkem, *sic.* veshk -esh-  
kurë -em.

**Secco, magro** i ligu *sic.* i  
likshiti, i morituri, <sup>129</sup>i  
thātimi.

**Secchia da cavar l'acqua**  
kova f.

**Secchia da mongere** mjel-  
sa, mbjelsa f. korreqeja f.

**Secolare** kozmiku -ut m.

**Secolo** jeta f. shekulli; *per*  
*tutti i secoli* për gjithë jetë-  
në e jëtësë.

**Se come** sikundrese, posi-  
kundrese; *sic.* sikuna,  
sikūr, askuna, si, posi.

**Secondare, mandar le**  
**secondine le donne**  
bënj shtratinë.

**Secondina della partu-  
riente** shtratit -it m.

**Secondo di ordine** i dīti, e  
dīta, të dītite n.

**Secondo, mi pare** si më  
duketë, posi më duketë.

**Secretamente** tinezë,  
nfshehazë; tinezisht.

**Secretario** kshilltari m.

**Secreto, nascosto, arcano**  
i tinezishimi -it m.

**Secreto, cosa secreta**  
kshilla f.

**Securamente** padrë.

**Secure, mannara** topra f.  
sakiza f. supata f.

**Securo** i padreu -ut m.i  
uzdatshimi -it m.

**Sedere** rrī, rrijta, ndenja,  
rrijturë, ndenjturë.

**Sedia** selja f. throni -it m.  
shkëmbi m.

<sup>129</sup> [— i0aa] i 0aatimi

- Sedizioso, scandaloso** i  
sūkeqi -it m.
- Seduttore** mastruesi -it m.
- Sega** shërra f. e shirra f.
- Segula, sorte di biada** the-  
kena f. thekera f.
- Segare** shërronj; *si direbbe*  
*bene* pres.
- Seggio, sedile, bisolo**  
duqena f.
- Segnalato, illustre** i ndërs-  
himi, i ndrismi.
- Segnare** shenjonj; *segno*  
shenji m.
- Seguace** ndjeketari, ndjeker-  
si -it m.
- Seguir dietro** ndjek, ndoqa,  
ndjekurë -iqem.
- Seguir, metter in ordine**  
rendonj -uarë -onem.
- Sei, numero** gjashtë.
- Selce** guri i gjallë.
- Selciata** të struemitë me  
gur, të ndendurë.
- Sella** shala f.
- Selva** koria f. pilli m. *sic.* pill-  
ja f. zabeli -it m.
- Selvatichezza** egresia f. *sel-  
vatico, selvaggio* i egri; *selva-  
tica pianta* i tharti<sup>130</sup> e  
tharta.
- Semiante** fitira f.
- Seme** fara f. fisi -it m.
- Semenza in comune**  
farishteja f.
- Seminare** mbiell -olla -ellë -  
illem; *il seminato* të mbjel-  
lëti -it m. *sic.* të mbjella-  
të, bulqia f. *seminatore*  
mbjellesi, bülku -ut m.
- Semola, crusta** krundeja f.  
*sottile* himeja f. qula f.
- Sempiterno** i ëmeshuemi  
m. *sempiterno* për jetënë e  
jetësë.
- Semplice** njëjfilli -it m.
- Semplice, uomo** i mituni, i  
deliri, i patëkeq.
- Semplicità** të patëkeqëtë *it*  
n.
- Sempre** gjithë herë, për  
herë *sic. anche* po gjith.
- Senato** pleqeria f. bujeria f.
- Senatore** plaku; *senatori* ple-  
qëtë e kuventit.

130 [— egh] tharti

- Seno, grembo** preheni, preheri m. gjiu, gjiri m.
- Senno** mendja *sic.* trutë pl. f. skopojloismoj m.
- Senso** sqjiseja f. *senso di parole* sqjiseja e fjalëvet.
- Sensuale, disordinato** i papërkuershimi -it m.
- Sentenza, opinione** hesapi m. *ordine* urdheni m. *giudizio* gjuqi m. *sic.* gjukimi -it m.
- Sentina** shtreza f.
- Senzo di parole** të marrurë vesht, të marrëtë vesht, të veshtruemitë n. vesh-teria f. veshterimi m.
- Sentinella** sogjeja f.
- Sentire, intendere** ndegjonj, marr vesht, veshteronj; *con i sentimenti* ndienj -iejturë -ierë -ihem.
- Senza** pà *con accusat, il senza vergogna* i pambarrshimi. *svergognato, senza principio* i patëzëni -it m. *senza fine* i patësosmi; *senza parte, inpartecipe od individibile* i papjesi -it m.
- Separare** ndānj -ajturë -ahem.
- Separatamente** ndāshim, mbosë, veçë.
- Separabile** i ndāshimi -it m.
- Separazione** të ndāmitë -it m.
- Sepelire, covrir di terra** varronj, kallas -olla -ollurë.
- Sepolcro, sepoltura, avallo** varri -it m.
- Sera** mbrëmeja f. *buona sera* mirë mbrëma; *dalla sera* mbrëmjet; *la sera* mbrëmenet; *questa sera* sonete, sontë.
- Serbare** ruanj -uajturë -uhem.
- Sereno** kthiellet i *sic.* i thiellet i, *vedi chiaro.*
- Serie, ordine** rrjeshti -it m.
- Sermone, parlata, discorso** ligjerata f. të folëtë.
- Sero di latte** qirra f.
- Serpe** gjarpni, pl. gjarpënjtë, gjarpnitë, *sic.* gjalpri m. bola f.
- Serpentino** gjarperori m. gjarperusheja f.
- Serrare, chiudere** mbill -illurë -illem, mbeshel.



- Serpeggiare** hjek, rresqanë<sup>131</sup>.
- Serviggio** sherbetira f.
- Servire** sherbenj -ierë -enem.
- Servitievole** sherbesi -it m.
- Servo** sherbetori m. sherbetoreja f.
- Sessanteno** gjashtëdhjeteseja f.
- Sessanta** gjashtëdhjetë.
- Sessagesimo** i gjashtëdhjeti -it m.
- Sesto** i gjashti -it m.
- Seta** mendafshi -it m.
- Seta adoprata** mandafshi i bershimi.
- Sete** etja f. *sitibondo* i etçimi m.
- Setaccio da cerner farina** sita f.
- Setole di porco** krështetë -vet f. pl. *da* kreshta f.
- Setta** dora f. ndjekesa f.
- Settanta** shtatëdhjetë; *settantesimo* i shtatëdhjeti.
- Sette** shtatë; *settimo* i shtati m.
- Settentrione** fraskja f.
- Settimana** java f. a *settimana* javazë.
- Settimanere** javatari m. javatresha f.
- Severo** i mërishimi, i tmërshimi, i tharti.
- Severamente** merishim, tmërshim.
- Sevo** dhjama f. dhjamëtë n.
- Sfacciato** i mbarshimi.
- Sfacciatagine** të mbarshimitë n.
- Sfacendato** i panzëni -it m.
- Sfare** skaterronj, shprish.
- Sfavillare** shrep -epurë -epem.
- Sfera** rrethi m.
- Sferza, staffile** kokuta f. dhupra f.
- Sfilaccio** filli pl. filjtë.
- Sfoderar spada** nxier o qit kordhënë.
- Sfgare** viell -jellë -illem.

131 |—rresachecënë|

- Sfortunato** i pa fati, *sic.* fatkeqi e shortkeqi.
- Sfortuna** fatkeqi -it m. shortëkeqja f.
- Sforzare** ngërmonj; *ingegnerarsi* luftonem, mundonem.
- Sfrenato** i leshuemi, i paudhi m.
- Sfrenatamente** leshueshim.
- Sfuggire** ik, ikurë, ikem.
- Sgombrare** shprish.
- Sgonfiare** sfrinj -ijturë e -tërë -ihem.
- Sgravare** lësonj -uarë -onem.
- Sgroppare** zgjidh, *sic.* zgldh -idhurë -idhem.
- Signor si** ëj ëj zot; *signor no* jo jo zot.
- Sicurtà, sicurezza** dorezëni -it m.
- Sicuro** i padreu; *sicuramente* padrë.
- Siepe, fratta** gordi -it m.
- Segillo** mehiri -it m.
- Significare** shemellonj, shemenjenj, *sic.* thom *n. g. che significa* që vjen më thënë.
- Significare, mostrare** dëfonj.
- Significazione** të shemenjemitë n.
- Signore** zoti m. *signora* zonja f.
- Signoreggiare** zoteronj; *signoria* zoteria f.
- Signoreggiante** zoterori -it m.
- Signoria di femine** zonjeria f.
- Silenzio** heshta f. të heshturitë.
- Similitudine, somiglianza** gaza f.
- Similitudine, imagine** she-melletira f. *simulacro.*
- Simile** i gasi, e gasa, të gasëtë, gasesi -it m. gasesa f.
- Simulare, fingere** shtie -ënë -ihem.
- Simulazione, finzione** she-megja f.
- Simulatore, ipocrito** i shtijmi, *sic.* i fshehuri.
- Simultà, amicizia** finta miqesia e rreme.
- Sincero** i deliri, <sup>132</sup> i dërejtj.

132 |—sincerità|

**Sincerità** e dëreja f. të delirëtë n.

**Sincope di cuore** zalia f.

**Sincopare** zë zali.

**Sindico** gjukatesi -it m.

**Siniscalco** starisfati -it m.

**Singolare, unico** një i vetmi, mbosi e mbosa f.

**Singolarmente** me njëtëmbosë.

**Sinistro** i shtemëngëti *sic.* i strëmbri.

**Sinistramente** shtrëmbër.

**Singhiozzo** lehmsa f. *di pianto* denezma f.

**Sino, in sino** ndjerë, *sic.* njëra.

**Slargare** largonj, latit -iturë -item.

**Slattare** hjek, gjinë djalit.

**Slontanare** largonj.

**Smagrire** morit -iturë -item. *sic.* liksht -ikshturë -ishtem, e lig.

**Smaniare** tërbonj -uarë -onem.

**Smaniamento** tërbimi -it m.

**Smarrire** lathit -iturë -item, harronj.

**Smemorato** i harruem, e harruemja f.

**Smentichevole** harruesi -it m.

**Smeraldo, pietra preziosa** guri i verdhi, i paçmucmi.

**Sminuire** shprish, pakonj, pakinj.

**Sminuzzare** dermonj-uarë -onem.

**Smoccare il naso** nfishinj; *la lucerna* shkrëp<sup>133</sup> -ëpurë -ëpem.

**Smisurato** i pakori, i pamas; *smoderato* i papërkuermi, i papërkuershimi.

**Smorzare** shuanj, skimp -impurë -impem, fikinj -ikurë -ikem, sqimbeti m. *ecc. smorzato.*

**Snervare, infiacchire** këput -iturë -utem, skalmonj -uarë -onem; *e questo snodare e slocare.*

**Snudare, spogliare** dvesh, dveshuë -ishem, zvesh,

<sup>133</sup> [—]

- eshurë -ishem *sic.* xhesh  
-eshurë -ishem.
- Soave, dolce, diletuoso, caro** i përkenashmi, i pëlqieshimi, i ëmbli, i lakëmueshimi -it m.
- Soavemente** përkënakshim, lakëmueshim.
- Soavità** përkënaqeja f. shija f. *sic.* ëmblësia f.
- Sobio della tela** shuli -it m. shulji.
- Soccorrere** ndih, ndimonj, ndihmonj.
- Sodisfare vedi soddisfare.*
- Soffiare** frinj, frirë, frihem.
- Sufficiente** vejeshimi; *in sufficienza* me jaftë.
- Soffio** frima f.
- Soffogare** mbinj, marr fri-mënë.
- Soffrire** duronj, pesonj.
- Sofferenza** durimi, pesimi m.
- Soggerire** nxit -iturë -item.
- Soggiacere** përvë -ënë ihem.
- Soggiogare** pushtonj, përvë.
- Sognare** ëndërrinj -ijturë, shoh ndë ëndërrë.
- Sogno** ëndërra f. *chi patisce sogni* i ëndërrueshimi -it m.
- Soglio, limitare di porta** pragu -ut m.
- Sola di scarpa** sholli -it m.
- Solamente** veçë; *sic.* vetmë.
- Solaro di casa** trolli, trualli -it m.
- Solazzare** shetit -iturë -item, zbavit, lundronj.
- Solco di artatro** hulja f. *solco* xagera f. avlaqi -it m.
- Soldato** sejmieni, luftetari, ushtetari, steketari.
- Sole** dielli m. *solacchiato sic.* dielloshi -it m.
- Sollecitudine** kujdesa f. zira f. të nxirunitë.
- Sollecitatore** shpejtuesi, ngāsī.
- Sollecitare** shpejtonj; *sollecito* i shpejti.
- Sollecitamente** shpejt, shpejtueshim.
- Solennità** panagjiri -it m.
- Solenne** i madhi, e madheja, të madhëtë.
- Solere, esser soliti** kam zakon; *al solito* mbë

- zakon; *il solito* i mbsuemi -it m.
- Solfo** sklufuri -it m.
- Solidare, congelare** ngrihem -irë.
- Solitudine** shkretetia f. vetemia f.
- Solo, solitario** i vetemi e i vetëmi, i shkreti.
- Sollevarre** nçonj, ngrinjturë -ihem.
- Sollevarsi** bënj logu, bënj vreva.
- Sollevazion di popolo** logu m. vreva f.
- Solstizio** të kthjemitë e die-llit.
- Somigliare** ngjas, *sic.* gjlas -arë -item.
- Sommergere, attuffare** humb vërvet shiut.
- Sommergere, annegare** mb:t -iturë -item.
- Sommità, cima** majeja f. maeja.
- Somministrare** sherbenj -ierë -enem.
- Sommo** i larti, i malti m.
- Sonare** bic, rë, rarë; kumbonj *far sono*.
- Sonatore** rāsi -it m. rāscja f.
- Sono** kumbimi -it m.
- Sonacchiare** kam gjumë, qëllojn -uarë -onem.
- Sonacchioso** gjumesi -it m.
- Sonno** gjumi m. giuma f.
- Sonoro, rimbombante** bumballuesi -it m.
- Soperchiare** tëperonj; *soperchio* tëperë.
- Sopino** me mullë përpjetë, me mullë për mal.
- Sopportare** duronj, sheferonj.
- Sopportamento** durimi -it m.
- Sopra** malt, *sic.* lart, sipra, *sic.* siprë, përsiperi, mbi *con accusat. di sopra, soprano* i përsipershimi *sic.* i sipërmi; *il sopra più* tëperë.
- Soprabbondante** grumbullonj, shtonj, nshtonj.
- Sopraggiungere, arrivare** mberrinj -ierë.
- Sorbire** rruf- ufurë -ufem, gjerb *sic.* gjelb -elburë -elbem, e thith -ithurë -ithem.
- Sorbo** vodheza f. *sic.* vadheza f.

- Sorce** miu -ut m. *sorce, talpa*  
vrithi -it m.
- Sordo** i shurdheti, *sic.* i  
shurdhuri, i shurdhuam.
- Sorella** motëra f. *sorellanza*  
moteria f.
- Sorridere, gnignare** bënj  
buzënë mbë gaz.
- Sorte** fati m. shorti m.  
shortja f.
- Sorte, qualità, condizio-  
ne, maniera** mendira f.  
dora; *d'ogni sorte* gjith  
duarsh; *per sorte* shortazë;  
*buttar le sorti* shtie short.
- Sospendere** vier, vjerrë, vi-  
rem.
- Sospendere dag'ordini**  
bënj orgonë; bërë orgo  
*sospeso dag'ordini.*
- Sospetto** shupa f.
- Sospettare** varrenj -ierë -  
chem.
- Sospirare** mbfshënj, fsher-  
tinj, *sic.* shërtonj, fshore-  
tinj -ierë.
- Sostanza, forma fisica** të  
qënë të -it n.
- Sospiro** mbfshameja, *sic.*  
shërtimi -it m.
- Sostanza, facoltà, robba**  
gjëcja f. gjëri m. të pasu-  
ritë n.
- Sostegno, base** qëndra f.
- Sostenere** duronj; *sostegno*  
durimi -it m.
- Sostentare** mbānj -ajturë -  
ahem, *mantenere.*
- Sostentarsi, vivere** gjell,  
gjellinj -jellurë.
- Sottana, veste** petku i për-  
poshmi; *soprana* petku i  
siprëmi.
- Sottigliare** hollonj; *sottile* i  
holli, e holla.
- Sottigliezza** të hollëtë n. *sot-  
tilmente* hollisht, hollë.
- Sotto** ndënë; *sotto pena della  
testa* ndënë të marrëtë e  
krësë.
- Sottomettere** përvë -ënë -  
ëhem e -ihem.
- Sottomesso** i përvūmi -it  
m. i përvëni.
- Sottomettere i bovi al  
giogo** zeps qëtë ndë  
zgjedhet, *sic.* ndënë  
xigoit.
- Soverchio, soverchioso**  
tëperi, tëpera, tëperitë.
- Sozzura** ndira f. *sozzuro* ndiri  
-it m. *divenir sozzuro* ndi-  
rem, ndirurë.

**Spaccare** çanj, çarë, çuhem e çahem.

**Spada** kordha f. shpata f. *di due tagli* meçja.

**Spago** spagu -ut m.

**Spagliar il grano nell'aja** hedh -edhurë -idhem; qëronj -uarë -onem.

**Spalancare** çel, hap, hapurë.

**Spalancato** i hapeti, e hape-ta, të hapetitë.

**Spalancar gl'occhi in segno di minaccia** zgurdullonj, *sic.* zgardhëllonj, *spalacantemente sic.* zgardh.

**Spalla** shpatulla f. krahu e kraha f.

**Spandere** rrjedh -odha -edhurë -idhem.

**Spano** i pamjekri, e pamjekra.

**Sparagnare** kursenj -ierë -enem.

**Sparagno** kursimi -it m.

**Sparar l'archibugio** shkreh -churë -ihem.

**Spargere** derdh *cose liquide, ma cose solide* shprish.

**Spargere polve, sale, zuc-**

**chero sopra** kohis -isurë -isem.

**Spargere, divulgare** përderdh -erdhurë -erdhem.

**Sparlare** flas keq.

**Spartire** ndret -eturë, sporrem -orurë e sporrë.

**Sparo numero** sup e zup.

**Sparnuzzare** përdānj -ārë -ahem.

**Spasseggiare** shtet -eturë; *spasso* shtetja f. pelqimi, ngushellimi -it m.

**Spazio di tempo** moti -it m. *di luogo* të largëtë.

**Spaventare** tmëronj, trëmb, drëronj, frikonj.

**Spaventevole** i frikshimi, *sic.* i frikrozmi, i trëmbshimi; *spaventoso* i frikueshimi, i trëmbsuemi -it m.

**Spavento** frika f. trëmba f. zokellima.

**Specchio** paseqira f.

**Specie, forma** mendira f. *figura* hjeja f.

**Specolare** vë rë, kujtonj.

**Spacolazione** kujtimi, të vumitë rë.

**Spedo** helli -it m.

**Spegnare** grabit -iturë.

**Spelare** ndukinj -ukurë - ukem.

**Spelonca** shpella f.

**Spendere** spenxonj, *spesa* spenxa f. *spenditore*<sup>134</sup> spenxuesi -it m.

**Speranza** shpresa f. shperesa f. spresa f.

**Sperare** shpresonj, shperonj, spresonj; *cadere dalla speranza* rrezonem shpresjet.

**Sperone** spori -it m.

**Spesso, folto** i ndenduri, i mbriteti m.

**Spergiurare** bënj bē e rreme, nēm.

**Spergiuro** nēmensiesi -it m.

**Spezzare** thienj, *minutamente* dërmonj.

**Spia, spione** kalauci -it m.

**Spiaggia** bregu, pl. brigjetë, zālī -it m.

**Spiccare, distaccare** zberthenj, ngallonj.

**Spidocchiare** morrit -iturë -item.

**Spiegare** shticll -olla -jellë - illem; *spiegare come le vele* zgjeronj, strīnj -ijturë, strihem.

**Spiga di grano** kalliu -ut m. *fascetto di spiga* ushtreja f. *ustreja pontoni di spiga* mjekra e kalliu; *uno di quei pontoni* hala e kalliu.

**Spigare** ngallonj -uarë - onem.

**Spigo di aglio, arancio, ecc.** thelpa f.

**Spina** gjembi, gjemba, *sic.* gljëmbi, ferri -it m. ferra f. *spina di pesce* hala f.

**Spina di schiena** kurrizi -it m.

**Spina santa** merqinja f.

**Spinoso** ferresi, *spine di siepi* sallaftonjëtë pl. *da sallavtua*, sallavtoi -it m. *luogo spinoso* driza f.

**Spingere** shtīnj -ijturë - ihem.

**Spiraglio di cosa** brimeza f.

**Spirare** frīnj -ijturë -ihem.

**Inspirazione di Dio** të ndrituritë e tinëzot.

<sup>134</sup> |— spendaj



- Inspiratore** llav -avurë -avem, djemenonj.
- Spirito, fiato** frima f.
- Spirato, anima** spirti *sic.* shpirti -it m.
- Spirto maligno** djemeni m. dreqi -it m.
- Spirituale** i përspirtshimi -it m.
- Splendore** rreza f. drita f. të kthielletitë n.
- Splendido** i ndritmi, i skielqieshimi.
- Splendere** skelqenj, shkëlqenj -ierë -enem.
- Spogliare** dvesh, *sic.* xhesh; *spogliatore* dveshctori m.
- Sponda** bregu m. ohtha f.
- Spongia** sungjari -it m. *spongioso* stufiti -it m. *farsi spongioso* stufem -ufurë *da* stuf.
- Sponsalizio** krushkia f.
- Spontaneamente** me të dashurë.
- Sporcare** pegānj, nxīnj, përrundirinj, pālavonj, shkrienj; *sporco* i ndimi, i feliqshmi; *sporchezza* mendira f.
- Sporta** sporteza f.
- Sposa** nuseja f. *sposo* dëndhërri -it m.
- Spremere** shtridh -idhurë -idhem.
- Sprezzare** nxit, nxitinj -iturë -item.
- Spropósito** i pagazshimi, i paligi -it m.
- Spruzzare** priskonj -uarë -onem.
- Spuntare** dukem, dukurë; *levar la punta* pres o çanj majënë.
- Spurio** kopili, kopileja f.
- Sputare** peshtīnj, shptīnj; *sputo* pshtima f.
- Squagliare** tret -cturë -ctem, ljos, shkrīnj, shkīr-rë -ihem.
- Squalido** i mendriemi, mendrieshim *adverb.*
- Squarciare** shqerr -jerrë -irrem, gris -isurë.
- Squilla, cipollazza** boçëka f. sta -it
- Stadiera** kandari m. pesha f.
- Stafa di sella** skalla f.
- Stagno metallo** stombja f.
- Stalla** grazhda f.
- Stallone** armeshori -it m.

- Starie di tessere** macja f.
- Stancare** lodh -odhurë - odhem; *stanco* i lodhëti - it m.
- Stanga** stilla f. *stanchezza* shuli -it m.
- Stanza** shtepija f. *sic.* shpia f.
- Stare** jes, mbeta, mbeturë, rrī.
- Starnutare** tështinj -ijturë.
- Starnuto** teshtima f.
- Stato, paese** pronia f. *il padrone* pronietari -it m.
- Statua** bulla f. *statura* stati -it m.
- Steccadenti** delliredhëmbe-si -it m.
- Stecca di legno, scaglia di legno** sqelbosa f. sqithe-na f.
- Stella** illi -it m.
- Stemperar il ferro** zbier ujëtë e hekuritë.
- Stendardo** flamuri, bajraku -ut m.
- Stronzo** cingu -ut m.
- Stroppiare** cinonj, gjimtonj -uarë -onem.
- Stroppio di membra** gjiturimi -it m. *di piedi* shqepuri, i shqepeti *sic.* i shklepuri.
- Struggersi per stizza** brihem -ijturë, hahem
- Studiare, imparare** xë, xënë *sic.* xë, studhis.
- Studio, impiego, professione** udha f. *studioso* i vjeshimi.
- Stufa, bagno** soba f.
- Stuffarsi** vellem, vellurë, e vellë.
- Stupido** i marrë mendsh, *sic.* i marr trūsh.
- Stupidir le membra** mbīnj -ijturë -ihem.
- Stuprare** shponj -uarë -onem; *vergognare* dhunonj.
- Stupro** të spuemitë it n.
- Stuzzicare** egresonj -uarë -onem.
- Sù, sopra** malt, lart, sipra, përpjetë, përpjetë mal.
- Svanire** shprish, ndret, sporem, sporurë.
- Svaporare** avullonj; *svapora-mento* avulli -it m.
- Subbia, liesena** fendeuja f. fendia f.

- Subitamente** njëçasi, ndë  
čas.
- Subito** ndë ças, njëheri.
- Subitoché** për një si, posā.
- Succedere** godit -iturë -  
tem.
- Successivo, di mano in  
mano** dorë ndorë.
- Successo caso** godia f.
- Succintamente** nkrie; *suc-  
into* i shternguemi<sup>135</sup>.
- Succhiare** thith -ithurë -  
ithem.
- Sudare** dersinj, djersinj -ierë  
-inem.
- Sudario, fazzoletto** pashni-  
ku, *sic.* ksëmandilli m.
- Sudore** djersa<sup>136</sup>.
- Svegliare** zgjonj, qonj -uarë  
-onem.
- Svelare** zbulonj; *scoprire*  
stronj -uarë -onem.
- Sventolare** zgjeronj -uarë -  
onem.
- Sventura** fatkeqj m. gjukata  
f. *il destino*
- Sventurato** i pafati, fakteqj m.
- Svergognare** dhunonj,  
prëçmonj, turpëronj.
- Svernare** dimeronj -uarë -  
onem.
- Sufficientemente** mejaftë.
- Sugo** lëngu -ut m.
- Suo** i tiji, e tija, të tjtë.
- Suocero** vjehëri, m. vjehëra  
f.
- Suolo, terra** trolli m. trualli  
-it m.
- Suono d'istrumento** tin-  
gellima f. *strepito* tingelli-  
ma f. bumbellima f. zëri  
-it m. *vedi sono.*
- Superbamente** madhe-  
shtueshim.
- Superbo** madheshtori,  
madheshtuesi -it m.
- Superbia** madheshtia f.  
sqima f.
- Superfice** faqeja f.
- Superfluo** tëperi, i pakori -it  
m.
- Superfluità** tëperiza f. tëpë-  
rë *adverb.*
- Superiore** i pari, e para, të  
parëtë.

<sup>135</sup> [—i strg / i sternghhuemi]

<sup>136</sup> [— f. sic.]

- Superstizioso** shortetori;  
*superstizione* shtrigëtia f.
- Supplicare** lus, lunj -uturë -  
utem.
- Supplichevole** lutesi -it m.
- Supplire** mbush -ushurë -  
ushem
- Susurrare** niteronj; *sussurro*  
niterima f.
- Suvenir in mente** kujtonj -  
uarë -onem.
- Suvenimento** kujtimi -it m.
- Stendere** ndcnj, shtrīnj; *sten-*  
*dere sopra tavola o menza*  
*tapeti ecc.* shtronj.
- Sterco d'uccelli** gēlasa f. *de*  
*bovi e giumenti* ballga f. *di*  
*pecore, sorci, kakērdhia* f.  
*di uomini* mut; *liquido*  
purth, *duro* cungu.
- Stercar il campo** përplēhē-  
ronj -uarë -onem.
- Sterilità** sterrenia f. *sterile*  
*della terra ed alberi* shter-  
pi, shterri; *dell'uomo e*  
*donna* shterpi, shterpeja,  
*hēnēllorea* f. barkthaitja  
f.
- Sterpone, tronco d'albero**  
kucuri, kurmi -it m.
- Sterquilinio** plēhētē it n.
- Stillare** kullonj, pikonj,  
çikonj.
- Stimare** beganis -isurë,  
mbānj.
- Stimabile** i beganishimi -it  
m.
- Stimatore** matesi -it m. *di*  
*poco stima* i pabeganisuri -  
it m.
- Stimolare** qendris, nxit, nxi-  
tinj.
- Stimolazione** të nxīmitē, të  
ndersiemitē.
- Stimolo** thumbi -it m.
- Stipendio, paga** rroga f.
- Stiracchiare** strih -ihurë -  
ihem, *part.* īrē.
- Stirpe** brenxi -it m.
- Stivola** pitheja f.
- Stoia, stora** regosa f. *erba*  
*con che si fa la stoia* shavar-  
ru -ut m. psathia f.
- Stomaco** stomaki -it m.  
mullithi -it m.
- Stuppa** stupa f. *stopaccia,*  
*canape* gratha f.
- Stoppia di biade** metute,  
kallamea, hambulla f.
- Stoppino di lucerna** fitili -  
it m.

- Storcere filo, lana** zdredh -  
edhurë -idhem.
- Storcer legni ecc.** shtrëme-  
ronj -uarë -onem.
- Storto** i shtrëmburi -it m.
- Stordire** hutonj -uarë -  
onem.
- Stortigliare mano ecc.**  
shtrëmbonj -uarë -  
onem.
- Stracciar panni** liverjas -  
asurë -asem.
- Straccio di panno** livereja f.
- Straccione nel panno** i  
liverjasuri, i sqerri -it.
- Stragge** vrasa f. kërdiya f.
- Stramazzo** shtrati -it m.  
dusheku -ut m.
- Strambo, guercio** i shtrëm-  
beri.
- Strancortito** gjimsdukuri -it  
m.
- Strangolare** mbīnj, mbshīnj.
- Strangoglioni, male di  
gola** gjënderra f.
- Strappare** shtē, *la barba*  
nduk -ukurë.
- Strascinare** xarris -isurë -  
isem.
- Streglia di cavalli** krëheri -  
it m.
- Stregliare** kruanj -uajturë -  
uhem.
- Strenga** lidheza f.
- Strepitare** kërses, krisa, kri-  
surë.
- Strepitar di voce** kelthes,  
klitha -ithurë.
- Strepito** krizma; *di piedi* tro-  
këllima f.
- Strepitar con piedi** trokul-  
lonj, *strepitoso* kërsesi,  
bumbulluesi -it m.
- Strettamente** shtrengues-  
him.
- Strettezza**<sup>137</sup> shtrengimi -it  
m.
- Strretto** i shtrejtj -it m. i  
ngushti.
- Strettura di petto, male di  
asma** stenahu -ut.
- Stridere** kërses; *stridore di  
denti* kërsellima f.
- Stringere** shtërngonj; *accor-  
ciare* ngushtonj.
- Strillante** thirresi -it m.

<sup>137</sup> strettez\za/



# T

**Tabarro, veste da viaggio**  
losniku -ut m.

**Tabernacolo** shatoreja f.

**Tacciare** çmonj -uarë -  
onem.

**Tacere** hesht -eshturë -esh-  
tem; *sic.* qet

**Taciturnità** heshta f.

**Taciturno** heshtesi -it m. i  
përkuermi -it m.

**Tacconare** arnonj; *taccone*  
arni *rappezzare.*

**Tagliare** pres, priturë -item;  
*miglio* prërë.

**Tagliar a pezzi in guerra,**  
**trucidare** kërdis -isurë -  
isem, rendonj.

**Tagliamento a pezzi** kërdia f.

**Taglio di coltello** ehjeja f.

**Tagliente** ruesi -it m. prësi -  
it m.

**Tale** i acili, e acila, të acilëtë.

**Tallone del piede** neu -ut  
m. *indeter.* nic.

**Tamburro** lodra f. *sonator di*  
*tamburro* lodertari -it m.

**Talpa, topo** urithi -it m.

**Tana** bira f.

**Tangibile** i prekshimi -it m.

**Tanto** aqë, kaqë; *tanto che*  
aqë sã; *tanto basta* kaqë  
mejafitë; *tanto quanto* aqë  
sã.

**Tapeto** pefi -it m.

**Tardare** voronj, mënojn -  
uarë -onem.

**Tardamento, al tardi** vorë,  
ndë vorë.

- Tardità, dimora** mënesa f.
- Targa, brocchiero** squti -it m.
- Tarlo di vesti** molica, tinja f. *da legni* krimbi m. zgjerbja f.
- Tartaglione** i belbeti -it m.
- Tartaruca** breshka f.
- Tasca** cakuleja f. *sic.* gajofa f. *passorale* kraherosha; *tasca, sacchina sic.* trasta.
- Tassa ordinaria** kursati -it m. *tassa, imposizione* vergja f.
- Tassare** bënj kursati.
- Il tatto** të prekuritë it n.
- Taverna** qervasaria f. hillja f.
- Tavola** dërrasa f. rrasa, *mensa* triesa f.
- Tavolino** triesëza f.
- Tauro** mëzi m. mezati m. teri -it m.
- Tazza da bere** kupa f. pehāri -it m.
- Tediare** mshonj, urreonj -ejturë -ehem.
- Tedio** merzita f. *tedioso* i urrjeshimi -it.
- Tediarsi** merzitem -iturë *da* merzit.
- Tela** pelhura; *di ragno* shtrati, kamoreja f.
- Telaro** argalia f.
- Temere** drua, dro, dro -eshurë -uhem, druanj, *sic.* drëronj, mneronj, tmëronj.
- Temerario, inconsiderato** madheshtori, i pârreseu m.
- Temerità** madheshtia f. *temoroso* i mnerueshimi.
- Temoniero** reisi -it m.
- Temperanza** perkoria f.
- Temperare, mitigare** butesonj -uarë -onem.
- Temperar il ferro** ap ujë; *il rino* përzienj vernë me ujë; *temperato, moderato* i perkuermi, i përkori -it m. *tempra* të dhënëtë ujë.
- Tempesta di mare** motikeqj; *di vento* era e keqe.
- Tempesta di pioggia, e venti subita** vepira f.
- Tempio** tempia f. kisha f.
- Tempo** moti, heri m. hera f. qëroi, koha f.
- Tenace nel parere** i shtërn-guemi -it m.



- Tirare, lanciare** shtic, les-honj; *strascinare* hjek, xarris; *tiro, tiratae* shtimeja f.
- Titolo** emeritë n. *iscrizione* të shkruemitë.
- Tizzare il fuoco** uri -it m.
- Toccare** ngas -arë, ngjitem, përkas, preka -ckurë *anche da* prek.
- Toccare, appartenere** përkas, nget -arë.
- Toga, pelandra** losniku -ut m.
- Togliere** marr, mora, marrë, mirrem.
- Tolerare** duronj; *toleranza* durimi -it m.
- Tomba** varri -it m.
- Tomo, volume** copa f.
- Tondo** rrotullari; *piatto* paloreja f.
- Tonare** bumbellonj, bumbellinj; *lentamente* gjimonj -uarë -onem; *sic.* gjëmonj.
- Tonica** guneza f. veshura f.
- Tono, tuono** bumbullima f. *lento* gjëma; *sic. tono sordo* uturimi -it m.
- Torbidare** turbullonj; *torbido* i turbulluemi.
- Torcere filo, lana, seta** dredh -odha -edhurë -idhem; *legno* shtrëmonj -uarë -onem.
- Torchio** viteni -it m. vitelli m. torku -ut m.
- Tormentare** mundonj -uarë -onem.
- Tormento** mundimi m. mundi, pesimi-it.
- Tornare** kthenj -ierë -enem.
- Torre** sogja<sup>138</sup> f. *custodia*.
- Torre, castello** gjutetja f.
- Torrente** perroi -it m.
- Torretta da palazzo** çardaku -ut m.
- Toppa della porta** zip.<sup>139</sup>
- Torriero** sogjetari -it m.
- Tortora** turturi -it m. kitherezë<sup>140</sup>.
- Tortuosità** shtrëmberka f. *tortuoso* i shtrëmberi e shtrëmeruesi -it m.

138 [—] soghbia [—]

139 \toppa della porta zip/

140 /chi0erezë\

**Tosare capelli** rruanj; *pecore*  
qeth -ethurë -ethem; *non*  
*tosato* i parrucmi -it m.

**Tosse d'uomini** kolla f. *di*  
*bestia* butiri -it m.

**Tossico** fermaku m. vërerë  
m. helmi -it m.

**Tossir d'uomo** kuall -ual-  
lurë; *di bestia* butironj.

**Totalmente** gjithsej.

**Tovaglia** mësalla f. *di mano*  
pashtemali -it.

**Tozzo di pane** thembëri -it  
*sic.* thembra f.

**Tra, fra** ndër *con accus.*

**Tabacca** çerga f.

**Traccia, norma** gjurmë m.  
gjurma f.

**Tradire** tradhironj, *sic.* nga-  
les -esurë -esem.

**Traditore** limjerthi -it m.  
tradhitori m.

**Tradimento** tradhetia f. të  
ngaleshuritë *sic.*

**Tradotto, traslato** kthierë.

**Tradurre** kthënj.

**Trafficare** tragetonj; *traffico*  
tragetia, trega f.

**Traffichino, facendierre**  
tragetari -it m.

**Traffiggere** debertonj -uarë  
-onem.

**Trafigurato** i zbëti m.

**Traghettar da una all'altra**  
**riva** satr, satrurë, satrem;  
*tragbettatore* satratori -it  
m. *paga di chi traghetta*  
satra f.

**Traghetto, passo** vau -aut m.

**Tralasciare, rimettere** nde-  
jenj -ierë -enem.

**Tenaglia** dacra f. dara f.

**Tenere** mbānj -ārë -ahem e  
*obligare.*

**Tenerezza** të njomëtë, të  
butëtë it n.

**Tenero** i njomi, i buti -it m.

**Tentare alcuno** nxit -iturë -  
item, tentonj.

**Tentare, forzarsi** leftonj,  
përleftonj.

**Tentazione** të nxituritë,  
tentimi m. *sic.* pirasmo.

**Tentura da tingere** të  
ngjemitë, *da pittori* knaja  
f. *colore* e boja f.

**Tepido** i voketi; *tepidamente*  
voketë.

**Tepidezza** të vokuritë;  
*tepidire* vok -okurë -  
okem.

- Terminare** sos -osurë - osem; *termine* të sosuritë.
- Termine, limite** skanji -it m.
- Terra, paese** bota f. dheu - u: m. *di terra* ndheu, botje; *abitazione* hora f. katundi m. prona f.
- Terremoto** tremeku m. *sic.* trimulici -it m.
- Terribile** i tmerueshimi, i trëmbshimi -it m. i frikshimi -it m.
- Terra coltivata** argoma f. mazia f.
- Territorio** prona f. pjesa e dheut.
- Terrore** tmeria f. frika f. *sic.* drea f.
- Terzo** i treti, e treta, të tretitë.
- Teso Parco** i ngrehuri -it m.
- Tesoro** vistari, begatia, visari.
- Tessere** jenj, jecturë -ihem; *con aco* ples -esurë, pleks -urë -esem; *tesser fratte, siepi* thuronj -uarë -onem, thurinj -ierë e -ijturë.
- Tessitore** horarori m. horaresha f. çullahaj -ait m. çullaharesha.
- Testa** krietë n. kreit *gen.* kreja f.
- Testamento** dhjata f.
- Testicolo** herdheja f.
- Testificare** deshmonj, martiris -isurë -isem.
- Testimonianza** deshminjceria f. martiria f.
- Testimonio** deshmia m. martiria m. *sic.*
- Testimonio di veduta** martiriu i pashimi.
- Testo evangelico** deshminjceria e ungjillit.
- Tetta** sisa f. *tettare* thith -ithurë -ithem; *donna di tette grandi* sisëmadheja f.
- Tetto di casa** streha f. lep-oza f.
- Tigna** keroksa f. *sic.* kazidha f. o kerosa f.
- Tignoso** kerozmi, *sic.* kazidh-jari -it m.
- Timidamente** tmerueshim, mnerueshim.
- Timidità** tmeria f. mneria f.
- Timido** i mnerueshimi, i drerueshimi, i tmerueshimi, drësi -it m.
- Timore** drëja f. tmëria f. frika.

- Tina dove pestasi Puva** siseku -ut m.
- Tinello dove si reponga frutti** korbulli m.
- Tingere** ngjenj -ierë -ihem.
- Tintore** ngjesi -it m.
- Tirannia** të pagjuqitë n. *tirannicamente* përmizirë; *tirannico* përmiziri -it m.
- Tiranno** avëndi -it m. mizori, pagjuqi -it.
- Tirare, caricare come si fa dell'arco** ngreh.
- Tirare** ngrëhinj -ëhurë, *sic.* helq.
- Tirare a mira** qellonj -uarë -onem.
- Tralce di vite** trisheja f.
- Tralucere** ndërtëndrit -iturë -item.
- Trama, inganno** njimtimi -it m.
- Trama di tela** indi -it m.
- Tramandar lume** shkrep -epurë -epem.
- Tramontana** frashkia f.
- Tramontare il sole** perendonj, rrë, kapërzenj.
- Tranguggiare** përpīnj -ijturë -ihem.
- Tranquillare** zbut; *tranquillo* i pajtueshimi.
- Tranquillità** paqja f.
- Trapassare, trasgredire** kapërzenj -ierë -enem, kaptonj -uarë -onem.
- Trapolla da prender sorci** krcheza f.
- Trascuraggine** pritesa f. *trascurare* barronj.
- Trascurato** prituesi, i pakujdesi, i plagu -ut m.
- Trasfigurare** ndërronj fitirë.
- Trasfondare** shponj -uarë -onem; *scintillare* shkrep.
- Trasmutare** ndërronj -uarë -onem.
- Trasvoltare le bestie per terra** shkrienj -ierë -ihem.
- Trattar negozi** ligjëronj, dvonj -uarë -onem.
- Trattare, maneggiare** ndorronj -uarë -onem.
- Trattenere** mbānj, ndal -alurë -alem.
- Travagliare, dar travaglio** mundonj, travaljarë *sic.* shërbenj -ierë -enem. fedig.

- Travaglio d'anima** kujdesi  
n. kujdeseja f. *di corpo*  
fëdiga f. puna f. koposi  
n. *sic.* shërbesi.
- Travasare** ndërronj, du-  
konj.
- Trave** trani -it m. qatullë f.<sup>141</sup>.
- Traversare** prier, mprops,  
mbrapsht; *a traverso* tërd-  
horezë *per traverso* për  
tërduer.
- Traverso, nome** i mbrapsht  
-it m.
- Tre** tre m. tri f.
- Treccia di donna** floku -ut  
m. kërsheti -it m. *di altre*  
*rose* dredhima f.
- Tremare** dridh -idhurë -  
idhem; cokellonj,  
shugullonj -uarë -onem.
- Tremore** dridhima f.
- Trenta** tridhjetë; *trentina*  
-ridhjetesa f.
- Trespio** trikëmbesi -it m.
- Triangolo** trekandojsi -it m.  
*triangolare* triskanjesh; *in*  
*tre modi* mbë tri hesapë.
- Trilingue** trigjuhesi -it m. *di*  
*tre mesi* tremuesi m. *di tre*  
*vie* triudhesh, trigju *trivio*.
- Tribolazione** mundimi m.
- Tribolato** munduarë.
- Tribù** brenxi -it m. fisi -it m.
- Tributo** haraçi -it m. telosi -  
it m. vojshtira f.
- Tributiere** vojshtetari -it m.
- Tributario** horjaniku -ut m.
- Tridente** fushjana f. driqani  
-it m. tridhëmbesi<sup>142</sup> -it  
m.
- Trincato, astuto** sën-  
dergjuesi -it m.
- Trinità** trīria f. shendritari -  
it m.
- Trionfare** ngushellonj -uarë  
-onem.
- Trionfo** ngushellimi -it m.  
gazimendi m.
- Trionfante** i ngushelluemi  
m. ngushellori m.
- Trippa, ventre** blëndesi m.  
mulla f. *sic.* plënxësi -it  
plënxë -it m.
- Tristare** dërmonj; *il grano*  
shrinj -ijturë.

<sup>141</sup> /chiarulë f.\<sup>142</sup> |-- triðëmbzi|

**Trivellare, pertusare** bironj  
-uarë -onem.

**Trivello** trīri -it m.

**Troja** dosa f. *porco* derku -ut  
m.

**Tromba** boria f. *sic.* frijca f.  
*da* frinjërë.

**Tromba di lombico** llulla f.

**Tronco** kërcurri m. *sic.*  
kucari -it m.

**Troncar con mani** shkienj -  
ierë -ihem, shkoq -oqurë  
-oqem.

**Trono** selia f. throni; thron-  
thi *il piccolo trono che usano*  
*i Greci nell'altare.*

**Troppicare** skondaps, për-  
pjek.

**Troppo** shumë.

**Trovare** gjēnj -ëndurë -  
ëndem e gjeturë, gjin-  
dem; *trovarsi a caso* ndo-  
dhem -odhurë.

**Tu** ti; *tu stesso* ti vëtë, ti vetë,  
ti vetmë.

**Tumino misura** shiniku -ut  
m.

**Tumulto, rumore** kallaba f.

**Tumultuoso** kallabesi -it m.

**Tumultuare** bēnj kallabë,  
përzihem.

**Tuo** iti, jote, tatëtë.

**Turacchio, turaglio** mber-  
shella f. piri -it m.

**Turba** shumica f. zogoria f.

**Turbare** idheronj, trazonj,  
turbonj.

**Turcasso, faretra** kukura f.

**Turbine** dredhja f.

**Turchia** Turqa f. *turco* turku,  
turkesha f.

**Turchino, colore** i rrimti, e  
rrimta, të rrimtitë.

**Tutela** ndihma f.

**Tuttore** ndihmetari, pajë-  
tari, paqetari -it m.

**Tutto** gjithë; *little cose* gjith  
qish; gjith sejt.

## V

**Vacante** i mbrazeti, i nkoti -  
it m.

**Vacca** lopa f. *di primo parto*  
mshjtjerra f. me zotoreja  
f. *vaccaro* lopari -it m.

**Vacare, aver vizio** kam ngē.

**Vacillare** luanj trūtë; *vaccio*  
*vacante*.

**Vagabondo** i rimasmi, *sic.*  
rrahaderi -it m.

**Vagare, andar vagabondo**  
ec, ecurë ati e ktu.

**Vagheggiare** sodit -iturë -  
item.

**Vagliare** shosh, resh,  
reshurë.

**Vaglio** shoshi -it m. *di aia*  
dhrimoni -it m.

**Valente, gagliardo** trimi,  
shendoshi, trimerisht  
*adv.*

**Valentezza** trimeria, fuqia.  
*sic. vete.*

**Valere, costare** vejenj, *sic.*  
vëlenj, kushtonj.

**Valere, esser uitle** ndih,  
ndihmonj, ndimonj.

**Valle** fusha f. livadhi -it m.

**Valore d'animo** trimeria f.

**Valoroso** trimi; *valorosamente*  
trimerisht.

**Vanagloria** lëvdi pā mesë e  
mbrazëtë.

**Vanagloriare** lëvdonj, për-  
lëvdonj, përgëzonj *con*  
mbrazëtë o keq.

**Vanaglorioso** krikërziemi  
çë verënë vete hjetet e  
dimërinë dervet.

**Vanamente** nkot, nkotazë,  
mbrazëtë.

**Vanità** të mbrazëtitë, të  
nkotëtë it n.

- Vano** i mbrazeti, i nkoti -it m.
- Vantare** lëvdonj -uarë - onem.
- Vantatore** lëvdetari -it m.
- Vanto** lëvdia f. lëvduria f. lëvdi -it m. lëvdimi -it m.
- Vapore** avulli -it m. *mandar vapori* avullonj -uarë - onem.
- Varriare** ndërronj, përtërīnj.
- Varietà** të ndërruemitë, ndërrimi -it m. të përtërijturitë it n.
- Vario di colori** i lārmī, e lārma, të lārmitë.
- Vaso** ëni, ënit *genet.* m. enetë pl.
- Vasajo** gezari -it m.
- Vassallaggio** rrajeja f. *vasallo* rregjesi -it m.
- Vaticinio** ndivanesa f. *vaticinante* ndivanie.
- Ubidire** gjegjinj -egjurë - egjem.
- Ubidienza** *sic.* të gjegjuritë, gjegjeja f.
- Ubbriacare** dēnj -ejturë - ehem.
- Ubbriaco** i dejmi -it m. i shedejmi; *sic.* i shërdejmī; *ubbriachezza* të shedejmitë it n.
- Uccello** zogu -ut m. zoga f.
- Uccello nero, più piccolo del corvo** çaula, sorra f.
- Uccelletto di primo volo** zogu i çuemi
- Uccidere** vras -arë -item, mbinj, mbitinj, mbisinj; *uccisore* vrāsi m. gjakesori m. gjakesi -it m. *uccisione* gjakesia f.
- Udire** gjegjem, ndienj, ndegjonj.
- Uditore** ndegjuesi -it m.
- Vecchio** plaku m. plaka f. pleqëtë pl.
- Vecchio uomo di età matura** i motçmi, e motçmjia; *vecchio inanimato* i vjeteri, e vjetera; *ad uso di vecchio* pleqerisht.
- Vecchiezza** pleqeria f.
- Vedere** shoh, pë parë -ihem, shukonj.
- Veditore** pāsi -it m. shoh e shof; *veder bene.*
- Vedova** e vēja f. i vëi -it m.
- Veggiare** përgjonj -uarë - onem.



**Vegghia** sogja, straza f. *sentinella*.

**Vela** vella f. *far vela* shtinjtë  
vellnë, *sic.* villi m.

**Velare** mbëltonj -uarë -  
onem.

**Velo** të mbëluemitë<sup>143</sup>.

**Velo che copre ed adorna**  
la **donna** pashniku -ut  
m. napa f. sqepi m.  
napëza f.

**Velenare** ëmbëlthonj -uarë -  
onem, formë.

**Veleno** veneni, vreri, far-  
maku, helmi.

**Velenoso** i përvrërshimi, i  
farmkueshimi, *sic.* i far-  
mkuemi, i farmëkosmi -  
it m.

**Vello, fioicco di lana** bash-  
ka f. floku -ut m.

**Veloce** i shpejt; *velocemente*  
shpejt.

**Veleggiare** vellizonj<sup>144</sup> -uarë  
-onem.

**Vena** delli -it m. *sic.* theka f.

**Vendemia** të vjelëtë n. *sic.*  
*pure* të vjeshtatë.

**Vendemiare** viel -jelë -ilem,  
kuar, korrë; *chi vendemia*  
*sic.* korsi -it m.

**Vendere** shes -iturë -item.

**Vendetta** gjuqi -it m. menia f.

**Venditore** shiteshi -it m.

**Venerabile** i ndershimi -it  
m.

**Venerdi** e prënteja f.

**Venire** vinj, erdha, erdhurë;  
*innanzi* prinj.

**Venir la sincope** zalis -isurë  
-isem.

**Ventaglio** jelpesera f. *sic.*  
aerza f.

**Ventilare** acronj; *il grano*  
hedh -edhurë -idhem.

**Vento** aera f.

**Ventosità del culo** fendeja  
f.

**Ventre** barku -ut m. mulla f.

**Ventricolo** mullëza f. *sic.*  
stomahi -it m.

**Ventura** fati -it m. *venturoso*  
fatosi -it m.

**Verace** i vërteti, e vërteta, të  
vërtetitë.

<sup>143</sup> [—]

<sup>144</sup> [—velign]

- Veramente** mirëfilli, përtë-vërtetë, përtëdërejtë.
- Verbi grazia** si kūr thomi.
- Verbo eterno ed incarnato** fjala e tinë Zot e mishëruemja f.
- Verde** i verdhi, e verdha, të verdhitë, i bleri, e blera, të bleritë; *il vitello d'uovo* të verdhitë.
- Verdeggia** blëronj e blīnj, verdh.
- Verdeggia** i blëruemi -it m.
- Verecondia** dhuna f. dhunja f. *sic.* dhunja, mbarreja f. *verecondo* i mbarrshimi -it m.
- Verga** purteka f. thupra f. brërja f.
- Vergine** virgjeri m. virgjëra f. vajza f.
- Verginità** virgjëria f. vajzëria f.
- Verginella** virgjëresha f.
- Vergognarsi** kam mbarrë; *vergognoso* i mbarrshimi; *vergogna* mbarra f. dhuna, *sic.* turpja f.
- Verità** e vërteta f. e dërejtja f.
- Verificare** vërtet -eturë -etëm.
- Verme** krimbi -it m. *che rode le piante* këmba f.
- Verme di stomaco** rrau -ut m.
- Vermicare** krimp -imburë -imbem.
- Vernare** dimeronj; *verno* dimeri -it m.
- Verro** baku -ut m. qeqjitë pl. m.
- Verso** vjershi -it m. vjershja f.
- Verso quà** prej ktej; *verso là* prej atej.
- Vertù** *sic.* fuqia f. të mëndurite *oltramontano* vertitja f. *vertuoso* i vërtishimi, *sic.* i fuqishmi.
- Vertichio del fuso** rrotulla f. *fuso* boshti.
- Vescovo** upeshkepi -it m. upeshkeria f. *vescorado*
- Vespa** areza f.
- Vespero** mbrëmja<sup>145</sup> f. *vespero* *che si canta* të luturatë e qendisë.

145 [—mbamja]

- Vessica** fuska, *sic.* fuzka f.  
kokushi -it m.
- Vesichette che escono su  
le carni** mshika f. mpo-  
likeza f.
- Veste** e veshura f. vesheja f.  
peteku -ut m.
- Vestire** veshinj, vesh -  
eshurë -ishem.
- Vestigio** gjurmi m. gjurma  
f. arma.
- Vetro**<sup>146</sup> geshtalli -it m.
- Vettura** qiraja f. *vetturiero*  
qiriziu -ut m.
- Vettovaglia, vitto** noculla f.
- Uguale** i njëmendi, gjithnjë.
- Via** udha f. dhromi; *publica*  
udha e pūca f.
- Viaggio** shteketia f.
- Viaggiare** shteketonj, bënj  
udhë, bënj dhrom<sup>147</sup>.
- Viandante** udhetari -it m.  
shteketari -it m.
- Vicenda** rendi -it m. rendia  
f.
- Vicinanza** të afëritë n. *sic.*  
gjitonia f.
- Vicinare** afëronj, *sic. pure*  
qas.
- Vicino** afëri, afëra, afëritë,  
gjitoni -it m.
- Vicino** adv. ngjat, *sic.*  
ndëanëtë e përs'afëri.
- Vicolo, contrada** lagu -ut  
m. *sic.*
- Vietare** resht -eshturë -  
eshtem.
- Vigilia** strazniqia f. *vigilia di*  
*fešta* mengileja
- Vigilare** përgjonj -uarë -  
onem.
- Vigna** vereshti -it m.  
vëreshta.
- Vigore** fuqia f.
- Vile** i dhunuami, i dhunue-  
shimi; *villanesco* i përhelur-  
ri m.
- Vilipendere** përkëmp,  
përqëll -ellurë -ellem.
- Villania** përqella f.
- Villa** katundi -it m. prona f.
- Villano** katundesë -it m.  
horjati -it m.
- Vittà** të qelluritë, të përqel-  
luritë n.

146 [—ves]

147 /bëgn ðrom\

- Vincere** dobit, gadhenjenj, munj, munt.
- Vincitore** dobitesi m. ngadhanjiesi -it m.
- Vincolo, nodo, ceppo** lidheza f. ligatira f.
- Vino vera** f. *cotto* pekmesa f.
- Vigesimo** i njëzeti, e njëzeta.
- Venti** njëzet; *retina* njëzete-sha f.
- Viola fiore** manustaqeja f. viollëza f.
- Violare** shkatëronj -uarë -onem.
- Violenza** zia f.
- Vipera** neparku -ut m. neparka f. anaprapte<sup>148</sup>.
- Virile** burri -it m. burrërisht *adv.*
- Virilità** burreria f. *donna virile sic.* burresha f. burretoria f. (trimeria) *viriltà*.
- Virgulto, cespuglio** trishkeja f.
- Viscere** mushkeritë, përbrëndesëtë.
- Visibile** i pashimi; *invisibile* i pāpashimi.
- Violino** shagona.<sup>149</sup>
- Visibilmente** mballëfaqe.
- Viscosità, acido** undira f. *viscoso* undiri -it m.
- Visione** pāsa f.
- Visitare** sodit -iturë -item, vete me parë.
- Viso** fëtira f. faqeja f. *sic.* prosopia f.
- Vista, veduta** të pāmitë -it m.
- Vita** jeta f. *sic.* gjella f.
- Vitello d'un anno** viçi m. viçeja f. <sup>150</sup> vjeti, vjetja f. *annatico grande* mezzati m. mezzatoreja f.
- Vizio** keqia f. *scelleratezza* vesikeqi -it m. hilla f. *vizioso* hillëbësi -it m.
- Vittima** kurbëni -it m.
- Vittoria** dobia f. *vittorioso* dobitesi -it m.
- Vituperare** çmonj; *vituperoso* i çmuemi -it.
- Vituperio, infamia** çminjeria f., dhunia f., mbarreja f. *sic.*, turpja f. turp *adv.*

<sup>148</sup> /anaprapte\

<sup>149</sup> \violino sciagona/

<sup>150</sup> [—grande]

**Vivanda** gjella f.

**Vivace** i gjalli, i ngjallti; *sper-to sic.* i jaksi; *divenir vivace* ngjalltem -alturë.

**Vivanda di farina bollita** qulli m. *sic.* droms -ma f.

**Vivere** gjellinj, gjell -ellurë e -ijturë.

**Vivo** i gjalli, e gjalla, të gjallëtë.

**Ultimo** i mbrëmi e i prëmi, i mbraperi

**Ultimamente** ndë vorë; *sic.* të sprasmenë.

**Ultimo** *sic.* i sprasmi, e sprasmja; *penultimo* ndaj të sprasmitë, të mbrëmitë.

**Uncino** kërraba f.

**Undecimo** i njëmbëdhjetmi, e njëmbëdhjetmja.

**Ungere** lienj; *con calce, fango* përbalt, përbalt, përlienj *con oglio* vajonj, valonj.

**Unghia** thoi -it m.

[...] **guento** të liemitë n.

**Unico** i vetmi; *unigenito* burrivetmi.

**Unione** bashkeria; *strettezza* shterngimi

**Unire** përzienj, pjek, bashkonj.

**Unitamente, concordamente** mbënjë besë.

**Unitamente, insieme** së bashku, përsëbashku.

**Unità** vetemja f.

**Universo, il mondo** rrethi i jetësë, rruzullimi m.

**Uno** njiri, njera, njeritë, një m.

**Unzione** të liemitë, të përliemitë n.

**Untore** liesi -it m.

**Vocare, invitato** gris -isurë -isem.

[...] **cazione** të grishmitë -it n.

[...] zëri -it m. *indeter.* zë

**Vociferante** thirresi.

**Voglia** vulema f.

**Voglia Dio** dashtë inë Zot. *sic.* ali, ajli.

**Volare** fluturonj; *volatile sic.* fluturimi -it m.

**Volentieri** mburdheri me të dashurë.

**Volere** dua -ashurë -uhem.

**Volo** *sic.* fluturima f.

**Volontà** vollendetja, *sic.*  
vulemja f.

**Volpe** dhelpera f. dhelperia  
*astuzia di volpe.*

**Volta, fiata** hera; *arco* kama-  
ra pl. kemerëtë

**Voltare** prier; *cosa facile a*  
*voltarsi* kthjeshimi.

**Volubile** i lueitshimi; të luei-  
turitë *volubiltà.*

**Volume** copa f.

**Vomere** humbi -it m. plori  
m. *sic.* ploreja f.

**Vomitare** viell, vjellurë,

villem.

**Vomitato** i vjellëti, i vjelli -it  
m.

**Vomito** të vjellëtë -it n.

**Vorace, affamato** urëshimi,  
*sic.* sosururi.

**Votare, far vuoto** shbraz -  
azurë -azem, dukonj.

**Votare, far voto** kushtonj  
*sic.* taks -aksurë.

**Voto, promessa** kushtimi,  
fjushiti m. kushtima.

**Cosa vuota, concava**  
gorbi, zgorbi -it m.

## U

**Urina** shurra f.

**Urinare** përmier -jerrë -irem.

**Urlare** urr, urrurë, urrem, uleronj, bërtës, brita, briturë.

**Urlo** ulerima f. britma f.

**Urna** shtamba f.

**Urtare** përpjek, shtënj.

**Urtica erba** hithi -it m.

**Usanza** zakoni -it m.

**Usare** sherbenem *da* sherbenj.

**Usare carnalmente** qī -ijta e -iva -ijturë e -īrë, qihem, fëndjas -jasurë -jasem.

**Usarsi, avellarsi male** mbonem keq.

**Usato** sherbierë e i sherbiermi.

**Uscire** dalj -aljë -ilem.

**Uso, inclinazione** udha f.

**Usura** kamati -it m.

**Usuraro** kamatari -it m. kamatiu -ut m. kamatesha f.

[...] **surpare** zoteronj, dobit -iturë -item.

[...] **ile** i dobitshim, i vijeshimi.

**Esser utile** prodhonj, *sic.* vëljenj -icrë.

**Utilità** dobia f. *giornamento* prodha f.

[...] **va** rrushi -it m. *uva passa* stafidheja f.

[...] **r l'uva passa** stafidhos -osurë -osem.

[...] **ffo, birro** zafi *sic.* qepsi -it m.

ingombrato, e se non si può più tollerare  
l'altitudine, si può scendere a valle, e  
incontrare il mare.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.

Il mare è molto bello, e si può  
godere della vista del mare, e delle  
montagne che lo circondano.



## Z

[...]ino, trasta di cojo de'  
pastori kraherosha f.

[...]mpa thoi -it m. thua m.  
<sup>151</sup>*del cavallo* thuntria f.

[...]ngola, pitale musteraku  
-ut m.

[...]nzana mushkaja f. *sic.*  
brumbulli -it m.

[...]ppa shāti -it m. pl.  
sheteratë.

[...]appare rremonj, mif -  
ifurë -ifem.

[...]appatore mifatari -it m.

[...]appetta kalestria f.

[...]ppettare kalestris -isurë  
-isem.

[...]azzera perçeja f.

[...]eccca degl'animali  
rriqera f. këpusha f. zeali  
-it m.

[...]ppola, pasta fritta con  
aglio petulla f. *sic. pure*  
grispelja f.

[...]a e empteja f.

[...]io ungi -it *sic.* i ungëlji -it  
m.

[...]ipero erba nelle paludi  
kullumaku -ut m.

[...]tella vajza; *più grande sic.*  
vasha f.

Zoppicare shqepoj -uarë -  
onem.

Zagarella papljeksë.<sup>152</sup>

Zoppo i shqepeti, i shqepuri  
-it m.

<sup>151</sup> [— sic]

<sup>152</sup> \zagarella papglicë/

**Zucca** kungulli -it m.

**Zuffa** lufta f. qorta.

**Zuccaro** *sic.* zahari -it m.

**Zizania** të stijëkeqëtë n.

ëmbëljesër,<sup>153</sup> cukari -it.

**Zizanoso** stijëshikeqi -it m.

Falem<sup>154</sup> të ndritmitë Arbr,  
të lutinë Ili haristis e Virgjëren Mëri  
për sa hire më kanë bërë.  
kujtoju i nritmi zgjidhes meje.

Ki leksiko kle skruarë ka Z. N.  
Keta të horësë e Kuntisësë viti  
Jesun Kristonit 1773 e e dhuroi Z. K.  
Sul të horësë e Pallacit Adri[...]

Falem Arbrorit të ndritm, gjaku[...]  
kulluam. Të lartinë Ili haristis e  
[...]  
gjërënë Mëri, për sa hire më kanë  
bërë. Kujtoui i ndritm Zgjidhes meje.

<sup>153</sup> /ëmbëglësëer\  
colofone.

<sup>154</sup> sono depennate e irrecuperabili quattro righe prima del





## Indice

Prefazione	p. 7
Introduzione	p. 11
Bibliografia	p. 29
Leksiko liti kthiellë arbërisht	p. 33





